๑๑๑ ปี ชาตกาล ๒๒ ปี มรณกาล

พิธีบำเพ็ญกุศลเนื่องในวาระ
๑๑๑ ปี ชาตกาล - ๒๒ ปี มรณกาล

ถวายพระเดชพระคุณ

พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺญเถร)

ปฐมเจ้าอาวาสวัดธาตุทอง

๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

พิธีบำเพ็ญกุศลเนื่องในวาระ

๑๑๑ ปี ชาตกาล - ๒๒ ปี มรณกาล

ถวายพระเดชพระคุณ

พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺญเถร)

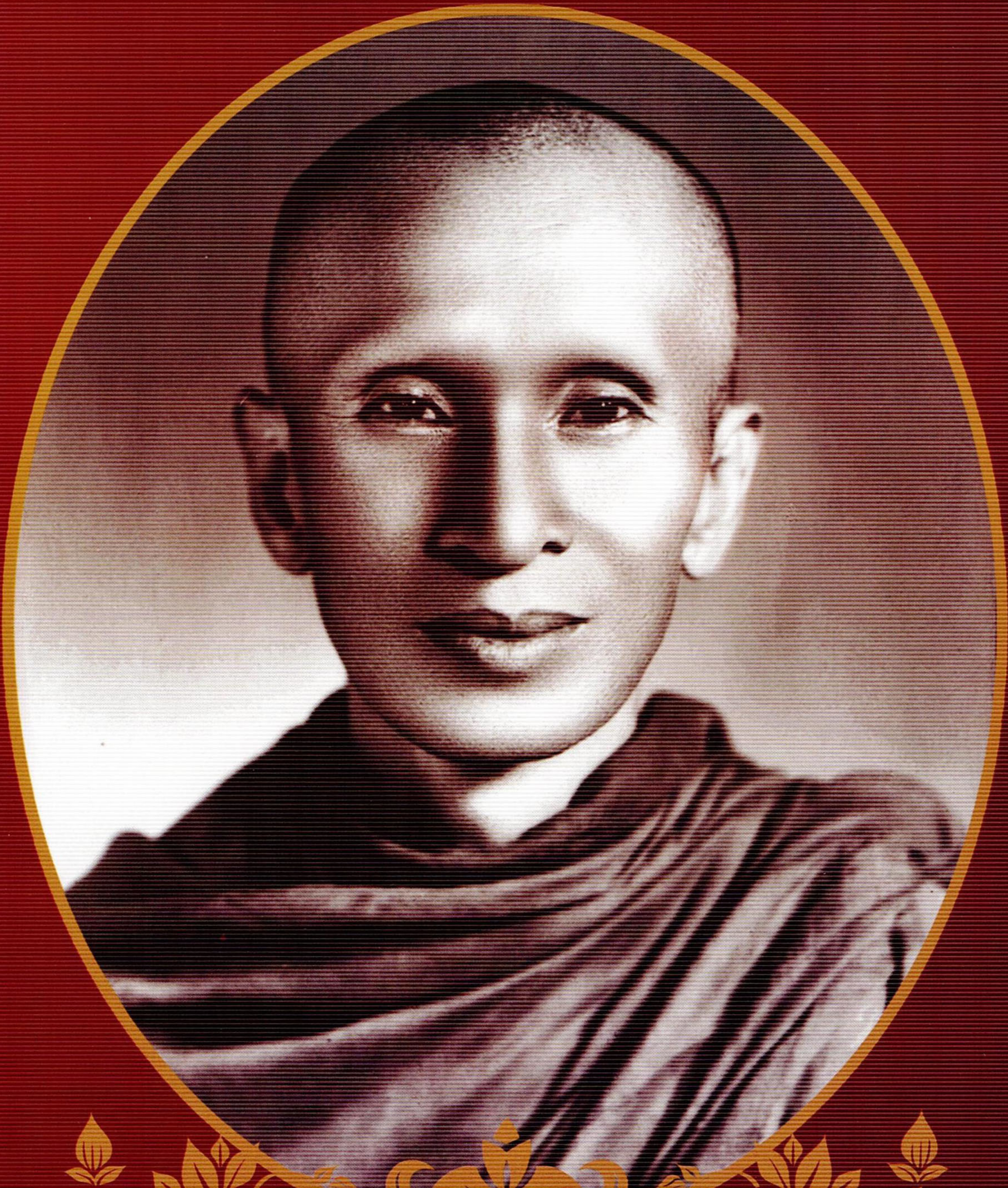
ปฐมเจ้าอาวาสวัดธาตุทอง

๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ)

ปฐมเจ้าอาวาส วัดธาตุทอง

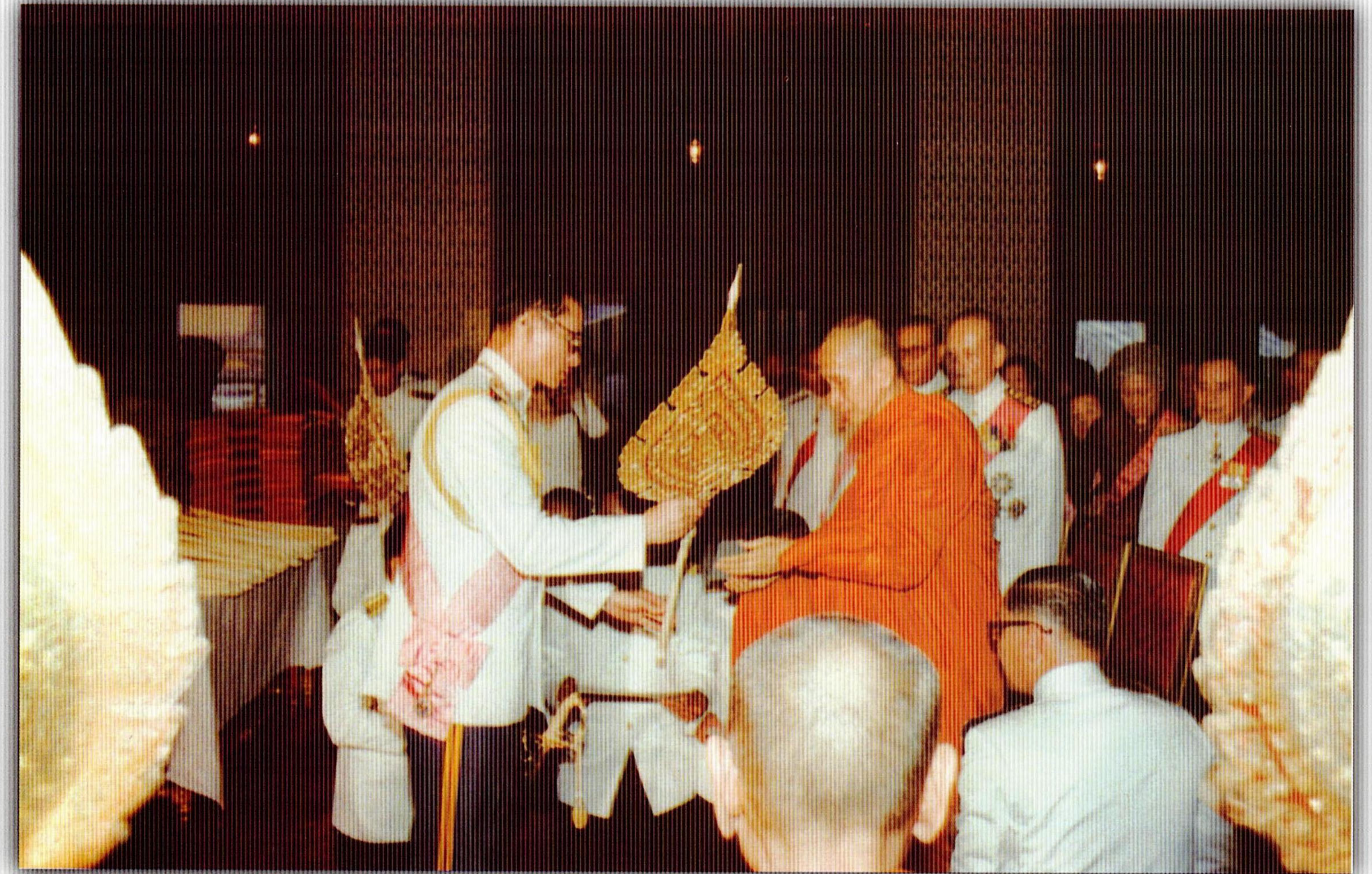

อุโบสถวัดธาตุทอง

ภาพฝีพระหัตถ์ หม่อมเจ้า การวิก จักรพันธุ์

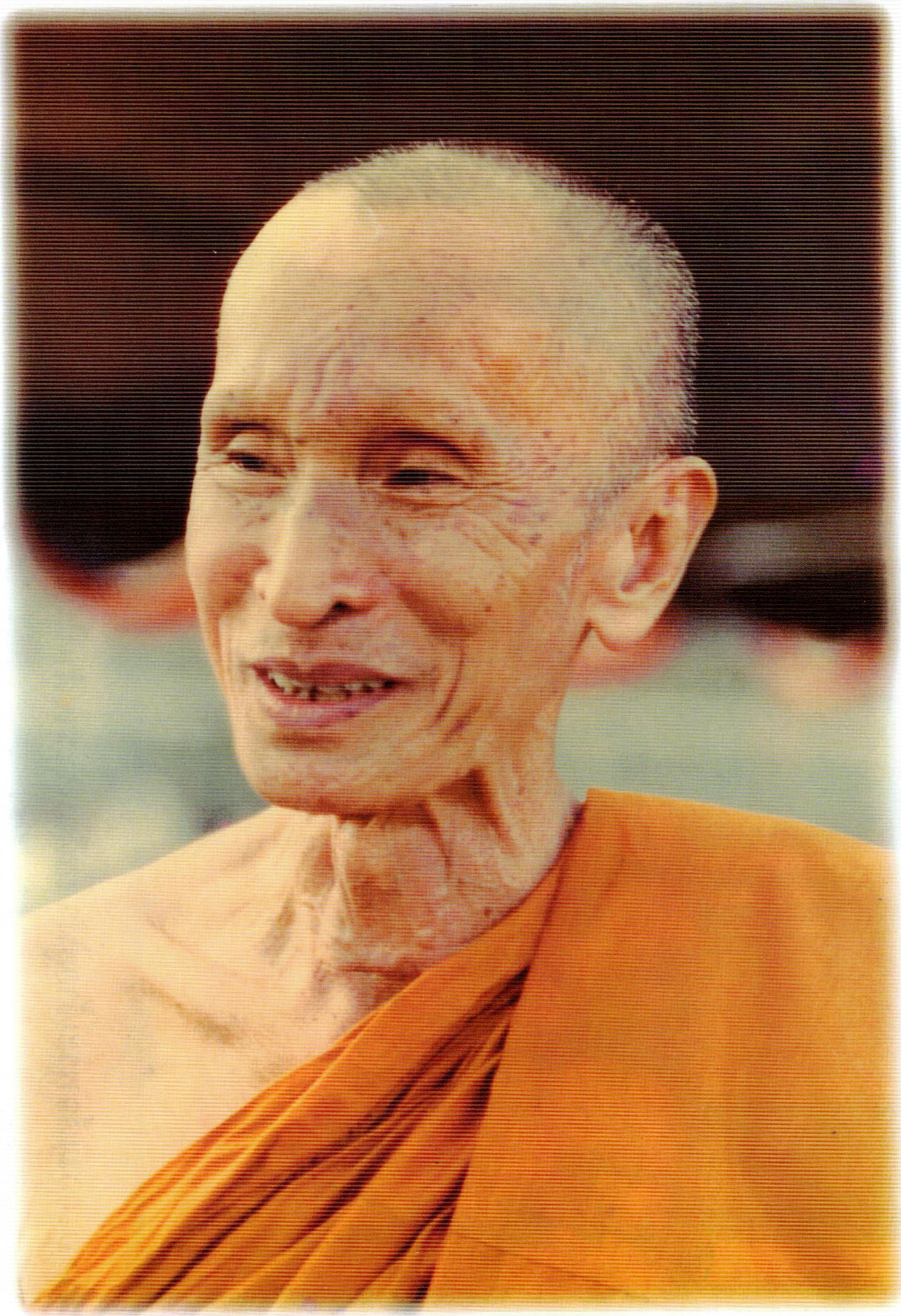
รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่พระธรรมปาโมกข์ ๕ ธ.ค. ๒๕๒๓

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดธาตุทอง
วันศุกร์ที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๑๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดธาตุทอง
วันศุกร์ที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๑๕

พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗)

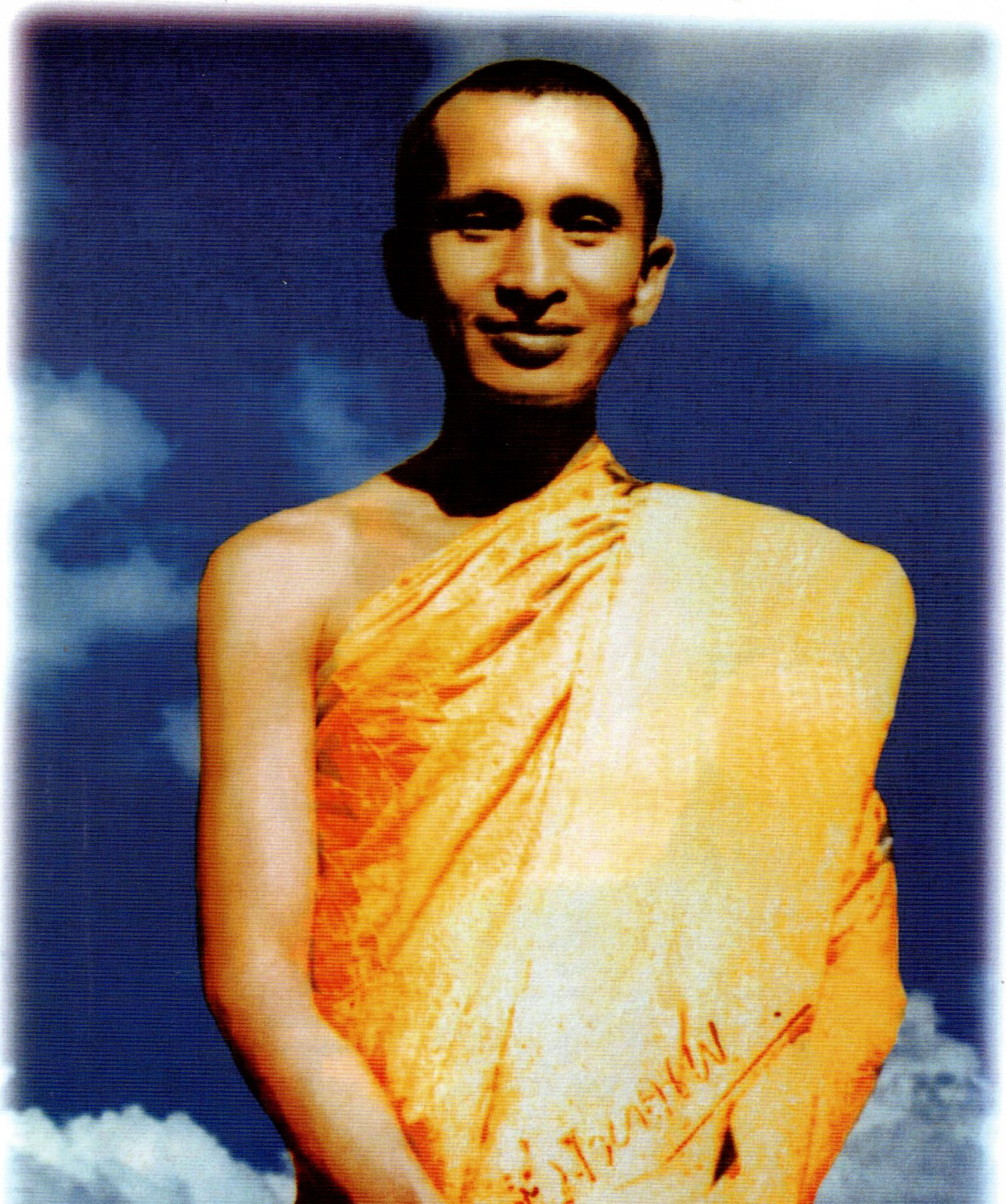
พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗)

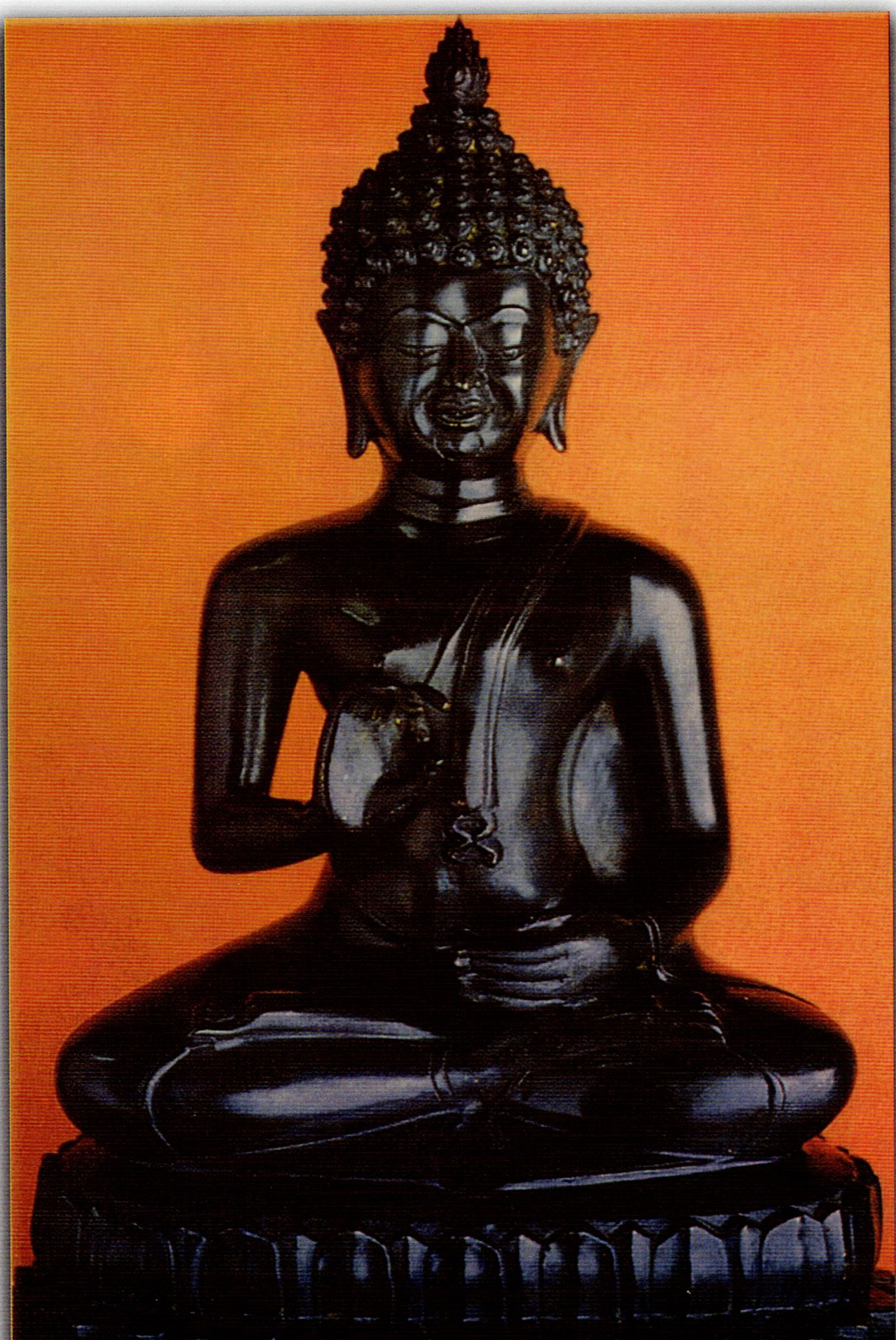
พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗)

พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗) ถ่ายภาพในพระอุโบสถวัดธาตุทอง

พระมหานพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗

พระพุทธอภิบาลปวงชน

พระประธานภายในพระอุโบสถ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เสด็จเป็นประธานเปิดป้ายพระพุทธอภิบาลปวงชน
และเปิดป้ายโรงเรียนอนุบาลวัดธาตุทอง

เกิดเป็นคน

การเป็นคน ควรมีราคาหรือคุณค่า – หากมีเพียงราคาก็เหมือนวัตถุ เมื่อมีคุณค่า ก็สมแก่ความเป็นคน

ราคาส่งเสริม และตกต่ำได้

คุณค่า คงที่อยู่เสมอ ไม่เปลี่ยนแปลง หากจะเปลี่ยนไปอย่างไรก็ตาม มีแต่การเพิ่มคุณค่าให้สูงเด่นยิ่งขึ้น

เพราะเป็นคนไม่ใช่เพียงราคา ราคาของคนจึงถูกบ้าง แพงบ้าง ผลสุดท้าย ดับกันตาย ส่วนคุณค่า มีแต่เพิ่มทวีสูงขึ้น เหมือนของเก่าครามยิ่งเพิ่มปี ก็มีคุณค่าสูงขึ้นตามลำดับ

คุณค่าของคน คือ มีทั้งความรู้และความดีทั้ง ๒ ประการ อย่าให้วิญญูชนตำหนิได้ เพราะไม่ใช่เพียงแต่รู้ ยังสามารถจะทำตามความรู้นั้นๆ ได้

ข้อควรคิด

อุดมการ ต้องมีความหมายกว้าง และลึกซึ้งสักเพียงใดก็ตาม ความสำคัญอยู่ที่ ต้องการรักษาประโยชน์ส่วนใหญ่ที่สำคัญเอาไว้ โดยยอมเสียสละประโยชน์ส่วนน้อย เหมือนยอมเสียสละอวัยวะบางส่วน เพื่อรักษาชีวิต หรือยอมสละชีวิต เพื่อรักษาธรรม.

อุดมมงคล เป็นหลักความประพฤติแน่นอน ตั้งแต่ต้นจนถึงปลาย ๓๘ ควรปฏิบัติให้ได้. มงคล คือความเจริญ เมื่อกระทำได้รับผลทันที เพราะหน้าที่ของทุกคน ต้องประพฤติตามมงคลทุกข้อ ขาดมงคลข้อใดข้อหนึ่ง ก็ไม่เป็นมงคลแก่ตน.

จะมีใครกล้าทำตามอุดมการ โดยการเสียสละให้ทาน เพื่อรวมพี่น้องภาค และรวมศึกษากุศล เพื่อชาติ ประเทศ และศาสนา ก็คือผู้มีอุดมมงคลครบบริบูรณ์

พระเทพญาณกวี

คนไม่ทำชั่ว เพื่อรักษาชีวิต
คนฉลาด รักษาชีวิต
เพื่อทำความดี

พระธรรมปาโมกข์
วัดธาตุทอง

ทำไมจึงต้องเป็นอย่างนี้

ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ เป็นไปไม่ได้ เพราะไม่มีทางออกที่ดี จึงต้องใช้คำตอบว่า บังเอิญ

แท้จริง ทุกสิ่งเกิดจากเหตุ แม้ว่าเหตุนั้น จะซ่อนเร้นลึกซึ้ง สักเพียงใดก็ตาม ก็ต้องยอมรับว่า ผลเกิดจากเหตุ มีเหตุจึงต้องมีผล ผลจะเกิดขึ้นลอยๆไม่ได้ จึงกำหนดหลักสำหรับพิจารณาประการหนึ่งว่า ควรเป็นผู้รู้จักเหตุ และควรเป็นผู้รู้จักผล คือ รู้จักอดีต รู้จักปัจจุบัน และรู้จักอนาคต เรียกว่ารู้จักตนของตน

สมองและความคิด จึงต่างกัน สมองจะเฉียบแหลม ทรงจำได้ดี มีปัญญาสูง ก็เป็นแต่เพียงมีมันสมองดี ส่วนความคิด ที่ได้จากประสบการณ์ และความทุกข์ทรมาน ผ่านโลกมามาก เป็นการเรียนจากความจริง จะเอาตัวรอดได้ หรือเป็นผู้ที่ควรเคารพบูชา ก็เพราะมีความคิด ไม่คิดที่จะเบียดเบียนทำลายผู้อื่นให้เดือดร้อน ไม่ใช่เป็นบุคคลหน้าเนื้อใจเสือ

วางจิตให้เป็นกลาง โดยไม่เข้าข้างตน หรือโยนบาปให้แก่ผู้อื่น จะเป็นผู้ที่มีความคิดที่ถูกต้อง มองเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นธรรมดา ที่จะต้องรู้เท่าทัน อย่าหลงไปตามอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลง เหมือนอยู่ในโลก ก็ต้องรู้เท่าทันโลก อย่าให้โลกหลอกลวงได้ เพราะโลกคือ

สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ กลับเป็นไปได้
สิ่งที่น่าเป็นไปได้ กลับเป็นไปไม่ได้

จึงควรมองให้เห็นโทษและคุณของสิ่งนั้นๆ

คนพาล คือผู้ที่ไม่เห็นโทษของตน และไม่ยอมให้อภัยแก่ใคร
บัณฑิต คือ ผู้ที่เห็นโทษของตน และรู้จักให้อภัย

พื้นเพจิตใจของคนชั่ว เพราะขาดความกตัญญูกตเวที
พื้นเพจิตใจของคนดี เพราะประกอบด้วยกตัญญูกตเวที

ได้อย่างหนึ่ง หายไปอย่างหนึ่ง ได้เสีย ก็คือความเกิดดับตามธรรมดาของโลก แม้จะไม่ปรารถนาก็ต้องประสบ ดังที่เรียกว่าโลกธรรม ไม่ใช่โลกคู่กับธรรม หรือธรรมคู่กับโลก ดังเข้าใจกันทั่วไป แต่เป็นธรรมที่ครอบงำโลก ต้องประสบด้วยกันทั้งหมด ไม่ได้ยกเว้นว่าจะเป็นใคร จึงต้องเป็นผู้รู้เท่าทัน อย่าให้จิตใจอ่อนไหวไปตามอารมณ์นั้นๆ

สังคมไทยควรคำนึงเสมอว่า ทำอย่างไรจึงจะไม่เป็นภัยแก่สังคม เพราะสมาชิกชีวิตนี้ ไม่ใช่เป็นภาระเป็นศัตรูแก่ใครๆ อย่าคิดเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัว นึกว่าคนที่ควรได้รับความช่วยเหลือนั้น ยังมีอยู่อีกมาก มีความรับผิดชอบ และเต็มใจที่จะกระทำกิจการทุกอย่างให้สำเร็จเรียบร้อย ตามความเหมาะสมแก่หน้าที่นั้นๆ จะมีใครเห็นไหม ต้องกล้าสว่าง และทำตามคำปฏิญาณสั้นๆว่า "ข้าพเจ้าจะซื่อตรง ความเพียร ความสามารถ ความตั้งใจจริงแน่นอน และเสียสละ ให้แก่หน้าที่การงานที่จะต้องรับผิดชอบ และไม่ยอมให้ตกอยู่ในอำนาจของความโลภ โกรธหลง

พระธรรมปาโมกข์

๓ ปี ครั้ง ไทย - สันแหละเดือน ๑

พระธรรมปาโมกข์
วัดธาตุทอง

คำนำ

พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗) ได้อุทิศตนเพื่อรับใช้พระพุทธศาสนามาเป็นเวลานานกว่า ๖๐ พรรษา เป็นพระนักพัฒนาที่มีความรู้ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมอย่างลึกซึ้ง ด้วยเหตุนี้ ข้อคิดเห็นและคำแนะนำต่างๆ ของท่าน ล้วนแต่มีเหตุผลและเป็นประโยชน์ ทำให้ผู้ที่มีโอกาสฟังมีความสงบสุขในใจ มีความประพฤติดี สำหรับผู้ที่มีปัญหาทุกข์ร้อนจะสามารถช่วยแก้ปัญหาให้ผ่อนหนักเป็นเบาและในที่สุดก็สามารถแก้ปัญหาไปได้

สิ่งที่น่าประทับใจอย่างยิ่งอีกประการหนึ่งคือ การให้ความสำคัญด้านการศึกษาและการสร้างสรรค์สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อความร่มเย็นเป็นสุขแก่ชุมชนอย่างแท้จริงด้วย ความมานะอดทน ต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ โดยไม่ท้อถอย ระยะเวลาหลายสิบปีที่ท่านเป็นเจ้าอาวาสที่วัดธาตุทองแห่งนี้ ท่านจึงได้พัฒนาสร้างสิ่งต่างๆ มากมาย รวมทั้งสร้างโรงเรียนประถมศึกษาต่อได้สร้างโรงเรียนชั้นมัธยมต้น และมัธยมปลาย เปิดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่ และนักศึกษาที่ไม่มีโอกาสศึกษาในภาคปกติ เปิดสถานรับเลี้ยงเด็กและโรงเรียนอนุบาล ช่วยเหลือผู้ปกครองที่มีรายได้น้อย โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายรวมทั้งแจกเสื้อผ้าและอาหารให้ด้วย เปิดศูนย์เยาวชนเพื่อให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และให้มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ เปิดศูนย์สาธารณสุขให้บริการรักษาพยาบาลป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน เปิดคลีนิคบำบัดยาเสพติด สร้างศูนย์วิจัยอนามัยประชาชนมอบให้คณะแพทย์ศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยดำเนินการและจัดเจ้าหน้าที่มาบริการประชาชน สร้างอาคารมอบให้กรมแรงงานใช้เป็นที่ทำการของหน่วยงานกรมแรงงาน ให้การฝึกอบรมวิชาชีพช่างฝีมือแก่เยาวชน และฝึกยกระดับฝีมือแก่ผู้ที่เป็นช่าง และมีงานทำแล้ว เปิดบริการจัดหางานแก่ประชาชนที่ต้องการหางานทำและบริการจัดหาคนงานให้นายจ้างทั่วไป และอื่นๆ มากมาย

ข้อคิดข้อแนะนำและสิ่งต่างๆ ที่หลวงพ่อได้พัฒนาสร้างไว้ให้เปรียบเสมือนร่มโพธิ์ ร่มไทรเป็นที่พึ่งพิงของชุมชนเขตวัฒนา และเขตคลองเตย และใกล้เคียง จนทุกวันนี้ ทำให้ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุขและเป็นชุมชนที่มีพื้นฐานแข็งแรงมั่นคง แม้พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗) ได้มรณภาพแล้ว สิ่งต่างๆ ที่ท่านได้พัฒนาสร้างไว้ ยังควรแก่การสนับสนุนดูแลให้มีคุณภาพและยั่งยืน เพื่ออำนวยความสะดวกและเป็นพื้นฐาน ในการสร้างชุมชนที่มีคุณภาพต่อไป หลวงพ่อได้สร้างคุณงามความดีไว้มากมาย สมควรอย่างยิ่งที่ท่านจะได้รับการยกย่องสรรเสริญและจารึกไว้กับคู่กับวัดธาตุทอง พระอารามหลวง ตลอดไป

พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ)

พระเถระต้นแบบ ผู้สร้างสรรค์ เสียสละให้แก่สังคม

"เหมือนต้นโพธิ์ใหญ่ ต้นไทรกว้าง"

เมื่อวันพุธที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ แวดวงพระพุทธศาสนาในสังคมไทยและวัดธาตุทอง ได้สูญเสียพระเถระผู้ซึ่งเป็นปูชนียบุคคล เป็นทรัพยากรบุคคลผู้มีคุณค่าและสำคัญยิ่ง ไปอีกรูปหนึ่ง คือ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณหลวงพ่อพระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗) เจ้าอาวาส วัดธาตุทอง ซึ่งได้มรณภาพด้วยอาการอันสงบ ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ กรุงเทพมหานคร สิริอายุ ๘๙ ปี ๑๑ วัน ซึ่งการจากไปของท่านครั้งนี้ นำความโศกเศร้าเสียใจมาสู่หมู่ศิษย์ญาติมิตร เป็นอย่างยิ่งประดุจดั่ง..

"ดวงดารา คราล่วง เพียงดวงหนึ่ง ให้โศกซึ้ง ทั่วหล้า ฟ้าสวรรค์
พระธรรมปาโมกข์ ล่วงลับ ดับชีวัน ศิษย์ ญาติ มิตร ทั่วหน้ากัน สุดอาลัย"

หลวงพ่อได้รับพระราชทานน้ำสรงศพ โกศไม้ ฉัตร เครื่องสูง ประกอบสมณศักดิ์ พระพิธีธรรม สวดพระอภิธรรม ๗ วันและทรงพระกรุณาบำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน พระราชทานศพหลวงพ่อพระธรรมปาโมกข์ และมีสมาชิกพระราชวงศ์ พร้อมทั้ง คณะสงฆ์จากวัดต่างๆ ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน คณะศิษยานุศิษย์ ญาติมิตร ได้รับเป็น เจ้าภาพบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมตลอดระยะเวลา ๑๐๐ วัน และทุกวันพุธซึ่งเป็น วันมรณภาพของท่าน นับเป็นพระเดชพระคุณและเป็นความกรุณาหาที่เปรียบมิได้ สมกับที่ หลวงพ่อเป็นพระเถระต้นแบบ ผู้สร้างสรรค์ ผู้เสียสละบำเพ็ญคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและ พระศาสนา

หลวงพ่อ "เหมือนต้นโพธิ์ใหญ่ ต้นไทรกว้าง"

"เหมือนต้นโพธิ์ ใหญ่ร่ม มาล้มหัก หมดที่พัก พึ่งพา จะอาศัย
ทิ้งญาติมิตร ทิ้งศิษย์ ไปแสนไกล สุดอาลัย ท่านพราก จากเราไป
อันดวงจันทร์ พลันลับ จากขอบฟ้า ยังหวนมา สว่าง กระจ่างใหม่
แต่หลวงพ่อ ล่วงลับ ดับกายใจ จะกลับใหม่ เหมือนจันทร์ นั้นไม่มี"

หลวงพ่อเป็นพระเถระผู้มีวิสัยทัศน์ "มองกว้าง คิดการณ์ไกล มีใจดี" เมื่อเทียบกับทาง โลก ท่านเป็นนักบุญ นักสังคมสงเคราะห์ นักพัฒนา ท่านอนุญาตให้ราชการ มูลนิธิ หน่วยงานใช้ สถานที่ในบริเวณวัดธาตุทอง เป็นโรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง โรงเรียนวัดธาตุทอง (เรือนเขียว สะอาด) โรงเรียนอนุบาลวัดธาตุทอง สถานที่รับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน "มูลนิธิพีระยา-นาวิน"

ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน ศูนย์เยาวชน ศูนย์บริการสาธารณสุข ๒๑ ชมรมผู้สูงอายุวัดธาตุทอง เป็นผู้นำสร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาบำเพ็ญกุศลเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการให้แสงสว่าง สร้างให้เป็นสถานสงเคราะห์ครบวงจร เริ่มแต่ก่อนเกิดถึงตาย เมื่อตายแล้วท่านก็ยังสร้างที่พักอาศัยอย่างถาวรให้อีกเป็นจำนวนมาก ยากที่พบท่านผู้เสียสละอย่างนี้

หลวงพ่อมีจิตศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาตั้งแต่ยังเยาว์ ได้บรรพชาอุปสมบทเป็นสามเณรและเป็นพระ ใฝ่ใจในการศึกษา ดำรงชีพในเพศพรหมจรรย์ ตลอดชีวิตท่านได้บำเพ็ญประโยชน์ไว้มากมาย ขอประมวลคุณธรรมของท่านไว้เพื่อจำง่าย ดังนี้

"พระธรรมปาโมกข์ อังกุรปัญญะ　　พระเถระมีชื่อระบือขาน
ท่านมีใจเป็นนักสู้รู้ทันการณ์　　ฝากผลงานคณานับไม่กลับกลาย
เป็นนักพูดนักเขียนเพียรทุกอย่าง　　เป็นนักสร้างตรงหน้าที่ไม่หนีหาย
เป็นผู้นำคนจริงทั้งหญิงชาย　　แสนเสียดายท่านมรณาลาลับไป
เป็นร่มโพธิ์ทองของศิษย์มิตรทุกที่　　ท่านเป็นธรรมเสนานีที่สุกใส
ปกครองสงฆ์วงศ์วานแม้ห่างไกล　　เป็นธงชัยให้ศาสนาสถาพร"

หลวงพ่อจึงเหมาะสมเป็นพระเถระต้นแบบ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์ต้นแบบการที่จัดคัดเลือกให้มีครูต้นแบบ คุณพ่อตัวอย่างและคุณแม่ดีเด่น เป็นประจำทุกปี นับเป็นกิจกรรมอันดีงามควรแก่การยกย่อง ในฐานะเป็นศิษย์ขอถวายเกียรติแด่หลวงพ่อบ้าง เห็นว่าท่านมีความเหมาะสมควรได้รับการยกย่องเป็น **"พระเถระต้นแบบ"** เพราะหลวงพ่อเป็นแบบอย่างแบบแผน แบบฉบับที่ดีงามของพระเถระ ผู้เป็นนักบวช ดังนี้

แบบอย่าง - ท่านประพฤติตนเป็นธรรมจริยสมจริยา มีศีลาวัตรอยู่ในกรอบขอบเขตแห่งพระธรรมวินัย เสมอต้นเสมอปลาย เป็นที่ศรัทธาเลื่อมในแก่ผู้พบเห็น

แบบแผน - ท่านจะกล่าวอย่างมีหลัก จะทำอย่างมีแผนการ
- ท่านจะไม่เจรจาเมื่อยังไม่ถึงเวลาอันสมควร

แบบฉบับ - ท่านเป็นผู้แม่นแบบ จำหลักบาลี จำหลักสูตรนักธรรมได้อย่างแม่นยำ

ท่านจะเทศน์ปฏิภาณโดยตลอด และมีความหนักแน่นมั่นคงในระเบียบแบบอย่างของบูรพาจารย์ ทำตามแบบแผนที่กำหนดตรงตามตำราอย่างเคร่งครัด หลวงพ่อยังเป็นพระเถระผู้เป็นต้นแบบ แบบอย่าง แบบแผน แบบฉบับดีๆ อีกหลายอย่าง ดังนี้

ท่านเป็นพระเถระต้นแบบทางเทศนาอบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรชาวบ้านและเยาวชนคนทั่วไป เมื่อก่อนใครเข้ามาบวชเรียนในวัดธาตุทองต้องผ่านการฝึกฝนอบรมแนะนำสั่งสอนจากหลวงพ่อทั้งสิ้น ท่านเป็นผู้เอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอน สอนพระปริยัติธรรมทั้งบาลี

และนักธรรมด้วยตนเองทุกชั้น ต่อมาท่านจึงมอบหมายให้ผู้อื่นช่วยสอนแทน แต่ท่านจะติดตามผลการเรียนการสอนตลอดเวลา **หลวงพ่อเป็นพระเถระต้นแบบนำสวดมนต์ไหว้พระเช้า-เย็น** ซ้อมสวดมนต์ทุก ๗ วัน แม้แต่สวดศพที่เรียกว่าสวดสรภัญญะ ท่านจะนำสวดด้วยสำเนียงอันไพเราะ พวกเรามีความรู้สึกว่า การที่หลวงพ่อได้อบรมสั่งสอนศิษย์เป็นความสุขชนิดหนึ่งของท่าน **เป็นพระเถระต้นแบบของบุคคลผู้มีขันติ** - มีมานะอดทนเป็นเลิศ ท่านมีความอดทนทุกด้านหรืออดทนทุกรูปแบบ ท่านเป็น นักพัฒนาวัดธาตุทอง จากวัดที่เป็นทุ่งนา มีคูคลอง ล่องน้ำหลายแห่งให้เป็นโบสถ์ วิหาร ศาลาบำเพ็ญกุศล เป็นอาคารเรียนครบวงจรการศึกษา - **เป็นพระเถระต้นแบบแห่งบุคคลผู้มีวิริยะอุตสาหะ** ท่านมีมานะขยันหมั่นเพียรทำกิจวัตรนำสวดมนต์ไหว้พระทำวัตรเช้าเย็นเป็นประจำ แม้สังขารจะชรามีอาพาธท่านก็ไม่ว่างเว้นเจริญภาวนา - **เป็นพระเถระต้นแบบของผู้ใหญ่ ท่านสมบูรณ์ด้วยพรหมวิหารธรรม** คือ มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาธรรมประจำใจ ไม่หวั่นไหวกับโลกธรรม มีความเป็นตัวของท่านเอง - **เป็นพระเถระต้นแบบแห่งบุคคลผู้ทันยุคทันสมัย - มีมนุษยสัมพันธ์** - ท่านสามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกชั้น เมื่อมีผู้มาพบ ท่านจะทักทายปราศรัยต้อนรับทุกรายไป ท่านให้บริการงานศพโดยไม่เรียกราคา เปิดโอกาสให้ผู้บริจาคได้ตามศรัทธา

เมื่อครั้งก่อน ผู้มาติดต่องานทุกอย่างต้องผ่านหลวงพ่อก่อน เมื่อแจ้งความประสงค์แล้วท่านจะมอบหมายส่งไปยังผู้รับผิดชอบซึ่งมีงานหลักคือ งานฌาปนสถาน งานปลงศพและงานบวชเรียนฯ **เป็นพระเถระต้นแบบแห่งความมัธยัสถ์** ท่านมีชีวิตเรียบง่าย ดำรงชีพอย่างประหยัด แต่ก็ไม่ตึงถึงตระหนี่ ดำเนินสายกลาง อย่างศาสตร์ “เศรษฐกิจพอเพียง” นั่นเอง ท่านจะเอาใจใส่การใช้จ่ายทุกอย่าง กิจการของวัดธาตุทอง เช่นเวลาเช้า เย็น หรือยามค่ำคืนท่านจะเดินตรวจตราตามกุฏิวิหาร ดูแลความเรียบร้อยและตามศาลาบำเพ็ญกุศล ดูการใช้ไฟฟ้าและน้ำประปาฯ **หลวงพ่อทำโครงการช่วยชาติ ช่วยพระศาสนาขึ้นก่อนใครๆ คือ ท่านจะให้พระภิกษุสามเณรทุกองค์เสียสละรายได้ ๕๐% รวมไว้เป็นกองกลาง** ถ้าเป็นเทศกาลปีใหม่หรือวันตรุษสงกรานต์ท่านจะให้ทุกองค์เสียสละบริจาครายได้ทั้งหมดเป็นสาธารณกุศลทุกครั้ง - ความเป็นพระเถระต้นแบบตัวอย่างแห่งความมัธยัสถ์ของหลวงพ่อ มีศิษย์จำนวนมากนำไปปฏิบัติ พวกเขาสามารถสร้างฐานะได้เป็นหลักฐานตั้งตัวได้เป็นปึกแผ่นเป็นจำนวนมากฯ **เป็นพระเถระต้นแบบที่มีนักศึกษาตลอดชีวิต** ท่านมีความสนใจใฝ่การศึกษาแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ติดตามข่าวสารหนังสือพิมพ์รายวันและรายสัปดาห์หลายฉบับ ท่านจึงมีความรอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมนำพระไตรปิฎกออกมาอ่านบรรยายขยายความให้พระภิกษุสามเณรฟังเพื่อศึกษาจนเข้าใจอย่างกระจ่างชัดเจน ท่านจึงมีเรื่องสนทนาปราศรัยเทศนาอบรมสั่งสอนไม่ซ้ำซากหรือจำเจเลย

ในฐานะที่เป็นศิษย์ ได้ติดตามผลงานของท่านมาโดยตลอด ๔๘ ปี ได้รู้จักและพบเห็นคุณสมบัติพิเศษของท่านดังกล่าวโดยเฉพาะเห็นหลวงพ่อเป็นพระเถระต้นแบบ **"ท่านเป็นนักพูด นักเขียน เพียรทุกอย่าง" ท่านเป็นนักเทศน์ที่ผู้ฟังประทับจิต เป็นนักเขียนที่ผู้อ่านได้ข้อเตือนจิต-สะกิดใจ** จึงได้รวบรวมโอวาทข้อคิดข้อเขียน บทความธรรมและคำสอนของท่านซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในหนังสือต่างๆ นำมารวมพิมพ์เป็นบรรณานุสรณ์ เนื่องในโอกาส ๒๑ ปี แห่งมรณกาล วันอาทิตย์ที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๕ นี้

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญถวาย เนื่องในวาระครบ ๒๑ ปี แห่งมรณกาล จงสำเร็จเป็นทิพย์สมบัติ อรรถวิบุลมนูญผล แด่พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ) สมควรแก่คติวิสัยทุกประการ

พระราชวรญาณโสภณ
เจ้าอาวาสวัดธาตุทอง พระอารามหลวง
และคณะศิษยานุศิษย์
๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

สารบัญ

ประวัติ

พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗)

๑. ชาติภูมิ

พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗) นามเดิม นพ นามสกุล ผลพิบูลย์ เกิด วันอาทิตย์ที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ตรงกับวันแรม ๒ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีชวด ที่คลองบางสะแก บ้านเลขที่ ๔๕ หมู่ที่ ๒ ตำบล ลาดหลุมแก้ว อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี บิดา ชื่อนายยาว แซ่จิ๋ว มารดาชื่อนางปี้ ผลพิบูลย์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๒ คน คือ

๑. นางเลื่อน ผลพิบูลย์ (ถึงแก่กรรม)

๒. พระธรรมปาโมกข์ (นพ ผลพิบูลย์)

๒. บรรพชา

บรรพชาเป็นสามเณร ที่วัดบัวขวัญ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ โดยมีพระครูนิโรธมุนี (กลับ) วัดตำหนักเหนือ เป็นพระอุปัชฌาย์ บรรพชาพร้อมกับสามเณรเจียร จำปาศรี (พระธรรมคุณาภรณ์) เจียร ปภสฺสโร ป.ธ. ๗ อดีตเจ้าอาวาสวัดอรุณ ราชวราราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร บรรพชาแล้ว พักอยู่ที่ วัดบัวขวัญ ไม่นานนัก นายมา ผลพิบูลย์ (ลุง) ได้ฝากพระมหาพูน อดีตเจ้าคณะ ๔ วัดอรุณราชวราราม ซึ่งเดินทางมาที่วัดบัวขวัญพอดี เพื่อให้สามเณรมาศึกษาทางปริยัติธรรม ที่วัด

อรุณราชวราราม อยู่ได้ ๑ พรรษา ก็ย้ายมาจำพรรษาที่วัดปทุมวนาราม

๓. อุปสมบท

พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗) อุปสมบท วันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ที่วัดปทุมวนาราม ตำบลประทุมวัน จังหวัดพระนคร โดยมี พระปัญญา พิศาลเถร (หนู ฐิติปญฺโญ) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครู ปทุมธรรมธาดา (บุญมั่น มนตาสโย) เป็นพระกรรมวาจาจารย์

๔. การศึกษา

การศึกษาในสมัยนั้นไม่มีโรงเรียน ต้องเรียนหนังสือที่วัดบัวขวัญ กับพระอาจารย์ชุ ลาหุโล เมื่ออายุได้ ๘ ขวบ ต่อมานายเอี่ยง ผลพิบูลย์ (น้า) มีอาชีพเป็นเสมียนที่โรงพยาบาลทหารปากคลองหลอด ได้ย้ายเด็กชาย นพ ผลพิบูลย์ มาเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร เมื่ออายุ ๑๐ ขวบ หลักสูตรสมัยนั้นมีถึงชั้นมัธยมปีที่ ๖ แต่ศึกษาได้แค่มัธยมศึกษาปีที่ ๔ เพราะนายเอี่ยง (น้า) ได้ย้ายไปทำงานที่จังหวัดลพบุรี จึงไม่มีใครส่งศึกษาต่อ ให้จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ดังที่ตั้งใจไว้แต่ต้นได้ จึงต้องลาออกจากโรงเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร กลับไปอยู่ที่จังหวัดปทุมธานี หลังจากบรรพชาเป็นสามเณรแล้ว ได้เรียนพระปริยัติ และสอบไล่ได้ชั้นต่าง ๆ เป็นลำดับมาใน สำนักเรียน วัดปทุมวนาราม

พุทธศักราช	๒๔๗๑	สอบได้นักธรรมชั้นตรี
พุทธศักราช	๒๔๗๒	สอบได้นักธรรมชั้นโท

พุทธศักราช ๒๔๗๓ สอบได้นักธรรมชั้นเอก

พุทธศักราช ๒๔๗๕ สอบได้เปรียญ ๓ ประโยค

พุทธศักราช ๒๔๗๖ สอบได้เปรียญ ๔ ประโยค

พุทธศักราช ๒๔๗๗ สอบได้เปรียญ ๕ ประโยค

พุทธศักราช ๒๔๗๘ สอบได้เปรียญ ๖ ประโยค

พุทธศักราช ๒๔๘๗ สอบได้เปรียญ ๗ ประโยค

๕. หน้าที่การงาน

ด้านการปกครอง

พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้รับพระบัญชาจากสมเด็จพระสังฆราช เจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ เจ้าคณะใหญ่ฝ่ายธรรมยุตเป็นรักษาการในตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดธาตุทอง

พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๕๐๓ เป็นเจ้าอาวาสวัดธาตุทอง

๖. สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๔๙๑ วันที่ ๘ มิถุนายน ได้รับพระราชทานเลื่อน สมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะในราชทินนาม พระญาณดิลก

พ.ศ. ๒๕๐๐ วันที่ ๕ ธันวาคม ได้รับพระราชทานเลื่อน สมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่พระราชญาณดิลก

พ.ศ. ๒๕๐๙ วันที่ ๕ ธันวาคม ได้รับพระราชทานเลื่อน สมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ที่พระเทพญาณกวี

พ.ศ. ๒๕๒๓ วันที่ ๕ ธันวาคม ได้รับพระราชทานเลื่อน สมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ทรงพระกรุณาโปรดสถาปนาเป็นพระธรรมปาโมกข์ ยุคโยคญาณดิลกไตรปิฎกธารี ธรรมวาที ยติคณิสสรบวรสังฆาราม คามวาสี พระราชาคณะชั้นธรรม สถิต ณ วัดธาตุทอง มีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมได้ ๖ รูป คือ

พระครูปลัดวิริยวัฒน์ ๑ พระครูวินัยธร ๑ พระครูธรรมธร ๑ พระครูสังฆพิชัย ๑ พระครูสมุห์ ๑ พระครูใบฎีกา ๑

พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗) มรณภาพด้วยโรคปอดอักเสบ ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เมื่อวันพุธที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๔ เวลา ๒๑.๕๐ น. สิริรวมอายุได้ ๘๙ ปี ๑๑ วัน พรรษา ๖๙

วัดธาตุทอง และสกุลภูมิจิตร

ความสัมพันธ์ระหว่างวัดธาตุทอง และสกุลภูมิจิตร ได้เริ่มต้นตั้งแต่การสร้างวัดธาตุทองในระยะแรก พ.ศ. ๒๔๘๑ ซึ่งเดิมตั้งอยู่ในบริเวณท่าเรือกรุงเทพฯ คือวัดหน้าพระธาตุและวัดทอง ต่อมาถูกเวนคืนทั้ง ๒ วัด จึงได้ย้ายมาสร้างใหม่ในสถานที่ปัจจุบันนี้ ซึ่งเดิมเป็นท้องนาห่างไกลจากชุมชน โดยนำเอาเครื่องก่อสร้างที่ใช้ได้ไปปลูกเป็นกุฎี ศาลาการเปรียญ

เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ เจ้าคณะใหญ่ คณะธรรมยุต ได้ทรงรวมชื่อวัดทั้ง ๒ ประทานนามใหม่ว่า วัดธาตุทอง

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ขณะที่บวชอยู่ ณ วัดปทุมวนาราม คุณพระเจนสถลรัถย์และคุณนายแดง ภูมิจิตร ได้เป็นโยมอุปัฏฐากจัดการอุปสมบทจากสามเณรเป็นภิกษุ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ โดยการแนะนำของพระมหาวาสห์ผู้เป็นอาจารย์ ปัจจุบันคือ พระครูสุนทรธรรมสาธิต ซึ่งมองเห็นการณ์ไกล จึงได้ย้ายมาอยู่เป็นพระลูกวัดธรรมดา ณ วัดธาตุทองแห่งนี้ คุณโยมทั้งสองพร้อมด้วยครอบครัวได้อุปการะช่วยเหลือเสมอมา

จนถึงสมัยที่จะต้องสร้างอุโบสถ ซึ่งเป็นถาวรวัตถุสำคัญ ลำพังพระธรรมดาก็สร้างได้ยาก และอาจไม่สำเร็จเพราะต้องใช้ทุนมาก จะได้มาจากไหนก่อนสงครามของถูก หลังสงครามก็น่าจะถูก เทียบกับสงครามครั้งที่ ๑ แต่ครั้งที่ ๒ กลับตรงกันข้าม ก็คือของแพงขึ้น

จึงจัดงานวางศิลาฤกษ์ สร้างอุโบสถขึ้น ก็ได้อาศัยคุณโยมทั้งสอง คือ พระเจนสถลรัถย์ และคุณนายแดง รวมทั้งลูกหลานญาติมิตรได้รับความเหน็ดเหนื่อยลำบากด้วยกันทุกท่าน หนักทั้งกาย หนักทั้งใจ

งานสร้างอุโบสถ จึงได้อาศัยบุคคลในสกุลภูมิจิตร ช่วยเหลือเกื้อกูลให้ความอบอุ่นเหมือนหนึ่งเป็นลูกชายของท่านคนหนึ่ง เพราะท่านเป็นผู้จัดการบวชให้

สมาชิกในสกุลนี้จึงรู้สึกในใจว่าวัดของเรา หวงแหน ทะนุถนอม บำรุงรักษา วัดก็พยายามที่จะทำวัดให้เป็นที่พึ่งของประชาชนทุกระดับ ดังที่ปรากฏแก่สาธุชนทั้งหลาย

สกุลภูมิจิตร ได้สร้างกุฎิ ภูมิจิตรานุสรณ์ไว้ เพื่อเป็นที่บรรจุอัฐิของสมาชิกในสกุล โดยเฉพาะเพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้รำลึกถึงท่าน ผู้เป็นบุรพการี บุรพการินี และญาติผู้จากโลกนี้ไปแล้ว

พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗)

วัดธาตุทอง

ศีลบารมี

พระพุทธเจ้าเมื่อเสวยพระชาติเป็นพญานาคชื่อ ภูริทัตตะ ออกจากภพบาดาล ไปจำศีลอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยมุนา หมองูจับใส่ในกรง เคี้ยวใบยาพ่น ที่ร่างกาย เพื่อให้คลายจากความดุร้าย นำไปแสดงในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อหวังได้ลาภ ทรัพย์สินเงินทอง อันเป็นอาชีพของตน ซึ่งดำรงอยู่ได้ เพราะการเบียดเบียนผู้อื่น

พระโพธิสัตว์ ทรงอดทนต่อของสกปรก และการทรมานประจาน ต่อหน้าประชาชน มิได้หวั่นไหว มั่นคงในศีลบารมี คือ ไม่ทำร้าย ไม่เบียด เบียนใคร แม้จะตายก็ยอมสละชีวิต อุทิศให้ศีลบารมีของตน ทั้งที่ตนเอง ก็มีพิษร้าย สามารถพ่นพิษทำลายชีวิตของหมองูได้ แต่ไม่กระทำ เพราะ กลัวศีลบารมีจะขาดและเศร้าหมอง นึกละอายแก่ใจตนเองที่ไม่สามารถกระทำความดีได้

การรักษาศีล จึงอยู่ที่น้ำใจของบุคคลว่าจะมีความกล้าหาญ และจริงจังเพียงไร ศีลจึงมิใช่เพื่อการแสวงหาประโยชน์ส่วนตน หากแต่ต้องการให้ชาวโลกได้ทราบชัดถึงความดี ที่บุคคลจะต้องรักษา ต้องอาศัยคุณธรรม คือ

๑. ต้องมีความอดทน

๒. ต้องมีความเพียรไม่ย่อท้อ

๓. ต้องมีความจริงใจ ทำให้ได้จริง

๔. ต้องมีความมั่นคงแน่วแน่ไม่เปลี่ยนแปลง

ข้อสำคัญ ก็คือ คนเรามีหน้าที่ต่างกัน และต้องรับผิดชอบในหน้าที่นั้น ๆ เหมือนร่างกายมีอวัยวะสำหรับทำงานตามความ

เหมาะสม เวลามีเหตุเภทภัย และเวลาสงบสุข ก็ต้องทำหน้าที่ให้เหมาะสมกัน

การรักษาศีล จึงเป็นคุณพิเศษส่วนหนึ่ง ซึ่งควรพิจารณาให้เห็นประโยชน์ส่วนใหญ่ คือความไม่เบียดเบียนกัน ตราบใดที่โลกยังเบียดเบียนกัน ตราบนั้นโลกก็หาความสุขสงบไม่ได้ จึงต้องหาทางป้องกัน และแก้ไข

ข้อน่าสังเกต โลกเบียดเบียนกันทำไม ? โลกจะเลิกจากความเป็นคนหรือ ? โลกได้อะไรจากการเบียดเบียนนั้น ๆ ? ความพินาศซึ่งมีรอยจารึกอยู่ ยังไม่พอแก่ความทรงจำเรื่องราวในอดีตหรือ ?

ลักษณะของโลก คือลักษณะของคนเจ็บแล้วไม่จำ จึงต้องทำลายและก็สร้างกันตลอดไป ความเจริญและความเสื่อมจึงมีประจำโลก แม้จะให้เป็นนักปราชญ์นักบุญทั่วทั้งโลก โลกก็คงเป็นโลกทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เพราะภายใต้โลก มีความเห็นแก่ตัว ความโกรธ พยาบาท และความหลง ความมัวเมาประจำอยู่ไม่ขาดสาย โลกจึงเหมือนน้ำไหล ขึ้นไหลลง สุขบ้าง ทุกข์บ้าง

โลกจึงต้องมีศาสนาเป็นหลักธรรมเครื่องคุ้มครอง ไม่ให้คนชั่วทำความชั่วมากขึ้น เพราะจะให้คนชั่วหมดไปจากโลกนี้ เป็นไปไม่ได้ จึงควรทำในสิ่งที่ควรทำ ก็คือให้มีจำนวนลดลง

ทุกลัทธิศาสนา ต้องมีศีลซึ่งเป็นหลักสำคัญ เพื่อให้เว้นจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน แต่ก็คนที่ทำร้ายกันล้วนมีศาสนาทั้งนั้น ลำพังศีลอย่างเดียว จึงมีกำลังไม่พอที่จะให้เลิกการเบียดเบียนกันได้ เพราะกิเลสที่มีประจำใจสูงกว่าความเหนี่ยวรั้งและความรับผิดชอบ

โดยเฉพาะความหมายของศีล น่าจะเป็นเครื่องรักษาโลกได้อย่างดี แต่ศีลก็ยังคงเป็นศีลประดับโลก ชาวโลกไม่ยอมประดับศีล การเบียดเบียนกันก็ยังมีต่อไป

ศีลของพุทธศาสนา จึงหมายถึงการไม่ทำความชั่วร้ายทุกอย่าง ศีลจึงไม่ใช่พิธีกรรม แต่ต้องเป็นธรรมจริยา สำหรับนำมาประพฤติปฏิบัติ จึงมีหลักธรรมกลาง ๆ ๒ อย่างคือ

๑. สีลสามัญญตา ความเป็นผู้มีศีลเสมอกัน มีความประพฤติอย่างเดียวกัน จะได้เลิกรังเกียจกัน

๒. ทิฏฐิสามัญญตา ความเป็นผู้มีความเห็นเสมอกันในขนบประเพณีและเหตุผล จะได้เลิกทะเลาะวิวาทบาดหมางกัน

ธรรม ๒ อย่าง ควรเป็นโครงร่างของศาสนา เพราะศาสนาจะศักดิ์สิทธิ์ มีคุณประโยชน์ได้ ไม่ใช่แต่เพียงชื่อของลัทธิและศาสนาเท่านั้น แต่ต้องมีหลักธรรมอันบริสุทธิ์ด้วย เพราะศีลเป็นเครื่องแต่งความประพฤติให้เหมาะสมแก่ความเป็นมนุษย์

จะอ้างแต่เพียงเพื่อเห็นแก่มนุษยธรรม หรือเพราะขาดมนุษยสัมพันธ์ไม่ได้ เนื่องจากผู้อ้างเองก็ไม่มีมนุษยธรรม ทั้งไม่มีมนุษยสัมพันธ์ จะให้ผู้อื่นมีได้อย่างไร เพราะจุดอันนี้ เป็นจุดอ่อนแอสำหรับอ้าง เพื่อขยายอำนาจ แผ่อิทธิพลเหนือชนชาติอื่น ๆ โดยความเห็นแก่ตัว

ความเมตตา กรุณานั้นดีจริง แต่จะมีอยู่ที่ไหนบ้าง หากไม่หวังประโยชน์ตอบแทน ให้เกินกว่าที่ลงทุนไป เมื่อแต่ละคนต่างมุ่งประโยชน์กันอย่างนี้แล้ว ก็ควรเสียสละประโยชน์ เพื่อร่วมกันเป็นสุขในโลกปัจจุบันและอนาคต ด้วยความเป็นผู้มีศีล มีจิตใจเปี่ยมด้วย

ความเมตตาต่อกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

พุทธศาสนา มีศีล ๕ ซึ่งเป็นนิจศีล จะต้องรักษาสม่ำเสมอตลอดชีวิต เพื่อป้องกันภัยอันเกิดจากจิตใจของมนุษย์ ยอมรับเพียงภัยตามธรรมชาติ จาก ดิน น้ำ ไฟ ลม ก็มากพออยู่แล้ว จะต้องมาเบียดเบียนทำลายกันอีก เหมือนไม่ส่งเสริมความเป็นมนุษย์ให้สูงขึ้น

การรักษาศีล จึงมีความหมาย ๒ อย่าง คือ

๑. รักษาศีล ๕ เป็นประจำ

๒. รักษาอุโบสถศีลประจำวันพระเป็นพิเศษ

การรักษาศีล เป็นการควบคุมความประพฤติของตน ไม่ให้ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และไม่ทำลายชีวิตของตน

ผู้ที่มีศีลอย่างแท้จริง จึงหาได้ยาก เพราะขาดความอดทน ความจริงใจ การรักษาศีลก็ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ไม่กล้าที่จะรักษาศีล เห็นแก่ความสะดวกสบาย ผู้ที่กล้าในการรักษาศีลยิ่งกว่าชีวิตของตน เป็นผู้ประเสริฐ เป็นการให้อภัยทาน ความไม่มีภัยแก่สัตว์ทั่วไปจึงต้องมีสัจจะ

การรักษาศีลที่ต้องการให้เป็นบุญ ก็เพราะเป็นการสร้างความดีให้แก่ตนเอง จึงมิใช่เพียงเป็นการกระทำสักว่าพอเป็นพิธี เสร็จแล้วก็แล้วกัน ประโยชน์ที่ได้จึงน้อยมาก เพราะคิดแต่ทำเป็นพิธีอย่างเดียว

ศีลคู่กับธรรมะ ศีลเป็นเครื่องละ ธรรมะเป็นเครื่องกระทำดี จึงควรทราบความหมายของศีล ดังต่อไปนี้ คือ

๑. ธรรมดาศีล คือ ศีลที่มีประจำโลก เป็นหลักธรรมดาทั่วไป เป็นบัญญัติของชาวโลกที่ต้องการให้ทุกคนเป็นคนดี เพราะโลก

ต้องการคนดี ทั้งที่ความดีหาได้ยากก็ตาม ก็ไม่ยอมท้อถอย พร่ำสอนให้เห็นโทษ และเห็นคุณ อันเป็นคุณสมบัติของสาธุชน คือสิ่งใดยากควรทำสิ่งนั้น เพื่อเป็นการทดลองความสามารถว่าจะมีน้อยหรือมากเพียงไร

เบญจศีล ศีล ๕ เป็นศีลประจำโลก คือทุกคนต้องประพฤติตน ตามข้อบัญญัตินั้น ๆ ไม่ใช่แต่เพียงละอย่างเดียว แต่ต้องประพฤติใน ธรรมตรงกันข้ามด้วย จึงจะเรียกว่าเป็นผู้มีศีลธรรม

เว้นจากการฆ่าสัตว์ และมีเมตตาจิต

เว้นจากการลักทรัพย์ หาเลี้ยงชีพโดยถูกธรรม

เว้นจากความประพฤติผิดในกาม รู้จักรักษาขนบประเพณี

เว้นจากพูดปด พูดแต่คำจริง

เว้นจากการดื่มสุราเมรัย ใช้ชีวิตเพื่อการศึกษา การสงเคราะห์อนุเคราะห์เกื้อกูลผู้อื่น

เมื่อละและบำเพ็ญตามนี้เป็นปกติ ชีวิตย่อมราบรื่น ปราศจากภัยและเวร ทั้งไม่ก่อภัยและเวรให้แก่ใคร ๆ เป็นตัวอย่างที่ดีของชาวโลก ซึ่งจำเป็นที่ทุก ๆ คนควรรักษาศีลเป็นประจำ เพื่อความสุขของตัว ของครอบครัว เพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียง ตลอดถึงญาติมิตรสหาย

ศีล ๒ อย่าง คือ

๑. ศีล คือการงดเว้นข้อที่ควรงดเว้น

๒. ศีล คือการไม่งดเว้นในจริยาที่สมควร

การรักษาศีล จึงมีลักษณะเหมือนทุกคนต้องมีระเบียบแบบแผน ความประพฤติ เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก และไว้

วางใจ กรรมบางอย่างทำได้ แต่บางอย่างไม่ควรทำ

ศีล ที่ควรงดเว้นตรง ๆ นั้น เพราะก่อภัยอันตรายให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนและผู้อื่น จึงตรัสห้ามไว้ในฐานะควรงดเว้น ดังที่ทรง บัญญัติไว้ในที่ต่าง ๆ จึงต้องมีศรัทธาความเชื่อในการปฏิบัติตามศีล ๕, ศีล ๘ , อุโบสถศีลฯ

ศีลบางประเภท แม้ไม่ได้ทรงบัญญัติไว้ แต่เป็นมรรยาทที่ดีงาม เรียกว่าสามีจิกรรมการกระทำที่เหมาะสม เป็นผู้ที่รู้จักกาละเทศะ เช่นการสวดมนต์ไหว้พระ การแสดงความเคารพต่อปูชนียวัตถุ การกราบไหว้มารดาบิดาญาติผู้ใหญ่และผู้มีอุปการคุณ เป็นการแสดงถึงคุณค่าทางจิตใจซึ่งควรกระทำทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่น่าละอายอะไร

หากจะยึดถือคติธรรม ก็ควรรักษาศีล เพื่อให้ชีวิตปลอดภัย มีอายุยืนนานปราศจากโรค เป็นผู้ที่เชื่อถือได้ ทั้งมีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์

ในที่ใด คนมีศีล ในที่นั้นก็เป็นสวรรค์

ในที่ใด คนไร้ศีล ในที่นั้นก็เป็นนรก

ศีล ๓ อย่าง ซึ่งมุ่งถึงวิธีรักษาศีล โดยมีจุดหมายต่างกัน รักษาศีล ต้องการให้ความสรรเสริญ เพื่อไม่ให้คนนินทา หวังผลตอบแทน แม้สิ้นชีวิตไปแล้ว ขอให้เกิดในสวรรค์

แม้จะมีความหวัง ตามวิสัยของคนสามัญ หากบกพร่องอยู่บ้างก็ไม่ถึงกับความเสียหาย เพราะการรักษาศีล เป็นการทำให้คนดี จะให้ดีนาน หรือทั้งหมดไม่ได้ ก็ยังดีกว่าผู้ที่ไม่มีดี ไม่มีศีลเลย

ส่วนการรักษาศีลที่มุ่งความเป็นธรรมจริง ๆ โดยเห็นโทษและ

คุณของศีล ไม่ประสงค์อะไร เป็นเครื่องตอบแทน หรือหวาดกลัวต่อคำครหา นอกจากเห็นเป็นความดี มีประโยชน์ต่อชีวิต เช่น อานิสงส์ที่ว่า สีเลนะ สุคติง ยันติ มีศีลย่อมไปสู่สุคติ สถานที่ดี เพราะมีแต่ความประพฤติดีติดตัว ไม่ทำให้ใครได้รับความเดือดร้อน

สีเลนะ โภคสัมปทา จะสมบูรณ์ด้วยโภคสมบัติก็เพราะศีล เนื่องจากแสวงหาทรัพย์สมบัติอย่างชอบธรรม ไม่ได้ฉ้อฉล-เลี้ยงชีพ ผู้ที่มั่งมีด้วยทรัพย์สมบัติ ที่ได้มาโดยไม่ชอบธรรมเหมือนมียาพิษไว้ครอบครอง ก็ต้องกินต้องใช้ยาพิษนั่นเอง

สีเลนะ นิพพุติง ยันติ จะดับทุกข์ได้ก็เพราะศีล

ศีลจึงเป็นหลักการปกครองคน ปกครองหมู่คณะสมาคมและปกครองโลก เมื่อโลกเจริญด้วยศีล ศีลก็ปกครองให้มีแต่ความสุขได้สนิทแนบเนียนกว่ากฎหมาย ไม่ต้องมีใครบังคับใช้อำนาจ เป็นการประหยัดทรัพย์สมบัติได้มากมาย อะไรที่ไม่ต้องสูญเสียไป นั่นแหละคือสิ่งที่น่าปรารถนา

การสูญเสียแรงงาน คือการทุจริตต่อตนเอง เพราะไม่มีศีลเป็นเครื่องรักษา เป็นอันตรายอย่างร้ายแรง การรักษาศีลไม่ได้หมายความอยู่เฉย ๆ แต่ต้องทำงานประกอบอาชีพเหมือนคนทั่วไป เป็นแต่ถูกต้องตามคลองธรรม ไม่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้น

คุณค่าของศีลเสื่อมลง เพราะความเห็นแก่ตัว หรือเห็นว่าศาสนาไม่จำเป็น ก็เพราะความไม่เข้าใจเรื่องของศาสนา ทุกคนจึงต้องมีศีลธรรม อย่าให้ต้องประสบความวิบัติจนแก้ไม่ไหว จึงสำนึกได้ว่าศีลธรรมมีคุณค่ามาก ดังเช่นการสงครามให้คุณอย่างไรบ้าง? นอกจากทิ้งซากแห่งความทารุณโหดร้ายให้เหลือเป็นอนุสรณ์

มนุษย์จะไม่คำนึงถึงศีลธรรมว่า มีค่าสูงสุด เหนือกว่าความเห็นแก่ตัว และความมักใหญ่ใฝ่สูงบ้างหรือ? จิตใจของมนุษย์ควรให้อยู่ ในเรือนร่างของมนุษย์

หลักอันแท้จริงของการรักษาศีลนั้น คือ ปาริสุทธิศีล ๔ ศีลที่สะอาดหมดจดไม่ด่างพร้อย

๑. สำรวมในพระปาติโมกข์ คืองดเว้นข้อที่ตรัสห้าม ทำตามข้อที่ทรงอนุญาต

๒. สำรวมอินทรีย์ ๖ คือ ระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ในเวลาเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้อง รู้อารมณ์ ให้เป็นแต่เพียงรู้ อย่าให้เกิดเป็นความยินดี หรือความเสียใจ ซึ่งจะก่อให้เกิดความผูกพัน และความเกลียดชัง อันทำให้เป็นคนหลงอยู่ในอารมณ์นั้น ๆ และทะยานอยากยิ่ง ๆ ขึ้น

๓. เลี้ยงชีพโดยชอบธรรม ไม่เบียดเบียน หรือหาเลี้ยงชีพในทางที่ผิด

๔. พิจารณาปัจจัย เครื่องเลี้ยงชีพ ไม่ติดอยู่ด้วยอำนาจตัณหา ความทะเยอทะยาน

ศีลที่สำเร็จด้วยหลักธรรม ๔ ประการนี้ เป็นหลักธรรมที่ชอบ เพราะแสดงให้เห็นถึงการรักษาศีล ต้องมีการอบรมธรรม ซึ่งอาศัยซึ่งกันและกัน

เหตุเกิดของศีล คือ หิริ ความละอายแก่ใจ โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป ส่วนที่จะรักษาศีลให้เป็นปกติไม่เปลี่ยนแปลง

ก็ต้องมีสติสัมปชัญญะเป็นอุปการธรรม ลำพังศีลเฉย ๆ จึงเป็นแต่เพียงพิธีกรรม ยังไม่เกิดผลเต็มที่ ดังเช่นเครื่องแต่งตัว ก็ไม่ได้หมายความว่าจะต้องเป็นบุคคลเช่นนี้เสมอไป เครื่องแต่งสะอาด คนสะอาดตามหรือไม่? คนแต่งตัวซอมซ่อ ใจจะมัวมอมอย่างเครื่องแต่งตัวหรือไม่?

จากเนื้อความสั้น ๆ ว่า ความไม่เบียดเบียน คือคิดถึงชีวิตของผู้อื่นบ้างเป็นสุขในโลก

ตรงกันข้าม ความเบียดเบียน นึกถึงแต่ประโยชน์ส่วนตนเป็นทุกข์ในโลก เพราะก่อให้เกิดความทุกข์ขึ้นทั่วไป

เพราะศีลมีความสำคัญเช่นนี้ จึงปรากฏใช้ในธรรมะต่าง ๆ มากมาย ในที่ที่ไม่มีศีลแทบจะไม่มี ศีลจึงเปรียบเหมือนพื้นดินเป็นที่เพาะปลูก ทำงานหาเลี้ยงชีพ สร้างอาคารบ้านเรือนเป็นต้น เช่น

ในทุจริต เว้นจากความประพฤติชั่วทางกายวาจา และใจ

ในสุจริต ประพฤติชอบทาง กายวาจา และใจ

เมื่อเว้นจากการทำชั่ว ยังต้องทำความดี แม้เช่นนั้นก็ยังไม่พอเพราะอาจย้อนกลับไปทำชั่วอีก จึงต้องชำระจิตใจให้สะอาดจากเศร้าหมองใจ มีโลภ โกรธ หลง เป็นต้น

เพียงศีลอย่างเดียว ก็มีเรื่องที่ต้องศึกษากันมากมาย เพราะศีลเป็นสมบัติที่ยอดเยี่ยมอย่างหนึ่งในโลก หรือเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งอัศจรรย์ เท่าที่มีอยู่ในโลก ไม่ว่าจะเป็นเครื่องอัศจรรย์ประเภทใดก็สู้ความอัศจรรย์คือ ศีลที่บุคคลรักษาไม่ได้ แต่คนไม่ใคร่จะรู้จักคุณค่าของศีล เลยเป็นคนกลัวศีลกันไปหมด ทุกครอบครัว ทุกสมาคมและทุกแห่งของโลก จึงไม่ยอมแก่ และก็ไม่อยากแก่ เพียงแต่แต่งหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสก็พอ อยากเป็นคนดี แต่ไม่ต้องการทำดี

ระยะหยุด คือการรักษาศีล ต้องมีระยะหนึ่ง อย่าให้เพลินเกินไปจนตลอดชีวิต ควรเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ มีศีลธรรมให้เป็นผู้ที่น่าเคารพนับถือบ้าง อย่าให้ถึงกับเป็นผู้ที่กู่ไม่หยุดเลย

แม้การรักษาศีลอด ๓๐ วัน และ ๔๐ วัน เพื่อฝึกความอดทนและนำผลแห่งความอดทนนั้น ๆ ไปช่วยเหลือผู้ที่ยากจนก็ยังฟังไม่ถนัดนัก เพราะคนเราต้องกินต้องใช้ไม่ใช่ภายใน ๓๐ วัน ๔๐ วัน และการฝึกความอดทน ก็ต้องกระทำกันตลอดปี นั่นก็เป็นเพียงพิธีกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจแก้ไขให้ดีได้

ในสัปปุริสบัญญัติ คือข้อที่ท่านสัตบุรุษตั้งเอาไว้คือ ปัพพัชชา การถือบวช คืออุบายเครื่องเว้นจากการเบียดเบียนซึ่งกัน ย่อมแสดงให้เห็นว่า ศีลมีประจำโลก ประจำคนจะเรียกชื่ออย่างไรไม่สำคัญ เพราะความสำคัญอยู่ที่การไม่ทำชั่ว ไม่ทำตัวและทำใครให้เดือดร้อน

ในระยะแรก จึงอาจเป็นการรักษาศีลเป็นข้อ ๆ ไป เมื่อรักษามากไม่ได้ ต่อมาก็กลายเป็นวันพระวันโกน ดังที่พูดกันว่า วันโกนไม่ละ วันพระไม่เว้น ก็เป็นเครื่องหมายของความเป็นผู้มีศีลให้รู้จักหยุดบ้าง ไม่ใช่ว่าหาดีไม่พบ

ปัพพัชชา นี่เองกลายเป็นลัทธิประเพณีในสิ่งที่ดี เช่นมัชชวิรัติ ความงดเว้นจากของเมา มังสวิรัติ เว้นจากการบริโภคเนื้อสัตว์ อันเป็นการรักษาศีลภายนอก แต่ศีลภายใน ไม่ยอมงดเว้น ยังโลภเห็นแก่ได้ ไม่เบียดเบียนสัตว์ แต่เบียดเบียน เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ก็ไม่ดี

ควรเปลี่ยนแลเพิ่มเติมเป็นมนุษยวิรัติด้วย น่าจะเป็นคุณประโยชน์มากขึ้น เพราะศีลคือความเป็นผู้มีเมตตา กรุณาต่อกัน ไม่ใช่ความเห็นแก่ตัว เช่นรับได้ ให้ไม่ได้ และจะเลิกการฆ่ากัน

เบียดเบียนกัน

ในบุญกิริยาวัตถุ ๓ และบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ คือ สีลมัยบุญกิริยาวัตถุ เรื่องการทำบุญ คือการรักษาศีล ศีลเป็นบุญ เพราะนำความสุขมาให้ เมื่อประพฤติตนเป็นคนดี ก็เป็นคนมีบุญ น่าเคารพเลื่อมใส เพราะเป็นการให้อภัยทาน ซึ่งเป็นการให้ความสุขแก่ชีวิต เรารักชีวิตตน ผู้อื่นก็รักชีวิตตน จึงต้องทำบุญข้อนี้ให้มาก เพราะไม่เป็นภัยอันตรายต่อใคร ๆ ทำตนให้เป็นคนดีของครอบครัววงษ์ตระกูล วางศาสตราวุธซึ่งเป็นเครื่องมือทำลายกันทุกอย่าง เลิกเป็นฆาตกร หรือเพชรฆาต

ในวุฑฒิธรรม ธรรมะเครื่องนำความเจริญมาให้ คือ ธัมมานุธัมมปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ธรรมที่ตนได้ตรองเห็นแล้ว

เมื่อเห็นว่า ตนบกพร่องความประพฤติเช่นไร อัตตสัมมาปนิธิความตั้งตนไว้ชอบ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ควรรำลึกอยู่เสมอ ผู้ที่เป็นอะไร ตามตำแหน่งหน้าที่กิจการงาน แต่ไม่ทำตนให้เหมาะสม ก็เป็นผู้ที่น่าตำหนิ เด็กทำเป็นผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ทำเป็นเด็ก เป็นผู้ต้องรับผิดชอบ แต่ไม่ ยอมรับผิดชอบ เป็นคนทำงาน แต่ไม่ยอมทำงาน เรียกว่าตั้งตนไว้ไม่ชอบ แม้แต่อาชีพการงาน ซึ่งมุ่งแต่เพียงได้อย่างเดียว ไม่เอาใจใส่ถึงผู้อื่นเลยก็เป็นผู้ตั้งตนไว้ผิด

ความตั้งตนไว้ชอบ จึงควรเป็นศีลความประพฤติให้เหมาะสมแก่วัย สภาพฐานะ มีจิตเป็นกลางรักษาความเที่ยงธรรมให้ตรงทาง เป็นได้ต้องทำได้ เป็นได้ทำไม่ได้อย่าเป็น

ในอนันตริยกรรม คือกรรมที่ให้ผลตามลำดับ คือ ฆ่ามารดา ฆ่าบิดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำร้ายพระพุทธเจ้าเพียงทำพระกายให้ช้ำ

ทำลายสงฆ์ (ยุให้แตกจากความพร้อมเพรียง)

นี่คือส่วนร้ายของความไม่มีศีล คนไม่มีศีลอาจทำความชั่วได้ทุกอย่าง ไม่ใช่ไม่รู้ว่าที่ทำนั้นไม่ดี แต่ไม่มีเครื่องเหนี่ยวรั้ง หรือบังคับ ลุอำนาจแก่โลภะ โทสะ โมหะแล้ว สามารถทำได้ทุกอย่าง

ความไม่มีศีล จึงเลวกว่าสัตว์เดรัจฉาน เหลียวมองดูเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์แล้ว เข้าใจได้ทันทีว่าใครเป็นใคร อดีตแก้ไม่ได้ จึงควรแก้ไขปัจจุบัน

จะเกิดมาเป็นคนก็ต้องอาศัยศีล

ก็อย่าให้ศีลหมดสิ้นเพียงเท่านี้ ควรตั้งใจรักษาศีลให้มากยิ่งขึ้นเพื่อรักษาความเป็นมนุษย์ให้ยืนยาวนานต่อไป ใครที่สร้างอาวุธฆ่ากันมนุษย์ผู้บอกตนว่า เป็นผู้เจริญด้วยอารยธรรมมิใช่หรือ? หากว่าอารยธรรมเป็นเช่นนี้ อย่ามีอารยธรรมประเสริฐกว่า

ในสารธรรม ธรรมที่เป็นแก่นหรือเป็นหลักฐาน คือ สีลสาระ แก่นคือศีล ศีลในที่นี้หมายถึงหลักฐานความมั่นคง ความสง่าผ่าเผย ความเข้มแข็ง เมื่อมีดีจึงไม่กลัวต่อชั่ว

แม้จะทรงเปรียบว่า ศีลเป็นเพียงกระพี้ของต้นไม้ แต่ก็เป็นเครื่องหุ้มห่อต้นไม้ ไม่ให้เป็นอันตราย เพราะดีกว่าลาภสักการะ ศีลเป็นกระพี้ สมาธิเป็นเปลือก ปัญญาเป็นแก่นวิมุติความหลุดพ้นจากกิเลส เป็นแก่น

แสดงในกลุ่มธรรม ซึ่งต้องหวังถึงธรรมที่เป็นสาระต่อ ๆ ไป ไม่ได้หยุดเพียงการรักษาศีล แต่ต้องพยายามรักษาความดีให้สูงขึ้น

ในสาราณิยธรรม ธรรมะทำให้ผู้ประพฤติมีความรัก ความเคารพ เป็นพวกเดียวกัน

รักษาศีล ไม่ด่างพร้อย ไม่เศร้าหมอง ไม่ขาดทะลุ มีความประพฤติสม่ำเสมอ ในระหว่างผู้ประพฤติธรรมด้วยกัน เรียกว่าเป็นพวกเดียวกัน ไม่มีกิริยาอาการอะไรที่จะต้องรังเกียจกัน จึงทำให้เข้าใจกันได้ เหมือนฝูงปลา ฝูงไก่ ฝูงสัตว์อื่น ๆ อยู่ร่วมเป็นพวกเดียวกัน

ในอปริหานิยธรรม หลักการปกครอง เพื่อความเจริญ คือไม่บัญญัติข้อที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติไว้ ไม่ถอนข้อที่ทรงบัญญัติไว้ สมาทานศึกษาอยู่ในข้อที่ทรงบัญญัติไว้

หลักการปกครอง ซึ่งก็ไม่รู้ว่าจะเรียกว่าอย่างไร จึงเป็นหลักธรรม ที่สามารถช่วยให้คนได้รับความสุข เพียงแต่ชื่อ ซึ่งตั้งขึ้นอย่างไพเราะนั้น ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าจะต้องเหมือนชื่อเสมอไป

แต่เพราะพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์จากกิเลส อาสวะทุกอย่าง ทรงบัญญัติด้วยพระเมตตา กรุณาต่อชาวโลก ไม่เฉพาะชาติใด ชาติหนึ่ง จึงเป็นข้อบัญญัติที่ควรแก่การพิจารณานำมาประพฤติปฏิบัติ กาลสมัยก็เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามคราว แต่ข้อบัญญัติที่ทรงบัญญัติ ไว้ยังเป็นหลักฐานที่ควรประพฤติ มีประโยชน์เสมอ

แต่คนเราไม่ยอมประพฤติ และสร้างข้อบัญญัติใหม่ ๆ เอาไปถวายให้เป็นของพระพุทธเจ้า จึงก่อให้เกิดความเข้าใจผิด คิดเห็นว่าเป็นการถูกต้อง ข้อบัญญัติในที่นี้ หมายถึงหลักการใหม่ ๆ ไม่ได้หมายถึงข้อปลีกย่อย หรือขนบประเพณี ซึ่งก็ต้องผ่อนผันตามกาลเวลาและความเหมาะสม

หลักการปกครอง จึงต้องอาศัยศีล คือระเบียบวินัย ที่จะต้อง

ปฏิบัติ หากเลิกระเบียบคือศีลแล้ว ก็เลิกนับถือพุทธศาสนาได้ เพราะถือไปก็ไม่มีประโยชน์อะไร ต้นไม้รากผุหมดแล้ว จะดูแลรดน้ำพรวนดิน จะได้ประโยชน์อะไรบ้าง?

มาช่วยกันรักษาศีล เพื่อรักษาชาติมนุษย์ให้ดำรงอยู่ต่อไป

ผู้ที่มีศีลไม่กลัวตาย จึงสามารถทำกิจหน้าที่ของผู้ไม่กลัวตายได้

ใครจะว่าอย่างไร หรือทำอะไร สิ่งนั้นชอบด้วยศีลธรรมหรือไม่?

วิธีรักษาศีล

คนมีศีลประเสริฐกว่าคนทุศีล ถึงแม้จะมีอายุสั้น ก็น่าสรรเสริญ เรียกว่า เกิดมาดีและตายไปดี คนที่มีสันดานดี เป็นผู้ที่มีศีลมาแต่กำเนิด แต่หาได้ยาก จึงควรหาวิธีอบรมให้มีศีลในตน ด้วยการศึกษาและอบรม ทำตามวัตถุประสงค์ของศีล

๑. จุดหมาย เพื่อป้องกันไม่ให้เบียดเบียนประทุษร้ายกัน และยังต้องประพฤติดีต่อกัน การทำร้ายนั้น เริ่มต้นด้วยการเบียดเบียน เช่น โกรธเคืองก่อน เป็นเชื้อที่จุดขึ้นในใจ ไฟจะไหม้บ้านทั้งหลัง ก็ต้องเริ่มไหม้เชื้อก่อนแล้วจึงลามไหม้สิ่งอื่น ๆ ต่อไป จะเห็นโทษได้ชัดเจน ก็ต้องพิจารณาธรรมะคู่กันไปด้วย เช่น เว้นจากฆ่าสัตว์เบียดเบียนสัตว์ ก็ต้องฝึกใจให้มีเมตตากรุณา เว้นจากการลักขโมย ก็ต้องช่วยกันรักษากรรมสิทธิ์ของกันและกันไว้ รู้จักเลี้ยงชีพในทางบริสุทธิ์ รู้จักใช้ความเพียรในทางที่ชอบ เว้นจากประพฤติผิดในกาม ต้องเป็นผู้ซื่อสัตย์ในคู่ครองของตน ไม่ล่วงสิทธิในประเพณี สงวนศักดิ์ให้สมภาวะ เว้นจากพูดเท็จ ต้องนับถือความจริง ทำจริงพูดจริง คนที่ฉลาดสามารถ แต่ขาดความจริง ก็เชื่อถือกันไม่ได้ ไม่อาจแสวงผลให้สำเร็จ เว้นจากดื่มน้ำเมา มีสติคุ้มครองตน นึกถึงจุดประสงค์ของศีลให้เห็นด้วยใจ เช่นนี้

๒. ศีลจะเกิดได้อย่างไร? หิริความละอาย โอตตัปปะความเกรงกลัวต่อผลของบาปเป็นต้นเหตุทำให้ศีลเกิด ถ้าไม่ละอายหรือกลัวบาปแล้ว ศีลเกิดไม่ได้ เพราะไม่มีต้นทุนหรือพื้นให้ศีลอาศัย ความละอายและความกลัวบาปนี้ นอกจากจะเป็นรากฐานแห่งศีลแล้ว

คุณธรรมอื่น ๆ ก็ต้องอาศัยด้วย ผู้ที่น่ากลัวที่สุดนั้น คือ ผู้ที่ไม่รู้จักละอาย พบเสือช้างที่ดุยังดีกว่า บางคนมีหิริโอตตัปปะติดตัวมาตั้งแต่เด็ก ๆ เนื่องด้วยตระกูลมีศีลธรรมดี การอบรมจึงได้เริ่มฝังอยู่ในตัวตลอดมา ทั้งได้เห็นตัวอย่างรอบ ๆ ตัวดีทั้งนั้น จึงเป็นภาพที่ประทับใจ หรือจากการพิจารณาการกระทำนั้น ๆ เมื่อเห็นว่าไม่เหมาะสมแก่ชาติ วัย สกุล วิชา จึงเกิดความละอายไม่กล้าก่อกรรมชั่ว เพราะผลของความผิดนั้นถึงแม้จะไม่มีใครรู้เห็น ก็คงเป็นรอยแผลเป็นตรึงอยู่ที่ใจไม่รู้จักหาย ตนเองคงต้องรับผลนั้นแน่แท้ หากว่าได้เคยทำมาแล้ว จะได้เลิกทำต่อไป ถ้ายังไม่เคยกระทำผิด ขึ้นชื่อว่าบาปแล้ว แม้แต่นิดเดียวก็ไม่ควรลองทำ โดยไม่ต้องมีข้อยกเว้น ซึ่งจะทำให้เคยตัว จะรู้จักศีลได้ดีให้ดูที่ใจว่า มีความละอายและเกรงกลัวต่อบาปหรือเปล่า? ถ้ามี ศีลย่อมเกิดที่นั้น ผู้ที่กล้ากระทำความชั่วตั้งแต่ชั้นต่ำจนถึงชั้นร้ายแรงที่สุด ก็เพราะไม่ละอายและเกรงกลัวบาป

๓. การรักษาศีล ต้องมีวิรัติ ความตั้งใจงดเว้น แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. **สัมปัตตวิรัติ** ได้แก่ การงดเว้นของบุคคลผู้ไม่ได้ตั้งใจไว้เดิมว่าจะงดงดอย่างนั้น ๆ เป็นแต่ว่า บางคราวมีโอกาสที่จะประพฤติล่วงได้ โดยมีโอกาสทุกอย่าง แต่ไม่ทำ เช่น สามารถฆ่าเขาได้ โดย ไม่มีใครรู้เห็นเป็นพยานทำร้ายเขา โดยที่ผู้นั้นไม่มีทางสู้ หรืออาจ นำทรัพย์สมบัติของเขาไปโดยไม่มีใครจับได้ หรือลูกเมียของคนอื่น ให้ท่าอาจผูกสมัครรักใคร่ โดยไม่ให้พ่อแม่ผู้ปกครองและสามีรู้ อาจกล่าวคำเท็จโดยที่ไม่ใครล่วงรู้ มีทรัพย์พอจะซื้อสุรายาฝิ่น

ได้ ไม่ถึงกับทำให้ล่มหรือเสียคน แต่ไม่ทำเพราะนึกถึงความไม่สมควร แห่งชาติ สกุล ยศศักดิ์ ทรัพย์สมบัติ บริวาร ความรู้และความดี เช่นมีจิตใจเมตตาเป็นต้น คิดถึงอกเขาอกเรา เห็นประโยชน์ในการงดเว้น และในการบำเพ็ญความดี

คนสามัญ นอกจากคนมีศีลโดยปกติ เช่นคนเข้าวัดรักษาศีลงดเว้นได้หมด ไม่ทำเลยก็มี เว้นได้บางอย่าง เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ แต่ยังลักทรัพย์ ไม่ลักทรัพย์ แต่ยังประพฤติผิดในกามเป็นต้น เว้นได้เป็นบางชนิด กรรมหนักไม่ทำ ทำแต่กรรมเบา หรือไม่มีเหตุไม่ทำเมื่อมีเหตุจึงทำ ความงดเว้นของบุคคลเช่นนี้ ถึงจะไม่สม่ำเสมอก็ยังดีกว่าไม่งดเว้นเลย ความประพฤติของผู้ไม่มีเจตนางดเว้นเมื่อตั้งใจงดเว้นส่วนใดในวันใดก็เป็นวิรัติในส่วนนั้นในวันนั้น เมื่อล่วงบาปกรรมในส่วนใด หรือขณะใด ก็เป็นบาปในส่วนนั้นขณะนั้นวิรัติมิยิ่งหย่อนไม่สม่ำเสมอกัน ตามเจตนาของผู้งดเว้นนั้น ๆ ส่วนผู้ที่ยังไม่มีโอกาสจะทำ เช่น ไม่มีโอกาสที่อทินนาทาน จึงรอคอยโอกาส ไม่เรียกว่ามีวิรัติ

๒. **สมาทานวิรัติ** คืองดเว้นด้วยการสมาทาน ตั้งใจไว้ก่อนเป็น วิรัติของผู้มีศีล เช่น ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาสมาทานศีล ไม่ล่วงข้อห้ามนั้น ๆ

การตั้งใจรับข้อปฏิบัติ ด้วยการถือเพศ เช่นบวชเป็นภิกษุสามเณร ด้วยการเปล่งวาจาปฏิญาณ หรือด้วยการตั้งความสัตย์เฉพาะตน เช่น คฤหัสถ์สมาทานศีล เป็นอุบาสกอุบาสิกาสามทานตลอดชีวิต เช่นตั้งใจสมาทานตลอดชีวิตของตนหรือสมาทานกำหนดเวลา เท่านั้นวันเท่านี้วัน เช่นพระบวชใหม่เพียง ๓ หรือ ๔ เดือน

สาธุชนตลอด ๓ เดือน หรือตลอดวันหนึ่งคืนหนึ่งเป็นต้น ผู้สมาทานเมื่อล่วงสิกขาบทใดก็เป็นผู้ประพฤติฝ่าฝืนและเสียความสัตย์ เพราะทำลายปฏิญาณของตน

วิรัติทั้ง ๒ อย่างนี้ อย่างไหนจะดีกว่ากัน

สมาทานวิรัติดีกว่าสัมปัตตวิรัติ เพราะได้เตรียมตัวไว้ล่วงหน้าเท่ากับตั้งสัตยาธิฏฐานไว้ ประชาชนที่ตั้งเป็นหมู่คณะ ชาติ ประเทศเริ่มตั้งแต่บุคคลครอบครัวเป็นต้นไป มีหน้าที่ต่างกันและต้องเพิ่งพาอาศัยกันและกัน บางพวกมีหน้าที่ทำการปกครองป้องกันประเทศป้องกันการกบฏจลาจลภายใน รักษาความสงบเรียบร้อย ส่งเสริมการศึกษาบำรุงเศรษฐกิจเพื่อความเจริญของพลเมือง บางพวกประกอบกิจทางศาสนา ประพฤติตนในทางที่ชอบ และฝึกสอนประชาชน ให้นิยมในธรรมที่ชอบ ประพฤติสุจริตยินดีในความสงบเรียบร้อย บางพวกก็เป็นครู เป็นอาจารย์สอนศิลปะวิทยา ให้ความรู้ความสามารถ เพื่อได้เติบโตเป็นพลเมืองดี บางพวกเป็นพ่อค้าทำการค้าขาย หรือ เป็นชาวนาชาวสวนชาวไร่และอื่น ๆ อีก บ้างก็ประกอบหัตถกรรม งานฝีมือ สั่งสมทรัพย์สมบัติที่เป็นอุปการะแก่ชีวิตและความสุข บางพวกมีแต่กำลังกายก็ต้องอาศัยกำลังเที่ยวรับจ้าง ถ้าพวกใดพวก หนึ่งขาดไปก็พลอยกระทบกระเทือนถึงกันหรือขาดความสุข ความพร้อมเพรียงกันเป็นหลักสำคัญ วิรัติความงดเว้นอย่างไหนจะสมควร แก่ใคร ก็ต้องพิจารณาดุตามกาลเทศะ

๓. **สมุจเฉทวิรัติ** ได้แก่ความงดเว้นด้วยตัดขา ไม่คิด

ที่จะละเมิดศีล มั่นใจเสมอว่าถึงจะยอมสละชีวิต ก็ไม่ทำลายศีล คือถือศีลเสมอด้วยชีวิตหรือยิ่งกว่าชีวิต เป็นความงดเว้นอย่างดีที่สุด

รักษาศีลไปได้เพียงสวรรค์ ไปนิพพานไม่ได้ ความเข้าใจเช่นนี้ ชอบยกเป็นข้ออ้างในทางที่ไม่ต้องการรักษาศีล จึงเป็นความเข้าใจผิด คนที่ไม่มีศีล สวรรค์ก็ไปไม่ได้ นิพพานก็ไปไม่ได้แล้วจะต้องการไปไหน นอกจากไปนรก ศีลประเภทสมุจเฉทวิรัตินี้ เป็นวิรัติของพระโสดาบัน ท่านจะลองรักษาศีลอย่างนี้ก่อนดีไหม? อย่าเพิ่งนึกคิดให้สูงเกินไปเลย เพราะศีลเป็นการก้าวแรกของศาสนา ถ้าไม่ยอมก้าวหรือก้าวผิด ก็ต้องประสบความหายนะ

ความพอใจของบางคนว่า รักษาศีลลำบากมากเหมือนหาเหาใส่ศีรษะตนเอง เราคนสามัญอย่างนี้ จะทำให้วิเศษไปถึงไหนกัน จะทำตามศีลบัญญัติทุกข้อไป ไม่ไหว หรือรับศีลแล้วก็ต้องตั้งใจรักษา รักษาไม่ได้ ศีลขาดเปล่า ๆ สู้ไม่ต้องรักษาศีลดีกว่า เพราะไม่มีศีลจะขาด รับศีลแล้วเล่นไพ่ เล่นถั่ว โปได้ เพราะไม่มีข้อห้าม

คนเราเป็นคนได้ ไม่ใช่เพราะรูปร่างหน้าตามีมือเท้าอย่างเดียว ต้องอาศัยมนุษยธรรมประกอบด้วย เหมือนแรกเกิด ไม่มีเสื้อผ้าเครื่องประดับตบแต่งให้เหมาะแก่วัยและฐานะ ถ้าปล่อยให้เหมือนเมื่อแรกเกิดจะเป็นอย่างไรบ้าง? มนุษยธรรม คือศีลธรรมนี้ จึงเปรียบเสมือนเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ใครที่ไม่มีศีล จึงเป็นคนเปลือย เพราะเป็นคนสำคัญ ต่างจิตต่างใจกัน ถ้าไม่มีมนุษยธรรมเป็นเครื่องควบคุมแล้ว แต่ละคนก็จะทำตามความพอใจ เด็กผู้เยาว์วัย คนโง่ คนอ่อนแอจะถูกข่มเหงรังแก เพราะความพอใจของคนที่ต้องการจะทำ ทั้งที่มีกฎหมายและศีลธรรม ความเบียดเบียนกันก็ยังไม่เสื่อมหายไป ถ้าเลิก

มนุษยธรรมจึงควรเป็นเรื่องที่น่าศึกษา เช่น เราเห็นคนอื่นถูกทำร้าย เราเห็นใจ สงสาร เกลียดคนทำร้าย แต่เมื่อเราทำเอง บางคราวทารุณยิ่งกว่าที่เราเห็นก็มีความเห็นใจ ความสงสารหายไปไหน? ตอนนี้เราไม่นึก เพราะสิ่งที่เราเห็นด้วยสายตา แล้วเกิดความกระเทือนใจขึ้นมานั้น กับสิ่งที่เราทำเอง ต่างกันมาก เมื่อเราทำอะไรต้องนึกว่าดีถูกเสมอไป แต่เมื่อคนอื่นทำ เราบอกว่าไม่ดี ผิด ความแตกต่างอยู่ตรงนี้ ผู้รักษาศีลย่อมไม่เล่นการพนัน ซึ่งเป็นการเสี่ยงร้ายมากกว่าดี คติของนักการพนันนั้นมีอยู่ว่า ต้องเอาเปรียบ ต้องโกงให้เก่ง ถ้าเล่นอย่างเคราะห์ดี เคราะห์ร้ายแล้ว อย่าเล่นเลย ถ้าเราไม่โกงคนอื่นก็ต้องโกงต้องเอาเปรียบเรา การพนัน จึงเท่ากับกับผู้ตั้งใจจะกินเลือดกินเนื้อกัน

การรักษาศีลนั้น ไม่ใช่อย่างที่เข้าใจกันว่า ทำอะไรนิดทำอะไรหน่อย ศีลขาด การรักษาศีล อยู่ที่เจตนาความตั้งใจ เมื่อไม่มีเจตนาแล้วศีลก็ไม่ขาด เมื่อรักษาศีลภายนอกยากก็รักษาใจอย่างเดียวก็พอ ความมุ่งหมายของศีลอยู่ที่ใจ จึงวางองค์ของศีลไว้ให้พิจารณา ถ้าล่วงครบองค์แห่งสิกขาบทนั้น ๆ ศีลขาด ถ้าไม่ครบศีลเป็นเพียงเศร้าหมอง

อีกประการหนึ่ง รักษาศีลไม่ให้ขาดเป็นท่อนบริบูรณ์ครบทั้ง ๕ ข้อ ถ้าไม่ครบ เช่น ฆ่าสัตว์ แต่ไม่ลักทรัพย์ เว้นประพฤติผิดในกาม เว้นพูดเท็จ และเว้นดื่มสุราเมรัย หรือยังฆ่าสัตว์ลักทรัพย์เว้นแต่ ๓ ข้อข้างซ้าย เรียกว่าศีลขาดเป็นท่อน

รักษาศีลไม่ให้ทะลุเป็นช่อง คือรักษาศีลครบ ๕ ข้อ ไม่เว้น ๆ ข้าม ๆ เช่น เว้นฆ่าสัตว์ แต่ลักทรัพย์ เว้นประพฤติผิดในกาม แต่พูดเท็จเว้นดื่มสุราเมรัย

รักษาศีลไม่ให้ด่างพร้อย คือ รักษาศีลไว้ได้เต็มที่ ไม่มีการ

ผ่อนผัน ยกเว้น เว้นจากการฆ่าสัตว์ใหญ่ ๆ มีมนุษย์ ช้าง ม้า โค กระบือ เป็นต้น แต่เลี่ยงไปฆ่าสัตว์เล็ก ๆ เช่น ยุง มด ปลา เป็นต้น หรือสัตว์ที่กินไม่ได้ไม่ฆ่า ฆ่าเฉพาะสัตว์ที่กินได้ เว้นปล้นสะดมหรือลักขโมย แต่เลี่ยงโกงด้วยวิธีอื่น เช่น เอารัดเอาเปรียบ ทำสัญญากู้เงินเกินจำนวน เช่นกู้พันเดียว สัญญาเป็นสองพัน อ้างว่าเพื่อกันโกง เรียกดอกเบี้ยอย่างขูดเลือดขูดเนื้อ หรือด้วยอุบายทุจริตทางอ้อม ทำให้คนอื่นต้องเสียทรัพย์เกินควร เว้นภรรยาของเขา แต่เลี่ยงไปคบหาลูกหลานเขา เว้นจากพูดเท็จออกหน้า แต่ทำเลศมารยาทให้ผู้ฟังเข้าใจผิด เว้นดื่มสุราซึ่งมีรสแรง แต่ไปดื่มเบียร์แทน หรือดื่มแต่พอเป็นกิริยา ไม่ถึงกับเมา เรียกว่า ศีลด่าง ไม่ผ่อนหนักผ่อนเบา ไม่หาทางเลี่ยง ก็ชื่อว่าศีลไม่ด่าง

เว้นฆ่าสัตว์ แต่ว่ากักขังหรือทุบตีสัตว์ให้เจ็บด้วยอาวุธ หรือด้วยมือด้วยเท้า เว้นลักทรัพย์ แต่ยังยินดีและสรรเสริญ ผู้ที่ทำโจรกรรม เว้นประพฤติในกาม แต่ก็ยังพูดพาดพิงหรือพูดเกี้ยว พาปราศัย มีใจเกี่ยวข้องในบุตรภรรยาเขา เว้นมุสาวาท แต่ยังพูด สับปลับ เว้นดื่มสุราเมรัย แต่ก็ยังพอใจในรสและกลิ่น แม้แต่แกงก็อดเหยาะสุราไม่ได้เพื่อชูรส เรียกว่า สีลพร้อย

รักษาศีลที่เป็นยอดของการรักษานั้น คือ ไม่รักษาศีลเพราะต้องการให้เขาสรรเสริญ หรือเพราะกลัวถูกติเตียน แต่เพราะว่าเป็นมนุษยธรรม มนุษย์ไม่มีศีลธรรม เรียกว่าเป็น ยักษ์ เป็นมาร เป็นผู้โหดร้าย หยาบช้าสามานย์ รักษาศีลเพราะต้องการจะละตัณหามานะทิฐิ ทำกายวาจาใจให้บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นจุดประสงค์ของผู้นับถือพุทธศาสนา

โทษแห่งการละเมิดศีลในสัพพลหุสสูตร

๑. การผลาญชีวิตสัตว์ที่บุคคลทำจนคุ้น ทำจนเคยตัว ทำตลอดไป เป็นเหตุให้เกิดในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในกำเนิดแห่งเปรตวิสัย อย่างต่ำที่สุด ทำให้อายุสั้น มีโรคภัยเบียดเบียน

๒. การลักทรัพย์ที่ทำจนคุ้น จนเคยตัว ฯลฯ ทำให้เกิดในเปรตวิสัย อย่างต่ำที่สุด ทำให้หากินฝืดเคือง เป็นคนล้มละลาย

๓. ประพฤติผิดในกาม (การทำชู้) ที่บุคคลทำจนคุ้น ฯลฯ เป็นเหตุให้เกิดในเปรตวิสัย อย่างต่ำที่สุดทำให้เป็นคนถูกจองเวร คนเกลียดชังโดยไม่รู้ตัว มีศัตรูมาก

๔. การพูดเท็จที่บุคคลทำจนคุ้น ฯลฯ เป็นเหตุทำให้เกิดในเปรตวิสัย อย่างต่ำที่สุด ทำให้ถูกตู่ด้วยความเท็จ ถูกหาความง่าย ๆ ถูกใส่ไคล้ แม้จะเดินทางไปไหน ก็ได้ยินแต่เสียงไม่เป็นมงคล

๕. การดื่มสุราเมรัยที่บุคคลทำจนคุ้น จนเคยตัวทำตลอดไป เป็นเหตุให้เกิดในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในกำเนิดแห่งเปรตวิสัย อย่างต่ำที่สุด เป็นเหตุให้ปัญญาทึบ คุ้มดีคุ้มร้าย เป็นคนบ้า

งาน กับ ธรรมะ

ทำอย่างไร จึงจะไม่มีคนชั่ว ?
ทำอย่างไร จึงจะมีคนทำดี ?

ตอบได้ง่าย ก็อย่าทำชั่ว ช่วยกันทำแต่ความดี โลกก็จะมีแต่ความดี คนดี คนชั่ว ผู้ร้าย ก็จะหมดไปเอง

จะหาได้ที่ไหน ? ตรงนี้ ตอบไม่ถูก เพราะทั่วทั้งโลกไม่ว่าจะเป็น แห่งหนตำบลใด แม้จะเป็นสถานที่ที่สมมติกันว่าศักดิ์สิทธิ์ ก็ยังมีความชั่ว คนชั่วแอบแฝงอยู่ ดูก็สมกับคำว่าโลก ซึ่งต้องมีทั้งความสุข และความโศก ไม่มีใครเลย ที่จะได้รับแต่เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง ความเป็นธรรมของโลก ก็ต้องเป็นไปตามธรรมดาของโลก จะฝืนโลก ให้เป็นไปตามใจของปุถุชนไม่ได้ เพราะปุถุชนยังเลือกรักเลือกชัง มีคราวดีคราวร้าย ของอย่างดี บางทีก็ชอบ บางสมัยก็ชัง

ลองวางใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียงทางไหน เพื่อจะได้ดูจะเห็นว่าอะไรผิด อะไรถูก ไม่หย่อน ไม่ตึง ไม่ใช่ทำให้ว่างเปล่า จนไม่รับรู้อะไรทั้งสิ้น แต่ทำให้ห้องว่าง เพื่อจะได้จัดวางสิ่งของให้เหมาะสมงามตา หยิบใช้ได้ง่าย ไม่รกที่ทุกอย่างเป็นไปตามกรรม เหมือนคนเราเกิดมา ที่ไม่เหมือนกัน ก็เพราะทำไว้ต่างหาก ก็ไม่น่าน้อยใจหรือเสียใจเกิดมา ดีมีความสุข ก็ไม่ควรลืมตัวเพราะมีก็หมดได้ จึงควรได้รับบทเรียน ที่ดีจากชีวิต ซึ่งเป็น บทเรียนที่ทุกคนไม่ต้องลงทุนอะไร เป็นแต่หยิบยกขึ้นพิจารณาดูบ้าง ไม่เห็นถี่ห่างว่าเป็นอย่างไร? แม้จะเกิดมา

มีทุกข์ ก็ควรมีความอดทน พยายามกระทำ กิจการโดยไม่ย่อท้อ

การทำงาน

๑. ทำงานที่เราชอบ สบายใจ ไม่ต้องฝืน เต็มใจทำ

๒. หากงานที่ทำ ไม่ตรงกับใจ ก็ต้องฝืนใจ ลองสร้างความพอใจให้เกิดขึ้นในงานนั้น ๆ ไม่ได้หรือ? เพราะมูลสัตว์ ใบไม้เน่า ยังใช้ทำปุ๋ยได้

๓. เมื่อจะทำงาน คิดแต่เพียงว่า ได้เท่าไร? จะมีใครเคยคิดบ้างว่า จะควรทำงานอย่างไร? จึงจะได้ผลดี และสำเร็จเรียบร้อยโดยใช้ต้นทุนน้อย และเวลาสั้น ๆ

๔. จะคิดว่า งานที่เราทำนี้เป็นงานของเรา เราต้องพึ่งพาอาศัยงานนี้ เป็นหลักอาชีพต่อไป ช่วยกันประหยัด รักษาดูแลอย่าให้หมดเปลืองเหมือนเป็นสมบัติรวมของคนทั่วไปไม่เฉพาะแต่ปัจจุบัน แต่ต้องรักษาไว้ให้เป็นสมบัติของคนในสมัยต่อไป ไม่ได้หรือ?

งานที่ดีหรือไม่ดี ไม่ได้อยู่ที่งาน แต่อยู่ที่คนทำงาน คนทำงานเป็นงานก็ดี คนทำงานไม่เป็น งานก็พลอยเสียไปด้วย

เมื่อคนเลือกงาน งานก็ต้องเลือกคนทำ หากไม่เหมาะสมกันแล้ว งานก็ไม่สำเร็จ

ผู้ที่ทำงาน จึงต้องมีคุณสมบัติพิเศษ ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึง ความจริงจัง ไม่ว่างานจะเล็กน้อย หรืองานสำคัญ ตั้งใจทำสม่ำเสมอเหมือนกัน ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ พอให้ผ่านไป

ความเชื่อมั่นตน ความเคารพตน เป็นหลักธรรมข้อแรกที่จะ

สร้างให้คนเป็นผู้รักงาน เพราะคนเราเกิดมาเพื่อทำงาน

ความอดทนไม่ย่อท้อต่อความขัดข้องทุกประการ ซึ่งก็เป็นธรรมดาของงาน แม้แต่ดื่มน้ำยังสำลักได้ ตราบใดที่ยังคง มีความหวังที่จะต้องทำให้สำเร็จ

ความร่วมใจกันทำงาน แม้จะยากแสนยาก เพราะต่างจิตต่างใจ แต่ก็ เพราะความร่วมใจกันนี้เอง ที่ช่วยสร้างสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จ ไม้กระดานแผ่นเดียว ตะปูตัวเดียว อิฐแผ่นเดียวทำอะไรได้ ทำไมไม่เอาตัวอย่างจากการสร้างอาคารบ้านเรือน สร้างถนน หรือแม้แต่จอมปลวก รวงผึ้ง มาสอนตนบ้างเล่า สิ่งเหล่านั้นเป็นเครื่องเตือนใจอย่างดีที่สุด ที่แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจกันประกอบกิจการเพื่อบรรลุผลตามจุดประสงค์

ทำงานต้องทำตามผู้อื่น หรือสามารถแยกทำเองได้ ความผิดถูก จึงอยู่ที่การกระทำนั้น ๆ เหมาะสมแก่กาลเทศะหรือภาวะของตนหรือไม่ บางอย่างอาจทำตามได้ บางอย่างก็แยกตามได้ บางอย่างก็แยกทำตาม ความพอใจและความสามารถของตน

งานต่าง ๆ ก็ต้องประสบและต้องกระทำอยู่เสมอนั้น อาจจะแยกได้เป็นงานมงคล และเป็นงานอวมงคล แท้จริงแล้วน่าจะเป็นงานรื่นเริง และงานเศร้าสลด เพราะการบุญในศาสนา หมายถึงการทำความดี งานศพ หรืองานที่เกี่ยวข้องกับท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว ล้วนเป็นการทำบุญ ทำความดี ทั้งนั้น ไม่ควรจะเป็นงานอวมงคล เพราะทำด้วยความกตัญญูกตเวที และ มีความเมตตากรุณา

จะควรทำงานนั้น ๆ อย่างไร? โดยมากชอบอ้างขนบประเพณีแต่โบราณมาว่า ต้องมำอย่างนั้นอย่างนี้ อย่าให้ผิดขนบประเพณี

งานที่ควรคิดบางงาน แม้ไม่ทั่วไปแก่ประชาชน แต่เป็นงานที่ควรพิจารณางานหนึ่งก็คือ งานสมรสพระราชทาน ควรจัดเป็นงานพิเศษ หรือเป็นเกียรติยศของเจ้าของงาน ความสำคัญจึงอยู่ที่ว่าผู้ประทาน และผู้รับ

โดยเฉพาะผู้รับพระราชทานน้ำสังข์ ควรที่จะระลึกถึงในพระมหากรุณาธิคุณอันสูงสุด โดยพิจารณาว่า ตนสามารถที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมจริยาที่ดี ให้เหมาะสมแก่คู่สมรสพระราชทาน คือ หย่าร้างกันไม่ได้ นอกใจกันไม่ได้ ต้องมีฆราวาสธรรม ธรรมของผู้ครองเรือน คือ

๑. ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต จงรักภักดีกันตลอดชีวิต

๒. ต้องฝึกตนให้เข้ากันได้ ไม่ทำอะไรตามลำพังใจของตน

๓. ต้องสละความเห็นแก่ตัวให้หมดสิ้นไป

๔. ต้องมีความอดทนต่อเหตุการณ์ และมั่นคงในชีวิตตลอดไป

เมื่อมั่นใจว่าสามารถยึดหลักธรรมเหล่านี้ได้ จึงสมควรรับพระราชทานน้ำสังข์ อันเป็นมงคลของชีวิต มิใช่เป็นการกระทำอย่างผิวเผิน พอให้สำเร็จ การสร้างชีวิตควรมีอุดมคติและยึดมั่นไว้ เพราะต้องเป็นพ่อแม่ของตนต่อไป ให้ได้มีคนที่จะเป็นพ่อแม่ที่ดี เพื่อขจัดปัญหาต่าง ๆ ซึ่งอาจจะ เกิดขึ้น เพราะไม่ได้เตรียมตัวเป็นพ่อแม่เพียงพอ

หากเป็นงานสมรสตามธรรมดา ต้องใช้เวลาหลั่งน้ำพระพุทธมนต์ และให้พร ซึ่งต้องเข้าแถวกันยาวยืด เสียเวลาและพรที่ให้ก็ไม่น่าชื่นใจ อะไรนัก เพราะเกิดจากน้ำเมามากกว่า - ที่จะเกิดจากน้ำใจ

และก็กลายเป็นพูดล้อ เย้าหยอกกันมากกว่า หรือบางคราวต้องรอประธาน ซึ่งมาล่าช้า งานมงคลก็ต้องกลายเป็นงานบ่นพึมพำไป

จะทำกันอย่างง่าย ๆ และได้ประโยชน์ดีกว่า จะไม่สมควรหรือ? ใครจะรักลูกหลานมากเท่าพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ให้แต่ละท่านเหล่านี้หลั่งน้ำพระพุทธมนต์ และให้พรดูจะศักดิ์สิทธิ์ และมีประโยชน์ทั้งไม่เป็นที่รำคาญ น่าเบื่อหน่ายของผู้ที่ได้รับเชิญมางาน

น้ำพระพุทธมนต์จะศักดิ์สิทธิ์ อยู่ที่ผู้ให้และผู้รับ และต้องการที่ต้องใช้น้ำเป็นเครื่องหมาย ก็เพราะมีข้อธรรมที่น่าคิดมากมาย คือเป็นของเย็นดับความร้อนได้ ไม่มีใครที่แยกน้ำออกจากกันได้ แม้จะเอามีดไม้ขีดฟันเป็นรอย แต่ก็กลับประสานกันตามเดิม ไม่มีร่องรอยของการถูกทำลายแม้แต่นิดเดียว แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีปรองดองกัน จวบจนวาระสุดท้ายของชีวิต

ส่วนการเลี้ยงกันนั้น รอให้ทั้งคู่ได้สร้างตัวจนเป็นหลักฐานมั่นคง แล้วฉลองภายหลังไม่ดีกว่าหรือ? เพราะยังไม่ทันไร ก็ต้องหมดเปลืองในการเลี้ยงดูกัน จนบางรายก็มีหนี้สินติดตัวต่อไป หรือต้องผ่อนส่ง ซึ่งไม่ได้สร้างมงคลในทางใจให้แม้แต่นิดเดียว

ของขวัญที่ทุกท่านนำไปมอบให้ ก็ควรให้เป็นทุน สำหรับสร้างตัว เพื่ออนาคตของชีวิตต่อไป หรือหากว่ามีฐานะมั่นคงดีแล้วก็อาจจะนำไป บำเพ็ญกุศลสาธารณะประโยชน์สร้างโรงเรียน สร้างโรงพยาบาล สถาน อนุเคราะห์อื่น ๆ เป็นต้น น่าจะเป็นคุณมากกว่าที่เคยทำกันมาแล้ว เพราะมีแต่ความหมดเปลือง อาจได้หน้ามีผู้สรรเสริญ แต่ได้รับความทุกข์ทรมานใจในภายหลัง

จริงอยู่ ในเรื่องประเพณีแล้ว เลิกได้ยาก แต่ก็ไม่ใช่เลิก เป็น

แต่เพียงปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เหมือนอย่างการจะสร้างอะไรสักอย่างหนึ่ง ซึ่งต้องการเงินก้อนใหญ่ เช่นสร้างโรงพยาบาล จะต้องสร้างเครื่องตอบแทน นับตั้งแต่เข็มที่ระลึก เหรียญ จนถึงพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ โดยเชิญอาจารย์ ๑๐๘ มาประกอบการพิธี เพื่อให้ได้รู้จักแพร่หลาย ถึงความขลังในวิทยาคม รวมทั้งทำเหรียญของอาจารย์ออกจำหน่าย ก็คือหาเงินนั่นเอง ดีจริง ก็เสกเรียกเงิน เรียกทองเสียทีเดียว ไม่ดีกว่าหรือ? ไม่ต้องเสียเวลาลวงให้ผู้อื่น เข้าใจผิด เพราะคนในโลกมีหลายศาสนา แต่ก็คงไม่พิศดารเท่าผู้ที่ปฏิญาณตนว่าเป็นพุทธมามกชน ซึ่งกำลังกระทำกันปัจจุบันนี้

จะทำกันให้ดี มีประโยชน์จริง ๆ ได้ผลเต็มร้อยสตางค์ ร้อยบาท เลิกของชำร่วย ของตอบแทน เช่นจะสร้างโรงพยาบาล ณ ที่ใดก็ตาม โดยไม่ต้องเช่า ไม่ต้องบูชา ซึ่งเท่ากับว่า ต้องเฉลี่ยต้นทุนให้ลดน้อย ลงไป ขาดไปมากมาย

เมื่อบริจาคร้อย พัน ก็ให้ได้สร้างเต็มร้อยเต็มพัน พระบูชาเครื่อง ของขลังก็มีกันมากมาย กราบไหว้กันไม่ไหวอยู่แล้ว จะสร้างกันอีกทำไม? ทำไมไม่คิดในเรื่องการสร้างคนขึ้นแทน คนเท่านั้นที่ได้รับการสร้างอย่างถูกต้อง จะเป็นผู้รักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

มิฉะนั้น พวกมากลากไป ปลุกระดุมด้วยคำพูดชักชวนและการเงิน อาจทำให้ผู้ตั้งใจทำดี กลายเป็นคนเสียไป และผู้ที่มุ่งทำลายกลับเป็นคนดี มีผู้สักการะบูชา เพราะคารมคำพูดสิ่งชักจูงอย่างอื่นที่เป็นเหตุให้หา พรรคพวกได้มาก

เหมือนการตั้งสำนักผู้ปฏิบัติ สำนักมัฏฐาน สำนักอภิธรรม

เป็นต้น เป็นฉากบังหน้า เพื่อประกอบกรรมลำเค็ญและหาทางออก โดยวิธีอ้างถึง การกระทำนั้น ๆ เพื่อประชาชน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ได้

ลืมคิดไปว่า ในขั้นสุดท้าย ชีวิตอาจแหลกละเอียดหาชิ้นอันไม่ได้ เพราะคนที่ลืมสัญชาติของตนแล้ว ใครเล่าจะเป็นผู้รับเลี้ยงดูให้ความ อุปการะ

เมื่อใจไม่เป็นพระแล้ว จะกราบไหว้บูชาพระสักกี่ร้อยองค์ ก็คงห่างไกลพระ ไม่พบพระ ประชาชนซึ่งพำนักอยู่ใกล้ ๆ ในสถานที่ประสูติ ตรัสรู แสดงธรรมจักร และเสด็จดับขันธปรินิพพาน ล้วนเป็นคนดีมีความเจริญ สมบูรณ์ด้วยศีลธรรมและความบริสุทธิ์ทั้งหมดหรือ?

พระเณรที่ได้รับการวิจารณ์กันหากในปัจจุบันนี้ จึงควรที่จะได้พิจารณาดูตนบ้างว่า มีหิริโอตตัปปะสมบูรณ์หรือไม่ ? หากพิจารณาเห็นว่าบกพร่อง ทำไม่ได้ ก็ควรเป็นแต่อุบาสก รักษาศีลธรรม ตามควรแก่ฐานานุรูป อย่าไปเพิ่มชาวนรกให้มากขึ้นเลย

แม้ผู้จะบวช ก็ควรได้พิจารณาก่อนว่า เป็นผู้สามารถปฏิบัติตามพระธรรมวินัยได้หรือไม่? มิใช่แต่เพียงพูดว่า เป็นพวกสุปฏิปันโน เท่านั้น

การทำงานให้เกิดประโยชน์อย่างจริงจัง ทำไมไม่ช่วยกันทำ แม้การงานนั้น ๆ จะเพื่อความยกย่องสรรเสริญ หรือเพื่อป้องกันความครหานินทา ก็ยังดีกว่าที่จะไปแบ่งส่วนของการกระทำนั้น ๆ ให้น้อยลง

งานที่ยากก็คือ ความซื่อสัตย์สุจริต และความกล้าหาญที่จะ

ทำหน้าที่ ให้ประสบผลสำเร็จ จำเป็นต้องช่วยกันสร้างบุคคลประเภทนี้ให้มีมาก ๆ หากจะมีแต่เพียงคนดีแต่พูด หรือพูดแต่ดีแล้ว อาจจะต้องเสียใจภายหลัง เพราะทุกอย่างอาจสายเกินกาลเวลาที่จะแก้ไข อำนาจของเงินสามารถทำให้คนลืมสภาพของคนทีเดียวหรือ นึกถึงคติของผู้ใหญ่ที่ให้ไว้ว่าจะทำอะไรก็ทำให้เหมือนผู้เหมือนคน เท่านั้นก็ เป็นการเพียงพอสำหรับเป็น บทเรียนของชีวิต

ทุกคนต้องทำงาน หากจะแบ่งประเภทของบุคคลออกไป อาจจะได้แก่บุคคล ๔ ประเภท คือ

๑. คนที่ทำงานเพื่อตน แต่ไม่ทำเพื่อบุคคลอื่นเรียกว่า คนเห็นแก่ตัว

๒. คนที่ไม่ทำงานเพื่อตน แต่ชอบทำให้แก่ผู้อื่นเรียกว่าคนใจกว้าง

๓. คนที่ไม่ทำประโยชน์เพื่อตน และไม่ทำเพื่อผู้อื่น เรียกว่า คนรกโลก

๔. คนที่ทำประโยชน์เพื่อตน และทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น เรียกว่ายอดคน และอีกประเภทหนึ่ง คือ

๔.๑. คนมีความรู้ดี แต่ความประพฤติไม่ดี ควรรับฟัง

๔.๒. คนมีความรู้ไม่ดี แต่ความประพฤติดีควรคบได้

๔.๓. คนที่มีความรู้ไม่ดี ทั้งความประพฤติก็ไม่ดี ควรหลีกให้ไกล

๔.๔. คนที่มีความรู้ดี และความประพฤติก็ดี ควรบูชา

ความเป็น คน จะมีแต่เพียงความเป็นคนอย่างเดียวไม่ได้ ต้องอาศัยคุณธรรมประจำใจประกอบด้วย เช่น วิชาครูสอบวิชาครูได้ แต่ไม่

สามารถเป็นครูได้ก็มี เรียนวิชาแพทย์ สอบวิชาแพทย์ได้ แต่เป็นแพทย์ไม่ได้ก็มี เพราะกลายเป็นพ่อค้าไปเป็นทหารเป็นตำรวจ แต่งเครื่องแบบได้ แต่ไม่สามารถเป็นทหารตำรวจได้ บวชแต่งเครื่องแบบนักบวชได้ แต่ไม่อาจเป็นพระเณรได้ แม้การรับราชการ ไม่ว่าจะเป็นกิจบ้านงานเมือง ตั้งให้เป็นอะไร ตั้งได้ แต่จะเป็นได้หรือไม่อยู่ที่ผู้นั้น สามารถเข้าใจ และกล้าที่จะรับผิดชอบในกิจการที่เป็นหน้าที่ของตน ๆ ได้เพียงไร

คนเราชอบสร้างหรือทำลาย? มีทั้ง ๒ อย่าง แต่เพราะมีข้อแก้ตัวเก่ง เช่น ติเพื่อก่อ ล้อเพราะรัก จากเพื่อลอง มองเพราะชอบ เลยกลบเกลื่อน ความจริงเสียหมด

คนที่มีจิตใจเป็นธรรม ย่อมพอใจในหารสร้าง

คนที่มีจิตใจเป็นอธรรม ย่อมพอใจในการทำลาย

งานที่ทุกคน จัดการตัวเองไม่ได้ คืองานศพ

งานศพเป็นงานที่พูดกันมาก ทั้งทางประเพณี และศาสนา ไม่ต้องตัดสินก็ได้ว่า ของใครผิดหรือถูก แต่เป็นการสมควรหรือไม่ในการที่จัดการ กระทำไปเช่นนั้น เป็นความหมดเปลือง หรือเป็นเกียรติยศ ก็ควรที่จะได้ พิจารณาเป็นอย่าง ๆ ไป บางอย่างก็ควรทำ บางอย่างเว้นเสียก็ได้ ไม่มีข้อเสียหายอะไร กลับจะเป็นความดีที่รู้จักกาลเทศะ และมีความเข้าใจจัดการงานได้ถูกต้องเหมาะสม

เป็นเรื่องที่หนักใจมาก สำหรับผู้ที่ไม่เคยผ่านการจัดงานศพ เพราะความเศร้าโศกความทุกข์ที่ครอบงำ ทำให้จิตใจว้าเหว่ ความคิดตื้นตันไปหมด จนจัดการงานอะไร ๆ ไม่ถูก จึงสมควรที่ต้องศึกษาให้ผู้วิธีการบางอย่าง เพื่อให้เบาใจในเวลาต้องรับจักการงาน เมื่อรู้เรื่อง

บ้างแล้ว จะได้หายหนักใจ คลายความกังวล แต่เป็นเพราะ คนส่วนมากไม่สนใจ นึกว่ายังเป็นผู้ใหญ่ไม่พอ จะเล็กหรือใหญ่ก็ตามก็ต้องจัดต้องทำ แม้ว่าในปัจจุบันนี้ เป็นงานสะดวก สบาย ทางวัดจัดการให้หมด ก็ยังไม่วายต้องยุ่งยากลำบาก เนื่องจากความไม่คุ้นเคย

การอาบน้ำศพ การแต่งตัวศพ ดูจะเป็นพิธีรีตองมากมาย ความจริงก็เป็นแต่เพียงทำความสะอาดศพ แต่งศพตามสภาพ ไม่น่าจะต้องเชิญแขก ให้มากมายอะไรเลยเป็นหน้าที่ของลูกหลานญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดสนิทสนม หรือเป็นหน้าที่ของมารดาบิดาเป็นต้น ด้วยความกตัญญูกตเวทีและความเคารพนับถือ ตลอดจนถึงความเมตตากรุณาครั้งสุดท้าย

เพื่อให้ทุกคนได้พิจารณาถึงความจริงว่า ร่างกายเป็นอย่างนี้เหมือนกันหมด ไม่ควรทะเลาะวิวาทหรือริษยาต่อกัน เพราะทรัพย์สมบัติ หรือสังขารร่างกาย ไม่ใช่ดีแต่เพียงพูดว่าตายแล้วเอาไปไม่ได้ มี เมตตากรุณาต่อกัน ช่วยเหลือกันในยามมีทุกข์

ส่วนผู้อื่นนั้น บางทีไม่รู้จักกับผู้สิ้นชีวิตไปแล้ว แต่มาหรือไปเพราะเจ้าภาพ จึงชวนคิดว่า การอาบน้ำศพเพื่ออะไร? อาจหาคำตอบได้ง่าย

มีเทียนจุดไว้ข้าง ๆ หรือเหนือศีรษะศพ หรือจะเป็นประทีปที่ให้ความสว่างอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ อาจเรียกว่าเทียนชีวิต หรือ เทียนสังเค็ด ซึ่งให้ความหมายแก่ผู้เห็นศพ แต่เมื่อไม่เข้าใจ ก็ไม่ได้ประโยชน์อะไร งานศพจึงเป็นงานที่มีปัญหาน่าคิดมากที่สุด เมื่อรู้แล้วก็ไม่ต้องคิดตอบปัญหาต่อไป เก็บความเศร้าโศกเสียใจไว้ส่วนหนึ่ง ลงมือทำงานต่อไป

จากเทียนต้นนั้นเอง ได้กลายเป็นปัญหาธรรม ที่ชวนให้คิดว่า เมื่อตายแล้วไม่ใช่ว่ามีความสุข หรือการทำจิตให้ว่างก็ยังก็ยังมีการยึดถือจิตอยู่ ความว่างจึงยังไม่สมบูรณ์ ได้เพียงเอกัตคตา จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง ไม่สุข ไม่ทุกข์ แต่ก็ไม่ใช่ว่าให้ผู้ที่ตายแล้ว นำประทีปดวงนี้ส่องหนทางไปสัมปรายภพ เนื่องจากเข้าใจว่าทางที่จะไปนั้นมืดตื้อเหลือเกิน หากไม่มีแสงสว่างแล้วอาจจะหลงทางเดินไปสู่ทุคติอบายภูมิได้ จึงต้องจุดไฟให้ผู้ตายดวงหนึ่งเพื่อนำติดตัวไป

เทียนต้นนี้ จึงเป็นข้อเปรียบเทียบ และให้ความหมายในคติของชีวิตว่า

๑. ชีวิตที่มืดมา แล้วมืดไป เกิดมาไม่มีอะไรดี และก็คงเป็นเช่นนั้น จนตาย

๒. ชีวิตที่มืดมา แล้วสว่างไป เกิดมาไม่มีอะไรดี แต่ได้สร้างความดีเอาไว้

๓. ชีวิตที่สว่างมา แล้วมืดไป เกิดมามีดีมากมาย แต่ทำลายหมด

๔. ชีวิตที่สว่างมา แล้วสว่างไป เกิดมามีดี ก็รักษาความดีและเพิ่มพูน ความดีให้ทวียิ่ง ๆ ขึ้น

การอาบน้ำศพ จึงมิใช่เพียงทำความสะอาดศพ ขอขมาโทษหากได้ มีโอกาสพิจารณาชีวิตของผู้ที่จากไปแล้ว โดยสังเกตจากประทีป หรือเทียนต้นนั้นว่าเข้ากันได้กับธรรมะข้อไหน จะได้นำเอามาสำรวจตัวของตัวเองว่าเป็นอย่างไร และควรแก้ไขเช่นไร เป็นเหมือนดูภาพในอนาคตของตน จะได้ไม่ประมาทพลาดพลั้ง จนกระทั่งช่วยตัวเองไม่ไหว ก่อนจะสายเกินกาลนั้น ๆ

วันหนึ่ง คืนหนึ่ง ก็ขอให้มีโอกาสทำความดีบ้าง จะได้ไม่ต้องเสียใจในภายหลัง เพราะการพิจารณากรรมนั้น มีหลักอยู่ว่า

กรรมใดที่ทำแล้ว ต้องร้อนใจในภายหลัง กรรมนั้นเป็นกรรมชั่ว

กรรมใดที่ทำแล้ว มีแต่ความชื่นใจในภายหลัง กรรมนั้นเป็นกรรมดี

ปัญหาในเรื่องมนุษยสัมพันธ์ ก็คงมีเพียงเท่านี้เอง

แต่มนุษย์เรายิ่งฉลาดรอบรู้สามารถมากขึ้น ทำไมจิตใจจึงโหดร้ายทารุณยิ่ง ๆ ขึ้น สิ่งที่สร้างขึ้นมานั้นล้วนแต่เป็นของร้ายกาจทั้งนั้น เช่น อาวุธเล็กนิดเดียว แต่อำนาจอาจฆ่าคนได้คราวละพัน ๆ คน ความเจริญของมนุษย์จึงไม่ได้หมายความว่า มนุษย์จะต้องเป็นคนดีเสมอไป เหมือนผู้ร้ายในปัจจุบันนี้รูปร่างหน้าตา ล้วนแต่สง่าผึ่งผายดูไม่ออก ไม่ใช่หนวดเฟิ้ม หน้าดุดันเหมือนสมัยก่อน

จะตั้งศพที่บ้านหรือที่วัดก็ตามแต่อัธยาศัย ในเมื่อคำนึงว่าที่ไหนสบาย หมดเปลืองน้อย และการเดินทางไปมาสะดวก

ความหมดเปลืองในงานศพนั้น จะเห็นได้ชัดเจนว่าเรื่องศพแล้วไม่หมดเปลืองเท่าไร และคนตายก็ไม่ได้ขายคนเป็น มีน้อยก็ทำแต่น้อยมีมากก็ทำพอสมควร ไม่เสียหายอะไรเพราะส่วนที่เสียหายก็คือเรื่องดอกไม้ การเลี้ยงอาหาร ทั้งที่เพิ่งรับประทานมาจากบ้าน ก็ได้รับการเลี้ยงอีก รวมทั้งเปิดบาร์ท้ายรถ ซึ่งเตรียมเอาไว้ครบถ้วนทั้งกับแกล้ม ทำไมจะไม่เปลือง มีเท่าไร ๆ ก็หมด ผลสุดท้ายโทษวัดว่าคิดแพง ขูดรีดเลือดเนื้อ เหมือนไม่ใช่สถานที่ดำรงศาสนา กลายเป็นแหล่งการค้าไป เสีย ๑๐๐ บาท บอก ๑,๐๐๐ บาท เสีย ๑,๐๐๐ บาท บอก ๕,๐๐๐ บาทเป็นต้น ไม่มีจริง ๆ แล้ว ทางวัดก็เผาให้เปล่า ๆ

แม้จริงไม่มีเลย วัดก็รับเผาให้ได้ แต่ไม่ใช่ทำตามใจของเจ้าภาพ

เช่น เหมาให้วัดเสร็จ มอบให้ ๑,๐๐๐ บาท แต่ขอตั้ง ๓ วัน ไม่ขอเป็นศพอนาถา เอาเปรียบวัดมากเกินไป วัดยอมให้เฉพาะผู้อนาถา หากเป็นคนมี ก็อย่าให้วัดต้องขาดทุน เพราะวัดมีทุนสำหรับสงเคราะห์ผู้ขัดสน อย่าให้ถึงกับสงเคราะห์ผู้ที่เห็นแก่ตัวเลย

การไปเยี่ยมศพ งานศพบางประเพณีก็คล้ายการค้า ซึ่งเป็นการลงทุนประการหนึ่ง ซึ่งมานึกถึงความจริงแล้วอกเขาอกเรา ก็ไม่ควรเห็น เป็นการค้าแต่ก็ไม่ควรให้หมดเปลือง หรือกระเหม็ดกระแหม่จนเกินไป ได้เห็นศพบางราย รู้สึกว่าจัดได้ดี คือ

มีสมุดเยี่ยมศพ ใครจะไปในงานนี้ ก็ลงชื่อเป็นการแสดงความอาลัยและความเมตตาปราณี เหมือนเยี่ยมคนป่วยก็เป็นที่ชื่นใจของเจ้าภาพไม่ต้องมีหรีดอย่างงดงาม หรือพวงดอกไม้ ซึ่งเป็นการหมดเปลือง หากจะไม่สนิทใจ ก็นำดอกไม้สัก ๑ ช่อ หรือ ๒ ช่อไปวางหน้าศพก็พอ

เพื่อเป็นการสะท้อนภาพอย่างหนึ่งว่า ระหว่างยังมีชีวิตอยู่นั้นสมควรกระทำความดีต่อกัน มีเมตตากรุณา สงเคราะห์อนุเคราะห์ช่วยเหลือกัน ไม่เป็นศัตรู ไม่ก่ออภัยเวรให้เกิดขึ้นพร้อมเพรียงร่วมกายร่วมใจที่จะประกอบ กิจการงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ให้สมกับข้อที่ว่าเป็นเพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตายด้วย อย่าทิ้งซากของความชั่วให้สกปรกโลกเลย

การจุดธูป ควรจุดเฉพาะท่านผู้เป็นประธานในงานนั้น ๆ ก็พอเพราะจุดมากเกินไป ควันตระหลบอบอวล เข้าตาทำให้น่ารำคาญจะจุด สักเท่าไรก็ตาม ก็คงไม่ดีกว่าที่มีน้ำใจมาในงานศพ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความงดงามแห่งจิตใจเหมือนขอแบ่งเบาความทุกข์โศกของ

เจ้าภาพให้ลดน้อยลง อันเป็นลักษณะที่สำคัญก็คือ ความเห็นใจของกันและกันมิใช่แต่เพียงภายนอกเศร้าโศก แต่ภายในซ้ำเติม

หากจะช่วยกันจริง ๆ ไม่ควรนึกว่าเป็นการหมิ่นน้ำใจหรือเป็นงานเกียรติยศ จึงใช้พวงหรีดงาม ๆ เพราะหีบศพ ก็ต้องหมดเปลืองเพราะ ต้องใช้ดอกไม้ประดับประดาอยู่แล้ว ก็ควรใช้วิธีที่มีประโยชน์มากกว่านี้ ไม่ใช่เป็นวิธีเรี่ยไร หรือทำทาน หากเป็นการช่วยที่เกิดประโยชน์ ก็คือ นำเงินที่ต้องซื้อหรีดใส่ซองมอบให้เจ้าภาพโดยไม่ต้องเขียนชื่อนามสกุล เพราะไม่ต้องการตอบแทน และไม่ต้องประกาศชื่อไว้ตามขาหยั่งหรือตาม ฝาผนัง พวงหรีดทั้งสดและแห้งใช้ได้อย่างมากก็เพียง ๓ วัน ๕ วัน ๗ วัน ก็ต้องโยนทิ้ง เผาเสียเปล่า ๆ

เมื่อใช้วิธีนี้แล้ว ได้ประโยชน์มากประการ ถึงใครจะไม่เห็นด้วยก็ตาม เพราะเหตุขัดต่อธรรมเนียม หรือเป็นการหมิ่นว่ายากจนเข็ญใจ ลองเปรียบเทียบภาพศพดูว่า อย่างไหนจะงามจะน่าดูและมีเกียรติ มากกว่ากัน ศพหนึ่งมีดอกไม้ประดับพองาม อีกศพมีพวงหรีดประดับ เอาไว้เต็มทั้งภายในภายนอก จนหาที่แขวนไม่ได้จนกระทั่งต้องวางพิงไว้ก็มี ดูรุงรังไปหมด ทำเพื่อผู้จากไปหรือเพื่อเจ้าภาพศพ

ถ้าเป็นวิธีง่าย ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ผลประโยชน์ที่ได้คือ

๑. ได้ช่วยงานศพอย่างจริงจัง เป็นกำลังในการต้องใช้สอยเจ็บไข้ ก็ต้องเสียเงิน ตายก็ต้องเสียเงิน มองกันแต่เพียงภายนอกอาจจะใหญ่โต มั่งคั่งสมบูรณ์ ก็ควรนึกถึงความจริงบ้างว่า แม้เป็นเศรษฐีก็อาจขาดเหลือได้

๒. หากเจ้าภาพมีฐานะดีอยู่แล้ว ก็ไม่เห็นจะเป็นการดูหมิ่นอะไร เพราะเป็นการช่วยบำเพ็ญกุศลบางอย่าง ก็เมื่อรับสวดเป็นคืน ๆ ยังรับได้ และรับแล้ว บางรายก็ไม่วายทำให้เจ้าภาพต้องใช้จ่ายอีก เนื่องจากรับเฉพาะแต่เพียงถวายพระสวด ๔ รูป เท่านั้น นอกนั้นไม่รับอะไรเลย เจ้าภาพก็พูดไม่ออก เมื่อเจ้าภาพไม่ประสงค์จะใช้ก็อาจนำไปบำเพ็ญกุศลสาธารณะ เท่าที่จำเป็น ซึ่งมีอยู่มากมายกำลังรอคอยความเมตตากรุณาจากท่านทั้งหลายอยู่ หรืออาจจะตั้งเป็นมูลนิธิรู้ ประมาทเหมือนคนตายแล้ว

อาจจะค้านว่า เป็นการทำลายการค้า หรือรายได้บางคน รวมถึงผู้ที่ปลูกดอกไม้ ผู้ใช้แรงงาน ก็ควรเปรียบเทียบดูว่า งานทุกอย่างจะให้ได้ประโยชน์เต็มที่ มีที่ไหนบ้าง? อย่างไหน มีคุณ มีประโยชน์มากกว่ากัน และสบายกว่ากันก็ทำสิ่งนั้น ไม่ควรอ้างประโยชน์เพราะความเห็นแก่ตัว

เหมือนพิธีบางพิธีที่นำมาอ้างกัน นับตั้งแต่เผากระดาษ เผาอะไรต่อ อะไร ก็เผาของจริง ๆ ส่งไปให้ไม่ดีกว่าหรือ? เพราะ สิ่งของที่เผาไปนั้น แม้คนเป็นๆ ยังไม่ต้องการ แล้วจะเป็นประโยชน์แก่คนตายได้อย่างไร แม้แต่หีบศพเองก็เป็นปัญหา อยากจะให้นอนในหีบที่สบาย ๆ ที่สวยงดงาม ผลสุดท้ายก็เผาเหลือแต่เถ้าท่านนำเอาไปไม่ได้มองให้เห็นเป็นสังคหะ คือการสงเคราะห์อุปถัมภ์ ซึ่งกันและกันบ้างไม่ได้หรือ?

หากเป็นมหาโจร มีทรัพย์สินเงินทองมากมาย ไม่เคยได้ประพฤติ ความดีเลย แต่พอตายลงก็นำเอาเงินทองเหล่านั้น มาทำบุญอุทิศไปให้ มหาโจรก็คงไปสวรรค์กันหมด คนดีต้องไปเกิดในนรก

หมด เพราะไม่มีทรัพย์สินเงินทองติดสินบนยมบาล เรื่องน่าสังเวชสลดใจ หรือความบัดสีนั้น ให้มีแต่ในโลกปัจจุบันนี้ โลกหน้าหากมีแล้วก็ให้เป็นโลกแห่งความยุติธรรม ขาวเป็นขาว ดำเป็นดำ

การสงเคราะห์ญาติพี่น้อง ซึ่งเป็นผู้ที่ขัดสน ควรได้รับความปราณี ในฐานะที่เกิดมาเป็นพี่น้องญาติมิตรกัน ตามหลักมงคลข้อว่า การสงเคราะห์ หมู่ญาติ เป็นมงคลอันสูงสุด ยิ่งในวาระสุดท้าย คือเวลาตาย จึงเป็นโอกาสอันเหมาะสม ที่จะได้บำเพ็ญกิจอันเป็นประโยชน์ส่วนนี้ เพราะเท่ากับก่อให้เกิดความสามัคคี รวมญาติรวมมิตร ดีกว่าเผาทิ้งเป็นไหน ๆ หรือเต็มใจจะทำอย่างไรนั้นไม่มีใครขัดขวาง เพราะทุกคนมีสิทธิที่จะทำอะไร ๆ ได้ในทรัพย์สมบัติของตน แต่เมื่อทำแล้วอย่าทำเพียงเงา ๆ ทำให้ปรากฏ อย่างจริงจังลงไปดีกว่า สมมติว่า จะเผารถไปให้พ่อแม่ ปู่ย่าตายายไปใช้สักคัน ก็ควรนึกว่า น้ำมันในโลกนี้ ก็แพงแสนแพง ท่านจะเอาเงินที่ไหนไปซื้อน้ำมัน และจะให้ใครเป็นคนขับ คนดูแลรักษารถ ก็สู้ซื้อรถให้โรงพยาบาล ได้ใช้รับคนเจ็บไข้ได้ป่วยได้บุญกุศลส่งให้ท่านได้มากมายทุกคนที่ได้ใช้ ต่างก็อนุโมทนาสาธุการตลอดถึงลูกหลานญาติมิตรสหาย และเป็นตัวอย่างที่ดี หากมีใครประพฤติตามได้ ก็จะเป็นประโยชน์ช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุข เลิกหลอกลวงกันได้

วิธีเช่นนี้หากกระทำกันไม่ได้หมด เพราะทุกคนเป็นเศรษฐีทั้งหมด ไม่ได้ ทุกคนเป็นพระอรหันต์หมดไม่ได้ก็จริง แต่ก็ขอให้มีบุคคลบางประเภท บางคณะสามารถกระทำได้บ้าง เพื่อเป็นเครื่องระลึกเตือนใจ ให้รู้สึกในด้านเหตุผลเท่าที่จำเป็นต้องนำมาใช้บ้าง

บางอย่างควรทำตาม บางอย่างควรแก้ไข บางอย่างก็ต้องเลิก และสร้างของใหม่ที่ดีขึ้นใช้แทน

๓. การเลี้ยงในงานศพ งานภายในวัดทุกงาน ต้องเว้นจากการดื่มสุรา ของมึนเมาทุกชนิด ควรยกไว้เป็นพิเศษลองคิดดูว่า เอาเหล้าไปเลี้ยงกันในพระอุโบสถ พระวิหาร หรือตามศาลาแล้ว ก็มีแต่คนขี้เหล้าขี้ยา เพียงศีลธรรมยังไม่มี แล้วจะเป็นผู้คนได้อย่างไร ไม่มีความละอายแก่ใจ เมาเข้าแล้วก็ทำอะไรได้ พูดอะไรได้ทุกอย่าง ยิ่งงานศพเป็นงานสงบ งานแสดงความเศร้าสลดใจ ไม่ใช่เป็นงานรื่นเริง ก็ควรรู้จักประเภทของงานบ้าง เมื่อไม่โง่จนเกินไปก็อย่าทำเป็นคนโง่

อาหารการเลี้ยงดู บางคราวก็จำเป็น บางคราวก็ไม่จำเป็น เลือกดูก็พอทราบได้ว่า มาจากที่ใกล้หรือที่ไกล ไม่ใช่ว่าคนอื่นเลี้ยงได้ ตนก็เลี้ยงได้ เหมือนงานศพตั้งเผาพร้อม ๆ กัน ๓ ศพ อีกศพหนึ่งมีพิณพาทย์ได้อีก ศพหนึ่งก็ต้องมีได้ รวม ๓ ศพ พิณพาทย์ ๓ วง ทำไมไม่รวมเป็นวงเดียวกัน แล้วเฉลี่ยกันออก เสียงก็ไม่หนวกหูรำคาญคน

น้ำดื่มประเภทน้ำขวด หรือจะใส่แก้วก็ตาม ประมาณดูแล้วกินครึ่ง ทิ้งครึ่ง ทำอย่างไร จึงจะให้หมดเปลืองน้อยกว่านี้ ? ไม่ว่าแก้วเล็ก-แก้วใหญ่ พอกัน แม้จะเป็นแก้วกระดาษ ไม่สกปรก ไม่แตก แต่ผลที่ได้รับเหมือนกันเหลือมาก ทิ้งสกปรกรุงรัง แก้ไม่ตก เลิกเลี้ยงก็ไม่ได้ เมื่อเลี้ยงเข้าก็ต้อง เป็นเช่นนี้ เห็นจะต้องปล่อยให้เป็นเช่นนี้ต่อไป หรืออาจจะมีใครให้ความคิดดี ๆ บ้าง? ผู้ที่ทำงานมักจะเห็นว่า นานนานทำสักครั้งจึงไม่เห็นว่าเป็นการสำคัญ แต่เมื่อได้

พบเห็น ทุกวัน ก็อดคิดไม่ได้ตามความรู้สึกของคนโง่ชอบคิด

๔. การตั้งศพ จะตั้งศพสักกี่วัน? จะเผาวันคี่หรือวันคู่? จะตั้งสักกี่วัน ก็แล้วแต่ความเหมาะสม และความพร้อมเพรียงกัน ยิ่งเร็ววันก็ทำให้งานลดน้อยลง เก็บเอาไว้นานนาน ก็มีแต่เป็นทุกข์ จะตั้งเอาไว้ ๑ วัน ๒ วัน ๓ วัน หรือภายใน ๗ วัน ก็ไม่มีห้ามอะไร ข้อสำคัญเท่าที่เก็บไว้ เพื่อความประสงค์บางอย่างต่างหาก เพื่อรอลูกหลานซึ่งอยู่ต่างประเทศ หรือเพื่อรอคอยให้พร้อม ๆ กัน ยิ่งเก็บเอาไว้นาน ก็ทำให้จวนลืม หรือลืมจริง ๆ ยิ่งรอพอให้มีทุนรอนจัดศพได้งาม ๆ ก็ยิ่งซ้ำร้าย แทบจะไม่มีอะไรเลยก็มี

ในสมัยก่อน อาจจะเกี่ยงกับฤดูกาล รายได้ การเดินทางไปมาไม่ สะดวกและสถานที่ไม่เหมาะสม ส่วนปัจจุบันนี้ อาจทำได้ทุกเวลา เพราะความสะดวกสบายและเหตุการณ์ จำเป็นบังคับให้ต้องเผาเร็วได้เท่าไรยิ่งดี

ประเพณีที่ห้ามเผาวันพุธ วันศุกร์ ที่บอกกันว่าให้ทุกข์แก่คนเป็น ไม่ต้องเผาก็เป็นทุกข์อยู่แล้ว ทุกข์จนไม่รู้ว่าจะแก้ไขกันอย่างไร ก็น่าจะคิดแต่เพียงว่าเป็นวันพัก หรือวันหยุดงานศพสักวันหนึ่งในสัปดาห์หนึ่ง นอกจากนั้น ก็ยังไม่เห็นเหตุผล

ทุกข์ของคนเป็น ทุกข์ของคนตาย ยิ่งรวมกันเข้าก็เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์เพิ่มขึ้น ฉะนั้น จะเผาวันคู่หรือวันคี่ ก็ไม่น่าแปลกประหลาดใจอะไร ก็เพราะมีแต่วันนี้และพรุ่งนี้ วันนี้ทำไม่ทัน ก็ต้องเลื่อนไป ทำพรุ่งนี้ พรุ่งนี้ไม่ทัน ก็ต้องเลื่อนไปทำวันต่อ ๆ ไป ยิ่งเลือกมาก ก็ยิ่งลำบากมาก เพราะประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงต้องจัดงานให้ทันกับเวลา เช่น ๑๔.๐๐ น. ๑๖.๐๐ น. ๑๗.๐๐ น.

๑๘.๓๐ น. และ ๒๑.๓๐ น. เหมือนการแต่งงานปัจจุบันนี้ แต่งกันได้ทั้งปี และฤกษ์ดีที่สุด จึงไม่ใช่อยู่ที่วันเดือนปีตามตำรา แต่อยู่ที่วันเดือนไหน ที่ไม่มีใครจัดงานนั่นแหละ เป็นวันฤกษ์ดีที่สุด เพราะเชิญแขกง่าย สถานที่ก็ว่าง ไม่ต้องแย่งกัน การเดินทางก็ไม่ติดขัด เพราะงานน้อย ฤกษ์ดีอยู่ตรงไหน ? ทุกท่านสามารถตอบได้อย่างถูกต้อง

หากต้องคอยฤกษ์งามยามดีกัน ก็น่ากลัวจะไม่มีประเทศจะอยู่อาศัยเพราะมอบชีวิตให้ดวงดาวไว้ทั้งหมด ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าทำอะไรได้แต่เพียงรอคอยโชควาสนา หาผู้มีบุญมาเกิด เพื่อจะได้ เสวยความสุขอย่างเดียว โดยไม่ต้องทำการงานอะไร ฤกษ์ดีย่อมช่วยเหลือ ผู้ที่ตั้งใจทำกิจการ ด้วยความอุตสาหะพยายาม และบากบั่นไม่ยอม พ่ายแพ้ต่ออุปสรรคต่าง ๆ ทำงานสม่ำเสมอตลอดไป

งานเก็บศพ บรรจุศพ เมื่อยังไม่จัดการเผาศพ ต้องการเก็บศพเพื่อเตรียมการต่อไป ควรเป็นงานภายในระหว่างคณะเจ้าภาพ ไม่ควรจะเป็นงานใหญ่เนื่องจากไม่ใช่งานครั้งสุดท้าย เป็นแต่เพียงพักเอาไว้ชั่วคราว ก็ไม่น่าเอะอะเกรี้ยวกร้าว ควรจัดอย่างสงบ จะเป็นเวลาเช้าหรือบ่าย หากเป็นเวลากลางคืน ที่นิยมกระทำกันในปัจจุบันนี้ ก็ทำพิธีบรรจุ ณ ศาลาที่ตั้งศพนั่นเอง ไม่ต้องเลื่อนศพไปที่สถานที่บรรจุ ไม่ใช่เป็นการรีบร้อนอะไร วันรุ่งขึ้น เจ้าภาพสัก ๒-๓ คน ก็มาเคลื่อนศพไปบรรจุ เพื่อให้รู้สถานที่ ก็สะดวกสบายด้วยกันทุกฝ่าย

เครื่องใช้ในการบรรจุศพ ก็ไม่น่าใช้อะไรมาก ดังที่ใช้กันมีทั้งดิน ทั้งช่อดอกไม้ และจุดธูปเทียน ความจริง เป็นแต่เพียงกราบไหว้ศพก็ดูจะเพียงพอแล้ว ไม่รุ่มร่าม และงามตามสภาพของงาน

ศพ ซึ่งไม่ใช่งานมหกรรม

ความสงบ ความเป็นระเบียบ ย่อมทำให้จิตใจสงบ ได้มีโอกาส ระลึกถึงท่านผู้จากไปแล้ว และนำมาเปรียบเทียบกับตนว่า เมื่อตายแล้ว จะมีผู้จัดทำให้อย่างนี้หรือไม่ ? หรืออาจจะไม่มีพิธีกรรมอะไร และศพอาจจะแหลกละเอียดจนจำไม่ได้ เมื่อสิ้นชีวิตแล้ว ใครจะทำ อย่างไรก็ปล่อยตามเรื่องของคนเป็นไม่ต้องกังวลล่วงหน้า ไม่ต้องสั่งเสียให้ทำอย่างนั้น อย่างนี้ เพราะผู้ตายไม่ได้ลุกขึ้นมาจัดทำ ปล่อยให้เป็นหน้าที่ของผู้จะจัดทำเถิด จะทำอย่างไรก็ไม่มีทางฟื้นชีวิตขึ้นมาได้ เป็นภาพที่เข้ากับงานศพได้อย่างดี ไม่เอะอะวุ่นวาย หากจะมีเหตุอะไรบางอย่าง ในระหว่างคณะเจ้าภาพก็อย่าต้องประจานกันเลย เก็บเอาไว้พูดกันในกาลต่อไปก็ได้ ไม่ใช่งานรีบด่วน ทะเลาะกันนินทากันในงานศพ ฟังดูแล้วไม่สบายใจ ขาดความเคารพในท่านผู้จากไป และเป็นที่น่าอดสูแก่ผู้ร่วมงาน

การให้อภัย นับตั้งแต่วันสิ้นลมหายใจ จะให้อภัยแก่กันและกันบ้างไม่ได้หรือ? ด่าแช่งคนตายได้ประโยชน์อะไร เป็น ๆ อยู่ทำไมไม่พูด ไม่ต่อว่า แต่พอตายลงเท่านั้น ก็ตั้งหน้าตั้งตาด่าเรื่อยไป จริงบ้างไม่จริงบ้าง ไม่อายผีบ้างหรือ? เพราะผีไม่มีโอกาสลุกขึ้นมากล่าวโต้ตอบได้ ควรมีใจเป็นธรรมเทน้ำอบ น้ำหอมลงที่ฝ่ามือ ก็เท่ากับการขอขมาและให้อภัยกันแล้วจะรื้อฟื้นเรื่องอะไรอีก เมื่อชีวิตในชาตินี้จบลง ก็ให้จบจริง ๆ ไม่ต้องทิ้งรอย อาฆาตพยาบาทให้ประจักษ์แก่หูของ ผู้ได้ยินได้ฟัง ควรให้ท่านเหล่านั้น ได้นอนสงบอย่างเป็นสุข อย่าได้รบกวน ท่านเลย หากจะตั้งสมาคมนินทากัน ก็นินทาคนเป็น ๆ นี่แหละถึง จะสนุกดี

การทำอะไรเกินหน้าที่ของตน ผู้ทำมักไม่ใคร่จะรู้สึกตัว ยังหยิ่งในตัวเองว่าเป็นคนฉลาดสามารถยิ่งกว่าใคร ๆ ทั้งนั้น ยิ่งบริวารประจบ สอพลอ ก็ยิ่งเหลิงเหมือนว่าวติดลมบน จมไม่ลง คนที่ไม่เข้าใจใน เรื่องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มักชอบอ้างและพูดบ่อย แต่ผู้ที่เข้าใจแล้ว จะไม่ประพฤติเช่นนั้น เพราะเป็นการโวเกินไป ให้การกระทำของตนเป็นเครื่องแสดงดีว่า แต่เพราะความลับไม่มีในโลก ทุกอย่างที่กระทำจึงเปิดเผยขึ้นเอง เหมือนเก็บกลิ่นเหม็นเอาไว้ กลิ่นเหม็นนั้นเองย่อมกระจายออกมา

การเวียนศพรอบเมรุ เป็นธรรมเนียมว่า ก่อนจะนำศพขึ้นตั้งบนเชิง ตะกอนต้องเวียนศพรอบเมรุ ๓ รอบ และต้องเวียนซ้ายให้ความหมายว่า เมื่อคนเรายังมีตัณหา ก็ต้องเวียนว่ายตายเกิด ในกามภพ รูปภพ อรูปภพ ให้พิจารณาดูเพื่อให้เกิดความเบื่อหน่ายแล้วผู้ที่เดินตามศพ ก็เท่ากับว่าต้องเวียนว่ายตายเกิดด้วย ผู้นำศพก็คล้ายกับว่า จะนำให้หลุดพ้นการเวียนว่าย ตายเกิด แต่ในปัจจุบันนี้น่ากลัวจะนำให้ตายแล้วเกิด เกิดแล้วตาย ไม่ได้ทำให้หลุดพ้นไปจากสังสารวัฏเพราะกลายเป็นเรื่องขบขันบันเทิงใจไป

หากเป็นศพผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผู้มีพระคุณ ไม่น่าจะเวียนเมรุ ควรตั้งศพเหนือเชิงตะกอน ญาติพี่น้องมิตรสหายและผู้เคารพนับถือ ควรเดินเวียนขวาทำความเคารพมากว่า อาจจะผิดธรรมเนียม ขัดสายตา แต่ลองพิจารณาดูว่าจะควรอย่างไร?

ผู้ที่เดินตามศพ หรือเดินแสดงความเคารพ ควรเลิกกิริยาที่ไม่สมควรหลายอย่าง เช่นคุยกัน สูบบุหรี่ จับมือถือแขน หรือทักทายกันเป็นต้น ควรจะเดินด้วยความสงบเรียบร้อย สำรวมกายวาจาและใจ

ในชั่วระยะเวลาเพียงเล็กน้อยไม่ได้ทีเดียวหรือ หากทำเช่นนี้ ย่อมเป็นภาพที่ประทับใจ ไม่วุ่นวายสับสน ทั้งยังไม่ก่อความรำคาญให้แก่ผู้ที่หวังต่อความสงบ หาก ทำไม่ได้ก็ไม่สมควรร่วมในกระบวนนั้น ๆ

การเผาศพ ไม่ควรจะแย่งกันขึ้นเผาศพ เหมือนผึ้งแตกรัง ควรระวังความประพฤติในการนี้ เพราะเวลามีเจ้านายผู้ใหญ่เสด็จประทับในงาน ทุกท่านสำรวมเรียบร้อย เวลาเสด็จกลับแล้ว กลับชุลมุน วุ่นวาย จะรีบร้อนไปไหน เวลาเผาศพ ตลอดชีวิตก็มีเพียงครั้งเดียว ควรเคารพตน และให้เกียรติแก่เจ้าภาพบ้าง หากทำดีไม่ได้ก็อย่าทำสิ่งที่ไม่ดี อะไรควร อะไรไม่ควรก็เป็นที่รู้จักกันดีแล้ว ก็น่าจะได้ ประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องดีกว่า เดินไปคิดไปว่าต่อไปคนอื่น ก็คงจะเผาเราเช่นนี้เหมือนกัน ขึ้นเผา ด้วยความสงบ เป็นการแสดงความเคารพต่อศพ และตลอดถึงผู้ร่วมในงาน

มีปัญหาน่าคิดบางประการ เช่นงานศพผู้ใหญ่ หรือผู้มีชื่อเสียงอาจ จะมีผู้คนไปในงานนั้นมากมาย เพราะอยากร่วมในงานศพ เพราะอยากได้ของแจก เพราะอยากเห็นคนสำคัญ ๆ เพราะอยากเห็นดาราเพราะขัดไม่ได้ต้องฝืนใจไปก็สมัยนี้ ประชากรเพิ่มจำนวน มากขึ้นการคมนาคมไปมาไม่สะดวก ทั้งสถานที่ก็เท่าเดิม ขยายไม่ได้ จะทำอย่างพิธีอาบน้ำศพบ้างไม่ได้หรือ? เพราะเพื่อความเรียบร้อยงดงามไม่รุ่มร่ามจนน่าชัง เหมือนไม่ใช่การเผาศพ โดยโยนข้ามศีรษะหรือขว้างไปที่เชิงตะกอน เปลี่ยนเป็นวิธีอย่างง่าย ๆ แม้จะไม่เป็นเกียรติเพียงพอก็ตาม

เริ่มตั้งศพบนเชิงตะกอนตั้งแต่เช้า ไม่ต้องให้ประชาชนจุดไฟก่อน เพราะเป็นการเผาหลอกเปลี่ยนให้ทุกคนที่จะไปในงานศพ

เผากันตั้งแต่เช้าไปทีเดียว ใครมาก่อนเผาก่อน ใครมาทีหลังเผาที่หลัง เมื่อให้เวลานานนาน ความเป็นระเบียบก็เกิดขึ้น การเบียดเสียดยัดเยียดก็ไม่มี เหลือไว้เพียงคณะเจ้าภาพและประธานจุดไฟเผากันจริง ๆ ไม่ต้องเผา หลอกหรือเผารับแขกกันอีก เป็นการประหยัดเวลาค่าใช้จ่ายในด้านความชำรุดเสียหาย ทั้งไม่ต้องปวดหัวในเรื่องเสรีภาพของคน

ของชำร่วยในงานที่มีคนไปมาก ยากที่แจกให้ทั่วถึงที่ได้ก็ว่าดีที่ไม่ได้ก็บ่นพึมพำ ยกให้เป็นประโยชน์แก่สาธารณกุศล เช่นโรงเรียนและโรงพยาบาล ศูนย์สาธารณสุขเป็นต้น ไม่ดีกว่าหรือ? เพราะมานึกถึงตัวเราบ้าง จะเห็นได้ชัดว่าน่าทุเรศเพียงไรในการต้องแย่งของชำร่วยกัน

ดอกไม้ประดับเมรุ หากเป็นรายเดียวก็แล้วไป หากเป็น ๒ รายเผาในระยะใกล้เคียงก็น่าปรองดองรวมกัน เพราะแม้จะเป็นดอกไม้สดก็ยังไม่ทันเหี่ยว ไม่ต้องเอารัดเอาเปรียบกัน ไม่มีก่อนไม่มีหลัง ก็เพราะต้องการน้ำใจแบ่งกันฝ่ายละครึ่ง จะช่วยประหยัดรายจ่ายได้อีกไม่ใช่น้อย เมื่อไม่ควรเสียก็อย่าให้เสีย ไม่ประเจิดประเจ้อและไม่เอาเปรียบต่อกัน

ประเพณี คือวิธีที่วางเอาไว้เป็นหลักกลาง เพื่อเป็นทางให้พิจารณา ทำไปใช้ให้เหมาะสม ตามหลักสัปปุริสธรรม คือมนุษยสัมพันธ์ มีรู้จัก เหตุผลตน ประมาณ กาลเวลา ชุมชนผู้มีลัทธิศาสนาแตกต่างกัน และบุคคลที่ควรจะติดต่อเกี่ยวข้อง ไม่ใช่แต่เพียงอ้างประเพณี อะไรที่พอใช้แทนกันได้ ทั้งสะดวกสบายก็ควรใช้ได้ เหมือนวัดในพระพุทธศาสนา ใช้ได้ทุกชาติทุก ลัทธิศาสนา วัดในศาสนา

อื่นจะเป็นเช่นนี้ บ้างไหม? จะให้พระภูมิหรือบุคคล เป็นศาสนาเช่นนั้นหรือ? หรือจะต้องทำลายศาสนาซึ่งมีดีอยู่แล้วหาของเลว ๆ มาแทน? เพราะท่าน ผู้เป็นกบาลชนในยุคนี้ ต้องการทำลายมากกว่าที่จะรักษาและเสริมสร้าง โดยใช้วิธีอย่างวิกลจริตผิดว่าถูก หน้าที่ที่ควรทำไม่ทำ ทำนอกลู่นอกทาง

ผู้ที่เป็นสุปฏิปันโน ท่านไม่ช่างพูดช่างเพ้อ เพราะกลองดังเองไม่มีใครตี ก็เป็นกลองผีสิงไป เมื่อจะทำอะไรจึงควรเข้าใจและจัดงานนั้น ๆ ไม่ได้เดือดร้อนตนและเดือดร้อนผู้อื่น ไม่ต้องผ่อนส่งกันละ เพราะความไม่แน่นอนหลาย ๆ อย่าง ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้เสมอและไม่มีโอกาส ผ่อนส่งให้หมดได้

ระยะเวลาสำหรับเผาศพในปัจจุบัน เห็นจะต้องไปในทำนองว่า ตายแล้วก็เผา เพราะเวลาซึ่งจะทำการเช่นนี้ มีได้ตั้งแต่บ่ายจนถึงเวลากลางคืน อาจจะทำพิธีกรรมเสียก่อนวันหนึ่ง เพื่อความสะดวกวันเผาจริง ๆ ก็ไม่ต้องเอะอะวุ่นวาย เพราะได้จัดการงานอะไร ๆ ไว้เรียบร้อยแล้ว จึงเป็นแต่เพียงรอรับแขกเท่านั้น เบาใจได้มาก

หรือเมื่อตั้งศพสักกี่คืนก็ตาม พอสวดอภิธรรมเสร็จแล้วก็นำศพ เข้าเตาเผาจริงกันทีเดียว ไม่ต้องเผาหลอก ๆ ซึ่งทำให้เสียเวลาเผาแล้วเผาอีก ข้อที่น่าสังเกต ผู้ที่จะอยู่เผาจริง เวลาเผาหลอกไม่น่าจะขึ้นเผา เพราะทำให้เสียเวลาเปล่า ๆ วิธีนี้ทำให้ประหยัดได้หลายอย่างคือ

๑. ไม่ต้องออกหนังสือเชิญ เพราะต้องไปงานศพอยู่แล้ว ดังที่แจ้งไว้ในรายการ

๒. ไม่ต้องเสียค่าดอกไม้ประดับเมรุ เพราะเป็นการ

เผาจริง ไม่ต้องการตั้งศพโชว์

๓. ไม่ต้องเสียค่าพิณพาทย์ เพราะเป็นเวลากลางคืน ใช้เวลาสั้น

๔. หากเผาเร็ว พิมพ์หนังสือไม่ทัน ก็ไม่ต้องแจกหนังสือ ในปัจจุบันนี้เกิดความนิยมแจกเหรียญ พระเครื่องแจกผ้ายันต์ เรื่องของแจก จะแจกอะไร ๆ ก็ได้ทั้งนั้น อย่าแจกลูกระเบิดก็แล้วกัน ของดีอีกอย่างหนึ่ง ที่น่าแจก แต่กลับไม่แจกกัน เพราะการไปรอนานในทุกวันนี้ ก็เลิก ๆ กันไป เพราะไม่ได้ประโยชน์อะไรที่ให้คนไปแย่งทานกันต่อหน้าประชาชน

งานศพเป็นงานง่าย แต่คนเราชอบทำให้ยาก เพราะอยากให้มีเกียรติยศ บางคราวจึงทำเกินกำลังทรัพย์ของตน ทำให้ต้องร้อนรนในภายหลังทำเสร็จแล้ว กินไม่ได้นอนไม่หลับเพราะหนี้สินรุงรัง บุญก็กลายเป็นบาป การทำจึงไม่ควรให้ร้อนใจ มีเท่าไรทำเท่านั้น คนเขาจะสรรเสริญ เราก็ไม่ได้ดีตามคำนินทาของผู้นั้นเราทำของเราไว้อย่างไร ก็คงได้รับผลเพียงเท่านั้น ไม่มากน้อยไปกว่านั้น แล้วจะตกใจกลัวอะไร

การทำงานจึงมีวิธีโดยเฉพาะ คือตาดูหูฟัง ไตร่ตรองให้พอแต่เมื่อลงมือทำงานแล้ว ทำงานอย่างเดียว หลับตาปิดหูทั้งหมด มุ่งแต่เพียงการทำงานอย่างเดียว เพราะเราเป็นผู้ทำคนอื่นไม่ได้ทำ เราเป็นผู้เสียคนอื่น ไม่ได้เสียกับเราด้วยวิธีเช่นนี้ ทำให้งานดำเนินไปได้สะดวก และไม่ต้องเสียใจภายหลัง ดังที่ปรากฏในอิทธิบาท แนวทางสร้างความสำเร็จ ๔ ประการ คือ

๑. ความพอใจที่จะทำงานนั้น ๆ

๒.กัดฟันทน ไม่ย่อท้อ แม้จะยากลำบากสักเพียงไรก็ตาม

๓.มีความตั้งใจแน่วแน่ไม่เปลี่ยนแปลง

๔.เข้าใจในกิจกรรมนั้น ๆ ได้อย่างดีว่า ควรเลิก ควรแก้ไข หรือควรเปลี่ยนแปลงแนวทางใหม่ เพราะถ้าเป็นทางผิด แม้จะพากเพียร สักเท่าไรก็ไม่มีทางที่จะทำให้ถูกต้องได้ เหมือนคนหลงทาง ยิ่งเดินก็ยิ่ง หลงผิด

และควรมีธรรมประจำใจ อีก ๔ ข้อ เพื่อป้องกันความผิดพลาดเสียหาย มีแต่ความอิ่มใจในการกระทำของตน คือ

๑. อย่าดูหมิ่นปัญญา เพราะปัญญาเปรียบเหมือนแสงสว่าง บุคคลใด ขาดความสว่าง บุคคลนั้นย่อมขาดสิ่งสำคัญของชีวิต คือ ดวงตาของจิตใจ เหมือนร่างกายขาดดวงตาฉะนั้น แม้แต่แสงสว่างอันเกิดจากฟ้าแลบ ยังเป็นประโยชน์แก่คนเดินทาง ก็มนุษย์เราต้องเดินทางไกลต้องเวียนว่าย ตายเกิด หากขาดปัญญาเสียแล้ว ก็เหมือนคนตาบอดเดินทาง

๒. พึงรักษาสัจจะ ความจงรักภักดี ความซื่อสัตย์สุจริต คนเราหากเชื่อกันไม่ได้ ย่อมขาดคุณค่าราคาของความเป็นคน แม้จะดำรงชีวิตอยู่ ก็เหมือนตาลยอดด้วน ทำอะไรให้ได้จริง จริงต่อการงาน จริงต่อคำพูด อย่าให้สับกลอกเป็นอะไรเป็นให้ได้จริง ๆ จึงควรเป็น เป็นไม่ได้อย่าเป็น เป็นสามีภรรยา เป็นมารดาบิดา เป็นบุตรธิดา เป็นต้น ควรเป็นให้ถูกต้องตามหน้าที่ เมื่อทำไม่ได้ก็เหมือนรถเรือสำหรับเด็กเล่น แต่อาศัยใช้สอยอะไรไม่ได้

๓. ควรเฉลี่ยความสุข เห็นใจ สงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์ เพราะชีวิตของคนเราเกิดมาไม่ทัดเทียมกัน จึงไม่ควรหลงลืมตัว หรือ

หมิ่นผู้อื่นหากทำตนให้เป็นประโยชน์ ช่วยซึ่งกันและกัน ทำตนให้เหมือนอวัยวะร่างกาย แม้ความสำคัญจะแตกต่างกัน แต่ทุกส่วนต่างก็ช่วยเหลือ เต็มใจได้รังเกียจต่อกันเลย

๔. พึงแสวงหาความสงบ อยู่ร่วมกันด้วยไมตรีจิต ไม่ได้คิดเบียดเบียนกัน สงบกาย วาจา และใจ ให้ได้ชื่อว่าคนจริง ๆ ดับความชั่วต่าง ๆ ให้หมดสิ้นไป โดยยึดหลักประจำใจชีวิตว่า ละชั่วทำความดี และชำระใจให้บริสุทธิ์สะอาดจากความชั่วทุกประการ

เมื่อจิตใจดำรงอยู่ในธรรมทั้ง ๔ ประการเหล่านี้ หรือธรรมทั้ง ๔ แระการเหล่านี้ดำรงอยู่ในจิตใจ ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่เกิดมา เพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่โลก แม้จะจากโลกนี้ไปแล้ว เกียรติคุณของผู้นั้นก็ยังประดับไว้ในโลก โดยไม่ต้องสร้างอนุสาวรีย์ไว้แม้แต่นิดเดียว เพราะความดีเท่านั้น ที่เป็นอนุสาวรีย์ให้คนระลึกถึง และตั้งใจกราบไหว้บูชาตลอดกาลนาน

การปฏิบัติธรรม

อาจารย์ผ่อง อนันตกุล เป็นผู้ที่มีนิสัยดีอย่างหนึ่ง คือ ความอดทน โกรธยาก ใครจะว่าอย่างไรก็ตาม ทนได้ ไม่ฉุนเฉียวโต้ตอบ จึงนับว่าเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม เพราะไม่อ่อน เปราะง่าย กระทบอะไร ไม่แตก

หากว่า เราทุกคนมีความหนักแน่น รู้จักคิด หาเหตุผลตามความเป็นจริง เรื่องที่ไม่ควรเกิดอีกมากมาย ก็คงไม่เกิด เพราะหันหน้าหาความจริง ยอมรับในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ยืนกรานเพียงความเห็นส่วนตนเท่านั้นว่า ถูกต้องหรือดีที่สุด

การปฏิบัติธรรม จึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตทุกคน เพราะถ้าคนเราขาดคุณธรรม สภาพที่เป็นอยู่ก็ยากที่จะเรียกว่าผู้เจริญ ผู้ทรงคุณคนแตกต่างจากสิ่งอื่น ๆ ก็เพราะคุณธรรมนี่เอง ลองทิ้งคุณธรรมออกให้หมด จะมองเห็นภาพได้ชัดเจนว่า น่ารังเกียจเพียงไร นึกจะทำก็ทำ นึกจะพูดก็พูด นึกจะถ่ายก็ถ่าย นึกโกรธขึ้นมา ก็ลงมือทำร้ายทันที จะควรเป็นโลกของมนุษย์หรือเป็นโลกของใคร?

จะควรปฏิบัติเช่นไร? นี่แหละเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด ซึ่งพยายามหาคำตอบกันมาทุกยุคทุกสมัย จวบจนปัจจุบันนี้ ง่ายบ้างยากบ้าง ถูกบ้าง ผิดบ้าง ของใครก็ว่าของคนนั้นดี แตกตื่นกันตามคราวตามสมัย จนกลายเป็นว่าปฏิบัติธรรม อวดกิเลสก็มี

จะทำโดยวิธีเช่นใดนั้น พอมองเห็นทางได้ง่าย เพราะทางใดก็ตาม หากไม่ทำให้ตนและผู้อื่นเดือดร้อนและเสียหาย นับว่าเป็นการกระทำที่ชอบธรรม ผู้ที่กระทำเช่นนี้ได้ จึงเป็นผู้มีจิตใจบริสุทธิ์ จาก

ความบริสุทธิ์ ย่อมเจริญตามลำดับ ให้ถึงความเจริญเต็มที่

อยากเป็นคนดีอย่างเดียว จึงไม่พอที่จะเชื่อถือได้ ต้องอาศัยการกระทำดีและรักษาความดีให้มั่นคงด้วย จึงจะเป็นบุคคลที่พอจะไว้ใจได้ แนวปฏิบัติธรรมทั่วไป ซึ่งจัดว่าเป็นเบื้องต้นของผู้ประพฤติธรรม หากขาดเสียแม้ข้อเดียว ย่อมเชื่อว่าห่างไกลจากความดี ถึงจะกระทำความดี ก็เป็นแต่ความดีเทียมเหมือนผัดหน้าทาแป้งฉะนั้น

ความดีแท้ ต้องอาศัยข้อธรรมะ คือ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน ให้เป็นที่ไว้วางใจได้สนิทสนม ไม่ใช่ปลูกตะไคร้กลายเป็นหญ้าคา ไม่ทำให้เกิดความผิดพลาดเสียหาย รักษาความจริงในวันนี้ให้เป็นความจริงในวันต่อ ๆ ไป ปัญญาความรอบรู้ ในสิ่งที่ควรรู้ให้รู้ให้เข้าในในสิ่งนั้น ๆ ที่เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของตน รู้ส่วนเสียส่วนได้ จึงควรกล้าทำ ไม่ใช่ทำแล้วก็แล้วกัน ปัญญาไม่ใช่ความรู้เอาตัวรอดตามลำพัง แต่เป็นความรู้ที่ช่วยให้กิจการนั้น ๆ สำเร็จเป็นผลดี และเป็นตัวอย่างของผู้อื่นให้ทำตาม

ขันติ ความอดทน ไม่ยอมใช้ความคิดชั่วปรากฏออกมา ยับยั้งเอาไว้ ไม่ให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของความโลภ ความโกรธและความหลง จาคะ การเสียสละ แบ่งความสุขของตัวให้แก่ผู้อื่นบ้างให้เป็นคนที่พอจะพึ่งพาอาศัยได้ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ผู้ที่ให้จึงมีจิตใจสูง

พื้นฐานของจิต ที่ต้องการเป็นผู้ปฏิบัติเป็นเช่นนี้ มีข้อไหนบ้างที่ไม่สมควร หรือควรแก้ไขลบล้าง ข้อไหนที่เป็นเหตุขัดขวางความเจริญ ของโลก จะเห็นได้ว่า ทั้ง ๔ ข้อนี้สำคัญที่สุดและจำเป็นที่สุด อย่าเพิ่งขึ้นไปถึงยอดเลย เริ่มตั้งแต่พื้น ๆ ไปก่อนว่า บัดนี้

กล้าพอที่อบรม บำเพ็ญธรรมทั้ง ๔ ข้อเหล่านี้ให้เกิดขึ้นได้หรือไม่? อย่าไปพูดถึง สิ่งที่อยู่ห่างไกลเลย เพราะสิ่งนั้นเป็นผลได้จากการกระทำตามธรรมะ เหล่านี้

กัมมัฏฐาน คือ ธรรมะที่ทำให้บุคคลควรแก่การงาน ทนต่อการงานและใช้การงานได้ เพราะไม่มีกิเลส มีแต่ความดี จึงเคารพซื่อตรงต่อหน้าที่ ไม่เห็นแก่เหนื่อยยากลำบาก ไม่ตัดช่องน้อยเฉพาะตัว (ความคับแคบ) เช่นพระพุทธคำรัสที่ตรัสถึงคนดี คนที่ทำการงานแม้จะเป็นกัมมัฏฐานขั้นต้น ก็ส่อให้เห็นว่า กำเนิดดี ก็คือจิตใจดีสามารถทำอะไรได้บ้าง ก็ปรากฏในปัญจตนิบาต อังคุตตรนิกายว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษคือคนดี (ทั้งหญิงและชาย)" เมื่อเกิดมาในเชื้อสายวงศ์ตระกูล ย่อมบำเพ็ญประโยชน์ เกื้อกูลและความสุขแก่ชนมากมาย เช่น

๑. มารดา บิดา (ปู่ย่าตายาย)

๒. บุตรธิดา ภรรยา (สามี)

๓. ควรใช้สอยช่วยเหลือกิจการ และและประชาชน

๔. ญาติมิตรสหาย

๕. สมณพราหมณ์ผู้ทรงธรรม

เหมือนเมฆฝนใหญ่ หลั่งไหลลงมา ช่วยให้ข้าวกล้าอุดมสมบูรณ์ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ชนมากมายฉะนั้น

ข้อสำคัญ ที่ต้องอ่านและมองให้เห็นโทษ จนเกิดความเบื่อหน่าย ก่อน คือ ตัณหา ความทะเยอทะยาน และทิฏฐิ ความดื้อด้าน หัวรั้น ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นใด ๆ ทั้งสิ้น เหมือนเอาหัวชนกำแพง ต้องการให้ทะลุผ่านไป

เมื่อเห็นโทษ จึงจะละได้ หากยังไม่เห็นโทษ ปฏิบัติสักกี่เดือนกี่ปีก็ตาม มีแต่ทวีตัณหา หรือทิฏฐิ ให้มีความสามารถเก่งกล้ายิ่ง ๆ ขึ้น ตรงไหนบ้างที่ตัณหาและทิฏฐิแทรกเข้าไปไม่ได้ แทบจะหาไม่พบ มีแต่คนฉลาดเต็มไปหมด แต่ในความฉลาดนั้นเอง ก็มีตัณหาและทิฏฐิเป็นผู้ปกครอง ความหลงผิดจึงเกิดตามขึ้นมา และก็กลายเป็นปัญหา หนักยิ่งขึ้นทุกวัน ซึ่งความจริงแล้ว ไม่น่าเป็นเช่นนั้น

โลกเจริญ คนเจริญ ก็น่าจะมีความผาสุข ความราบรื่น แต่ตรงกันข้ามแทบจะวางใจใครไม่ได้ทั้งนั้น หากโลกคือประชาชนจะถึงคราววิบัติเพราะน้ำ คือราคะหรือโลภะ เพราะไฟคือโทสะ หรือเพราะลม คือโมหะ ก็เมื่อรู้ตัวล่วงหน้าเช่นนี้ ก็น่าจะสกัดกั้นเอาไว้ได้ ธรรมะจึงควรครองโลก อธรรมไม่ควรครองโลก

การปฏิบัติจึงเหมือนการรักษาโรคคือกิเลส ไม่ใช่เก็บเอาไว้ ต้อง ทำลายให้หมด เพราะความเป็นผู้มีสติเหนี่ยวรั้ง ไม่ให้เป็นไปตามอำนาจของกิเลส พยายามเอาชนะให้ได้ ใครมีกิเลสอย่างไรที่นำความร้อนใจมาสู่ ก็พยายามหาทางระงับดับกิเลสนั้น เช่นปากร้ายก็พูดให้น้อยลง หรือหยุดพูดจนกว่าความร้ายกาจจะหมดสิ้นไป ชอบนินทาคน ก็หัดพูดสรรเสริญในเรื่องราวที่เป็นจริง เพราะเราเองก็ไม่ชอบให้ใครนินทา ชอบแต่ยกย่องตัวเอง ก็หัดหาทางมองดูข้อบกพร่องเสียหาย ใช้พูดแทน โกรธง่ายใจน้อย ก็หัดเป็นคนหนักแน่นมั่นคง โง่ ก็ต้องศึกษาหาความรู้

การปฏิบัติจึงเป็นการฝึกบุคคลให้เป็นที่จริงต่อความดี ไม่เห็นแก่ความสุขสบาย เมื่อตั้งใจทำความดีแล้ว ตั้งใจทำตลอดไป แม้ชีวิตก็ยอมสละให้ได้ แม้แต่การรักษาศีล ซึ่งเห็นกันว่าง่าย ง่ายสำหรับ

ผู้ แต่ไม่ง่าย สำหรับปฏิบัติ เพราะการที่รักษาศีลให้บริสุทธิ์เต็มที่สักวันหนึ่ง หรือวันพระหนึ่ง เดือนหนึ่ง ง่ายหรือยาก หากไม่มีการอธิษฐาน ใจอย่างมั่นคงแล้ว ไม่สามารถกระทำได้

การปฏิบัติเพื่อให้มีธรรมะเกิดขึ้น จึงเป็นการสร้างชีวิตให้สมบูรณ์ และให้เกิดประโยชน์เต็มที่ เพราะได้คนดี เพื่อช่วยทำโลกให้ดี ด้วยประการฉะนี้

พระเทพญาณกวี
(นพ องฺกุรญฺโณ ป.ธ. ๗)
วัดธาตุทอง

อย่าเบื่อธรรมะ

พระเทพญาณกวี
วัดธาตุทอง

๒๐ มกราคม ๒๕๑๗ (อนุสรณ์ พระครูปลัดช่าง อโสโก)

หาธรรมะที่ไหน ?

โลกและธรรม ก็คงเป็นโลกเป็นธรรมอยู่อย่างนั้น จะให้โลกเป็นธรรมหรือจะให้ธรรมเป็นโลก ก็เป็นไปไม่ได้ เพราะวิธีปฏิบัติต่างกัน เหมือนพระเจ้าแผ่นดิน ผู้ปกครองจะให้พระอรหันต์เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ท่านทำไม่ได้ หรือจะให้พระเจ้าแผ่นดิน ผู้ปกครองเป็นพระอรหันต์ก็เป็นไปไม่ได้ เนื่องจากธรรมะต่างกันนั่นเอง พระพุทธเจ้าจึงต้องผนวช

ความมุ่งหมายของธรรมะ จึงต้องอาศัยวิธีการหลาย ๆ อย่าง เพราะ ไม่ได้ใช้เพียงคำพูด แต่ต้องการผลที่เกิดขึ้น ทุกคนต้องมีธรรมะ ก็เพื่อคลายกิเลสให้ลดน้อยลง และร่วมใจกันกระทำงานของเพื่อนมนุษย์

ธรรมะในทางโลก ซึ่งเป็นเรื่องของผู้ต้องการกิเลส ก็ต้องเป็นไปอย่าง ผู้มีกิเลส หนามบ่งหนาม เกลือจิ้มเกลือ

ธรรมะในทางศาสนา คือสมบัติเฉพาะตัว ที่ต้องการชำระกายวาจาและใจให้สะอาด ตั้งแต่ชั้นต่ำ ๆ จึงถึงชั้นสูงสุด เพื่อรวมตัวเป็นกลุ่มชน เป็นชาติและโลก ให้ดำรงอยู่ในความสงบและความสุข ไม่ต้องเบียดเบียนทำลายกัน เพราะทุกคนก็มีทุกข์เป็นประจำอยู่แล้ว ย่อมไม่สมควรที่จะก่อทุกข์ให้เกิดขึ้นอีก อยู่ไป ๆ ก็ต้องแก่เจ็บตายเอง

ความสนใจธรรมะ ต้องการธรรมะ แต่เมื่อไม่เข้าใจธรรมะว่าเป็นอย่างไร ก็หาธรรมะไม่ถูก ธรรมะของคน ธรรมะของครอบครัว ธรรมะของหมู่คณะ ธรรมะของประเทศชาติและธรรมะของโลก

ต่างก็มีหน้าที่โดยเฉพาะที่จะต้องทำความรับผิดชอบของแต่ละหน้าที่ จึงไม่เหมือนกัน แม้แต่มีดยังมีด้านสัน และด้านคม หรืออาจจะใช้ด้ามก็ได้ ตามความเหมาะสมนั้น ๆ

คนที่นึกว่าตนฉลาด มองเห็นแก่ความสำเร็จผลหรือทำได้เสมอไป เพราะเคยทำอะไรมาน้อย ได้แต่เพียงคิดเป็นส่วนมาก หรือคนฉลาดน้อยไม่กล้าทำอะไร เพราะกลัวผิดกลัวเสียหาย

ทำอย่างไร จึงจะให้คนเรารู้จักทั้งทางได้และทางเสีย นี่แหละคือธรรมะที่ต้องการ ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ย่อมเดินทางได้ถูกต้องเสมอไม่มีใครกล้าชักชวนให้เดินผิดทาง กล้ารับผิดชอบในการกระทำนั้น ๆ

เมื่อต้องการธรรมะ ย่อมเห็นธรรมะได้ และแทบจะไม่ต้องเสียเวลาเดินทางหรือเหมาะไปหาต่างแดนต่างประเทศเลย เพราะคนมีอยู่ที่ไหนธรรมะก็มีอยู่ในที่นั้น เช่นหลักธรรมะสำหรับทุกคนว่า

๑. จงมีเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั่วไป ไม่ลำเอียงว่าพวกเราพวกเขา

๒. อย่ามีจิตประทุษร้ายต่อใคร ๆ

๓. ให้มีจิตสม่ำเสมอตลอดไป โดยไม่มีข้อยกเว้น

ธรรมะจึงอยู่ที่การสลัดทิ้งนิสัยเดิมที่ไม่ดีเสีย ปลูกฝังนิสัยดีขึ้นแทนให้มีเมตตา ความไม่ประทุษร้าย เป็นประจำทุกอิริยาบถ แม้มีอารมณ์มากระทบทำให้จิตเปลี่ยนแปลงไป ก็อดทนได้ ไม่ยอมให้ความชั่วร้ายเข้าครอบงำ

ความไม่ยินยอมที่จะเลิกเป็นคนดีกลายเป็นคนชั่ว นี่แหละคือธรรมะ

ธรรมะจึงเป็นเครื่องขัดเกลาความเศร้าหมองให้หมดสิ้นไป

ชำระจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใส จนความชั่วไม่สามารถจับติดผูกพันไว้ได้ จิตเป็นผู้ชนะกิเลส

จะมีปัญญาในส่วนสำคัญก็คือ ต้องการธรรมะของโลก หรือต้องการธรรมะของศาสนา เพราะบางคราวเข้าใจสับสนกันไปหมด และก็ทำอะไรให้ดีขึ้นไม่ได้ เนื่องจากใช้ไม่ถูกทาง แม้จะอ้างว่า ต้องการให้พอดี หรือเป็นสายกลางสายกลางดีหรือพอดีของใคร? เหมาะสม แก่กาลเวลาหรือไม่? เช่น ดินสอ ปากกา กระดาษ ปานกลาง หรือพอดีอยู่ที่ตรงไหน? กิเลสมีความพอดีบ้างไหม?

ธรรมะของโลกจึงหมายถึงให้มีดีมากกว่าชั่ว

ธรรมของสาสนา หมายถึงความบริสุทธิ์เต็มที่ ทั้งกายวาจาและใจ

เปรี้ยวเกินไป หวานเกินไป บางคราวก็ใช้ไม่ได้ จึงต้องใช้อมเปรี้ยวอมหวาน

ธรรมะสำหรับประชุมชน จึงต้องอาศัยหลักธรรมหลายข้อหลายอย่าง

ธรรมะสำหรับแต่ละบุคคล จึงมุ่งถึงการฝึกฝน เพื่อให้เกิดความมั่นคงแน่วแน่ นับตั้งแต่มีความซื่อสัตย์สุจริตและกล้าเสียสละเพื่อรักษาความดี

การฝึกฝน การอบรมเพื่อให้จิตฝั่งแน่นอยู่ในคุณธรรม มีความฉลาดรอบรู้ อ่านคนอ่านเหตุการณ์ได้ จึงเป็นสมบัติที่ควรปรารถนา ไม่เพียงแต่ต้องการความรู้ ซึ่งทำให้มีตัณหามานะทิฏฐิแก่กล้ายิ่งขึ้นจนกลายเป็นจรเข้คับคลองหนองบึง

หลักธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป คือพระโอวาทที่ประทาน แก่พระมหากัสสปะ ซึ่งมีใจความสำคัญว่า

๑. ให้มีความละอาย และความเกรงกลัว ในการทำบาป ต่อบุคคลทั่วไป

๒. ตั้งใจศึกษาธรรมที่เป็นกุศล ทรงจำไว้ให้ดี

๓. ไม่ละสติ ระลึกถึงความจริงของร่างกายว่าไม่มีอะไร เป็นสาระจะต้องทอดทิ้งไป

นี่เป็นหลักธรรมล้วน ที่บุคคลต้องฝึกอบรมจนเห็นชัดโดยวิธีที่จะต้องปฏิบัติตาม เพราะธรรมะก็เหมือนอาหาร จะต้องกินเข้าไปให้โอชารสเป็นประโยชน์ซึมซาบทั่วไป ธรรมะจึงจะเป็นประโยชน์แก่จิตได้ ไม่ใช่เป็นแต่เพียงรู้อย่างเดียว

ธรรมะของคนจึงอยู่ที่คน แต่คนไม่รู้จักธรรมะ หรือบางคราวรู้ธรรมะแต่พยายามหาทางฝืนความจริงก็มี เช่นต้องการแก้ไขวิบากของกรรม คนจะตายยังหาวิธีต่ออายุให้ยืนยาวต่อไปโดยวิธีการต่าง ๆ อันเป็นทางที่แสดงให้เห็นถึงความเขลาที่แก้กันสักเท่าไรก็ตามไม่ใคร่จะหายมีแต่ความมากขึ้น พระอรหันต์ยังต้องปรินิพาน (ตาย) คนสามัญจะไม่ให้ตายได้อย่างไร

กฎของธรรมะ จึงประสงค์เพียงเมื่อยังไม่ตาย ได้กระทำอะไรไว้บ้างที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ ประเทศชาติ แม้จากไปก็ให้มีผู้อาลัยถึง

ธรรมะของผู้ทำงาน จึงต้องฝึกฝนข้อธรรม ๔ ประการ

๑. ความซื่อสัตย์สุจริต ความจริงต่อหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบกล้าทำ ไม่ท้อถอย

๒. มีความรอบรู้เพียงพอในกิจการนั้น ๆ และเข้าใจถึงวิธีที่จะ ทำให้เกิดประโยชน์ ทั้งแก่ตนและผู้อื่น ประหยัดทั้งเงินและเวลา ความรู้จึงเป็นความรู้ถึงในกาลที่ล่วงแล้ว ในปัจจุบัน และในอนาคต

๓. ความอดทน ไม่หวั่นไหว คลอนแคลนตามอารมณ์ที่กระทบมุ่งทำงาน หน้าที่ให้สำเร็จ ไม่เป็นสำลีปลิวตามลม

๔. ความโอบอ้อมอารี ช่วยเหลืออุปการะต่อกัน แบ่งกันสุขสบายบ้างความเห็นอกเห็นใจกัน จึงเป็นการแสดงออกที่ดีของมโนธรรมประจำใจมิใช่จะมีแต่ความเห็นแก่ตัวอย่างเดียว ต่างต้องพึ่งพาอาศัยกัน

ธรรมะจึงมีอยู่ทั่วไป เป็นแต่เพียงว่า ใครเข้าใจธรรมะหรือไม่ เมื่อเข้าใจแล้ว ย่อมไม่ต้องเดือดร้อนกระวนกระวาย รู้จักใช้ และเข้าใจธรรมะนั้นเพราะบางคราวต้องการ ความสามัคคีพร้อมเพรียงกันร่วมกันทั้งกายและใจ บางสมัยต้องการความอดทน มุ่งแต่จะทำการงานซึ่งเป็นหน้าที่อย่างเดียว ไม่รับฟังเสียงอะไรทั้งหมด บางเรื่องต้องการความไว้วางใจระหว่างกันและกัน เชื่อใจผู้อื่นเหมือน เชื่อใจตนเอง บางคราวต้องการความเฉลียวฉลาดกล้าตัดสินใจ บางสมัยต้องการความเด็ดขาดแน่นอน

ธรรมะจึงมีจุดประสงค์ เพื่อให้ทำดีต่อกัน แต่จะดีเพียงไรนั้นอยู่ที่ความเชื่อมั่น ความเคารพตน และสามารถทนต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้

ธรรมะคือ ความชนะตนได้ใช่ไหม? ชนะอะไร? นี่แหละธรรมะ

เกิดเป็นคน

พระธรรมปาโมกข์

(นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗)

การเป็นคน ควรมีราคาหรือคุณค่า หากมีเพียงราคาก็เหมือนวัตถุ เมื่อมีคุณค่า ก็สมควรแก่ความเป็นคน

ราคามีเจริญและตกต่ำได้

คุณค่า คงที่อยู่เสมอไม่เปลี่ยนแปลง ฤดูกาลจะเปลี่ยนไปอย่างไรก็ตาม แต่การเพิ่มคุณค่าให้สูงเด่นยิ่งขึ้น

เฉพาะเป็นคนแค่เพียงราคา ราคาของคนจึงถูกบ้างแพงบ้าง ผลสุดท้ายคบกันยาก ส่วนคุณค่า มีแต่เพิ่มทวีดีมากขึ้น เหมือนของลายครามยิ่งนานปี ก็มีคุณค่าสูงขึ้นตามลำดับ

คุณค่าของคน คือ มีทั้งความรู้และความดีทั้ง 3 ประการ อย่าให้วิญญูญาณตำหนิได้ เพราะไม่ใช่เพียงแต่รู้ ยังสามารถกระทำตามความรู้นั้น ๆ ได้

ข้อควรคิด

อุดมการณ์ อาจมีความหมายกว้างและลึกซึ้งเพียงใดก็ตาม ความสำคัญอยู่ที่ ต้องการรักษาประโยชน์ส่วนใหญ่ที่สำคัญเอาไว้ โดยยอมสละประโยชน์ส่วนน้อย เหมือนยอมสละอวัยวะบางส่วนเพื่อรักษาชีวิตหรือยอมสละชีวิตเพื่อรักษาธรรม

อุดมมงคล มีหลักความประพฤติแน่นอน ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งปลายว่าควรปฏิบัติเช่นไร มงคลคือความเจริญ เมื่อกระทำได้รับผลทันที เพราะหน้าที่ของทุกคน ต้องประพฤติตามมงคลทุกข้อ ขาดมงคลข้อใดข้อหนึ่ง จึงไม่เป็นมงคลแก่ท่าน

จะมีใครกล้าทำตามอุดมการณ์ โดยการเสียสละแม้ตน เพื่อวงศ์ตระกูล สละวงศ์ตระกูล เพื่อชาติประเทศและศาสนา ก็คือผู้มีอุดมมงคลครบบริบูรณ์

เกิด-เพื่อทำงานตามความรู้ ความสามารถ

ตาย-อย่าให้อายวัวควาย มีเกียรติคุณสำหรับประดับโลก

ดีที่คน

พระเทพญาณกวี
(นพ องฺกุรปญฺโญ)

เรื่องที่ยากที่สุดและน่าสนใจที่สุด ก็คือเรื่องคน เป็นเรื่องที่พูดง่ายแต่เข้าใจได้ยาก เราเรียนเป็นอะไร หรือทำอะไรได้ แต่บางทีลืมเรียนเรื่องเป็นคน มองข้ามไปหมด จึงเป็นคนครึ่ง ๆ กลาง ๆ ลำบากเหลือทน แต่ก็ต้องทน

เกิดมาแล้ว จะดีหรือชั่วก็ตายหนเดียว คนที่ตายแล้วจะไปอยู่ไหน จะได้รับสุขทุกข์อย่างไร ก็เป็นเรื่องคนตาย ใหม่ ๆ ก็พอมีคนให้ คิดถึงบ้าง นาน ๆ เข้าก็พากันลืมหมด นี่ก็เป็นเรื่องของคนเป็น ฉะนั้นก่อนจะตายควรทำอะไรบ้าง จึงควรคิดดูบ้าง เพราะคนดี แม้ตายไปแล้วก็เหมือนมีชีวิตอยู่ ชื่อเสียงยังคงหอมอบอวลตรึงใจ คนอยู่เสมอ ส่วนคนชั่ว ถึงจะมีชีวิตอยู่ก็เหมือนคนตายแล้ว เพราะชื่อเสียงเหม็นตระหลบไปหมด จะเลือกเอาทางใดก็คิดเอาเอง

เคยถือกันมาว่า โลกต้องมีคนชั่ว เพื่อให้รู้จักคนดี หรือมีคนดีเพื่อให้รู้จักคนชั่ว ก็ทำไมจึงต้องให้มีคู่กัน จะมีแต่ลำพังคนดีอย่างเดียวไม่ได้หรือ ? ก็ตอบได้แต่เพียงว่าเพราะเป็นอย่างนั้นมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์แล้ว แก้ไม่ตก ก็ต้องปล่อยเลยตามเลยไป จึงหาคนดีจริงๆ ได้ยาก มีแต่ครึ่งดีครึ่งชั่ว หรือชั่วมาก เอาอะไรมาวัด ก็เอาความประพฤติของคนนั้นเองวัด

เกิดเป็นคน ต้องยึดถือศาสนาใดศาสนาหนึ่ง เป็นเครื่อง ยึดเหนี่ยวเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปในแนวธรรมที่ชอบ คำว่า ศาสนานั้น ควรเข้าใจให้กว้างสักหน่อย ไม่ควรงมงายหลงอยู่แต่ลัทธิพิธี เพราะ ศาสนานั้นคือความเข้าใจถูกตรงต่อเหตุผล ผู้ที่เข้าใจผิดก็เนื่องจาก ได้รับการอบรมในทางที่ผิด จึงเป็นจริงขึ้นไม่ได้ ความเข้าใจผิดเกิด จากไม่รู้จริง เมื่อฝึกฝนให้มีการศึกษาอบรมในสิ่งที่ชอบ และคิดใน ทางที่ดีเสมอไปก็กลายเป็นคนเข้าใจถูกมากขึ้น เพราะธรรมชาติของ คนเป็นคนดี ป้องกันไว้ก่อนไม่ยอมให้ความคิดผิด เกิดขึ้น เราก็เป็น คนที่มีความคิดถูกเสมอ

คนดี เรียกว่าสาธุชน คนชั่ว เรียกว่าทรุชน ในลักษณะที่มองเห็นกันง่าย ๆ คือ ความประพฤติ ซึ่งหนังสือเล่มนี้ จะบรรยายเฉพาะศีล เป็นเรื่องสำคัญของมนุษย์ ทั้งที่ไม่สามารถจะทำคน ทั้งโลกให้มีศีลได้หมดก็ตาม แต่ก็ควรให้มีจำนวนมากกว่า คนมีศีล เป็นคนดีเพราะเป็นผู้ที่ไม่น่ากลัว คนไม่มีศีล เป็นคนชั่ว เพราะเป็นผู้ที่น่ากลัวอาจจะทำกรรมใด ๆ ได้ทั้งสิ้น

อยากเป็นคนดีมีศีล แต่ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร หรือมีเหตุขัดข้องบางประการ เช่น

๑. การงานยุ่งมาก ต้องทำมาหากิน จะรักษาได้อย่างไร

๒. ถึงรักษาได้ก็อึดอัดเต็มทน เพราะรอนเสรีภาพ ห้ามกันมากนัก

๓. เราเป็นคนธรรมดาสามัญ จะรักษาศีลให้บริสุทธิ์ทำไมกัน? ต้องรักษาตัวรอดเป็นยอดดี ก็พอแล้ว

ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นข้อแก้ตัว และเป็นคนที่เห็นแก่ตัวในทางชั่ว

ไม่ควรถือและรับไว้เป็นคติเตือนใจ เพราะเราไม่ใช่คนที่หนีเขามาเกิด จะได้บรรยายเรื่องศีล และข้อข้องใจสำหรับผู้รักษาศีล

ผู้ที่เริ่มจะรักษาศีล กำลังรักษาศีล และผู้ที่ไม่ต้องการรักษาศีล ลองหาความเข้าใจในเรื่องศีลก่อนว่าเป็นเช่นไร ? มนุษยธรรมหมายความว่าอย่างไร ? คนดีแต่พูดหรือพูดแต่ดีเป็นภัยแก่มนุษย์หรือไม่ ? มนุษยธรรมควรมีเฉพาะในเขตวัดวาอารามเท่านั้นหรือ? คนมีเงิน มียศ มีอำนาจ หรือที่เรียกกันว่ามีมนุษยธรรม? คนธรรมคนยากจน แม้นักโทษที่ถูกจองจำ มีมนุษยธรรมหรือไม่? เราควรบำเพ็ญมนุษยธรรมต่อใครบ้าง?

คำตอบทั้งหมดนี้ อาจหาได้จากความรู้ในเรื่องศีล ซึ่งจะอธิบายตามความหมายทั่ว ๆ ไปก่อน

๑. ผู้ที่ตั้งใจจะเป็นคนดี ก็ต้องมีศีลเป็นพื้นก่อน ถ้าไม่ศึกษาหรือเข้าใจไม่พอก็เป็นคนดีไม่ตรงกับดี เหมือนให้ชี้คน แต่ไปชี้เอาเงาเข้า ที่รักษากันมา ก็เพียงแต่ว่า ทำอะไรทำตามกัน ว่าอะไรว่าตามกัน ศีลจึงเป็นศีลจำติดปาก เว้นไม่ได้จริง นานเข้า คนอยู่ทางศีลอยู่ทาง อย่าว่าแต่คฤหัสถ์ผู้ครองเรือนเลย แม้แต่พระภิกษุสามเณรผู้บวชมานาน ศีลก็ชักจะหดสั้นเข้าทุกที หรือพอลาสิกขา ศีลก็กลับคืนสู่ศาสนาหมด

๒. ความเข้าใจซึ่งติดต่อกันมานานแล้วว่า ศีลเป็นเรื่องของกายวาจาภายนอก ไม่เกี่ยวกับใจ ฉะนั้นใจจะเป็นอย่างไรก็ชั่ง ขอแต่ให้กายวาจางดงามเรียบร้อยก็พอ เลยกลายเป็นคนเจ้ามารยา ต่อหน้าอย่างหนึ่ง ลับหลังอย่างหนึ่ง เพราะเป็นไปไม่ได้ที่ว่า จรรยามารยาทไม่เกี่ยวกับใจ ศีลเป็นเรื่องของใจ ถ้ารักษาศีล โดยไม่รักษาใจแล้ว

ให้รักษาตั้งร้อยปีก็ไม่มีศีลติดตัว ศีลอยู่ที่มีความละอาย ถ้าเป็นคนไม่รู้จักละอาย ศีลไม่เกิด เมื่อมีความละอาย คือ หิริ และกลัวต่อผลของความประพฤติผิด ศีลก็เกิดเอง คนมีศีล คือคนที่รู้จักละอาย คนไม่มีศีลคือคนที่ไม่รู้จักละอาย

๓. เข้าใจว่าศีลไม่สำคัญ สู้เจริญกัมมัฏฐาน คือสมาธิ และปัญญาไม่ได้ เช่นนี้เข้าใจผิด ผู้ที่ไม่เคยเก็บออมทรัพย์ตั้งแต่ ๑ สตางค์ ๑ บาทเป็นต้น แต่ตั้งใจจะให้ร่ำรวยเป็นเศรษฐีมหาเศรษฐี จะเป็นไปได้ไหม? หรืออยากจะจับเงาของตัวให้ได้ จะเป็นอย่างไรบ้าง? ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นอย่างเดียวกัน เป็นแต่เพียงหยาบ หรือละเอียดกว่ากัน จึงต้องเริ่มต้นด้วยการรักษาศีล ซึ่งเป็นชั้นต้นก่อน เท่ากับสร้างรากฐานให้มั่นคงก่อน แล้วจึงค่อยอบรมสมาธิ และปัญญาต่อไป คนรักษาศีล ถ้าไม่มีปัญญาหรือใจไม่สะอาดดีพอ จะรักษาศีล ได้อย่างไร? เท่าที่เราพบคนในปัจจุบันนี้ จึงพบแต่คนพูดดี บูชาคนพูดดีเข้าใจกันว่าเป็นคนดี เช่นบางคนประณามความทุจริตอย่างรุนแรง แต่เมื่อพบความจริงเข้า กลับกลายไปว่าผู้นั้นเองได้กระทำความทุจริตอย่างรุนแรง แต่เมื่อพบความจริงเข้า กลับกลายไปว่าผู้นั้นเองได้กระทำความทุจริตทั้งเร้นลับและเปิดเผย สมัยนี้เราได้รับความรู้ใหม่ ๆ อย่างหนึ่งว่า ความละอายเกือบจะหายไปหมด การกระทำความชั่วเกือบจะเป็นวีรกรรม ซึ่งอาจจะพูดได้เสมอและทั่วไป

๔. ศีล ๕ อยากจะรักษาเหมือนกัน แต่ว่าไม่ต้องการรักษาให้ครบทั้ง ๕ คือรักษาแต่เพียงข้อเดียว หรือสองข้อเป็นต้น จะได้ไหม? คำตอบ เงินบาทหนึ่ง ต้องมีค่าครบบาท ศีล ๕ ถ้าสมมติให้มีค่า ๑ บาท ศีลข้อหนึ่ง ๆ มีค่าข้อละ ๒๐ สตางค์ ถ้ารักษาไม่ครบ ๕ ข้อ

เราจะยอมเป็นคนไม่เต็มบาททีเดียวหรือ? หรือบางคราวกลายเป็นคนเก๊ คนปลอม เพราะไม่มีแม้แต่ข้อเดียว อย่างนี้ใครชอบบ้าง?

๕. คนนอนหลับมีศีลหรือไม่? ถ้าก่อนหลับมีศีล ศีลก็มี ถ้าไม่มีศีล ศีลก็ไม่มี เหมือนคนมีเงิน กับคนไม่มีเงินฉะนั้น เพราะศีลอยู่ที่เจตนา ความตั้งใจงดเว้น

ความศักดิ์สิทธิ์ ความขลัง คืออะไร? ยังเข้าใจผิดกันมาก เพราะนึกดูให้ดี เราเองไม่ช่วยตัวเอง แต่ไปอ้อนวอนให้เทวดา ภูตผีปีศาจช่วย จะได้รับผลเช่นไรบ้าง อย่าพูดถึงสิ่งที่เรามองไม่เห็นเลย แม้แต่คน ๆ เราก็เถอะไม่มีทางสำเร็จ คนที่ไม่ช่วยตัวเอง ชาติที่ไม่ช่วยตัวเองหวังพึ่งความศักดิ์สิทธิ์ ต่อไปจะไม่มีผ้านุ่ง ไม่มีบ้านจะอยู่ ความศักดิ์สิทธิ์นี้ แปลผิดกันมานานแล้ว ควรเข้าใจให้ถูก คือต้องแปลว่า ความละอายรู้จักเกรงกลัวความประพฤติชั่ว เมื่อคนเราละอายกันอย่างนี้มาก ๆ ก็เป็นความศักดิ์สิทธิ์ อำนวยประโยชน์ให้แก่ชนทั่วไป ไม่ต้องเดือดร้อนหวาดเสียวต่อภัยอันตราย ข่าวเรื่องผู้มีบุญมาเกิดนั้น กลายเป็นผู้มีบาปมาเกิดทั้งสิ้น กว่าจะสำนึกตัว ก็ได้รับความเสียหายไปตาม ๆ กัน ผู้มีบุญมาเกิด ก็คือให้คนทั่วไปมีความละอายต่อกรรมชั่วมาก ๆ จะได้หายเดือดร้อนกัน

ความละอายคือศีล เมื่อคนเรามีศีล จึงเรียกเป็นผู้มีบุญ ควรหาความเข้าใจในเรื่องศีลต่อไป

ศีลแปลว่าอะไร? แปลว่าความรับผิดชอบในชีวิต ทุกคนต้องมีความรับผิดชอบด้วยกันทั้งหมด ตั้งแต่เด็กถึงผู้ใหญ่ ยิ่งมีตำแหน่งหน้าที่สูงก็ต้องมีความรับผิดชอบมาก ถ้าไม่มีศีลคุ้มครอง ความรับผิดชอบย่อมหมดไป มนุษยธรรมก็ไม่มี กลายเป็นยักษ์เป็นมารหมด

ชีวิตและทรัพย์สมบัติของมนุษย์ก็ไร้ค่า

ศีลเป็นความดีของมนุษย์ จึงจัดเป็นมนุษยธรรม เป็นลักษณะอันดีของคน ผู้รักษาศีลจึงต้องมีธรรมะทั้ง ๒ ประเภทคือ

๑. คุณธรรมคือความดีที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้นในตน

๒. จริยธรรม คือต้องแสดงความดีต่อผู้อื่นด้วย

ตัวอย่าง คนมีศีลประจำตัวเป็นผู้มีคุณธรรม แต่ขาดเมตตากรุณาเป็นต้น ย่อมขาดจริยธรรม เป็นคนใจดำใจจืดไม่น่าสมาคมด้วย เพราะพึ่งพาอาศัยกันไม่ได้ หรือเมื่อมีเมตตากรุณาประจำใจ ก็ต้องมีความยุติธรรมต่อผู้อื่น เพราะเมตตากรุณานี้ใกล้ต่อความลำเอียง รักมากอาจทำให้หลงได้ คนมีศีลก็ต้องมีธรรม มีธรรมก็ต้องมีศีล จะเอาอย่างกาที่ภาวนาว่า ธัมโม ธัมโม พอสัตว์อื่นหลงผิด คิดว่ามีศีล จึงเข้าไปหา ถูกจับฆ่าเป็นอาหารหมด เช่นนี้ใช้ไม่ได้

ศีล ๕

๑. ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากทำสัตว์ให้สิ้นชีวิต

๒. ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้

๓. ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากประพฤติผิดในกาม

๔. ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากพูดเท็จ

๕. ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

ศีล ๕ ข้อนี้ คฤหัสถ์ควรรักษาเป็นนิตย์ ฯ

ศีลทั้ง ๕ ข้อนี้ รักษาได้ง่าย เท่ากับผู้เข้าใจว่ารักษายาก

โดยคิดแต่เพียงความพอใจส่วนตัว ไม่ได้คิดถึงผู้อื่น การตัดเสรีภาพของตนลงบ้างนั้นเป็นสิ่งที่ชอบ เพราะทำความเย็นใจให้เกิดแก่ปวงชน นึกอย่างง่าย ๆ ถ้าคนเราไม่มีศีลกันเลย เราทำไปเขาทำมา เราทำอย่างไร คนอื่นเขาก็ทำแก่เราอย่างนั้น เราประทุษร้ายเขา เขาประทุษร้ายเราตอบแทนกัน ขยายเขตให้กว้างออกไปตลอดตำบล อำเภอ จังหวัดและประเทศ ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นเช่นไรบ้าง? การกระทำชั่วที่มองเห็นว่าเป็นความดี ปฏิเสธหลักความจริงที่ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว สมมติว่าเป็นความจริง ถ้าคนที่เข้าใจอย่างนี้มีมาก ๆ จะพอใจไหม? มนุษย์แต่ละคนก็จะจุดไฟเผากัน เห็นกันเข้า ก็นึกว่าเป็นศัตรูหมด ตั้งหน้าที่จะทำลายล้างผลาญ มีแต่ความหวาดกลัว โลกมนุษย์ก็จะ กลายเป็นนรกไป

โลกมนุษย์ยังคงเป็นสวรรค์อยู่ได้ในที่บางแห่ง ก็เพราะมีศีลเป็นเครื่องคุ้มครอง ควรขอบใจผู้ที่มีศีล เพราะอย่างน้อยที่สุดก็ยังช่วยคุ้มครองเป็นตัวอย่างที่ดีต่อไป

ชีวิตที่ยืนยาวนาน ทรัพย์สมบัติที่ไม่จำเป็นต้องสูญเสีย เพราะเหตุอันไม่สมควร ประเพณีที่ถูกต้องตามความนิยมของมนุษย์ คำพูดที่ซื่อสัตย์ไว้ใจได้ แม้ไม่ต้องทำสัญญาก็เป็นที่ไว้วางใจ และสติสัมปชัญญะที่มั่นคง ย่อมเป็นที่ปรารถนาของคนทั่วไป แต่ว่าเราหากันไม่ใคร่ได้ เพราะเราช่วยกันทำลายความดีงามเหล่านี้ให้หมดไป ทั้งที่ใจก็ต้องการ สิ่งที่ดีที่ชอบ ความปรารถนาจึงยังคงอยู่ห่างไกลมากนัก จะอยู่ใกล้ที่สุดในเมื่อตั้งใจรักษาศีล

ศีลทำให้เป็นคนดี เงินทำให้เป็นคนมั่งมี คนดีต้องประพฤติดีจะยากจนเข็ญใจหรือมั่งมีก็เป็นคนดีได้ เมื่อประพฤติดี ถ้าความ

พฤติไม่ดี จะเป็นอะไรก็เป็นเถิด แต่เป็นคนดีไม่ได้ ความดีแท้นั้นต้องเกิดมาจากนิสัย จะดีเพียงความรู้ความเห็นหรือเพื่อหลอกลวงผู้อื่นให้เชื่อนั้น ไม่เรียกว่าความดี เช่นทำชั่ว ยังไม่เคยเห็นใครว่าได้ดีสักคนเดียว มีแต่ได้รวยได้ยศ ได้ตำแหน่งหน้าที่ เป็นต้นเท่านั้น

สิกขาบท ๑ เว้นจากการทำสัตย์ให้สิ้นชีวิต สิ่งที่มีชีวิต คือมนุษย์ สัตว์ดิรัจฉาน มนุษย์ทั้งหญิงชายแม้แต่อยู่ในครรภ์ สัตว์ทุกชนิดทั้งเล็กทั้งใหญ่

ทุกคนรักกาย รักชีวิตและกลัวอันตราย แม้แต่ฟกช้ำบาดเจ็บเพียงเล็กน้อยก็ไม่ชอบ ต้องคอยหลบหลีกและระวังตัวเสมอ ถึงสัตว์ดิรัจฉานก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่หาความสุขเพื่อตัว ไม่เหลียวแลถึงความสุขของผู้อื่น ขาดเมตตาจิตคิดเบียดเบียนทำลายชีวิตของเขาเรียกว่า คนทำบาป

สิกขาบทนี้ มุ่งหวังให้คนปลูกเมตตาจิตในสัตว์ทุกประเภทไม่เพียงแต่รู้แล้วพูดเท่านั้น ต้องพยายามให้จิตมีเมตตากรุณาจริง ๆ เป็นความดีทั่วไปในหมู่มนุษย์และสัตว์ สัตว์ยังรู้จักรักลูก เลี้ยงลูกด้วยความรัก ใครดุด่าขว้างปา ก็เกลียด โกรธ ซึ่งเป็นไปโดยธรรมดาของมนุษย์ซึ่งมีกำเนิดดีกว่า มีภาษาพูด ได้รับการศึกษา การอบรมสมเชื้อชาติมนุษย์แผ่มนุษย์แผ่เมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ก็เหมือนกับสร้างความสุขให้ตนเอง

การทำลายชีวิต การทรมาน การทำร้ายร่างกาย หรือจะเป็นวิธีใดก็ตาม เมื่อมุ่งให้เกิดความเจ็บปวดหรือตาย ต้องห้ามด้วยสิกขาบทนี้

การทำลายชีวิตมนุษย์ มีโทษหนักเบาตามเหตุที่กระทำ ใน

วินัยของพระ ปรับอาบัติปาราชิกแก่ภิกษุผู้ทำลายชีวิตมนุษย์ ขาดจากเพศภิกษุ ต้องสาปตลอดชีวิต ในฝ่ายอาณาจักรก็ปรับโทษลดหลั่น กัน เช่น ประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือมีกำหนดเวลาเป็นต้น ตามควรแก่เจตนาที่กระทำ

การทำลายชีวิตต่างด้วยเจตนา คือตั้งใจ และไม่ตั้งใจ ตั้งใจคือคิดไว้ก่อนว่า จะทำลายชีวิตในขณะที่ใจยังเป็นปกติอยู่ บางคราวเพราะความโลภ เช่นโจรปล้นทรัพย์ทำลายชีวิตเจ้าของทรัพย์เป็นต้น เพราะพยาบาท เช่นลอบฆ่า หรือใช้ให้คนอื่นฆ่าคนที่ตัวไม่ชอบ เพราะเกลียดชังเป็นศัตรูกัน หรือเพราะเหตุอย่างอื่น โดยใช้เครื่องมือหรืออุบาย จึงลงมือทำเองหรือใช้ให้คนอื่นทำฆ่าโดยไม่ตั้งใจ แต่บังเอิญไปตายเข้า บางสมัยเพราะบันดาลโทสะ เช่น เกิดวิวาทกันกลั้นโทสะไว้ไม่ได้ จึงทำร้าย เพราะป้องกันตัว เช่นต่อสู้ในระหว่างที่มีผู้ทำร้าย และฆ่าผู้นั้นตาย เพราะไม่ตั้งใจ เช่น ตีเล่น ๆ แต่ถูกที่สำคัญ ผู้นั้นตายการฆ่าโดยไม่ตั้งใจ เจตนาไม่เต็มที่ โทษก็เบาลงมา

การฆ่านั้น จะฆ่าเองหรือใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ด้วยการใช้อาวุธ หรืออุบาย ผู้ทำหรือผู้รับทำมีโทษฐานฆ่ามนุษย์ มีโทษหนักเบาตามลักษณะที่กระทำ วัตถุ เจตนาและประโยค

วัตถุนั้น คือมนุษย์ผู้ไม่มีความผิด มีโทษมาก ยิ่งเป็นผู้มีอุปการะ เช่นบิดามารดา ครู อาจารย์ ผู้ใหญ่เป็นต้น มีโทษมากเพราะไม่แต่จะทำให้สิ้นชีวิตเพียงคนเดียวเท่านั้น ยังทำลายความสุขของผู้อื่นด้วย ฆ่าคนที่มีความดีมีโทษมาก เพราะไม่แต่ทำลายชีวิต ยังทำลายความดี ซึ่งเป็นตัวอย่างของผู้อื่น มีโทษมาก

โทษทางกฎหมายและทางธรรมชาติ (คือศีลธรรม) ต่างกัน

ทำผิด ไม่มีพยาน ไม่มีใครรู้ หรืออาศัยเหตุอื่นประกอบ ย่อมพ้นผิดได้ในทางกฎหมาย แต่ความจริงในทางธรรมชาติ ต้องเป็นความผิดอย่างที่ จะแก้ตัวอย่างไรไม่ได้ ความเป็นธรรมที่ยังคงยึดถือเป็นหลักของโลกนั้น อนุโลมตามกาละเทศะ บางคราวบางที่เป็นความยุติธรรม แต่บางคราว บางที่ไม่เป็นความยุติธรรม ศีลธรรมจึงมีค่าสูงกว่ากฎหมาย และถ้า คนเราไม่มีศีลธรรม กฎหมายก็ไม่มีความหมายอะไร นอกจาก ตัวหนังสือกับกระดาษ ถ้าจะพิสูจน์ว่า บ้านเมืองเจริญดีหรือไม่? ก็พอพิสูจน์ได้ง่าย คนมีศีลธรรมมาก กฎหมายมีน้อยมาก คนมี ศีลธรรมเสื่อมลง กฎหมายก็เพิ่มขึ้น ถ้าจะวัดความเจริญ ก็ต้องดูความประพฤติ การครองชีพ ฐานะความเป็นอยู่ เป็นต้น จะดูเฉพาะถนนหนทาง หรือบ้านใหญ่ ๆ โต ๆ ไม่พอ ถ้าประชาชนไม่มีศีลธรรม ถนนก็สกปรก บ้านเรือนก็กลายเป็นบ่อนการพนันหรือซ่องโจร เป็นต้น

เจตนา ฆ่าโดยไม่มีเหตุผล เช่นผู้ที่มีความผิดไม่ถึงตาย หรือไม่ได้ประทุษร้ายตน หรือมีจิตชั่วรับจ้างฆ่าคนเพราะความโลภ ความพยาบาทมีโทษมาก

ประโยค ทำให้ลำบาก เช่นทุบตีให้บอบช้ำแล้วปล่อยให้ตาย มีโทษมาก เพราะผู้ถูกฆ่าต้องได้รับทุกขเวทนามาก

การทำร้ายที่ไม่ทำให้ตาย เป็นแต่มีบาดแผล แต่ภายหลังบาดแผลเกิดเป็นพิษขึ้นทำให้ผู้นั้นตาย กฎหมายไม่ลงโทษฐานฆ่าคนตาย ในด้านจิตใจ ควรสังเกตไว้ด้วยการกระทำเป็นต้นเหตุ ซึ่งถ้าไม่ทำผู้นั้นก็ไม่เป็นอะไร เพียงแมวข่วน หนามตำ ยังเจ็บ เราคนแท้ ๆ ทำร้ายกัน จะฝากความรู้สึกไว้เช่นไรบ้าง?

การฆ่าตัวเอง ไม่สมควรทั้งศาสนาและโลกไม่นิยม เพราะเป็นคนสิ้นคิด เป็นคนขี้แพ้ เป็นที่ดูหมิ่นของคน ทำให้บิดามารดาญาติพี่น้องอับอายขายหน้า แม้ว่าเหตุนั้น ๆ จะร้ายแรงสักเพียงใด ไม่ควรคิดฆ่าตัวเอง เพราะเกิดมาเป็นคน ควรรักษาชื่อเสียง ถึงจะทุกข์ได้ยาก ก็ควรเอาชนะอุปสรรค จนกว่าจะสิ้นลมหายใจ เพราะคนดีคือคนที่ไม่ยอมแพ้ความลำบากยากแค้น ก็ควรเอาชนะอุปสรรค จนกว่าจะสิ้นลมหายใจ เพราะคนดีคือคนทีไม่ยอมแพ้ความลำบากยากแค้น ความข่มขื่น ความประมาท ถึงจะสิ้นชีวิต ก็ให้สิ้นไปอย่างธรรมดาของคนที่เกิดมาแล้วต้องตาย ก็ไม่น่าเสียดายนัก

การฆ่าสัตย์ดิรัจฉาน มีโทษเบาตามวัตถุ ถ้าเป็นสัตว์มีเจ้าของก็โทษมาก ถ้าไม่มีเจ้าของก็โทษเบา ตามวัตถุ เจตนา และประโยค

น่าสงสัยเหมือนกันว่า เพราะเหตุใด ฆ่าสัตว์ที่มีเจ้าของและไม่มีเจ้าของจึงมีโทษต่างกัน? เพราะเหตุว่าสัตว์มีเจ้าของ นอกจากทำบาปคือประทุษร้ายทรัพย์สมบัติของผู้อื่น ซึ่งอยู่ในเขตของอทินนาทาน อีกสร้างความเจ็บใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้ที่เป็นเจ้าของ หากฆ่าสัตว์ที่มีคุณ เช่น ช้าง ม้า โค กระบือ เป็นต้น มีโทษมากเพราะทำงายประโยชน์มาก ฆ่าสัตว์ของตัวเองก็มีโทษเหมือนกัน แต่เบาหน่อย เพราะทำให้แก่ตัวเอง สัตว์ที่ไม่เจ้าของฆ่าสัตว์ที่ไม่ได้ประทุษร้ายแก่มนุษย์หรือสัตว์มีโทษมาก ยุง มด ปลวก เป็นต้น ที่ทำร้ายมนุษย์ ทำสิ่งของให้สูญเสียไป ปีหนึ่งไม่ใช่น้อย ถ้าเราตบบี้ให้มันตายไม่เป็นบาปใช่ไหม? เมื่อนึกดูแล้ว ก็ไม่น่าจะเป็นบาปอะไร? เพราะไม่มีประโยชน์อะไรแก่มนุษย์ และยังนำเชื้อโรคมาให้ ทำลายทรัพย์สมบัติ แต่มนุษย์เราฉลาดกว่าสัตว์เหล่านี้

จะยอมเป็นผู้โหดร้าย ด้วยการทำลายชีวิตของเขาทีเดียวหรือ? หรือเมื่อทำลายแล้ว จะเอามาแกงหรือยำทำกับข้าวอะไรก็ไม่ได้ ปล่อยไว้อย่างนั้น ก็ตายเอง หรือเพื่อดูสภาพของมนุษย์ว่า ใครเหมือนยุงเหมือนมด เหมือนปลวกบ้าง ผู้มีเมตตาไม่ควรจะเมตตาเฉพาะ มนุษย์ที่เป็นญาติพี่น้องเท่านั้น ควรแผ่ให้กว้างถึงมนุษย์อื่น ๆ และสัตว์ด้วย

เจตนา ฆ่าสัตว์โดยไม่จำเป็น ไม่ใช่เพื่อป้องกันภัย ไม่ใช่บำบัดโรค ค้นหาความรู้เพื่อรักษาชีวิตมนุษย์และสัตว์ ไม่ใช่เพื่อเลี้ยงชีพเพื่อเป็นอาหารเป็นต้น มีโทษมาก ฆ่าด้วยอำนาจกิเลสหยาบ เช่นอาจเลี้ยงชีพได้ในทางอื่น แต่มีความโลภเห็นแต่ได้ หากินในทางฆ่าสัตว์ หรือลุอำนาจแก่โทสะ ทำความพินาศให้แก่สัตว์ มีโทษมาก

ประโยค เช่น ฆ่าโดยทรมาน มีวางยาเบื่อปลาให้เมา หรือทำร้ายให้บาดเจ็บบอบช้ำต้องทรมานตัวจนกว่าจะตาย มีโทษมาก

การฆ่าโดยขาดเมตตาจิต เป็นบาป เป็นความชั่วทั้งหมด

ผู้ที่ทำร้ายคนบริสุทธิ์ และผู้กระทำผิด โทษย่อมต่างกัน

สิกขาบทนี้มีองค์ ๕ ๑. สัตว์มีชีวิต ๒. รู้ว่าสัตว์มีชีวิต ๓. จิตคิดจะฆ่า ๔. พยายามเพื่อจะฆ่า ๕. สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้นพร้อมด้วยองค์ ๕ นี้ ศีลขาดถ้าไม่พร้อมด้วยองค์ ๕ ศีลเศร้าหมอง ฉะนั้น ควรมีเมตตากรุณาต่อกัน เมื่อรักชีวิตของเรา ก็ควรรักชีวิตของผู้อื่นด้วย ศีลคือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ธรรมคือ มีเมตตาไม่พยาบาทและมีกรุณาสงสารช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากฉะนี้

สิกขาบทที่ ๒ เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้ทรัพย์สมบัติ ทั้งที่มีวิญญาณและไม่มีวิญญาณ เคลื่อนที่ได้ หรือเคลื่อนที่

ไม่ได้ ประพฤติตัวเป็นโจร ถือเอาสมบัติที่เจ้าของไม่ได้ยกให้ หรือทรัพย์สมบัติ ส่วนกลางของชาติและศาสนา มีผู้รักษา เช่น ถนนหนทาง สะพาน บ่อน้ำ โบสถ์ ศาลา โรงเรียน เป็นต้น สิกขาบทนี้ประสงค์ ให้มนุษย์เลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบเว้นจากการเบียดเบียนกัน เรายังรู้จักรักทรัพย์สมบัติของเรา เสื่อตัวกางเกงตัว ถึงจะเก่าขาดก็ยังรักไม่อยาก ให้ใครเอาไป คนอื่นก็เหมือนกัน ความประพฤติฝืนความรู้สึกที่ดีเช่นนี้ เรียกว่าบาป

โจรกรรม การเลี้ยงชีพอนุโลมโจรกรรมและกิริยาที่เป็น ฉายาของโจรกรรม ห้ามด้วยสิกขาบทนี้

โจรกรรม คือ ถือเอาสิ่งของที่ไม่มีผู้อื่นให้ เป็นการกระทำของโจร มีประเภทดังต่อไปนี้

ลัก ได้แก่ขโมยเอาสิ่งของในเวลาที่เจ้าของไม่รู้ เช่นหยิบเอาเสื้อผ้าเงินทอง งัดประตูหน้าต่าง ขโมยเอาสิ่งของไป

ตีชิง ได้แก่ถือเอาไปในเวลาเจ้าของเผลอตัว หรือทำร้ายเจ้าของแย่งชิงเอาทรัพย์สมบัติไปฯ

กรรโชก ได้แก่การใช้อำนาจขู่เข็ญให้เจ้าของตกใจกลัว ยอมมอบสิ่งของให้ หรือใช้อำนาจถือเอาสิ่งของตามพลการ ฯ

ปล้น ได้แก่การยกพวกไปเก็บขนเอาสิ่งของมาด้วยอำนาจ เช่นโจรถืออาวุธปล้นบ้าน ทำร้ายเจ้าของทรัพย์บ้าง ไม่ทำร้ายบ้าง ปล้นเอาทรัพย์สมบัติ ฯ

ตู้ เช่น ฟ้องร้องเอาที่ดินของคนอื่นมาเป็นของตนเป็นต้นฯ

ฉ้อ เช่นรับฝากของไว้ เมื่อเจ้าของมาทวงคืนปฏิเสธว่าไม่ได้รับไว้ หรืออาศัยที่ดินของผู้อื่นอยู่ กลับอ้างว่าเป็นของตนโดยฐาน

ปกครอง มานานฯ

หลอก เช่น พูดปด กลับเท็จเป็นจริง กลับจริงเป็นเท็จฯ

ลวง เช่น ใช้เครื่องตวงโกง ชั่งของขาด ของน้อยบอกว่ามากฯ

ปลอม เช่น ธนบัตรปลอม ทองปลอม ของปลอมฯ

ตระบัด เช่น กู้หนี้ ยืมสิน แล้วไม่ยอมส่งเงินต้นและดอกเบี้ยฯ

เบียดบัง เช่น ให้น้อย แล้วเอามาก เป็นการเอาเปรียบฯ

สับเปลี่ยน เช่น เอาของเลวไปสับเอาของดีฯ

ลักลอบ เช่น ลักลอบเล่นการพนัน ลักลอบต้มเหล้า ลักลอบนำของที่ต้องเสียภาษี ลักลอบเอาข้าวของออกนอกประเทศฯ

โจรกรรมซึ่งมีลักษณะตามที่กล่าวนี้ ทำเองหรือใช้ให้คนอื่นทำ หรือรู้เห็นเป็นใจ ก็เรียกว่าโจรทั้งสิ้น

กรรม จัดเป็นโทษตามวัตถุ เจตนาและประโยค

วัตถุ ถ้าเป็นของมีราคามาก เกิดความเสียหายแก่เจ้าของทรัพย์มาก มีโทษมาก สมบัติของชาติ สมบัติของสาธารณชน สมบัติของศาสนา มีโทษมาก

เจตนา ถ้าถือเอาด้วยความโลภ มีโทษมาก

ประโยค ถือเอาทรัพย์ และทำร้ายหรือฆ่าเจ้าของทรัพย์ ทำลายบ้านเรือนตลอดจนถึงพัสดุสิ่งของ มีโทษมาก

ทรัพย์สมบัติที่ได้มาด้วยโจรกรรม ไม่สามารถทำให้เกิดความสุขได้ เหมือนทรัพย์ที่หาได้ในทางสุจริต ผู้ที่หากินในทางชอบธรรม ทรัพย์ที่ได้มาย่อมทำความอิ่มใจให้ในเบื้องต้น เมื่อได้ใช้สอย ก็ได้รับความสุข ทรัพย์นั้นยังเป็นกำลังให้ประกอบแต่กรรมสุจริต ส่วนทรัพย์ที่ได้มาทางทุจริต ในชั้นต้นก็ร้อนใจ ต้อง

หนีเพราะกลัวถูกจับ ระวังไม่ให้ใครรู้ใครเห็น ต้องเป็นวัวสันหลังขาด กาบินผ่านก็ตกใจ หรือที่ร่ำรวย ยิ่งกว่าผู้ที่ประกอบกรรมสุจริต จนทำให้คนดี ๆ นึกเศร้าใจในโชค ของตนนั้น อย่าเข้าใจว่าเป็นคนดี เพราะสิ่งที่ปรากฏแก่สายตานั้นย่อม เป็นเครื่องหมายของการกระทำอยู่แล้วว่าเป็นคนเช่นไร? คนเรา เมื่อทำกรรมอย่างใด ต้องได้รับผลเช่นนั้นเสมอไปไม่ช้าก็เร็ว ท่านจึงให้คติไว้ว่า ไม่เพียงแต่ทำครั้งแรกเท่านั้น ถ้าได้ใช้จ่ายทรัพย์ที่ได้มา ทางโจรกรรม คำว่าโจร ก็พิมพ์ประทับอยู่กับตัวตลอดไป เช่น เสื้อผ้า เครื่องแต่งตัว ก็เป็นขโมย เลือดเนื้อหนัง ก็เป็นขโมย ปอด ตับ ไต ไส้ พุง เป็นขโมยหมด และลูกหลานญาติพี่น้องที่ใช้สอยทรัพย์สมบัตินั้น ก็พลอยเป็นลูกหลาน ญาติพี่น้องขโมยด้วย บาปเป็นอย่างนี้ตายไปแล้ว ทรัพย์สมบัติยังอยู่ ใครใช้คนนั้นก็กลายเป็นขโมย ไม่เจริญถูกสาปแช่งอยู่เสมอ เป็นบาปเท่าที่ซากของความชั่วยังคงมีอยู่ ต่อเมื่อได้ชำระซากของความชั่วให้หมดสิ้นไป นั้นแหละจึงจะเป็นคนดีได้บ้าง

สิกขาบทที่ ๒ มีองค์ ๕ ๑. ทรัพย์มีเจ้าของหวงแหน ๒. รู้ว่ามีเจ้าของหวงแหน ๓. จิตคิดจะลัก ๔. ทำความเพียรเพื่อจะลัก ๕. ได้ทรัพย์มาด้วยความเพียรนั้น ครบ ๕ องค์ นี้ ศีลขาด ถ้าไม่ครบ ศีลเศร้าหมอง

ทุกคนจึงควรประกอบอาชีพที่สุจริต เลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบธรรม ไม่เบียดเบียนทรัพย์สมบัติของผู้อื่น เคารพกรรมสิทธิ์ของผู้อื่นให้เหมือนกับของตน ทรัพย์สมบัติย่อมปลอดภัย เจ้าของเองก็ได้รับความสุขฉะนี้

สิกขาบท ๓ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม ความรักใคร่

ในทางประเวณีเรียกว่า กาม ศีลข้อนี้บัญญัติขึ้น เพื่อป้องกันความแตกร้าวในหมู่มนุษย์และให้ไว้วางใจกัน ชายกับหญิงแม้จะไม่ได้เป็นญาติเป็นมิตรกัน ก็ยังมีความรักใคร่ด้วยความปฏิพันธ์ในกาม เมื่อ ชายอื่นเป็นชู้กับภรรยาของท่าน สามีและภรรยาย่อมแตกกันและเจ็บใจ ถึงกับก่อความเป็นศัตรูกันขึ้น เรื่องของสามีภรรยาถ้าขาดความซื่อสัตย์หมดความไว้วางใจกัน ความหมายของสามีภรรยา คือเป็นพ่อแม่ ของลูกก็ไม่มีความหมายอะไร นอกจากสวมหน้ากากเข้าหากัน ไม่กล้าวางใจกัน มีแต่ความหวาดระแวง ย่อมหาความสุขไม่ได้ ผู้ที่ประพฤติผิดทางประเวณี เป็นผู้ที่สร้างความแตกร้าวในหมู่มนุษย์ ขาดความไว้วางใจกันเป็นบาป ห้ามทั้งหญิงและชาย

ปัญหาชายมีภรรยาหลายคนได้ หรืออาจหาความสุขจากหญิงอื่นได้เสมอ ก็หญิงเหล่านั้นเล่า จะทำอย่างนั้นบ้างไม่ได้หรือ? เพื่อให้มีเสรีภาพเท่า ๆ กัน เมื่อชายทำได้ หญิงก็ทำได้มิใช่หรือ? คำตอบเมื่อหญิงต้องเป็นผู้ให้กำเนิดแก่ลูก ลูกต้องมีพ่อคนหนึ่ง แต่บังเอิญลูกเกิดมาหาพ่อไม่ได้ สภาพของมนุษย์จะไม่เหมือนแมวหรือ ? โดยธรรมชาติน่าเห็นใจหญิงมากที่ต้องแบกภาระของธรรมชาติไว้อย่างหนักหากว่าเราไม่ได้แม่ที่ดี พลเมืองของชาติจะเป็นอย่างไร ? และความทุกข์ยากลำบากในการคลอดบุตรแต่ละครั้ง เท่ากับว่าเล่นการพนันกับชีวิต ถ้าชาติได้แม่ประเภทสมัครเล่น ลูกก็คงไม่มีโอกาสได้เห็นแสงเดือนแสงตะวัน ลูกควรรักใครมาก? ก็ควรรักแม่นั่นแหละให้มากหน่อยเพราะต้องมีความอดทนสารพัดอย่าง ความจริงชายและหญิงเมื่อเป็นสามีภรรยากันแล้ว ควรรู้สึกพอบ้าง ให้เป็นคู่ผัวเมียจริง ๆ มักมากนักก็มีแต่โทษ เพราะมนุษย์ประเสริฐกว่าสัตว์ประเภทอื่น ๆ ถ้าชาย

ถือเสรีภาพได้ หญิงก็จะเกิดแข็งข้อต่อต้านในเรื่องเสรีภาพบ้าง จะเป็นการจารึกรอยบาปให้ติดอยู่กับลูกผู้ไม่รู้เดียงสา หรือไปติดโรคซุกซน ลูกพลอยติดโรคด้วย เกิดมาในฐานผู้พิการ จะอยู่สู้กับความเป็นไปของโลกได้อย่างไร ? ความสำคัญ หญิงเป็นผู้ให้กำเนิดลูก

ชายและหญิงต่างเป็นบุคคลที่ต้องห้ามของกันและกัน หญิงที่ต้องห้าม คือ ๑ ภรรยาของท่าน ๒ หญิงที่อยู่ในความพิทักษ์รักษาของท่าน ๓ หญิงที่ประเพณีห้าม

ภรรยาของท่านได้แก่หญิงที่แต่งงาน หรือไม่ได้แต่งงาน แต่อยู่กินอย่างเปิดเผย ฐานะเป็นสามีภรรยา จะตามกฎหมายหรือตามศีลธรรมก็ตาม เรียกว่าเป็นสามีภรรยา เมื่อหญิงยังยินยอมเป็นภรรยาอยู่เพียงใด ชายอื่นนอกจากสามีทำชู้กันด้วยหญิงนั้น จัดเป็นกาเมสุมิจฉาจาร ไม่แต่การร่วม การจับต้องเคล้าคลึง พูดเกี้ยวแสดงความรักใคร่ แม้แต่ชำเลืองชายตาด้วยจิตกำหนดรักใคร่ ก็ไม่ควรเหมือนกัน ส่วนหญิงหม้ายเพราะสามีตายหรือหย่าขาดกันตามกฎหมายตามประเพณีนิยมแล้ว ไม่เป็นวัตถุแห่งกาเมสุมิจฉาจาร ถ้าเป็นหญิง หม้ายผัวเผลอ หรือผัวจากไปชั่วคราว จะปลดจากผัวเหมือนปลดแขนทุกข์ไปดูหนังดูละครชั่วคราวไม่ได้

หญิงที่อยู่ในความปกครองมีบิดามารดา ญาติหรือผู้ปกครองรักษาอยู่ ชายจะลอบไปสมสู่หรือลักพาเอาไป เป็นกาเมสุมิจฉาจาร เมื่อต้องการเป็นภรรยา ก็ต้องขอให้ท่านยกให้ก่อน จึงจะไม่มีโทษ ส่วนหญิงที่รับหมั้นแล้ว ถึงแม้ว่าคู่หมั้นจะเป็นผู้ใหญ่ แต่ต้องอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ เพื่อป้องกันมิให้งามก่อนแต่ง หรือชายที่ชอบลัทธิผูกขาดตัดตอน ด้วยความมุ่งหมายบางประการ ชอบกระทำแก่

หญิงบางประเภท ซึ่งพ่อแม่เองพูดไม่ออก จะเกลียดจะชังก็ต้องยอม ๖ - ๗ เดือนเท่านั้น ก็ได้อุ้มลูก หรือเป็นผลเสียแก่หญิง เพราะถ้าไปเกิดเรื่องขายหน้าแล้วชายคืนของหมั้น โดยเห็นว่าง่ายเกินไป จะเสียเปรียบทุกทาง เหมือนเพชรร้าวราคาเบาฉะนั้น

เรื่องธรรมดาเมื่อหญิงชายรักใคร่กัน แต่ผู้ใหญ่ไม่ชอบ เพราะจนหรือเพราะประพฤติตัวไม่ดี แต่ชายหญิงรักกันมาก บูชาความรักเป็นใหญ่ยิ่งกว่าชีวิต นึกว่าเป็นอะไรเป็นกัน ตามวิสัยของผู้เยาว์ต่อชีวิตโลกลอบพากันหนีไป ชายและหญิงบอกว่าไม่บาป เพราะเรารักกัน พ่อแม่มีหน้าที่เลี้ยงดูให้เติบโต ให้การศึกษา แต่เรื่องของชีวิตพ่อแม่ไม่ควรมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย เพราะที่เขาดีมีหลักฐานเป็นที่พึ่งของพ่อแม่ ดีกว่าที่เป็นคู่หมั้นคู่แต่งก็ถมเถไป ผู้ที่ยังไม่เคยเป็นพ่อเป็นแม่ย่อมไม่ทราบว่าเรื่องนี้เป็นอย่างไร มีแต่บูชารัก แต่ทำไม่บูชาเกียรติยศของพ่อแม่ ของวงศ์ตระกูลบ้างว่า ทำให้หน้าบัดสีเท่าไร พูดได้ว่า เลี้ยงได้แต่ตัว พ่อแม่ทุกคนคงไม่ต้องการเลี้ยงดูให้เติบโตใหญ่จนทำให้เกิดความอับอาย ที่ดีมีหลักฐานนั้น มีกี่ราย ที่ชั่วช้าเลวทรามมีกี่ราย ต้องเทียบจำนวนดูก่อน เหมือนคนทำงานก็ต้องการให้ร่ำรวยแต่ที่ร่ำรวยมีจำนวนเท่าใด แต่ที่ร่ำรวยมีจำนวนเท่าใด ถ้าหากว่าพากันไปเลี้ยงดู มีความสุข ก็ไม่วายอับอาย รู้ถึงไหนชื่อเสียงก็แพร่ไปถึงนั้น ยิ่งต้องทอดทิ้งกัน หญิงก็ต้องเสียหายกลายเป็นคนต้องประกอบ อาชีพที่น่าสังเวช หรือต้องหอบลูกเต้ามาพึ่งพาพ่อแม่อีก ชายหญิง ที่ยังไม่เคยมีลูกสาว ก็ยังไม่รู้ว่ารักลูกเพียงไร ถ้ามีเข้าแล้วนั่นแหละจะรู้ดี อย่าว่าแต่ลูกซึ่งเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขเลย ถ้ามีใครเขาขโมยเอาเงินทองหรือตัดเอานิ้วมือไปสักนิ้วเดียวเท่านั้น ยัง

เสียดาย เจ็บ ร้าวระทมใจ ก็นี่ลูกทั้งคนจะไม่ให้เสียดายปวดร้าวใจบ้างหรือ? เรื่องใจเร็ว บูชารัก ตัณหามาก เป็นเรื่องทำบาปได้ง่าย ยิ่งโลกปัจจุบันนี้ มีสุรา นารี พาชี กีฬาบัตร และสุรา สามี พาชี กีฬาบัตร เพิ่มจำนวนมกขึ้น ก็ควรสังวรไว้บ้าง

หญิงที่ประเพณีห้าม ได้แก่ หญิงผู้ร่วมเชื้อสายวงศ์วาร และผู้เป็นเหล่ากอ เช่น ลูก หลาน เหลน ผู้ที่ร่วมแถวเดียวกัน มีพี่น้อง ป้า น้า อา ชื่อว่าเป็นหญิงอยู่ในความพิทักษ์ของสกุล หญิงที่อยู่ในพระราชบัญญัติของศาสนา เช่น ภิกษุณีในสมัยพุทธกาล หรืออุบาสิกาในปัจจุบันนี้ รวมทั้งเด็ก ซึ่งจะยินยอมหรือไม่ยินยอม ชื่อว่าเป็นหญิงที่อยู่ในความปกครองของประเพณี เป็นวัตถุแห่งกาเมสุมิจฉาจาร

บรรดาหญิงเหล่านี้ จะพอใจต่อกัน หรือจะไม่พอใจต่อกันก็ตาม ชายร่วมด้วย เป็นกาเมสุมิจฉาจาร ชายก็เป็นวัตถุแห่งกาเมสุมิจฉาจาร เช่นเดียวกัน ชายอื่นนอกจากสามี เป็นอันต้องห้าม

หญิงที่มีสามี คบชายอื่นเป็นชู้ เป็นกาเมสุมิจฉาจาร หญิงหม้ายรักชายไม่ต้องห้าม ไม่เป็นกาเมสุมิจฉาจาร

ชายที่ประเพณีห้าม เช่น พระภิกษุสามเณร หรือนักบวชในลัทธิอื่นที่งดเว้นจากเมถุน หญิงที่ทำกาเมสุมิจฉาจารกับชายเช่นนี้ หรือชายเช่นนี้ ทำกาเมสุมิจฉาจารกับหญิง จัดเป็นกาเมสุมิจฉาจาร เพราะทำลายเพศ ซึ่งเป็นสักการะบูชาของประชาชนให้เศร้าหมอง และทำให้ภิกษุสามเณรอื่น ๆ ถูกมองในด้านร้ายด้วย

หญิงยินยอมร่วมด้วยชายที่ต้องห้าม เป็นกาเมสุมิจฉาจาร เว้นไว้แต่ไม่ยอม ชายข่มขืน ไม่อาจต่อสู้ หรือพาหนีไป ไม่เป็น

กาเมสุมิจฉาจารแก่หญิง แต่เป็นแก่ชาย

หญิงที่อยู่ในความคุ้มครอง เมื่อลักลอบได้เสียกับชายต้องห้าม แม้จะไม่ปรับเป็นกาเมสุมิจฉาจาร ผู้ปกครองดูแลเพื่อป้องกันความเสียหายของหญิง ยังต้องรับผิดชอบอยู่ หญิงไม่ควรประพฤตินอกใจท่าน ซึ่งเป็นเหตุให้เสียชื่อเสียงและได้รับความบัดสี ยังเป็นหญิงที่ไม่ได้รับการตบแต่งให้เป็นที่เชิดชูของสกุล

กาเมสุมิจฉาจาร เป็นความประพฤติชั่ว มีโทษทางโลกและทางธรรม จัดว่าเป็นบาป

ควรพิจารณาโทษตามวัตถุ เจตนาและประโยค

วัตถุ ถ้าเป็นการทำชู้ หรือล่วงในวัตถุที่มีคุณ มีโทษมาก

เจตนาถ้ามีตัณหาจัด เป็นการข่มขืนมีโทษมาก

ประโยค ถ้าเป็นไปโดยพลการ ไม่มีโทษแก่ผู้กระทำ ถ้าล่วงถึงประเวณีมีโทษหนัก ไม่ถึงประเวณี ก็มีโทษเหมือนกัน

ชายหญิงมีคู่ครอง พึงยินดีเฉพาะคู่ครองของตน ผู้ไม่มีคู่ครองก็พึงเลือกคู่ครองในบุคคลที่ไม่ต้องห้ามให้เป็นการงามหน้า จะได้ช่วยกันหาเลี้ยงชีพและร่วมสุขกันตามวิสัย ไม่ควรทำชั่วเพราะ กาเมสุมิจฉาจาร ผู้ที่รักชื่อเสียงควรงดเว้น

การลุอำนาจแก่ความกำหนัด ซึ่งไม่ได้เป็นตามธรรมดาที่ชอบห้ามด้วยสิกขาบทนี้

สิกขาบทนี้ มีองค์ ๒ คือ ๑. จิตคิดจะเสพ ๒. ทำมรรคต่อมรรคให้ถึงกัน อีกประการหนึ่งมีองค์ ๔ คือ ๑. วัตถุที่ประพฤติล่วงคือ มรรค ๓ ๒. จิตคิดจะเสพ ๓. พยายามเพื่อจะเสพ ๔. มีความยินดี

ความสำรวมในกาม มีความสันโดษในคู่ครอง และรู้จักยับยั้ง

ไม่ลุอำนาจแก่ราคะ ความกำหนัดยินดี ให้มีความซื่อสัตย์ และรู้จักวางใจกันและกัน เป็นจุดประสงค์ของสิกขาบทนี้

สิกขาบทที่ ๔ เว้นจากพูดเท็จ กิริยาที่พูด หรือแสดงอาการมุสา เรียกว่า มุสาวาท คนทุกคนนับถือความจริง ไม่ต้องการบิดเบือนให้ผิดจากความจริง จะไต่ถาม หรือฟัง บอกเล่าอะไร ก็เพื่อ ต้องการความจริงจะให้ใครเชื่อถือกันได้

การพูดเท็จ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ๑. มุสา ๒. อนุโลมมุสา ๓. ปฏิสวะ

มุสา คือ กล่าวให้คลาดจากความจริง และหลอกลวงให้ผู้ฟังเข้าใจผิด

การแสดงความเท็จ เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจผิด ไม่เพียงแต่วาจาเท่านั้นแม้ทางกาย เช่น เขียนหนังสือ สั่นศรีษะเป็นต้น ก็เป็นที่เข้าใจกันได้ จัดเป็นมุสา

มุสา จึงมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน จะด้วยวิธีใดก็ตามเมื่อมุ่ง ให้เข้าใจผิด เป็นมุสาเหมือนกัน เช่น

พูดปด ได้แก่ พูดเท็จตรง ๆ เช่น เห็นบอกว่าไม่เห็น รู้บอกว่าไม่รู้ ความมุ่งหมายของผู้พูดปด เช่น พูดให้เขาแตกกันเรียกว่าส่อเสียด พูดเพื่อโกง เรียกว่า หลอกลวง พูดยกยอประจบสอพลอ เรียกว่า ยอ (พูดตามความจริง เรียกว่า สรรเสริญ เกินความจริงเรียกว่า ยอ) พูดแล้วไม่ยอม เรียกว่า พูดกลับกลอก

ทนสาบาน ได้แก่ ความเสียสัตย์ว่า จะพูดตามจริง จะทำตามสาบาน แต่ใจจริงไม่เช่นนั้น เช่น พยานทนสาบาน เบิกพยานเท็จเป็นต้น

ทำเล่ห์กระเท่ห์ เช่น อวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์ อวดคงกระพันชาตรี อวดเป็นอาจารย์ผู้วิเศษ เพื่อให้คนเชื่อนิยมตัว เช่น ผีบุญหรือผู้มีบุญมาเกิด เจ้าพ่อ เจ้าแม่ เจ้าไพร เจ้าพ่อหนวดเขียว-หนวดขาว เป็นต้น

ทำเพทุบายมารยา คือ ทำให้ผิดจากความจริง เช่น เป็นคนโกงแสดงกิริยาท่าทางเป็นคนซื่อสัตย์ คนชั่วแสดงว่าเป็นคนดี เพื่อลวงให้เข้าใจผิด แล้วจะได้ทำการได้สนิท

ทำเลศ ได้แก่ พูดเล่นสำนวน เช่น เห็นคนวิ่งหนีมา แล้วมีคนถามว่า เห็นบ้างหรือไม่ ไม่อยากจะจับให้ หรือกลัวจะเป็นคนพูดมุสา จึงย้ายที่ไปยืนใหม่ พูดเล่นสำนวนว่า ข้าพเจ้ายืนอยู่ที่นี้ไม่เห็นจัดเป็นมุสาวาท เพราะผู้ถามไม่ได้ถามที่ ถามถึงคนต่างหากผู้รักษาศีล ไม่ควรพูดสำนวนสองง่ามสองแง่ คาบลูกคาบดอก เพราะส่อให้เห็นว่า ใจไม่บริสุทธิ์พอ

เสริมความ ได้แก่ การพูดมุสาอาศัยความจริงเป็นมูลบ้าง แต่เสริมความให้มากกว่าที่เป็นจริง ตัวอย่างเช่น เมื่อจะเล่าเรื่องอะไร มักขยายให้เกินความจริง ทีแรกมดตัวนิดเดียว แต่พักเดียวตัวโตเท่าช้างและการโฆษณาขายยา ยาขนานเดียวแก้โรคได้ ๑๐๘ คนอ้วนกินแล้วผอม คนผอมกินแล้วอ้วน คนเตี้ยกินแล้วสูง คนสูงกินแล้วเตี้ย

อำความ ได้แก่ การพูดมุสาอาศัยความจริงเดิมเป็นหลัก แต่ตัดข้อความที่ไม่ต้องการให้รู้ออก เพื่อให้เข้าใจเป็นอื่นไป เขียนหนังสือคัดข้อความสำคัญออก เมื่อจะพูดก็เก็บข้อความผิด ๆ มาพูด แต่ที่ถูกต้องไม่พูดไม่อ้างถึง ผู้ทำผิดหวังจะปิดโทษของตัว อำพรางความจริง แกล้งพูดกลบเกลื่อน คนที่เริ่มจะเสียคน มักพูดอำพรางความจริง

ทุกคน นักเรียนกลับบ้านค่ำ ๆ มืด ๆ ก็ชอบอ้างว่า กวดวิชาบ้าง ทำการบ้านบ้าง ไปเอาตำราที่บ้านเพื่อนบ้าง ก็มีข้อมูลความจริง แต่ที่ไปดูหนังไปดูละคร ไปบ้านเพื่อนต่างเพศ ไม่ได้พูดถึง

การพูดเท็จตามลักษณะต่าง ๆ จะพูดด้วยวาจาหรือแสดงกิริยาท่าทางอย่างใดอย่างหนึ่ง เขาจะเชื่อหรือไม่เชื่อ ไม่ใช่ข้อสำคัญ เป็นมุสาวาททั้งสิ้น จะมีโทษมากหรือน้อย ต้องพิสูจน์ด้วยวัตถุ เจตนา และประโยค

วัตถุ ถ้าเป็นเรื่องทำลายประโยชน์ของผู้อื่น เช่น ทนสาบาน เบิกพยานเท็จ กล่าวร้านใส่ความท่าน หลอกลวงเอาทรัพย์สมบัติ เป็นต้น มีโทษมาก เพราะความเสียหายมาก ถ้าพูดเท็จต่อท่านผู้มีบุญคุณ เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ครู อาจารย์ และผู้มีอุปการคุณมีโทษมาก

เจตนา ถ้าคิดร้าย เช่น ตั้งใจกล่าวร้าย มีโทษมาก

ประโยค ถ้าพูดจนทำให้คนอื่นเชื่อถือ มีโทษมาก ถ้าเขาไม่เชื่อ ก็มีโทษน้อย

การพูดเท็จ หรืออนุโลมการพูดเท็จ ตอนถึงปฏิสสวะ คือ รับคำด้วยใจบริสุทธิ์ แต่ภายหลังทำให้เคลื่อนคลาด ย่อมมีโทษลดหลั่นกันตามลำดับ การพูดเท็จเป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะต้องคิดเปลี่ยนแปลงเลียนความจริง ยากที่จะทำให้สนิทได้ ส่ออาการพิรุธอยู่เสมอ ต้นกับปลายมักจะขัดกันอยู่เสมอ ผู้พูดเท็จชื่อว่า ส่ออัธยาศัยอันสกปรกของตน ไม่ควรเป็นที่ไว้ใจ เพราะคนพูดเท็จอาจทำความชั่วได้ทุกอย่าง จึงเป็นที่รังเกียจดูหมิ่นของคนผู้หวังความบริสุทธิ์ จึงเว้นการพูดเท็จ ซึ่งเป็นเสมือนยาพิษฉะนั้น

สิกขาบทนี้มีองค์ ๔ คือ ๑. เรื่องไม่จริง ๒. คิดจะพูดให้ผิด ๓. พยายามพูดให้ผิด ๔. คนอื่นเข้าใจอย่างนั้น

ความซื่อสัตย์ คือ เป็นคนตรง เที่ยงธรรม ไม่ลำเอียงเพราะความรัก ความชัง ความโง่ ความกลัว เมื่อมีใจเที่ยงตรง คำพูดก็เที่ยงตรง ไม่สับปลับเหลวไหล น่าเชื่อถือ ดีทั้งปากและใจ น่าเคารพนับถือ เป็นทั้งเยี่ยงและอย่างฉะนี้

สิกขาบทที่ ๕ เว้นจากการดื่มสุราและเมรัย สุราและเมรัยเป็นน้ำดื่มชนิดที่มีรสแรงหรือรสหวาน แต่สามารถทำผู้ดื่มให้มึนเมา ทำให้ขาดสติเปลี่ยนสภาพปกติซึ่งเคยเป็นคนดี คนใจเย็น ให้เป็นคนชั่ว คนใจร้อนด้วยอำนาจมึนเมา บางอย่างในเวลาปกติทำไม่ได้ แต่ถ้าเมาแล้วทำได้ทุกอย่าง น้ำเมาจึงทำให้คนขาดสติ ทำให้อายน้อยลง

ความเสื่อม ความเสียหายจะเกิดขึ้น ก็เพราะไม่ไตร่ตรองให้รอบคอบ ถ้าไตร่ตรองให้รอบคอบแล้ว ถึงจะเสียหายบ้าง ก็ไม่มากมายอะไรพอแก้ไขได้ ไม่ต้องตกบันไดพลอยโจน ความผิดประเภทนี้ ย่อมมีเฉพาะสิ่งอันพ้นวิสัย ย่อมก่อการทะเลาะวิวาทแม้ด้วยเหตุอันไม่สมควร หรือประพฤติกิริยามารยาทที่หยาบคายในท่ามกลางประชุมชน เมื่อสร่างเมารู้สึกตัวก็เดือดร้อน หาทางแก้ตัวแต่ก็แก้ไม่ได้ เพราะยังคงเมาอยู่ตามเดิม คนเสียคนเพราะความเมา เป็นตัวอย่างมีอยู่มาก แต่ก็ไม่มีใครเข็ดหลาบ ยังชอบดื่มกันมากขึ้น แม้เด็ก ๆ ก็ยังริดื่ม สินค้าเหล้าขายดี น่าจะเป็นเพราะคนเราหาทางออกไม่ได้ จึงต้องดื่ม เพื่อให้ลืมความทุกข์ชั่วขณะหนึ่ง แต่ไปเพิ่มทุกข์เอาในขณะหน้า

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสสอนให้ตั้งอยู่ในศีล ๔ ตามที่ได้อธิบายมาในตอนต้น ก็พอนับได้ว่าเป็นคนดี ถ้ามั่นอยู่ในศีล ๔ จริง ๆ ตลอดไป ประชุมชนย่อมอยู่เป็นสุข ไม่ต้องหวาดกลัวอะไร เป็นที่เชื่อถือของกันและกัน แต่สิ่งหนึ่งซึ่งทำให้ล่วงศีลได้ง่ายที่สุด คือ สุราเมรัย เช่นเวลาไม่เมาเรียบร้อยดี พูดจากันรู้เรื่องเป็นหลักฐาน พอเมาเข้าเท่านั้นเอง เปลี่ยนหมด เหมือนขาวกับดำ หรือไม่กล้าทำ กรรมชั่ว พอเมาเข้าแล้วกล้าทำทุกอย่าง เพราะนิสัยเดิมถูกย้อมใหม่ กลายเป็นคนไม่ละอาย กล้าทำทุกอย่าง ยิ่งถูกเพื่อนฝูงชักจูงพาไป ก็ยิ่งง่ายขึ้น จึงบัญญัติศีลข้อที่ ๕ เพื่ออุปถัมภ์ศีล ๔ ให้บริบูรณ์

จากชีวิตของคนเรามีแปลก ๆ จะว่าเป็นคนบ้าก็ไม่ใช่ จะเป็นคนดีก็ไม่เชิง เสื้อผ้าขาดปะไว้ทั่ว ข้าวปลา เกลือ น้ำปลาไม่มีติดบ้าน หลังคาโหว่พอที่ฝนจะรั่วลงมาได้อย่างสบาย พื้นบ้านจะพังมิพังแหล่ ไม่มีเงินซื้อหาของใหม่ หาสำรองไว้ และซ่อมแซมพอให้เป็นที่อยู่อาศัย แต่มีเงินซื้อเหล้ากินเป็นขวด ๆ ลูกเมียจะอดยากลำบากอย่างไรไม่เหลียวแล ขอแต่ให้มีเหล้ากินก็แล้วกัน ครอบครัวใดที่ถูกพ่อกินเหล้า แม่เล่นการพนัน ลูกเป็นนักเลง ก็เหมือนสาปแช่งตัวเองให้ลงนรกเร็ว ๆ นี่หรือสภาพของคนไทย นับถือพระพุทธศาสนา คนไทยที่มีแต่ชาติไทย แต่หลักบานบ้านเมือง ทรัพย์สมบัติแทบจะไม่มีอะไรติดตัว หนี้สินติดตัวรุงรัง น่าอับอายคนต่างชาติ เมื่อก่อนนี้ในวัดวาอาราม ไม่เพียงแต่ในศาลาหรือโบสถ์ แม้ภายในบริเวณวัดท่านก็ไม่กินเหล้ากัน แต่เดี๋ยวนี้ในโบสถ์แท้ ๆ ซึ่งควรนับถือว่าเป็นสถานศักดิ์สิทธิ์ ก็มี ขวดเหล้าวางไว้ เพื่อสังเวยมนุษย์ผู้อด ๆ อยาก ๆ

โทษของการดื่มน้ำเมามี ๖ ประการ

๑. เสียทรัพย์

๒. ก่อการวิวาท หมดยางอาย

๓. เกิดโรคทุกอย่าง

๔. เสียชื่อเสียง

๕ ประพฤติมารยาทที่น่าบัดสี

๖. ทอนกำลังปัญญา

มองกันอย่างง่าย ๆ คนที่เสียสติ คนคลั่ง อาจทำอะไรได้ทุกอย่างฉันใด คนเราก็สามารถทำได้ทุกอย่างฉันนั้น ถ้าตายเสียทีเดียวก็ไม่เป็นไร เพราะหมดเรื่อง แต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ทำความลำบากให้มากนัก ครอบครัวก็พอเดือดร้อนไปตามกัน ยิ่งเป็นโรคติดตัว หรือเป็นโรคอื่น ๆ ซึ่งรักษาได้ยาก ก็เป็นการทรมานตัวและคนอื่นด้วย โรคที่ร้ายแรงที่สุด ซึ่งยังไม่เคยรักษากันให้หายขาดนั้นคือโรคขี้เกียจ แต่โรคกินเหล้า ก็เป็นโรคที่กำลังเกิดแข่งกับโรคขี้เกียจอย่างไหน จะชนะเลิศก็คอยดูต่อไป

คนกินเหล้าแล้วบอกว่าไม่เมา คนนั้นบ้า เพราะคนบ้าไม่เคยบอกกับใครว่าเป็นบ้า และเมื่อกินแล้วไม่เมากินทำไม เสียเงินเปล่าๆ หรือเมากับไม่เมา เราวัดได้ยาก เหมือนกับคำว่าพอดี

ประโยชน์ของทรัพย์ ก็เพื่อจับจ่ายใช้สอยเลี้ยงชีวิตและบำรุงตนครอบครัวให้เป็นสุข การมีทรัพย์ ก็ต้องรู้จักใช้ ถ้าไม่รู้จักใช้มีเท่าไรก็ไม่พอ ใช้หมด หมดแล้วก็ต้องกู้หนี้ยืมสิน ถ้ากู้ไม่ได้ก็จำนำจำนองทรัพย์สมบัติที่มีอยู่ เรื่องการหาทรัพย์ การใช้ทรัพย์ การเก็บทรัพย์ จึงมีความสำคัญเท่า ๆ กัน

ประโยชน์ของทรัพย์นั้น มีอยู่ ๒ ทาง ๑ ของจำเป็น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยที่เป็นหลักฐาน ยารักษาในเวลาเจ็บไข้ ได้ป่วย ๒ ของฟุ่มเฟือย เช่น ยอมเสียเงิน เพื่อหาความบันเทิงใจ น้ำหอม สบู่ ยาสีฟัน นาฬิกา เป็นต้น เมื่อมีทรัพย์น้อยก็ต้อง เลือกหาแต่ของที่จำเป็น เว้นของฟุ่มเฟือย คนจนอยากสวมแหวนเพชร ก็เกินฐานะ ท้องสำคัญกว่าอยู่กับโคลนเลน ผูกนาฬิกา เหน็บปากกาหมึกซึม ดัดผม ทาปาก ก็น่าดูเหมือนกัน ต้องคิดว่าจำเป็น หรือไม่จำเป็น ทุกวันนี้จำเป็นไปหมด ดูหนังดูละครก็จำเป็น ไปเที่ยวเตร่ตากอากาศก็จำเป็น ต้องมีเครื่องใช้ใหม่ ๆ ก็จำเป็น ดูเป็นเรื่องดัดจริตมากกว่าอย่างอื่น เงินทองที่หมดเปลืองไปมาก ๆ จนหา ไม่พอใช้นั้นเกิดจากของฟุ่มเฟือยมากกว่า สุราเมรัยเป็นเรื่องของ ยาเสพติด เมื่อติดแล้ว กลายเป็นของจำเป็นไป เว้นได้ยาก ยังต้องเพิ่มจำนวนให้มากขึ้นอีก ถ้าเป็นคนยากจนมีรายได้น้อย ก็เท่ากับหาเรื่องกลุ้มใจใส่ตัวนั่นเอง ถ้าเป็นคนมีมาก ถึงจะไม่เดือดร้อนใน เรื่องค่าใช้จ่ายสุรา แต่ก็เรียกว่า ใช้จ่ายทรัพย์ไม่ถูกทาง

หากเป็นคนอาศัยผู้อื่นเลี้ยงชีพ ดื่มสุราเมาเกะกะประพฤติกิริยาหยาบคาย ไม่รู้ที่ต่ำที่สูง ไม่เอาการเอางาน เมื่อถูกไล่ออกจากงานย่อมหมดทางทำมาหากิน ถ้าเป็นเจ้าของการงาน เสพสุรามึนเมาสั่งการงานผิด ๆ พลาด ๆ การงานก็ล่มจม

ในเวลาปกติคนเราชอบสงบ ไม่พอใจก่อการวิวาทกับใคร ๆ ถึงจะมีคนยั่วโทสะก็พออดทนได้ เพราะเห็นว่าไร้ประโยชน์ เว้นแต่จะบันดาลโทสะ น้ำเมาเป็นน้ำที่บันดาลโทสะได้ง่าย มีใจฉุนเฉียวหาเรื่องรวนก่อการทะเลาะวิวาท คนเมาจึงก่อศัตรูเสมอ

คนติดสุรา มักมีโรคประจำตัว อ่อนเพลียไม่มีแรง ต้องเสพสุรา เพิ่มขึ้น แม้ยาหอมก็ต้องใช้สุราเป็นกระสาย เป็นโรคอาหารกระเพาะ พิการ ตับแข็ง โรคประสาทพิการ เหมือนกับฆ่าตัวเองทางอ้อม โรคภัยไข้เจ็บอาจจะเกิดแก่คนอื่นได้ที่ไม่ใช่เป็นผู้ดื่มสุรา แต่คนดื่ม สุรามีมากกว่า และรักษาได้ยาก สุรานั้นเองก่อโรคต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น

ส่วนที่ว่า สุราทำให้คบมิตรง่าย ฉลาด แหลมคมนั้น ดูเหมือนจะเป็นคำพูดที่ขาดความเคารพตนเอง ลองจับเอาคนที่มีใจ คับแคบและคนโง่ให้ดื่มสุราดูบ้าง ว่าจะดีขึ้นหรือไม่?

สิกขาบทนี้มีองค์ ๔ คือ ๑. ของมึนเมามีสุราเป็นต้น ๒. จิตใคร่จะดื่มกิน ๓. พยายามที่จะดื่มกิน ๔. ดื่มให้ล่วงลำคอเข้าไป

เมื่อล่วงด้วยเจตนาดังกล่าวนี้ ศีลขาด ถ้าไม่พร้อมด้วยเจตนาศีลเศร้าหมอง

ควรมีสติรอบคอบ ไม่เลินเล่อในการทำงาน รู้ตัวในการประพฤติตัวให้ดี ระวังหน้าระวังหลัง ตริตรองให้เห็นคุณและโทษ ถ้าไม่ควรก็งดเสีย ถ้าเห็นควรทำจึงทำ ตลอดถึงความไม่ประมาท ในธรรม ตั้งตัวให้เป็นหลักฐานในทางโลก มีใจมั่นคงในทางธรรมความบริสุทธิ์ ฉะนี้

มหาสติปัฏฐาน

ผู้ที่นับถือศาสนา ย่อมมีหลักสำหรับยึดถือ เพื่อให้จิตปลอดโปร่งเป็นตัวของตัวเอง ไม่ต้องเชื่องมงาย คล้ายสำลีปลิวตามลม การให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เป็นของดีทั้งนั้น แต่ทำอย่างไรจึงจะถูกดีตรงดี กลายเป็นเรื่องยากไป ทั้งไม่รู้ว่าควรทำอย่างไร? จึงจะเป็นหลักธรรม ที่เหมาะสมแก่ผู้มีศาสนา

พุทธศาสนาเป็นหลักธรรมง่าย ๆ แต่คนพูด คนเขียน คนอธิบายไปทำให้ยาวเอง จึงทำให้ท้อใจ ทำอะไรไม่ถูก เมื่อมีคนก็จำต้องมีศาสนา สำหรับรักษาโรคใจ เหมือนมีร่างกายก็ต้องมีหมอมียาสำหรับรักษาเยียวยา เพราะใจของคนเรานั้นมีทั้งดี ทั้งชั่ว ทั้งดิบและสุก ปล่อยเอาไว้ ให้เป็นไปตามใจของคนก็ยุ่งยากมาก ทั้งที่มีของเขตดีแล้ว เป็นถึงปัญญาชน ก็ยังไม่หายยุ่ง

เพียงหลักธรรมที่รู้ ๆ กัน น่าจะพอสำหรับปฏิบัติ แต่ทำไมคนจึงไกลศาสนา และศาสนาจึงไกลคน? น่าจะเป็นเพราะดีแต่รู้และแนะนำสั่งสอนแต่ทำไม่ได้ อะไร ๆ ก็อาจารย์ว่าอย่างนี้ ผลที่ได้จากการปฏิบัติ จึงทำให้กิเลสครอบงำความรู้จึงมีอันตราย ดังที่ได้ปรากฏ อยู่ในปัจจุบันนี้

อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นแทนธรรมะ แทนที่เพื่อนมนุษย์จะควรช่วยเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ก็ต้องให้เทวดาหรือพระพรหมเป็นผู้ช่วยเหลือ ธรรมะจึงมีเพียงตำรา สำหรับให้คัดค้านกัน ในด้านธรรมะที่เป็นจริงแล้วควรเข้ากันได้ทั้งสิ้น เพราะคนกินข้าว กินขนม

หรือกินยา ก็ต้องกินทางปากเหมือนกันหมด นอกจากคนป่วยหนักซึ่งต้อง ให้ทางเส้นโลหิตหรือทางจมูก

ทำทาน ให้ทาน บำเพ็ญทาน ก็เพื่อให้เป็นผู้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันขจัดความเห็นแก่ตัวก็คือ พวกเราพวกเขา ไม่ใช่เพื่อเพียงหวังผลตอบแทน เพราะการให้เป็นของดีอยู่แล้วเป็นสมบัติของผู้มีจิตใจสูง

การรักษาศีล ก็เพื่อให้เป็นคนดี ไว้ใจกันได้ ไม่ประพฤติความเสียหาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เคารพในชีวิต และการเลี้ยงชีพเป็นต้น เราและผู้อื่นเหมือนกัน จึงไม่ควรเป็นยักษ์เป็นมาร ควรมีแต่ความประพฤติดีต่อกัน

การเจริญภาวนา จึงไม่ใช่เพียงการท่องคาถา ให้เกิดความขลังเป็นวิธีที่เมื่อทำดีแล้ว รักษาเอาไว้ ทำบ่อย ๆ ให้สม่ำเสมอตลอดไปไม่เปิดให้มีช่องสำหรับความชั่วเกิดขึ้นหันหลังให้แก่ความชั่วอย่างเด็ดขาดแม้ชีวิตก็กล้าสละให้ได้ เพื่อรักษาความดีงามให้ดำรงอยู่ตลอดไป

ลองพิจารณาวิธีปฏิบัติในมหาสติปัฏฐาน ซึ่งเป็นหลักรวมของธรรมะ เป็นศาสนาของใจโดยเฉพาะ และเป็นเครื่องมือสำหรับช่วยชีวิตโดยตรง

พระพุทธเจ้าตรัสอานิสงส์ไว้ว่า เป็นทางสายเอก เพื่อความบริสุทธิ์ของหมู่สัตว์ ไม่มีความเศร้าโศกร่ำไร ไม่มีทุกข์กายทุกข์ใจบรรลุธรรม ที่ถูกต้อง รู้พระนิพพานดับกิเลสได้ไม่มีชั่วต่อไป

เพราะเหตุที่คนเราเกิดมามีทุกข์มาก จึงต้องเรียนและอบรมวิธีดับทุกข์เมื่อเข้าใจเรื่องทุกข์ดีแล้ว จะได้คลายทุกข์ถูกต้อง ไม่ก่อทุกข์ให้เกิดขึ้นด้วยความหลงยึดถือร่างกายว่าเป็นเราหรือของเรา ซึ่ง

แท้จริงแล้ว ต้องสลัดทิ้งหมด มีเอาไว้สำหรับใช้งานในโลกนี้เท่านั้น วิธีตั้งสติที่ชอบ ให้เป็นประโยชน์จริง ๆ และเพื่อความรู้จริง จึงต้องฝึกสติปัฏฐาน เป็นการเตรียมตัวให้ทันกับเหตุการณ์ ไม่ฝืนธรรมดานิยม

สติปัฏฐาน การตั้งสติ ๔ อย่าง

๑. ตั้งสติกำหนดพิจารณากายในกาย

ในกาย คือร่างกายทั้งหมด

พิจารณากาย คือร่างกายส่วนย่อยที่แยกออกเป็นส่วน ๆ เช่น ลมหายใจ อิริยาบถ ความเปลี่ยนแปลง เป็นต้น

เมื่อรวมส่วนย่อยเข้าด้วยกัน ก็เรียกว่ากาย จึงต้องรู้ทั้งส่วนย่อยและส่วนรวมโดยมีสติตั้งมั่น กำหนดพิจารณาแต่ละอย่าง ๆ ว่าเราเขาอยู่ที่ไหน? ตัวตนเป็นอย่างไรจึงชอบกันนัก? ที่รักที่ชังร่างกายกันนั้น แท้จริงเป็นอย่างไร?

เพราะความไม่รู้จึงเกิดความโลภ ความโกรธ ความหลง จนทำผิด ทำชั่ว ทำร้ายกัน รบราฆ่าฟันกัน เป็นศัตรูกัน แม้จะระงับได้ก็ชั่วคราว ความยึดถือด้วยตัณหาทิฏฐิ มานะ ยังคงฝังอยู่ในจิตก็ต้องทำชั่วกันต่อไป

การตั้งสติ ที่เป็นสติปัฏฐาน จึงเหมือนการสร้างความสว่างให้เกิดขึ้นเห็นชัดตามจริง หายสงสัย จึงสามารถคลายตัณหาทิฏฐิมานะถอนตัวตนออกได้ ชีวิตจึงเป็นธรรมะอันแท้จริง

พิจารณากายโดยส่วนย่อย แยกออกได้ ๖ อย่าง

๑. สติกำหนดพิจารณาลมหายใจเข้าและลมหายใจออกเป็นอารมณ์ กำหนดรู้ลมหายใจที่กระทบปลายจมูกหรือริมฝีปาก สั้นหรือยาว ไม่ต้องสนใจเรื่องอื่นเพื่อถอนความรู้สึกจากอารมณ์เดิม ให้แนบสนิทกับอารมณ์ใหม่ จนสติจดจ่ออยู่เฉพาะลมหายใจ กายสงบจิตสงบ เห็นสภาพตามเป็นจริงว่ามีเพียงกาย

๒. สติกำหนดพิจารณาอิริยาบถ คือความผลัดเปลี่ยน ยืน เดิน นั่ง นอน เป็นเพียงกายเปลี่ยนแปลงไป ให้รู้แต่เพียงกาย ไม่ใช่เราเขา

๓. สติกำหนดพิจารณาความเคลื่อนไหว เช่นก้าวไปถอยกลับ คู้แขน เหยียดแขน เป็นเรื่องของกายเคลื่อนไหว

๔. สติกำหนดความน่ารังเกียจของร่างกาย มีผม ขน เล็บ ฟัน หนัง จนถึงปัสสาวะและมันสมอง ล้วนเป็นของน่ารังเกียจ ทำให้เปรอะเปื้อนตลอดเวลา

๕. สติกำหนดพิจารณาธาตุ ๔ ดิน น้ำ ไฟ ลม ควบคุมกันเป็นร่างกายและแตกสลายในที่สุด ดิน น้ำ ไฟ ลม ต่างก็กระจัดกระจายกลับไปอยู่ตามสภาพเดิม

๖. สติกำหนดพิจารณากายที่เป็นศพ นับตั้งวันตายเป็นต้นไป เขียวคล้ำ น้ำเหลืองไหล เน่าเปื่อย เหลือแต่กองกระดูกกระจัดกระจายเรี่ยรายไป

กายพิจารณากายในกาย รู้ทั้งส่วนย่อยและส่วนรวม จะเห็นแต่เพียงกายเท่านั้น ตัวตนไม่มี เหมือนเสียงกลองระฆังฉะนั้น เป็นเครื่องตัดความโลภ ความทะเยอทะยานหลงอยู่ในความสุข ละตัณหาอย่างหยาบได้

ศีล สมาธิ ปัญญา เกิดขึ้นเอง เพราะสติกำหนดรู้ตามเป็นจริง

จึงไม่ยึดถืออะไร ๆ ในโลกด้วยตัณหาและทิฏฐิ จึงมีดีเกิดขึ้นเป็นตามลำดับ

๒. สติกำหนดพิจารณาเวทนาในเวทนา

ในเวทนา คือเวทนาส่วนรวม

พิจารณาเวทนา คือเวทนาส่วนย่อยที่แยกออกเป็นส่วน ๆ เราสุข เราทุกข์ เราเฉย ๆ ให้พิจารณาถอนเราออก เพราะสุขทุกข์เป็นเพียงเวทนาที่รู้รสของอารมณ์ เกิดดับ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่มีอะไรคงที่

ให้พิจารณาว่าเป็นเพียงเวทนา ซึ่งแยกออกเป็น ๙ อย่าง

๑. ความสุข

๒. ความทุกข์

๓. ความไม่สุขไม่ทุกข์

๔. ความสุข มีเหยื่อคือกามคุณเป็นเครื่องช่วยให้เกิดความสุข

๕. ความสุขที่ไม่ต้องการเหยื่อกามคุณ มีรูปเสียงกลิ่นรสที่กระทบกาย

๖. ความทุกข์ที่ประกอบด้วยกามคุณ

๗. ความทุกข์ที่ไม่ประกอบด้วยกามคุณ

๘. ความไม่ทุกข์ไม่สุขที่ประกอบด้วยกามคุณ

๙. ความไม่ทุกข์ไม่สุขที่ไม่ประกอบด้วยกามคุณ

หากยึดถือ เราก็ต้องมีสุขมีทุกข์ตามเรื่องของเวทนานั้น เมื่อไม่ยึดถือเห็นเป็นแต่เพียงเวทนา การเสวยอารมณ์สุขทุกข์ ไม่ต้องแย่งความสุขกันแต่ให้รู้จักทำความดีต่อกัน ได้รับความทุกข์จะได้

ช่วยเหลือกันด้วยความเห็นใจ

๓. ตั้งสติกำหนดพิจารณาจิตในจิต

ในจิต คือจิตดวงเดียว ได้แก่ความคิด

พิจารณา คืออาการของจิตแต่ละอย่าง ๆ ที่เกิดมีแก่บุคคลทั่วไป

จิตควรยึดถือว่าเป็นที่พึ่งได้ไหม? จิตมีแต่ความเกิดดับเป็นประจำจึงไม่สามารถจะยึดถือจิตดวงใดได้ จิตดีก็ดับ จิตชั่วก็ดับ จิตทุกอย่างที่เกิดขึ้นก็ดับไปหมด ความรู้เช่นนี้ ทำให้เกิดความปลอดโปร่ง เพราะไม่ต้องยึดถือและมีความรู้ตามสภาพที่จริง ไม่หลงรักชังจิตต่อไป รู้จักต้นเหตุดับต้นเหตุ

พิจารณาจิตส่วนย่อย ๑๖ อย่าง

๑. จิตมีความกำหนัดยินดี
๒. จิตไม่มีความกำหนัดยินดี
๓. จิตมีโทษะความขุ่นเคือง
๔. จิตไม่มีโทษะความขุ่นเคือง
๕. จิตมีความหลง
๖. จิตไม่มีความหลง
๗. จิตหดหู่
๘. จิตฟุ้งซ่าน
๙. จิตบรรลุฌาน
๑๐. จิตธรรมดาไม่บรรลุฌาน

๑๑. จิตยังมีจิตอื่นยิ่งกว่า

๑๒. จิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า

๑๓. จิตมั่นคง

๑๔. จิตอ่อนแอ

๑๕. จิตหลุดพ้นจากนิวรณ์

๑๖. จิตยังไม่หลุดพ้นจากนิวรณ์

สติที่รู้จักจิตตามลักษณะเช่นนี้ เป็นเหตุให้เข้าใจได้ว่า เป็นจิตธรรมดาที่มีรักชัง เกิดดับไปเอง ทั้งดีและชั่วเป็นเช่นนี้ตลอดไป ที่ต้องยอมแพ้ต่อความทุกข์ก็เพราะไม่รู้จักเหตุที่เกิด และวิธีดับ จึงได้รับผลซ้ำและซ้ำกันเสมอ สลัดทุกข์ไม่พ้นจึงต้องรับทุกข์ แม้จะฉลาดเพียงไร ก็แก้ทุกข์ไม่ได้

ส่วนผู้ที่สติกำหนดพิจารณา รู้ที่เกิด รู้ที่ดับ จึงเป็นผู้สามารถดับทุกข์ได้ เมื่อดับได้แล้ว จิตสงบตลอดกาลนาน แม้รู้จักจิต และรู้จักอาการของจิตแต่ละอย่างเช่นนี้แล้ว ย่อมทำให้เป็นผู้ฉลาดในกระบวนจิตของตน อ่านใจของตนออก สามารถรู้ใจของคนอื่นได้ง่าย ไม่ต้องหลงเชื่องมงาย ดังเช่นทุกข์เกิดขึ้น ต้องการกำจัดทุกข์ ก็ไปซื้อปลาไหลปล่อยเหมือนให้ทุกข์ไหลไปตามปลาไหล บางวันปลาไหลขาดตลาด ปลาไหลดีกว่าคน คนก็น่าจะเป็นปลาไหล จะได้ไม่ทุกข์

เมื่อเข้าใจเรื่องจิตเช่นนี้แล้ว จะได้รู้จักจิตที่เป็นสุข เป็นทุกข์เนื่องมาจากอะไร จะได้แก้ไขตรงนั้น แก้ไขอย่างเหมาะสม ไม่ใช่ว่าต้องพึ่งพาอาศัยภูติผี ปีศาจ หรือ เทวดา พรหม เพราะเรื่องของคน

คนก็ต้องแก้ไขเอง จะมัวแต่ยอมเป็นทาส เป็นคนรับใช้ของสิ่งเหล่านั้น แล้ว ก็เป็นผู้อยู่ห่างไกลจากจิต ไม่รู้จักจิต เหมือนได้กลิ่นสัตว์ตาย เป็นแต่เพียงพัดโบกให้กลิ่นหาย หรือฉีดน้ำหอมกำจัดกลิ่นก็ได้เพียง เล็กน้อย แต่กลิ่นไม่หมดสิ้นไป เพราะสิ่งที่ก่อให้เกิดกลิ่นยังมีอยู่ฉะนั้น

การกำหนดพิจารณาจิตจึงมีประโยชน์มาก หากจะเป็นหมอดูก็ดูได้ถูกต้อง ไม่ใช่หมอเดา แต่เป็นหมอดูกิเลส แก้ไขกิเลสให้หมดสิ้นไป

๔. พิจารณาธรรมในธรรม

พิจารณาธรรม ได้แก่ธรรมส่วนย่อย

ในธรรม ได้แก่ธรรมส่วนรวม

ธรรมคืออะไร? ก็ต้องได้รู้จักกันในเรื่องการพิจารณาธรรม มีธรรมะครบถ้วนทุกอย่าง หากแต่ว่า ธรรมเหล่านั้นเกิดขึ้นแก่คนจนกลายเป็นเรื่องธรรมดาไป ลองจับขึ้นพิจารณา ก็จะเห็นและรู้จักธรรมว่า มีลักษณะอย่างไร จึงควรพิจารณาอย่างละเอียด

พิจารณาธรรมโดยส่วนย่อย 5 อย่าง

๑. สติกำหนด พิจารณาธรรม ที่กั้นจิต ไม่ให้บรรลุความดี (นิวรณ์ 5 ความรักใคร่ ความพยาบาท ความหดหู่และเคลิบเคลิ้ม คือ เกียจคร้าน ความฟุ้งซ่านและตื่นเต้นคือจับจด และความลังเลใจ)

๒. สติกำหนดพิจารณาขันธ์ ๕ (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ)

๓. สติกำหนดพิจารณาอายตนะ บ่อเกิดแห่งอารมณ์เหมือน

กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ เป็นของกลาง ๆ ไม่ใช่บุญ ไม่ใช่บาป แต่เมื่อกระทบกันแล้วจึงเกิดความรัก ความชัง เป็นต้น ให้มีแต่ความรู้ ความระลึกอย่ายึดถือว่าเราเขา)

๔. สติกำหนดพิจารณาโพชฌงค์ องค์ปัญญาเครื่องตรัสรู้ (ความระลึก ความรอบคอบไม่ยึดถือตัวตน การเลือกเฟ้นธรรมเหมาะสมกับนิสัย ความเพียรเป็นเหตุบากบั่นไม่ท้อถอย มีปีติความเอิบอิ่มความสงบระงับความกระวนกระวายทางใจได้ มีสมาธิและอุเบกขา รู้จักรอคอยต่อไปในเมื่อได้ทำดีมาตลอดแล้ว)

๕. สติกำหนดพิจารณาอริยะสัจ ๔ (ความทุกข์ตามที่เป็นเองเกิดแก่เจ็บตาย ความทุกข์ที่เกิดจากกิเลสมีโลภโกรธหลงเป็นต้น เหตุของความทุกข์คือตัณหาความอยาก ความดิ้นรน อันเกิดจากความไม่รู้ อยากได้อยากมีอยากเป็น แม้แต่ความไม่อยากเป็นเพราะทุกข์เหลือเกิน จนต้องทำลายตัวเอง ความดับทุกข์เมื่อไม่แบกหามก็ไม่หนัก เมื่อรู้เรื่องทุกข์ เกียดทุกข์ก็ไม่ต้องทุกข์ จะไปยอมเป็นทุกข์ทำไม ปฏิบัติในหนทางดับทุกข์ คือมีปัญญามีศีล มีสมาธิ เหมือนจุดไฟให้สว่าง กำจัดความมืดให้สิ้นไป)

อารมณ์ที่เกิดขึ้น จึงมีทั้งดีและชั่ว จะยึดถือธรรมว่าเป็นเราก็ไม่ได้เพราะธรรมก็มีเกิดดับอยู่อย่างนั้น ไม่มีอะไรให้ยึดถือ เพราะยึดถือจึงมีทุกข์เช่นทำกรรม จึงต้องได้รับผลของกรรม มีภพนี้จึงต้องมีภพอื่นต่อไปมีสัตว์บุคคลจึงมีทุกข์ ใครอยากทุกข์ก็ต้องได้รับทุกข์ ไม่ต้องการทุกข์ ทุกข์ก็หมดสิ้นไป

ฉะนั้นการเรียนธรรม เพื่อให้รู้ธรรม เพียงสติปัฏฐานทั้ง ๔ ประการโดยใช้สติกำหนดพิจารณาทั้งกาย เวทนาจิตธรรม ทั้งส่วนย่อย

และส่วนรวมจะทำให้เป็นผู้มีความรู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ ต่อบุคคล ต่อสภาพความเป็นจริงเป็นศีลสมาธิ ปัญญาในตัว เหมือนปลูกต้นไม้ นับตั้งแต่หาพันธุ์มาปลูก เตรียมที่ ขุดหลุม ดูแลรักษา เจริญเติบโต ให้ใบดอกและผล กระทำติดต่อกันไป ผู้ปฏิบัติจึงได้รับผล รู้ประจักษ์ชัดด้วยตัวเอง ไม่ต้องเชื่อใคร

ข้อนี้แหละที่เรียกว่า เป็นบุญกุศลโดยเฉพาะ เพราะทำให้เชื่อมั่น ตนเองทำให้ประสบผลดีเป็นคั่น ๆ ดังต่อไปนี้

๑. ความพยายามทางกายและจิต ย่อมทำให้เป็นบุคคลเหมาะสมแก่การงาน ทำการงานได้เสมอ อดทนต่อการงานที่ดีทุกอย่าง

๒. ละวิตกกังวล ความกลุ้มใจ โรคประสาททุกอย่างได้ เพราะ ไม่ฝืนธรรมดานิยม และขจัดกิเลสเครื่องทำใจให้เสร้าหมองได้

๓. ได้บรรลุคุณวิเศษคือ ละสัญโญชน์เครื่องผูกมัดไว้ในกองทุกข์ได้ หน้าที่ของแต่ละบุคคล จึงรวมใจความในส่วนสำคัญคือ

๓.๑. ส่วนตน ต้องละกิเลส ละนิสัยที่ไม่ดี ไม่ตามใจ หมั่นฝึกอยู่เสมอชำระจิตให้บริสุทธิ์สะอาดเสมอ

๓.๒. ส่วนที่เกี่ยวข้องต่อผู้อื่น ทำแต่ความดี ที่เป็นประโยชน์ บำเพ็ญตนโดยเหมาะสมแก่หน้าที่ที่เป็น และรับผิดชอบ

สติปัฏฐานทั้ง ๔ ประการเหล่านี้ จึงมีอานิสงส์มาก เป็นหลักธรรมโดยเฉพาะของสาธุชน หากมุ่งธรรมเป็นใหญ่แล้ว ลองพิจารณาจากสติปัฏฐานเหล่านี้

ธรรมะจึงเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจะยึดเหนี่ยวจิตใจทุกดวง

สวัสดิธรรม

นาญฺญตร โพชฺฌา ตปสา นาญฺญตร อินทริยสํวรา
นาญฺญตร สพฺพนิสฺสคฺคา อหํ ปสฺสามิ โสตฺถินนฺติ

เรา (ตถาคต) ไม่เห็นความสวัสดีอย่างอื่น นอกเหนือจากปัญญาความเพียร ความสำรวมอินทรีย์ และการปล่อยวางกิเลสทุกอย่าง

คณะเจ้าภาพบำเพ็ญกุศลบุญราศี ปรารภทักษิณานุปทานกิจ อุทิศส่วนกัลปนาผลแก่ **คุณนายรัชฎาวรรณ ชัยจิตรกรรม** ผู้จากโลกนี้ไปแล้ว ผู้จากโลกนี้ไปแล้ว

การบำเพ็ญกุศลในงานศพ ซึ่งเป็นงานทุกข์ ผู้อยู่ก็เป็นทุกข์ นอกจากทุกข์ในกิจการ ความรับผิดชอบ ยังเป็นทุกข์ถึงท่านผู้จากไปแล้วว่าจะไปที่ไหน ได้รับความสุขทุกข์อย่างไร การตั้งศพจึงเป็นการตั้งทุกข์ ไว้สำหรับพิจารณาว่า ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ และความพลัดพรากจากกันยิ่งเป็นทุกข์

เมื่อไม่รู้ทุกข์จึงทุกข์มาก เมื่อรู้ทุกข์ ความทุกข์ย่อมลดน้อยลง เพราะเป็นเรื่องที่แก้ไขไม่ได้ ความจริงของสังขารร่างกายเป็นอย่างนี้ มีเวลาไตร่ตรองเปรียบเทียบว่าเราทั้งหลายต้องเป็นเหมือนท่านผู้จากโลกนี้ไปแล้ว ซึ่งปรากฏอยู่ ณ เบื้องหน้า เป็นเหตุให้เกิดสติความระลึกว่า เวลายังมีชีวิตอยู่ สมควรทำอะไรบ้างให้เป็นประโยชน์ มิใช่มีชีวิตอยู่เพียงวัน ๆ

ผู้ที่มาร่วมในงานศพ เป็นการแสดงความอาลัย หรือมีน้ำใจต่อเจ้าภาพเหมือนช่วยแบ่งความทุกข์ออกไปคนละเล็กคนละน้อย ทุกข์มากสักเพียงไรก็พอทนไหว เพราะน้ำใจอันดีงามซึ่งแสดงออกมาเป็นการคลายความทุกข์ เพราะยังมีผู้อื่นร่วมทุกข์ด้วย

จุดประสงค์ของประเพณี จึงมุ่งหมายถึงคุณธรรมของท่านผู้จากไปแล้ว และของผู้บำเพ็ญกุศล แสดงให้เห็นถึงบุคคลจะมีเรือนร่างชาติภาษาต่างกันก็จริง แต่เสมอกันด้วยการเอาใจเราไปใส่ใจเขา เป็นทุกข์เป็นร้อนแทนผู้อื่นด้วยความเมตตากรุณา ความจงรักภักดี ความอนุเคราะห์เกื้อกูล และความเคารพบูชาคุณ

สิ่งที่ควรได้จากการงานศพ จึงมิใช่มีอะไรติดมือไป แต่มีธรรมะติดใจไป ให้ได้คิดถึงความดีเท่าที่ควรกระทำ คือการรู้จักตน การเตือนตน การฝึกตนตามเหตุผล ในเหตุการณ์ที่ผ่านพ้นมาแล้ว ในปัจจุบันที่กำลังกระทำอยู่ และเพื่อผลในอนาคตอีกด้วย บุญกุศลจะเห็นได้ชัดเจน ก็เพราะบาปอกุศลลดน้อยลงจนสามารถมองเห็นความผุดผ่องของจิตได้ กล้าทำประโยชน์และไม่ท้อถอย

คุณนายเป็นกุลสตรี ที่ได้รับการฝึกฝนมาอย่างดี จึงสามารถรับผิดชอบในฐานะเป็นแม่บ้าน ซึ่งเป็นคุณสมบัติโดยเฉพาะแล้วยังเป็นเรื่องของการเสียสละทั้งกายทั้งใจ หากขาดคุณธรรมแล้ว ทำได้เพียงครั้งคราว ไม่สามารถทำได้ตลอดไป เพราะผู้ครองเรือน มีเรื่องกระทบมาก มีทางรั่วไหลหลายทางจะปิดกั้นเท่าไรก็ตาม ก็ยังมีช่องโหว่จนได้ เพราะทางของโลกตรงกันข้ามกับที่คิดไว้เสมอ น่าจะเป็นอย่างนี้ กลับเป็นอย่างอื่นไป

คุณสมบัติที่จำต้องมี เช่น ความจริงใจ ความจงรักภักดี ความซื่อสัตย์สุจริต แม้จะมีอะไรสูญเสียไป จิตไม่เสีย การฝึกฝนตนและการปรับตนให้เข้ากับบุคคลตลอดจนกาลสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป การช่วยเหลืออุปการะแบ่งความสุขของตนให้แก่ผู้อื่น ไม่ใช่เป็นเพียงร่มเงายังต้องให้ดอกให้ผลตามกาล อดทนต่ออารมณ์ทั้งของตนและผู้อื่นเหมือนทนต่อความทุกข์ได้ และไม่ให้ความทุกข์ครอบงำจิต

ความดีส่วนนี้ จึงประทับใจ แม้จะจากไปแล้ว ก็ยังชวนให้รำลึกถึงความดีนั้น ผู้ที่รำลึกถึงความดี จึงเหมือนได้กระทำความดีมีดีเกิดขึ้นที่ใจ เมื่อเกิดมาแล้ว ถึงจะไม่มีอะไรติดตัวมา แต่ได้สร้างความดีเอาไว้ ความดีจึงติดตัวไป มืดมา แต่เป็นสว่างไป หรือเกิดมามีดีครบบริบูรณ์ ไม่ทำลายความดีนั้น ๆ กลับเพิ่มพูนความดีให้ยิ่งขึ้น สว่างมาสว่างไป บุคคล ๒ ประเภทนี้ ควรแก่การสรรเสริญ

หากเกิดมาไม่มีอะไรดี และไม่ได้สร้างความดีอะไรไว้ มืดมาแล้ว ยังมืดไป แม้จะเกิดมาอย่างสมบูรณ์ แต่ทำลายทุกอย่างให้พินาศไป สว่างมามืดไปบุคคล ๒ ประเภทนี้ ไม่ควรสรรเสริญ แต่ควรเป็นตัวอย่างเครื่องเตือนใจ อย่าให้เป็นเหมือนอย่างนั้น

ควรรำลึกถึงความจริงเท่าที่มองเห็น ทั้งอดีตและปัจจุบันเพราะการศึกษาก็ต้องการให้มีความเข้าใจในเหตุผล อย่าดีใจเพียงว่าได้สร้างบุญแต่อดีตเอาไว้ และอย่าน้อยเนื้อต่ำใจว่าไม่ได้สร้างบุญเอาไว้ จนเป็นคนไม่เอาเรื่องเอาราว ไม่ทำอะไรอย่างจริงจัง พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ว่า คนที่จะดีได้ เพราะอาศัยเหตุ ๒ ประการ คือ ๑. ได้กระทำบุญไว้ในกาลก่อน ๒. มีความพยายาม บากบั่นกระทำในปัจจุบันนี้ ผลสำเร็จย่อมเกิดขึ้นได้เสมอแก่ผู้ที่กล้าทำอะไรทำจริง

เพราะความพยายามเป็นสมบัติกลางของคนทั่วไป

บุคคลผู้กระทำกิจการได้บรรลุผลดี เป็นอนุสรณ์เครื่องเตือนใจ ล้วนแต่เป็นผู้ปฏิบัติตามสวัสดิธรรม ธรรมเป็นเหตุให้ประสบความเจริญ ๔ ประการ คือ

๑. ปัญญา ความรอบรู้สิ่งที่ควรรู้

๒. ตบะ ความเพียร ความบากบั่น

๓. อินทรียสังวร ความสำรวมอินทรีย์ ๖

๔. สัพพนิสสัคคะ การปล่อยวางกิเลสทุกอย่าง

พระพุทธองค์ ผู้ทรงบรรลุความสวัสดีครบบริบูรณ์ยิ่งกว่าผู้ใด ก็เพราะทรงทดลองปฏิบัติในวิธีการต่าง ๆ จนทรงค้นพบ และรวมหลักฐานที่เป็นความจริง แนะนำประชาชนผู้ต้องประสงค์ความสวัสดี จึงควรยึดแนวปฏิบัติตามหลักธรรมทั้ง ๔ ประการเหล่านี้มีให้ครบถ้วน มิใช่แต่เพียงเลือกปฏิบัติบางข้อบางประการ ดังผู้ปฏิบัติที่ไม่บรรลุผลสมปรารถนา ก็เนื่องจากเลือกทำตามใจของตน เช่น การรักษาศีล ก็เลือกรักษาเพียงข้อสองข้อ จะให้ดีได้อย่างไร แม้มีศีลแต่ขาดธรรมคือน้ำใจ ที่จะประพฤติดีต่อกัน ยังทำให้เป็นบุคคลใจจืดใจดำไป ไม่น่าคบ

๑. ปัญญา ความรอบรู้ในสิ่งที่ควรรู้ ปัญญาเป็นแสงสว่างกำจัดความมืด เป็นอาวุธสำหรับประหารความชั่ว เป็นเครื่องสอดส่องให้เห็นทาง ความมุ่งหมายของปัญญาอย่างแท้จริงก็คือ ให้รู้จักดีชั่วถูกผิด ดวงตาเป็นประโยชน์สำหรับร่างกาย ปัญญาจึงเป็นดวงตาของจิต ให้ได้รู้คิด รู้พิจารณา

ทั้งที่มีปัญญาด้วยกันคนละมาก ๆ ยังยากที่จะหาคนดีได้ เพราะปัญญาต้องอาศัยธาตุประกอบอย่างอื่น ๆ อีก เช่น ความ สามารถที่จะนำความรู้ออกใช้ มีความซื่อสัตย์สุจริต และยังกล้าพอที่ จะทำหน้าที่นั้น ๆ เท่าที่ตนรับผิดชอบ โดยนึกถึงงานหน้าที่เป็นใหญ่

กิจการจึงต้องพึ่งปัญญาเป็นหลักเบื้องต้น คนไม่รู้แต่อวดรู้ทำอะไรลงไป แม้จะมีความตั้งใจดี ย่อมมีโอกาสผิดพลาดได้ เหมือนหลงทางยิ่งเดินก็ยิ่งหลงมาก เมื่อไม่รู้ ก็ควรหาความรู้ แม้รู้แล้วก็ไม่ควรประมาท อาจผิดพลาดเสมอ เพราะการงานของโลกไม่ได้เป็นอย่างที่คิด จึงต้องเตรียมตัวป้องกันความเสียหาย

คนหนุ่มมีปัญญาก็นึกแต่เพียงความสำเร็จผล เล็งเห็นแต่สิ่งที่ดีเลิศ คนแก่ก็มองเห็นแต่ความผิดพลาดเสียหาย ทั้ง ๒ ประเภทจึงต้องพึ่งพาอาศัยกัน งานจึงจะเป็นงานไม่หนักใจ ปัญญาจึงไม่ได้หมายความเพียงว่า กู้เงินเอามาใช้เที่ยวเตร่แจกกัน ไม่ได้เกิดประโยชน์อะไร มีแต่ความหนักใจ แต่ต้องเป็นการคาดผลที่จะพึงเกิดในภายหน้าอย่างถูกต้อง

ปัญญาจึงต้องเป็นสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบ อย่าให้เป็นมิจฉาทิฏฐิความเห็นผิด ปัญญาจึงก่อให้เกิดศรัทธา คือความเชื่อในการกระทำ แม้เพียงเชื่อว่า ทำอย่างไรได้อย่างนั้น นับว่าเป็นความรู้ที่เหมาะสม หากมีความรู้ย่อมทำแต่เหตุที่ดี ผู้ที่มีปัญญาแล้วจึงต้องมีสวัสดิธรรมข้อที่ ๒ คือ

๒. ตบะ ความเพียร ความเอาใจใส่ในการงาน กล่าวสั้น ๆ คือรักงานรักหน้าที่ ทำอะไรไม่ย่อท้อ คนทำงานจึงหาได้ง่าย แต่คนรัก

งานหาได้ยาก ส่วนมากจึงเป็นคนจับจด ทำได้เพียงเป็นครั้งคราว เมื่อไม่สำเร็จมักท้อถอย

ความเพียรจึงมีคุณลักษณะโดยเฉพาะคือ การชนะตนเอง รู้ถึงความบกพร่องและความเสียหายของตน ซึ่งเนื่องจากความอ่อนแอ ความเกียจคร้าน ความโกรธ ความริษยา หรือความหลงมัวเมา ต้องบำเพ็ญเพียรที่เรียกว่าตบะ เหมือนความตั้งใจในข้อที่ว่า หากยังไม่สามารถชนะนิสัยทรามได้ จะไม่ยอมหยุดความเพียร

การสร้างคนดี ก็คือสร้างให้คนมีความเพียรเอาชนะตนให้ได้ก่อน บุคคลที่ชนะได้แล้ว จึงสามารถทำการงานต่าง ๆ ได้ดี ก็เพราะเคยฝึกฝนอบรมมาดีแล้ว จึงมีดีเพียงพอที่จะใช้ความดีให้กระทำสิ่งที่ดีต่อไป

ความเพียรที่ควรยึดถือเป็นตัวอย่างสำหรับพิจารณา เพื่อให้บรรลุผลสมปรารถนาทุกครั้งไปนั้น ก็คือ พระพุทธดำริว่า เนื้อและเลือดทั้งหมดในร่างกายจงเหือดแห้งไป เหลือแต่หนังเอ็นกระดูกก็ตามที ตราบใดที่ยังไม่สำเร็จสมประสงค์ตราบนั้น จะไม่ยอมเลิกความเพียร

ผู้ที่มีปัญญา จึงไม่ใช่ผู้รู้มาก แต่เป็นผู้มีความรู้มาก ฉลาดรู้จักใช้ความเพียรเป็นเครื่องพิสูจน์ความรู้แก้ไขด้วยอุบายอันแยบคาย ชื่นชมในผลงาน เพียรอบรมความดีที่ตนยังไม่มีให้มีขึ้น ทั้งรู้จักรักษาความดีนั้น ๆ ไม่ให้เสื่อมคลายไปจะได้ไม่ต้องกระทำความดีบ่อย ๆ เหมือนเดินทางก็ต้องเดินไปให้ถึงจุดหมาย ไม่ใช่เดินแล้วหยุดหรือย้อนกลับมาทางเดิมอีก ซึ่งเป็นการเสียเวลาเปล่า ๆ

ความเพียรที่ประคองรักษาไว้เป็นอันดีนั้น บางสมัยก่อให้เกิดความท้อใจตามวิสัยของสามัญชน ซึ่งมีทั้งคนดีและคนไม่ดี คนดี

รู้จักดีก็ย่อมสรรเสริญ ส่วนคนไม่ดี ไม่รู้ ความดีย่อมติเตียน จึงต้องสร้างเครื่องมือสำหรับช่วยให้เกิดความโปร่งใสใจเป็นปกติ ประคองการงานนั้น ๆ ให้แน่วแน่เหมือนไม้ค้ำจุนเอาไว้ และต้องอาศัยสวัสดิธรรม

คืออินทรียสังวร ความสำรวมอินทรีย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ในเวลาที่เห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโผฏฐัพพะ รู้ธรรมารมณ์ด้วยใจทำแต่งาน ต้องการแต่ความดีใจ ความสุขใจ เมื่อความผิดหวังเกิดขึ้น ทำให้เกิดทุกข์โทมนัส ขาดกำลังใจที่จะทำต่อไป งานการย่อมคั่งค้าง หรือไม่ได้ผลดี เพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนบางอย่าง หรือตั้งความหมายสูงเกินไป จนล้มไม่ลง

ความสำรวมอินทรีย์ ๖ จึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสำหรับบุคคลทั่วไป ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลก รู้จักความเป็นไปของโลกว่าต้องเป็นอย่างนั้น ไม่ผูกพันด้วยด้วยความหลงผิด คิดแต่จะให้มีความพอใจอย่างเดียว ซึ่งเป็นไปไม่ได้ เมื่อมีรักต้องมีชัง มีสรรเสริญ ต้องมีนินทา

ความสำรวมคือความหยุดอารมณ์ที่เกิดขึ้นทั้งภายนอกและภายใน กำหนดรู้ว่าเป็นอะไร ดีหรือชั่ว บุญหรือบาป และเกิดจากอะไร อย่าให้ความยินดีและความยินร้าย ความรักต่ออารมณ์ที่น่าปรารถนาและความชังต่ออารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนาเกิดขึ้น เนื่องจากความรักแปรไป กลายเป็นความชัง ความชังแปรไป กลายเป็นความรัก จิตวิ่งวุ่นอยู่กับความรัก ความชัง ตั้งแต่เกิดมาจนถึงปัจจุบันนี้ ก็เพียงต้องการรัก ผลักไสความชัง แต่ก็ไม่สำเร็จ ต้องประสบทั้ง ๒ อย่าง

สติสัมปชัญญะ ความระลึกและความรู้ตัว จึงทำหน้าที่เป็น

ผู้รักษาประตูอย่างกวดขัน รักษาจิตให้เป็นปกติมั่นคง ไม่เอนเอียงไปตามอารมณ์ที่เข้ามากระทบ ยกจิตให้อยู่เหนือความรักความชังกิเลสไม่สามารถชักจูงไปได้ จิตจึงเป็นธรรมชาติที่ผ่องใส ไม่มีอะไรมากระทบ เพราะวางจิตเหมือนแผ่นดิน จะตักโกยขึ้นสักเพียงไรแผ่นดินก็ไม่หวั่นไหวหมดสิ้นไปเพียงนั้น ฉะนั้น

ความสำรวมอินทรีย์ จึงเป็นธรรมวิธีที่ประเสริฐ ไม่ทำให้จิตกวัดแกว่างไปมา หรือทำให้ฟูขึ้นฟุบลงตามวิสัยของโลก ผู้ที่อยู่ในโลกเมื่อควบคุมจิตใจได้เช่นนี้ ย่อมทำให้เป็นผู้ประกอบกิจการได้เต็มที่สม่ำเสมอ ถึงแม้จะล้มลงไป ก็ลุกขึ้นได้ไม่มีความเศร้าโศกเสียใจเพราะไม่เกิดประโยชน์อะไร มีกิริยามรรยาทสุภาพอ่อนโยน คำพูดก็มีหลักฐานเหตุผล เหมาะในการที่จะรับผิดชอบต่อการงานทุกประเภท

ผู้ที่ทำอะไรแล้ว ไม่ต้องหนักใจในภายหลัง จึงต้องวางจิตเป็นกลาง ไม่หวั่นต่อความสรรเสริญ และไม่หวั่นกลัวต่อคำนินทา ความสำรวมอินทรีย์ทั้ง ๖ เอาไว้ได้จึงเป็นผู้สามารถบังคับใจให้อยู่ภายในอำนาจได้ และควรฝึกใจให้สูงขึ้นโดยลำดับ คือสวัสดิธรรมข้อที่ ๔

สัพพนิสสัคคะ การปล่อยวางกิเลสทุกอย่าง กิเลสคือความไม่รู้ที่เป็นอย่างหยาบ ย่อมแสดงให้ปรากฏออกมาในภายนอก อย่างกลางก็เป็นแต่เพียงขุ่นมัวเศร้าหมองในภายใน อย่างละเอียด ได้แก่อนุสัยรู้ได้ยาก เป็นกิเลสซึ่งแอบแฝงซ่อนเร้น เหมือนบุคคลบางคน กิริยาภายนอกงดงามแช่มชื่น แต่น้ำใจตรงกันข้าม หรือคนสามัญในเวลาทำดีเหมือนไม่มีบาปอะไร แต่เวลาขาดสติสามารถแสดงกิริยาอย่างบัดสีออกมาได้ ก็เนื่องมาจากกิเลสซึ่งแอบซ่อนอยู่ในภายใน

นั่นเอง ได้ก่อตัวทำหน้าที่ของเขา เช่นกับไฟสุมขอนลุกโพลงขึ้น

ความพอใจ ความขุ่นเคือง ความไม่รู้อย่างละเอียด แม้บุคคลจะได้บำเพ็ญบุญกุศลอยู่ก็จริง มิใช่ว่าจะหมดสิ้นไป ยังคงมีเป็นประจำ หาโอกาสที่จะแสดงอำนาจให้ปรากฏอยู่เสมอ เหมือนมารดาบิดา แม้จะตั้งใจตัดลูกให้ขาดออกไปจากสกุลวงศ์ ตัดได้เพียงปาก แต่ใจตัดไม่ได้ ยังคงมีเมตตากรุณาอย่างลึกซึ้งประจำอยู่

กิเลสประเภทอนุสัยนี่แหละ ที่ทำให้บุคคลต้องเวียนวนอยู่ในกองทุกข์ ไม่มีวันสิ้นสุด เพราะยังต้องการสุข และต้องการให้ยิ่งขึ้นไป อย่างดีไฟคือกิเลส ก็ได้แต่เพียงหรี่ลงไม่ใคร่ร้อน และก็กลับร้อนลุกโพลงขึ้นอีก จึงอาศัยความกำหนดหมายในธรรม คือความปล่อยวางกิเลสทุกอย่าง ละความชั่วได้เป็นเหตุข้อแรก แม้แต่ความดีก็ไม่ควรยึดถือ เหมือนอาศัยเรือแพข้ามฟากก็ต้องสละเรือแพไป ไม่ใช่เฝ้าเรือแพไว้ฉะนั้น

ฉะนั้น การทำความดี ก็ควรเข้าใจถึงความดี ไม่แต่เพียงต้องการทำความดี ทำดีเพื่อไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้น เมื่อทำความดีครบบริบูรณ์แล้ว ไม่มีชั่วจะต้องละก็ต้องไม่ยึดถือความดี มีใจผ่องใสเพียบพร้อมด้วยความเมตตาปรานีตลอดไป เป็นการทำดีเพื่อรักษาความดีให้ประจำโลก มิให้มุ่งหมายหาเครื่องตอบแทนอย่างโลก โลกได้หรือไม่ได้ไม่สำคัญ ความสำคัญอยู่ที่การกระทำให้ดีเป็นพอ

โดยหน้าที่ของมนุษย์ จึงมีอยู่เพียง ๒ ประการ คือ กระทำกิจตามหน้าที่ที่เป็น และได้รับมอบหมาย ทำงานนั้น ๆ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เป็นประโยชน์ในทางสังคมและทำประโยชน์ ให้แก่ตนโดยปลดเปลื้องภาระที่หนักทั้งกายและใจออกทุกอย่าง ที่เป็นเพียง

สภาวธรรม มีเกิดดับติดต่อกันไป จนกว่าเหตุจะดับสนิท อบรมทั้งกาย และจิต มีทั้งวิปัสสนาและสมาธิ จึงเป็นผู้ไม่หลงไปตาม ความเพลิดเพลิน และไม่ต้องคร่ำครวญในความทุกข์

สวัสดิธรรมทั้ง ๔ ข้อนี้ เพียงข้อใดข้อหนึ่ง ย่อมได้รับประโยชน์ตามสมควรแก่คุณสมบัตินั้น ๆ เมื่อสามารถบำเพ็ญให้เกิดขึ้นครบทั้ง ๔ ข้อ ย่อมเป็นสวัสดิธรรมเต็มที่ เป็นวิถีทางของอารยชนด้วยประการฉะนี้

ขออานุภาพกุศลบุญที่คณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญไว้ตลอดมานั้น จงเป็นพลวปัจจัย บันดาลให้วิญญาณของคุณนายรัชฎาวรรณ ชัยจิตรกรรม จงประสบอิฏฐารมณ์กุศลวิบากสมบัติตามควรแก่คติภพนั้น ๆ จงทุกประการ

พระเทพญาณกวี

(นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗)

เจ้าอาวาสวัดธาตุทอง

มาช่วยตัวก่อน

ทุกคนต้องการเป็นคนดี มีความสุข ความเจริญ แต่เป็นไม่ได้ เพราะไม่ยอมรับและทำตามแนวทางในทางที่ชอบ ความต้องการอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้สิ่งที่ตนปรารถนาสำเร็จ จึงต้องอาศัยการกระทำ

อยากดี ก็ต้องทำความดี อยากมีความสุข ก็ต้องละความโลภ ความโกรธ ความหลง อยากเจริญ ก็ต้องรู้จักรักษาบำรุง และบำเพ็ญประโยชน์

คนเราจึงต้องปฏิบัติธรรม อย่าเพียงแต่มีความรู้ธรรม เพื่อรักษาความเป็นคนให้เป็นผู้ที่น่าเคารพนับถือ ธรรมะหรือธรรมจริยา ศีลธรรม จึงแยกคนออกจากคำว่า สัตวโลก คนจึงต้องมีประเพณีที่ดีงาม เพื่อเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติ มีความประพฤติดีต่อกันเสมอต้นเสมอปลาย

คนดีคนเลว เกิดจากการกระทำ ทำดีก็เรียกว่าเป็นคนดี ทำชั่วก็เรียกว่าเป็นคนชั่ว ใครตั้งให้แก่ใครไม่ได้ จึงควรพร้อมใจและเต็มใจเพื่อเป็นคนดี ให้มีจำนวนมาก ๆ เพราะไม่ต้องการให้ใครเรียกว่าเป็นคนชั่ว ซึ่งเหมือนถูกหมกไหม้อยู่ในนรกทั้งเป็น ๆ

จะปฏิบัติธรรมควรทำอย่างไร จึงจะตรงธรรมและถูกต้อง ควรปฏิบัติในธรรมดังต่อไปนี้

๑. รักษาศีล ๕ อย่างเคร่งครัด เพราะเป็นธรรมของมนุษย์ มีความเมตตามุ่งแสวงหาแต่ความสุขหาเลี้ยงชีพโดยชอบธรรม รักษาขนบประเพณี พูดความจริงที่เป็นประโยชน์ ไม่เสพของมึนเมา

เล่นการพนัน

๒. จะต้องรู้จักฟัง หาความรู้ความเข้าใจ ให้หูตาสว่าง ต้องเรียนตลอดชีวิต ตาดู หูฟัง

๓. การสนทนา เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ในระหว่างกันและกัน เป็นการประหยัดเวลา เหมือนได้ครูอาจารย์สั่งสอนแนะนำเสมอ

๔. การอบรมทำใจให้สงบ ผู้ที่มีใจไม่สงบ ทำอะไรให้ดีได้ยาก ความสงบทำให้เป็นคนหนักแน่นรอบคอบรวมกำลังทำงาน

๕. การใช้ปัญญาพิจารณาความจริง ให้รู้เห็นตามเป็นจริง จนหายสงสัยในชีวิต ซึ่งเหมือนยืมของมาใช้เพียงชั่วคราว ก็ต้องคืนไปตามธรรมชาติของดินน้ำไฟลม จึงไม่ควรติดหลงอยู่ในสังขาร

หาความรู้ในสติปัฏฐาน ๔ คือ การตั้งสติไว้ในธรรม ๔ อย่าง กาย เวทนา จิต ธรรม ฝึกจิต มีสติระลึกอยู่เฉพาะกาย เวทนา จิต ธรรม ซึ่งไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เป็นเครื่องถอนกิเลส คือความยากดิ้นรน ความรื้อถอน

กาย คือที่ประชุม มีลมหายใจ ยืนเดิน นั่งนอน เป็นต้น

เวทนา คือความสบายความทุกข์ และความรู้สึกกลาง ๆ

จิต คือ ความคิดดี คิดดี คิดชั่ว

ธรรม คือ อารมณ์ที่เป็นกุศล และอกุศล

หมั่นระลึก คือ มีสติอยู่ที่ธรรมทั้ง ๔ เป็นเพียง กาย เวทนา จิต ธรรม ไม่มีสิ่งอื่น ที่เป็นตัวตนเรา เขา ทำให้หายรักหายชัง เป็นยารักษาโรครัก โรคเกลียดให้ระงับลงได้ ความพอใจ ความเสียใจจะค่อยคลายหายไป โดยวิธีคือ ใช้ความเพียรติดต่อกัน ๔ ตอน

๑. เพียรระวังอย่าทำความชั่ว

๒. เพียรละเมื่อเผลอระลึกถึงความชั่ว

๓. เพียรทำความดีทันที

๔. เพียรรักษาความดี อย่าให้เสื่อมสลายไป รักษาไว้ให้ยิ่งกว่าชีวิต ที่จำเป็นต้องมี ที่ทำไม่ได้เพราะไม่มีความเพียร

การปฏิบัติธรรมโดยตรง

๑. ระลึกถึงพระพุทธเจ้าเพื่อให้เกิดความมั่นใจ และความปลอดภัย

๒. แผ่เมตตา ให้สรรพสัตว์ทั่วโลกมีความสุขไม่เบียดเบียนกัน

๓. พิจารณาร่างกายให้เห็นว่าไม่งาม

๔. ระลึกถึงความตาย เพื่อให้มีความสลดใจ แสวงหาที่พึ่ง

รู้จักแยกจิตออกจากกาม ความใคร่ความต้องการ และจากอกุศล คือ ความชั่วทางวาจาใจ เหมือนคนตกหลุมตกบ่อต้องปีนขึ้นจากหลุมจากบ่อให้ได้ เมื่อจิตตกอยู่ในอำนาจกิเลส ก็ต้องยกแยกจิตออก

รักษาศีล แยกจิตออกจากทุจริต ความประพฤติชั่วทางกายวาจาใจ เพราะมีโอตตัปปะ ความละอาย ความสดุ้งกลัวต่อบาป

การอบรมใจ เพื่อส่งเสริมให้มั่นคงและบริบูรณ์เต็มที่จึงต้องรู้จักว่า ใจถูกกิเลสครอบงำ ปกคลุมมาเป็นเวลานาน จึงควรรู้เรื่องใจ คือเรื่องของตัวเราให้ดี เห็นกงจักรเป็นกงจักร เห็นดอกบัวเป็นดอกบัว

วิธีการปฏิบัติในปฐมญาณ มีองค์ ๕ ละองค์ ๕ มีองค์ ๕

คือ วิตก ตรึก วิจาร ตรอง ปีติ ความอิ่มใจ สุขความสบายใจ เอกัคคตา ความเป็นผู้มีจิตมีอารมณ์เดียว เป็นสมาธิ ละองค์ ๕ คือ นิวรณ์ กิเลส ซึ่งกันจิตไม่ให้บรรลุความดี

๑. กามฉันท์ความพอใจรักใคร่ในอารมณ์ที่น่าใคร่ปรารถนา เช่นต้องการ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่กระทบกายร้อน เย็น เป็นต้น เหมือนคนเป็นลูกหนี้ ต้องหาใช้หนี้ ไม่เป็นอิสระแก่ตน

๒. พยาบาท ความคิดปองร้าย หาความสุขสบายไม่ได้ เหมือนคนเป็นโรค ต้องกระวนกระวายเดือดร้อน อยู่เป็นนิจ

๓. ถีนมิทธะ จิตเชื่อมซึม เกียจคร้าน ย่อหย่อน เหมือนนักโทษถูกจองจำ ขาดความสุขความเจริญ

๔. อุทธัจจะกุกกุจจะ จิตตื่นเต้น ฟุ้งซ่าน จับจด สร้างวิมานกลางอากาศ เหมือนเป็นทาษคนรับใช้ต้องวุ่นวาย หาความสงบไม่ได้

๕. วิจิกิจฉา ความสงสัย หวาดระแวง ทำไม่ได้เต็มที่ไม่กล้าตัดสินใจเหมือนคนเดินทางไกลก็ต้องทุกข์กาย ทุกข์ใจ ไม่แน่ใจในการเดินทางของตน ต้องสูญเสียกำลังใจ คิดว่าคงไปไม่ถึง

การปฏิบัติ

อ่านนิวรณ์ทั้ง ๕ ซึ่งมีประจำใจให้ออกว่า เป็นกิเลสอะไร เพราะพูดอย่างรวม ๆ ก็บอกว่า โลภ โกรธ หลง ราคะ โทสะ โมหะ ต้องรู้และแก้ให้ตรง อย่าแก้เป็นยาครอบจักรวาฬ

วิตก วิจาร คือสติ ต้องทำงานใช้ให้ถูกต้อง แยก ยกจิตออกจากนิวรณ์นั้น ๆ เพื่อละนิวรณ์

เมื่อจิตเป็นกามฉันท์ พอใจรักใคร่ในกามคุณ ต้องแยกจิตโดย

พิจารณา กายคตาสติ พิจารณาในเรื่องของกายมีผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น หรือพิจารณาถึงความตาย จนมีนิมิตปรากฏชัดเป็นความเบื่อหน่าย

จิตพยาบาท ปองร้าย คิดร้ายต้องแยกจิตโดยพิจารณาถึงเมตตา ความเยือกเย็น เห็นใจผู้อื่น มีความอดกลั้น

จิตถีนมิทธะ หดหู่ ต้องพิจารณาถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า เพื่อให้เกิดความอุตสาหะพยายาม ตามเสด็จพระพุทธองค์

อุทธัจจะกุกกุจจะ ฟุ้งซ่าน ต้องแยกจิตออกโดยเจริญอานาปานสติ กำหนดลำหายใจเข้าออก เพื่อให้สงบดับความจับจดความวิตกกังวล

วิจิกิจฉา ความสงสัย ต้องแยกโดยวิธีมีโยนิโสมนสิการ ไตร่ตรองโดยรอบคอบ เจริญธาตุกัมมัฏฐาน เห็นเป็นแต่เพียง ดิน น้ำ ไฟ ลม

สติ คือ วิตก วิจาร ยกจิต แยกจิต ออกจากนิวรณ์ ๕ ได้ เหมือน เลิกเป็นหนี้ หายโรคภัย หลุดพ้นจากการจองจำ พ้นจากความเป็นทาส เป็นคนรับใช้ เดินทางไกลถึงที่ประสงค์แล้ว

จึงไม่ใช่ใช้สติพิจารณา พุทโธ เพียงอย่างเดียว พุทโธดี สำหรับคนเกียจคร้าน เพื่อปลุกปลอบให้กำลังใจ อานาปาสติ ดีสำหรับ อุทธัจจะกุกกุจจะ เพราะทำให้จิตสงบไม่กระวนกระวาย

เมื่อแยกจิตได้อย่างนี้แล้ว ผู้ปฏิบัติจึงได้รับผล คือ วิเวก ความสงัด ซึ่งเกิดจากปีติ ความอิ่มใจ สุขะ ความสบายใจ ตามลำดับ สติ คือวิตก วิจาร ยกจิต ควบคุมจิต ออกจากนิวรณ์แต่ละอย่าง ๆ ได้ จึงได้เกิดปีติความอิ่มใจ สุขะ ความสบาย เพราะหายจากความ

สกปรกเลอะเทอะจากนิวรณ์ จิตเป็นเอกัคคตา มีอารมณ์เป็นหนึ่ง

จิตสงบ จึงควรเป็นจุดหมายในการช่วยตนก่อน เพื่อจะได้ประสบผลสูง ๆ ขึ้นไป ดับนิวรณ์ ๕ ให้ได้หากดับไม่ได้โลกก็ต้องร้อนรนกระวนกระวาย ทะเลาะวิวาทกัน เห็นแก่ตัว แม้แต่คนที่เคยเป็นคนดี ก็อาจกลายเป็นคนชั่วได้ง่าย เพราะความหลงตัว ยกย่องตัวเอง ข่มผู้อื่น ควรมีสติประจำตัว ด้วยประการฉะนี้

พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรญฺโญ ป.ธ.๗)
วัดธาตุทอง

คำนำ

ในการกระทำการฌาปนกิจศพ นายเฉลิมพล ล้วนปรีดา มารดาบิดา ประสงค์จะพิมพ์ข้อธรรมะที่แสดงในสัตตมวาร เพื่อเป็นอนุสรณ์เครื่องเตือนใจระหว่าง พ่อ-แม่-ลูก ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่าสุดซึ้งทางมโนธรรม แม้จะจากไปแล้ว ความสัมพันธ์ก็มิได้จืดจางลงยังคงรำลึกถึงอยู่เสมอ จะทำบุญทำกุศลก็เพื่ออุทิศให้ลูก

ลูก ๆ ควรจะรำลึกถึงพระคุณของพ่อแม่ และทำตนให้เป็นที่น่าชื่นใจ คลายความกังวล ให้ท่านได้รับความสุขใจให้สมกับที่เกิดมาชาติหนึ่งก็มีพ่อแม่เพียง ๒ ท่านเท่านั้น

ขออานิสงส์ผลส่วนนี้ จงเป็นปัจจัยให้วิญญาณของ นายเฉลิม ล้วนปรีดา จงสำเร็จผลอันน่าปรารถนาในสัมปรายภพนั้น ๆ จงทุกประการ

พระเทพญาณกวี
วัดธาตุทอง

สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ

ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา ไม่มีตน

คณะเจ้าภาพมีมารดาและบิดาเป็นประธาน ได้บำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศส่วนกัปนาผล ให้แก่นายเฉลิมพล ล้วนปรีดา ผู้จากโลกนี้ไปแล้วตามคติวิสัยของสังขาร

ความพลัดพรากจากกันและกัน แม้จะเป็นที่ยอมรับรู้กันทั่วไป และกำหนดรู้ล่วงหน้าว่า วันหนึ่งจะต้องพบเหตุการณ์เช่นนี้ แต่เมื่อประสบเข้าแล้ว ก็ยังก่อให้เกิดความเศร้าสลดใจ ความเสียดาย เพราะยังไม่ได้เป็นอนาคามีหรือพระอรหันต์ ซึ่งเป็นผู้ที่หยั่งทราบความจริงของร่างกาย สำหรับคนธรรมดาแล้ว ยากที่จะดับให้สิ้นสูญได้ นอกจากคนใจดำจริง ๆ ยิ่งเป็นมารดาบิดา ก็ยิ่งมีความเศร้าโศกมากขึ้น เพราะลูกเท่ากับเป็นดวงตาดวงใจเป็นสมบัติล้ำค่าของมารดาบิดา

น้ำตาที่หลั่งไหลออกมาของมารดา แสดงให้เห็นถึงความเมตตากรุณาที่มีสม่ำเสมอตลอดมา ไม่ขาดสาย แม้สิ้นชีวิตแล้วก็ยังคงเป็นลูกอยู่เสมอ น้ำตาที่หลั่งไหลตกลงในภายในของบิดา แม้จะไม่มีน้ำตา ก็แสดงให้เห็นถึงความผูกพันอย่างลึกซึ้ง ซึ่งไม่อาจจะพรรณนาได้ เมื่อความหวังของบิดาต้องสูญสลายไป ขาดผู้สืบสายสกุลวงศ์ ก็ต้องวางจิตเป็นอุเบกขา มีความเข้มแข็ง

คำว่ามารดาบิดาและบุตรธิดา หรือพ่อแม่ลูก เป็นคำที่มีความหมายชวนให้คิด พ่อแม่เรียกว่าลูก เพราะความรักอย่างสุดซึ้ง

ยากที่จะหาสิ่งใดเปรียบเทียบได้ ท่านจึงเป็นผู้กล้าทำ กล้าให้ทุกอย่างแก่ลูก แม้แต่ชีวิตของตน ลูกเรียกชายหญิงว่าเป็นพ่อแม่ ก็เพราะเป็นบุคคลที่ควรแก่การสักการบูชา ควรเคารพอย่างสูง มิใช่เป็นแต่เรียกเท่านั้น

ลูกที่ไม่รู้จักพระคุณของพ่อแม่ จึงหาความเจริญไม่ได้ เพราะพ่อแม่ของตนยังเคารพไม่ได้ จะหาใครเป็นที่เคารพอีกเล่า ลูก ๆ ที่เข้าใจแต่เพียงว่า พ่อแม่ต้องเลี้ยงดูให้อุปการะ เพราะท่านเป็นผู้ให้กำเนิด จึงไม่จำเป็นที่จะต้องตอบแทนท่าน เพราะคิดสั้นและคิดนอกทาง อาจเป็นความสุขความดีของลูกบางประเภท แต่เมื่อนึกให้ไกลออกไปว่า หากเมื่อเป็นพ่อแม่ของเขาแล้ว ได้ประสบสภาพเช่นนี้ จะรู้สึกอย่างไร อย่าเพิ่งลืมคำพังเพยในเรื่องกงเกวียนกำเกวียน สร้างนรกก็ต้องอยู่ในนรก

คติธรรมในสมัยก่อน ซึ่งยังไม่ล้าสมัยนัก กล่าวเปรียบเทียบไว้อย่างน่าฟัง ไม้เท้ายังดีกว่าลูกเนรคุณตั้ง ๗-๘ คน เพราะอาจช่วยประคองตัวไม่ให้ล้ม หยั่งลงในน้ำรู้ได้ว่าลึกหรือตื้น และอาจขับไล่สัตว์ร้ายต่าง ๆ ได้ แต่ลูกเนรคุณแล้ว ไม่อาจเปรียบเทียบกับไม้เท้าได้เลย

ผู้ที่เป็นลูก จึงควรระลึกถึงพระคุณพ่อแม่ จะทำอะไรก็ให้ท่านชื่นอกชื่นใจบ้าง เพราะตลอดชีวิต ก็มีพ่อแม่ได้เพียง ๒ ท่าน แม้กาลสมัยจะเปลี่ยนแปลงไป จะทำให้ลูกเข้าใจว่า เป็นเจ้าเหนือชีวิต แต่ลูกก็ยังคงเป็นลูกของพ่อแม่ตลอดไป พ่อแม่ไม่ได้คลายความเมตตากรุณาต่อลูก ๆ เลย แม้ลูกจะทำให้พ่อแม่ต้องช้ำใจสักเพียงไรก็ตาม พ่อแม่ก็คงเป็นพ่อแม่อยู่นั่นเอง

พระสารีบุตรเถระ ได้แสวงหาโมกขธรรม จนได้ธรรมจักษุดวงตาเห็นธรรมจากพระอัสสชิเถระ ทั้งที่พ่อแม่ไม่พอใจ เพราะพ่อแม่มีความต้องการจะให้ครองเรือน สืบเชื้อสายสร้างสกุลวงศ์ให้เจริญยืดยาวนาน แต่พระเถระกลับเห็นว่าเป็นทุกข์ และสร้างความทุกข์ให้เพิ่มมากขึ้น เพราะทุกชาติที่เกิดก็คือเกิดทุกข์นั่นเอง ท่านเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทีอย่างสูงและบูชาเคารพด้วยการปฏิบัติเป็นประจำ เช่น เมื่อทราบข่าวว่า พระอัสสชิเถระพำนักอยู่ ณ ที่ใดทิศใด เวลาจำวัด ท่านก็หันศรีษะไปทางทิศนั้น อันเป็นการแสดงความเคารพเหมือนส่วนสูงของร่างกายคือศรีษะ จนถูกกล่าวหาเป็นมิจฉาทิฐิ เห็นผิดจากคลองธรรมของพระพุทธศาสนา เนื่องจากหลักเวลาความยึดถือในเรื่องทิศ เช่นนอนหันศรีษะไปทางทิศตะวันออกเป็นเหตุให้มีอายุยืนนาน หรหือนอนหันศรีษะไปทางทิศเหนือ เป็นเหตุให้มีอำนาจวาสนาเป็นต้น

เพราะท่านรู้ว่า พ่อแม่ต้องรักลูกเสมอ ที่ท่านไม่ต้องการให้บวช ก็เพราะกลัวลำบากทั้งทรัพย์สมบัติก็มีมากพอที่จะหาความสุขได้ ต่อมาได้กลับมาเยี่ยม แม้ว่าท่านจะถูกกล่าวประชดประชันสักเพียงไร ท่านก็ไม่โต้ตอบให้เป็นที่สะเทือนใจ ยังคงรู้สึกว่าเป็นลูกที่ต้องรับฟังอยู่เสมอ จนกระทั่งท่านมีโอกาสเทศน์โปรดให้ท่านทั้ง ๒ เกิดดวงตาเห็นธรรมประจักษ์ชัดความจริง เป็นผู้แน่วแน่ในธรรม เป็นผลสำเร็จอันเกิดจากกตัญญูกตเวทิตาธรรม

หากลูก ๆ ทุกท่าน ต่างคิดระลึกถึงความจริง และความกตัญญูต่อท่านทั้ง ๒ อย่าง พระสารีบุตรเถระบ้าง ทั้งครอบครัวและชาติประเทศ คนไม่ต้องเดือดร้อนกระวน-กระวายเป็นโรค

ประสาท ซึ่งต้องเสียเวลาเยียวยารักษากันตลอดชีวิต ต้องหมดเปลืองเวลาในการแก้ปัญหา มากกว่าที่จะช่วยกันสร้างความเจริญ

ฉะนั้น งานศพที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้ จึงมีเหตุให้ชวนพิจารณามากมาย เมื่อลูกต้องพลัดพรากจากพ่อแม่ แม้จะเป็นไปตามธรรมดาของโลก พ่อแม่ก็อดที่จะเศร้าโศกไม่ได้ เพราะความรักความอาลัย พ่อแม่ พ่อแม่ทุกท่านย่อมมีความรู้สึกเช่นนี้ทั้งที่รู้ว่าเป็นความทุกข์ แต่ก็เต็มใจที่จะรับความทุกข์นั้น ๆ นี่แหละคือน้ำใจของพ่อแม่

ร่างกายของบุคคลก็เป็นทุกข์อยู่แล้ว แต่ก็ต้องได้รับความทุกข์เพราะลูกได้จากโลกนี้ไป จึงควรพิจารณาว่า เมื่อลูกจากโลกนี้แล้วพ้นจากทุกข์ส่วนหนึ่งซึ่งมีประจำโลก พ่อแม่ยังคงต้องทนทุกข์ต่อไปอย่าให้ถึงกับตรอมใจในความพลัดพรากกันไปตามลำพัง กรรมของใครก็เป็นของผู้นั้น

พ่อแม่เมื่อมีความเมตตากรุณา ก็ควรจะมีอุเบกขา ความเป็นกลาง วางจิตเฉยในเมื่อไม่สามารถที่จะช่วยเหลือแก้ไขได้ เพราะเป็นไปตามธรรมดาของสังขาร ซึ่งจะต้องเปลี่ยนแปลงผันแปรไปกำหนดพิจารณาความจริงเนือง ๆ ว่า ร่างกายทั้งของตนและผู้อื่นมีความเสื่อม จะต้องพลัดพรากจากกันและกัน ไม่มีใครที่จะหลบหลีกไปได้ ไม่มีใครบังคับบัญชาให้เป็นไปตามอำนาจของตน

เมื่อความรู้สึกเกิดขึ้นว่า เป็นพ่อแม่ ได้กระทำกิจอันเป็นหน้าที่ที่เป็นพรหม เป็นบุจพาจารย์ เป็นอาหุไนยบุคคล เป็นผู้อนุเคราะห์สงเคราะห์ที่ดีของลูกแล้ว ได้ชื่อว่ากระทำหน้าที่ของผู้บังเกิดเกล้าครบถ้วนบริบูรณ์ เป็นที่น่าปีติยินดี โดยที่ไม่มีใครตำหนิ

โดยที่ไม่มีใครตำหนิได้ เพราะตนเองก็ต้องจากโลกนี้ไปเช่นเดียวกัน

พิจารณาให้เป็นมรณสติ อย่าเป็นมรณานุสสติ นึกว่าจะต้องตาย ตายอยู่เสมอ ตายทุกขณะลมหายใจออก จะได้เป็นผู้ไม่ประมาท รีบเร่งกระทำความดีทุกกาลเวลา ไม่ปล่อยให้ล่วงพ้นไปเปล่า ๆ โดยไม่ใช้มรณานุสสติ อันเป็นแต่เพียงตามระลึกถึงความตายของผู้ที่ตายไปแล้ว แต่ระลึกถึงความตายจริง ๆ เป็นอารมณ์ว่า ไม่มีความสงสัยแม้แต่นิดเดียว

ครูอาจารย์ของชีวิต ก็คือภาพที่ปรากฏอยู่ ณ เบื้องหน้านี้เอง ลองตรองดูว่าเราท่านทั้งหลาย ต้องประสบภาวะเช่นนี้ ไม่ล่วงพ้นไปได้ จะได้หายกลัว คลายความวิตกกังวล เพราะทุกคนเกิดมาแล้วก็ต้องตาย จะกลัวอะไร เพราะจุดจบของชีวิตอยู่ที่ความตายเหมือนกันหมด

ทั้งที่รู้กันอยู่แล้วว่า เมื่อสิ้นชีวิตแล้ว นำเอาอะไรไปไม่ได้ ไปตามลำพัง แต่ความโลภ และความหลงผิด ยังครอบงำจิตอยู่ จึงอยากที่จะให้เกิดความสลดใจได้ กายวาจาและใจไม่ตรงกัน บอกให้ผู้อื่นทำได้ แต่ตนเองทำไม่ได้

ความสำคัญของคน จึงอยู่ที่มโนธรรมประจำใจ ยิ่งกว่าความรู้และความฉลาด เพราะผู้ที่มีคุณค่าเช่นนี้เป็นผู้ที่ซื่อสัตย์สุจริต และกล้ากระทำในสิ่งถูกต้องเสมอ ไม่หวั่นเกรงต่อสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะยึดหลักว่า เกิดมาเพื่อทำประโยชน์

บุญกุศลที่พ่อแม่ตั้งใจให้แก่ลูก จึงมีแต่ความบริสุทธิ์ใจ แม้ในเหตุอันสุดวิสัย พ่อแม่ก็ยังเต็มใจช่วยเหลือเสมอ เพราะศาสนาของพ่อแม่ เป็นศาสนาโดยเฉพาะ ซึ่งเกิดมาประจำชีวิต มีแต่เป็นผู้ให้

ตลอดมา จวบจนวาระสุดท้าย ก็ยังเป็นผู้ให้ตลอดไป

ฉะนั้น จะบรรยายข้อธรรม พอเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติและเป็นการศึกษา ให้เข้าใจถึงความหมายของชีวิต ดังใจความสังเขป ณ เบื้องต้นนั้นว่า ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตาไม่ใช่ตน ดังนี้

การศึกษาหลังธรรม ซึ่งเป็นความจริงประจำโลกนั้น แม้ไม่ต้องอ้างว่าเป็นของใคร ความจริงย่อมเข้ากับความจริง เหมือนคนกินอาหารทางปากแต่ที่ต่างกันนั้น เป็นเพราะไม่เข้าถึงความจริง เช่น รู้เพียงพี้กะเพาะ หากรู้ตามเป็นจริงแล้ว ย่อมเป็นผู้เสมอกันในทางความประพฤติ และความเห็น ไม่ต้องวิวาทบาดหมางกันเพราะทิฐิมานะ ที่ยังยึดถืออยู่อย่างผิด ๆ

เมื่อไม่เข้าใจ แต่อยากอวดว่าเป็นความเข้าใจ ก็เลยกลายเป็นผู้ทำลายโดยไม่รู้สึกตัว เพราะเพียงความหมายของศาสนาเท่านั้น ยังไม่ทราบว่า คืออะไร? และมุ่งหมายเช่นไร? จึงยากที่จะเดินถูกทางของความจริง นอกจากคิดเดาเอาเองตามความพอใจ เมื่ออธิบายให้ผู้อื่นไม่เข้าใจ กลับพาลโกรธหาว่า ไม่มีสติ ปัญญาบารมีอ่อน ลืมคิดไปว่าตนเองยังไม่เข้าใจ แล้วจะพูดให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างไร?

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ตอนหนึ่งว่า จะประพฤติอย่างไรก็ตาม จะทรงเพสเช่นไรก็ดี หากประพฤติตนไม่ให้เป็นที่เดือดร้อนแก่ใครแล้ว ได้ชื่อว่าประพฤติถูกต้อง การละบาป ความชั่ว จึงต้องอาศัยการทำบุญ ซึ่งเป็นความดีเป็นหลักประกอบ ที่ยังต้องชำระจิตใจให้สะอาดหมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง หากทำได้อย่างนี้เป็นอันใช้ได้ และน่าสรรเสริญ

ธรรมทั้งปวง จึงหมายถึงบุคคลและธรรมทั้งหมด โดยความ

จริงแล้วเป็นอนัตตา ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ไม่เป็นไปในอำนาจของใคร ว่างเปล่าจากสาระ ผลสุดท้ายร่างกายแตกสลายไป ธรรมก็ดับไป เป็นสัจจะความจริงที่ดำรงอยู่คู่กับโลก พระพุทธองค์ทรงค้นพบจึงบัญญัติให้ทราบและเข้าใจ จะได้ประพฤติถูกต้อง ไม่หลงงมงายเชื่อตามผู้อื่นตลอดไป แต่เป็นผู้เชื่อตน และตั้งอยู่ในเหตุผลประพฤติธรรมที่ชอบ

ข้อธรรมที่น่าคิดระหว่างอัตตาและอนัตตา

อัตตาเป็นการสมมติให้คนเราแบ่งกันทำงานตามหน้าที่ที่เป็นและได้รับมอบหมายเพื่อให้มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกิจการงานนั้น ๆ

อนัตตา คือความจริงที่เป็นอยู่อย่างนั้น ใครจะฝืนละเมิดเพียงไร ก็ปรากฏความจริงอยู่เช่นนั้น เหมือนเอาฝ่ามือปิดดวงอาทิตย์ไม่สามารถจะปิดให้มิดได้ ฉะนั้น

จะค้านในทำนองว่า เมื่อเป็นอนัตตาแล้ว ก็เหมือนไม่มีอะไรจะทำดีหรือทำชั่วก็สูญว่างเปล่าหมด ไม่มีใครเป็นผู้ได้รับผล เพราะเป็นอนัตตาไม่มีตัวตน ปล่อยชีวิตให้เป็นไปตามสบายมิดีกว่าหรือ?

ความเข้าใจในเรื่องอนัตตานี้ บางคราวเข้าไม่ถึง บางครั้งก็เลยไป จึงไม่ตรงต่อจุดหมายอันแท้จริงของธรรมะ จึงมีอนัตตาอย่างหนาแน่นด้วยกิเลส ทั้งที่ต้องการศาสนา ก็เลยกลายเป็นผู้ไม่มีศาสนาไป

ลงพิจารณาตามมรรคทั้ง ๘ ประการ และนำมาเทียบกับไตรสิกขา จะเห็นเนื้อความได้ชัดเจนว่า ระหว่างอัตตาและอนัตตาเป็นอย่างไร? และควรจะปฏิบัติเช่นไร? ได้หมายความแต่เพียงว่าทำให้ว่างอย่างเดียว เพราะคำพูดที่ไม่คุ้นหู หรือพูดไม่จบ อาจทำให้

เข้าใจผิดได้ง่าย จึงต้องพิจารณาให้เข้าใจด้วยตนเอง ดังข้อธรรมที่ว่า วิมังสา การไตร่ตรองพิจารณา ก็คือมีความเข้าใจ จนหายสงสัยในสิ่งนั้น ๆ

มรรคทั้ง ๘ ประการ ทรงยกสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบเป็นประธานเพื่อประสงค์ให้เข้าใจว่า ธรรมคือสังขารและวิสังขารเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตนของใคร เป็นสภาพธรรมที่ดำรงอยู่อย่างนั้นเหมือนเวลาเช้า เวลาสาย เวลาเย็น ไม่ใช่ให้ยึดถือ เป็นแต่เพียงให้กำหนดรู้ตามสภาพที่เป็นจริง มีเหตุผล ทำจิตให้บริสุทธิ์จากกิเลสความยึดถือทั้งหมด คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นหลักธรรมเบื้องต้นแห่งการชำระจิตให้สะอาดไม่มีตัวตนอะไรทั้งสิ้น อบรมปัญญาความรอบรู้ให้เกิดขึ้นก่อน ต่อจากนั้นไปจึงใช้ชีวิตตามที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้องมีศีลสมาธิเกิดขึ้นตามลำดับ ความดีจึงคงที่แน่นอนเชื่อใจได้ ไม่กลับกลอกเปลี่ยนแปลง

ส่วนในไตรสิกขา เริ่มต้นด้วยการรักษาศีล อบรมความประพฤติดีงามให้เกิดขึ้น โดยเว้นจากเหตุแห่งภัยและเวร แล้วจึงอบรมสมาธิให้มีจิตมั่นคงในความดี ซึ่งต้องอาศัยอัตตาการสมมติก่อน จึงเลื่อนชั้นพิจารณาปัญญา คือให้อนัตตาเกิด จนถึงกับปล่อยวางได้ ก็เพราะรู้ตามเป็นจริง

หลักการปฏิบัติทั้ง ๒ ประการเหล่านี้ เหมาะสมแก่บุคคลผู้มีอุปนิสัยต่างกัน หากเป็นผู้มีปัญญาเฉียบแหลม เหมาะสมที่จะนำอนัตตามาพิจารณาก่อน ถอนตนจากกิเลสได้นำไปใช้ในสมมติ ไม่ว่าจะทำงานอย่างไร ย่อมเป็นผู้ซื่อตรงจงรักภักดี และตั้งใจทำงานเพื่องานไม่หวังผลสิ่งใดเป็นเครื่องตอบแทน ดังที่เรียกว่าบำเพ็ญบารมี

หากเป็นผู้มีศรัทธา ความเชื่อมาก ปัญญาน้อย ก็ต้องอาศัยการรักษาศีลอบรมสมาธิ และฝึกฝนปัญญาตามลำดับ มีอัตตาคือการสมมติ และถอนสมมติได้ เป็นอนัตตาในภายหลัง พ้นจากความผูกพันยึดถือ ดังพระดำรัสว่า ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดถืออย่างมั่นคง คือไม่ถือว่าเราเขา

เพราะสังขารร่างกายก็เป็นไปตามสภาพของเขา จึงเหมือนกับเป็นเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับอาศัยชั่วคราว เสร็จงานการแล้ว หรือใช้การไม่ได้ก็ต้องปล่อยวางไป เมื่อยังมีชีวิตอยู่ในโลก ก็ต้องกระทำการงานอย่างชาวโลก แต่ไม่กระทำผิดคิดร้ายต่อใคร มีจิตเพียบพร้อมด้วยความเมตตากรุณา และวางความเห็นแก่ตัว ความโกรธและความลุ่มหลงมัวเมาได้ เพราะการที่จิตถูกความโลภ โกรธ หลง ครอบงำนั่นแหละ ทำให้เกิดความยึดถือคืออัตตาขึ้น จึงต้องเบียดเบียนทำลายกันไม่สิ้นสุด

ความเข้าใจในอนัตตาธรรม จึงสร้างบุคคลให้เป็นสาธุชน คนดีเสมอต้นเสมอปลาย แม้จะได้รับความทุกข์สักเพียงไร ก็ไม่เปลี่ยนแปลงจากดีเป็นร้าย เพราะเป็นผู้รู้จักเหตุและผลได้ถูกต้อง คืออริยสัจจ์ ๔ รู้จักตน รู้จักประมาณตน รู้จักกาลเวลาที่ควรประกอบการงาน รู้จักประชุมชน แม้จะต่างกันด้วยลัทธิศาสนา ก็เข้ากันได้ ไม่อาศัยมานะความอวดดี และรู้จักบุคคลที่ควรคบและไม่ควรคบ

อนัตตา จึงไม่ได้หมายความแต่เพียงว่า ว่างไม่มีอะไร หรือทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่ว กรรมที่ทำเอาไว้อย่างไร ก็ได้รับผลอย่างนั้น แต่เป็นผู้ไม่ติดอยู่ในโลก สิ่งใดที่เป็นโลก สิ่งนั้นก็ต้องเป็นโลกฝืนไม่ได้ โลกจึงมีทั้งความเจริญและความเสื่อม เมื่อไม่ติด

อยู่ในโลก ก็เป็นผู้ไม่ต้องเจริญและเสื่อม จึงเป็นผู้สามารถทำงานได้เต็มที่ เพราะไม่ต้องดีใจจากความสรรเสริญ ทั้งไม่เสียใจจากความครหานินทา ไม่เหมือนกับคนสามัญ เมื่อจะทำอะไรก็ต้องการอย่างนั้นอย่างนี้ หรือเป็นอย่างที่ตนประสงค์จะเป็น ความวุ่นวายจึงเกิดขึ้นเพราะขาดความละอาย กล้าทำอะไรได้ทุกอย่าง โลกจึงต้องการความเข้าใจในอนัตตา เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้น้อยลง ก็คือลดความชั่วลงนั่นเอง หากสามารถเป็นไปได้ ความเข้าใจในเรื่องระหว่างคนทั้งโลกก็คงจะดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ไม่ต้องแข่งขันกันในด้านวัตถุและความพินาศ ทั้งไม่ยอมรับรู้ในความหายนะนั้น ๆ

อนัตตาธรรม จึงเป็นธรรมควรแก่การศึกษา เพื่อให้เข้าใจตนและโลกดีขึ้น ยิ่งในคราวมีทุกข์โศก ก็ยิ่งต้องการความเข้าใจในอนัตตามากขึ้นด้วยประการฉะนี้

ขออานุภาพกุศลบุญที่คณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญมาตราบเท่าวันนี้ จงสัมฤทธิ์ผลอำนวยวิบากสมบัติแก่นายเฉลิมพล ล้วนปรีดาตามควรแก่คติภพนั้น ๆ จงทุกประการ เทอญ

งานธรรมเทศนาในวันทำบุญ ๕๐ วัน

งานศพคุณหญิงบรรเลง ชัยนาม ณ วัดธาตุทอง

วันพฤหัสบดีที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๒

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทธสฺส

สทฺธมฺโม ครุกาตพฺโพติ

ควรเคารพพระสัทธรรม

บัดนี้ จะแสดงพระธรรมเทศนาอนุโมทนากุศลบุญราศี ที่คณะเจ้าภาพพร้อมด้วยญาติมิตร และผู้คุ้นเคย ได้ร่วมใจกันบำเพ็ญกุศล เพื่ออุทิศให้แก่คุณหญิงบรรเลง ชัยนาม ผู้จากไปแล้ว

๕๐ วันที่ผ่านไป เป็นเวลาที่รำลึกถึงด้วยความเศร้าโศก ยังคงคิดว่ายังไม่ต้องการให้จากกัน แม้จะเป็นไปไม่ได้ก็ตาม ก็ยังต้องการคิด คิดจนถึงยอมรับความจริงว่า สังขารร่างกายต้องแตกสลายไป

พิธีกรรมในเรื่องงานศพ จึงมีเรื่องที่น่าคิด การกระทำของท่านคงคงไม่ใช่เป็นไปตามอารมณ์ ท่านต้องมีเรื่องที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในเรื่องที่คนเราเกิดมาแล้วต้องตาย จะควรทำอะไรบ้าง จึงจะเป็นประโยชน์ในเวลาเป็น ๆ เป็นอนุสรณ์ควรบูชาในเวลาสิ้นชีวิตเหมือนอัฐิธาตุที่ปรากฏอยู่

ทำบุญอุทิศให้ผู้ที่ตายแล้ว ก็เหมือนฝึกให้ผู้ทำทำบุญให้แก่ตนเอง และแก่ผู้สิ้นชีวิตแล้ว หากจะบอกกันตรง ๆ ก็ไม่อยากทำจึงต้องอ้างผู้สิ้นชีพแล้ว จึงกลายเป็นพิธีงานศพ สอนคนเป็น ๆ ให้เกิด

ความสังเวชสลดใจ ให้ได้รู้จักหน้าที่ที่จะต้องทำในเวลามีชีวิต เลิกคิดเบียดเบียนล้างผลาญซึ่งกันและกัน ดีกว่าที่จะหาทางด่าว่าประชดประชันกันซึ่งก่อให้เกิดความขุ่นมัวเศร้าหมองใจ พระธรรมบทหนึ่งซึ่งได้ยกขึ้นไว้ในเบื้องต้นว่า สทฺธมฺโม ครุกาตพฺโพ ควรเคารพพระสัทธรรมฯ

พระสัทธรรมในที่นี้ หมายถึงความดีงามทางกายวาจาและใจ ควรเคารพก็คือต้องศึกษาหาความรู้ความเข้าใจและนำมาประพฤติปฏิบัติตาม จะโดยไม่ศึกษา หรือจะปฏิบัติโดยขาดหลักการศึกษา ย่อมเป็นการเสี่ยงดีเสี่ยงร้ายเป็นภัยแก่ตน ผู้ที่เคารพพระสัทธรรม จึงต้องมีหลักธรรมประจำใจ

คุณหญิงบรรเลง ชัยนาม ดำรงอยู่ในสัจธรรมตั้งแต่เริ่มต้นของชีวิต โดยสม่ำเสมอตลอดมา โดยความรับผิดชอบร่วมกับท่านอดีตปลัดกระทรวงต่างประเทศและในขณะที่เป็นเอกอัครราชทูต ต้องช่วยเหลือร่วมกิจการ โดยพื้นความรู้ในธรรมศาสตร์บัณฑิตมีอยู่เดิมช่วยให้เกิดความกลมกลืนสมัครสมานเข้ากันได้กับชาวต่างประเทศทุกประเทศที่คุณไพโรจน์ ชัยนาม ได้เป็นเอกอัครราชทูต ไม่แต่เพียงเป็นแม่บ้านธรรมดา ยังต้องเป็นแม่เมืองเป็นผู้แทนของประเทศในทางวัฒนธรรมเป็นที่น่าภูมิใจในเกียรติที่ยังดำรงอยู่

ผู้ประพฤติธรรมอยู่เป็นสุข ผู้ไม่ประพฤติอยู่เป็นทุกข์ แต่ละบุคคลย่อมสำนึกได้อย่างดีในความสุขและความทุกข์ แม้จะต้องการปฏิเสธสักเพียงไรก็ตาม ความเคารพธรรมจึงเป็นทางถูก ความไม่เคารพธรรมจึงเป็นทางผิด คุณหญิงบรรเลง ชัยนาม จึงเคารพธรรมละเว้นจากอกุศลธรรม ปฏิบัติตามกุศลธรรมเป็นผู้รู้รอบ เพราะได้

ทดลองปฏิบัติมาด้วยตนเอง เห็นธรรมชัดเจนตามเหตุผล ประจักษ์ในโทษทุกข์ของอกุศล จนเกิดความเบื่อหน่าย ซาบซึ้งในกุศลความดี เรียกว่าเคารพพระสัทธรรม เช่น

อุปกิเลสที่เป็นเครื่องเศร้าหมอง เป็นมลทินสำหรับใจ ทำใจให้ขุ่นมัวจะคิดนึกอะไร ก็มีแต่ความเศร้าหมองใจหากไม่เคารพพระสัทธรรม ยอมปล่อยให้มลทินเข้าครอบงำ กิจการที่จะพึงทำด้วยกาย วาจา และใจย่อมติดขัด ไม่สนใจต้องโกรธตัวเอง เพราะบังคับไม่ได้แยกเป็นต้นเหตุ ๘ ประการ คือ ความโกรธ ความลบหลู่ดูหมิ่นท่าน ความตระหนี่ ความริษยา ความเป็นคนเจ้าเล่ห์ คนโอ้อวดพูดปด ปรารถนาเลวทราม มีความเห็นผิด

ควรรู้ทั้งชั่วและดี รู้จักนรกและสวรรค์ จึงจะรู้จักนิพพานได้ รู้จักแต่สวรรค์ไปนิพพานไม่ได้ เพราะความผูกใจในความสุข ความยึดถือเรา คือ อัสมิมานะ จะกราบไหว้พระพุทธรูปองค์ไหนจึงจะเป็นการกราบไหว้ที่ถูกต้อง ก็ต้องทะเลาะกันแทบตายเพราะพระพุทธรูปมีอยู่มากหลาย องค์ไหนเป็นพระพุทธเจ้ากันแน่

ถ้าจะบอกเป็นกลาง ๆ ว่า องค์ไหนไม่มีความโลภ โกรธหลง องค์นั้นคือ พระพุทธะแท้ ลองไปหาเอาเอง เคารพธรรมด้วยการศึกษาและปฏิบัติ ความโกรธ ความขุ่นเคือง ความร้อนใจ ความคิดร้าย โดยประสบอนิฏฐารมณ์สิ่งที่ไม่น่าปรารถนา ดังกิเลสที่เกิดขึ้นเพราะบันดาลโทสะ ย่อมสามารถทำอะไรได้ทุกอย่าง เมื่อโกรธแล้วก็ลุกลามเหมือนไฟไหม้ จงมองดูไฟที่ลุกลามไหม้หญ้าในทุ่งใหญ่ซึ่งอาจจะเห็นว่าเป็นของสวยงาม แต่ความน่ากลัว มีมากเพียงไรลูกโกรธขึ้นมา ก็สามารถฆ่ามารดาบิดาได้ อะไรที่คนถูกความโกรธ

เข้าครอบงำ ทำไม่ได้เป็นอันไม่มี

ความลบหลู่ดูหมิ่นท่าน ผู้ที่ไม่ได้สำนึกถึงบุญคุณของผู้อื่นที่ได้ให้ความอุปการะอุ้มชู ขาดทั้งความกตัญญู รู้พระคุณ และกตเวทีตอบแทนฉลองพระคุณท่านกล่าวว่า แม้จะขนทรัพย์สมบัติทั้งแผ่นดินมอบให้ ก็ไม่ทำให้ผู้นั้นพอใจได้เป็นมลทินที่ร้ายแรงเพียงไร ก็สามารถเข้าใจได้ เพราะคนที่ไม่รู้จักคุณของมารดาบิดาบุญคุณของชาติประเทศที่ได้พำนักอาศัย ให้ความร่มเย็นย่อมไร้ทั้งคุณค่าและราคา เพราะค่าของคนอยู่ที่การพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ริษยาความกีดกันผู้อื่น ไม่ให้ใครดีเสมอตน หรือยอดเยี่ยมกว่าตน เห็นใครดีกว่าทนอยู่ไม่ได้ ต้องคิดหาทางทำลาย ดังการนินทาใส่ร้ายแก่กันและกัน ความริษยาจึงทำให้ผิวพรรณเศร้าหมองไม่ผ่องใส เพราะใจไม่เป็นปกติ แม้จะหาทางปกปิดได้ แต่อิจฉาตาร้อน ตาร้อนปกปิดไม่ไหว ทั้งปาก ทั้งตา และเท้าร้อนไปหมด

ความตระหนี่หวงแหน ไม่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลอุปการะแก่กัน เป็นคนคับแคบ

มายาเจ้าเล่ห์ ปิดบังความชั่วของตน โทษของตนแม้จะล้นฟ้าก็สามารถปิดบังเอาไว้ด้วยอุบายวิธีต่าง ๆ

ความโอ้อวด กลัวผู้อื่นจะเข้าใจว่าตนเขลาขาดปัญญา สู้ผู้อื่นไม่ได้จึงหาทางโอ้อวดเสียก่อน หรือบางท่านที่ชอบพูดมีดีต้องอวด อวดแล้วได้อะไร ได้นิสัยอวดดี ไม่ควรคบ ความดีคนดีจึงไม่อวด

พูดปด อำพรางความจริง หลวกลวงให้ผู้อื่นหลงเชื่อ

ปรารถนาเลวทราม ผู้ที่ต้องการลาภสักการะตำแหน่งหน้าที่ โดยไม่ประมาณตนว่า มีความรู้ความสามารถเพียงไร นอกจาก มุ่งหมายความเป็นใหญ่ด้วยลาภยศ เป็นต้น

เห็นผิด เห็นว่า การทำดี ทำชั่ว จะพึงมีผล ก็เพราะมีผู้พบเห็น ไม่มีผู้พบเห็น ก็ไร้ผล ถือปัจจัยภายนอกเป็นสำคัญ ปฏิเสธการกระทำ เห็นว่าการกระทำก็เพียงสักว่าการกระทำไม่มีผลอะไรไม่มีเหตุปัจจัย ผลบุญผลบาปก็เพียงแต่บัญญัติกันเอง เหมือนคนฉลาดหลอกคนเขลา หรือมีผู้ดลบันดาล

เคารพธรรม คือ ศึกษาข้อธรรมให้รู้ว่ามลทินเครื่องเศร้าหมอง มีอยู่ในใจหรือไม่ เป็นของสกปรก ไม่ควรเก็บเอาไว้ รู้ที่ไหน ก็คือ รู้ที่ใจของตนมีอยู่หรือไม่ เขาเกิดขึ้นได้อย่างไร เคารพพระสัทธรรม ก็มุ่งถึงความรู้ด้วยสติและปัญญา เมื่อรู้ว่าเป็นมลทิน จะได้บรรเทา ให้น้อยลงตามลำดับตราบเท่าละให้หมดสิ้นไป พระพุทธดำรัสว่า ท่านทั้งหลายจงบำเพ็ญกุศลให้เกิดขึ้น ก็เพราะกุศลทำให้เกิดขึ้นได้

คุณหญิงบรรเลง ชัยนาม ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมมา โดยลำดับ โดยมีความเคารพพระสัทธรรม จึงรู้จักว่า เมื่อโกรธ ไม่ยอมให้ความโกรธครอบงำ มีความอดทน อดกลั้น มีเมตตากรุณา มีความกตัญญูกตเวทีรู้พระคุณและตอบแทนฉลองพระคุณ มีมุทิตา ความชื่นชมยินดีต่อสมบัติและชีวิตของผู้อื่น การสงเคราะห์อนุเคราะห์ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กำจัดความตระหนี่ มีจิตใจซื่อสัตย์สุจริต เป็นเครื่องแก้ไขมายา รู้จักประมาณตนว่ามีตระกูลยศศักดิ์ สมบัติ บริวาร และคุณธรรมเพียงไร ประพฤติได้ตามนั้น แก้ไขความ โอ้อวดตน ทำพูดคิดด้วยความจริงใจ เว้นจากการพูดปดได้ ความ

สันโดษพอใจในรายได้ตามกำลังความรู้ความสามารถของตน เป็นเหตุกำจัดความปรารถนาเลวทราม เห็นชอบตามกรรมและผลของกรรมว่า ผู้ทำย่อมได้รับผลเช่นเดียวกับที่ทำ มีดีมีชั่ว ใครเป็นผู้รู้ใจของตนเอง เป็นผู้รู้

ผู้เคารพในธรรม จิตใจเป็นธรรม จึงได้รับความสุขสงบอันเกิดจากความบริสุทธิ์จากเครื่องเศร้าหมองใจ

คุณหญิงบรรเลง ชัยนาม เกิดมาดี ได้กระทำความดีตามเหมาะสม แก่หน้าที่ของกัลยาณชนแห่งสกุลวงศ์นั้น ๆ มีสามีดี มีบุตรดี ได้ประกอบกิจกรรมที่ดีงาม แม้ต้องจากโลกนี้ไปแล้ว ก็ชื่อว่าไปดี สว่างไปรุ่งเรืองไป

ขออานุภาพกุศลบุญราศี ส่วนทักษิณานุประทานกิจที่คณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญอุทิศไว้แล้วนี้ จงเป็นผลสัมฤทธิ์สมความปรารถนาในคติภพนั้น ๆ จงทุกประการ เทอญ

ขอเจริญพร

พระธรรมเทศนา แสดงโดย

พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗)

ธรรมปกครองคน – ธรรมปกครองโลก

ธรรมเป็นเครื่องปกครองคน ธรรมปกครองโลก หายไปไหน? ทำไมความเจริญทางวิชาการ ทางวิทยาศาสตร์ เพิ่มทวีขึ้น แต่ความเสื่อมก็เพิ่มทวีขึ้นเช่นเดียวกัน

เรื่องของคน ไม่ใช่เป็นปัญหาเฉพาะปัจจุบันนี้ หากแต่อดีตกาลก็เคยเป็นปัญหามาแล้ว สืบเนื่องติดต่อกันมาไม่ขาดสาย จะใช้วิธีการต่าง ๆ เป็นหลักปกครอง แม้จะเป็นอุดมคติที่สูงสุดเพียงไร ก็เป็นเพียงอุดมคติที่ต้องแก้ไข เปลี่ยนแปลงโดยลำดับ จนยากที่จะจุดความประสงค์ว่าต้องการอะไร

ความประพฤติดี จนเป็นความเคยชิน เป็นนิสัย เป็นหลักประกันได้ว่า จะไม่กลายเป็นความประพฤติชั่วเพราะคนดีจริง ๆ ไม่ทำความชั่ว คนที่ทำความชั่วได้ เพราะดีไม่จริง คนดีจริง ๆ จึงไม่ใช่อยู่ที่คำพูด พูดเก่งพูดได้ไพเราะสละสลวยชวนเชื่อ แต่อยู่ที่จิตใจของคนนั้นดี

ผู้มีนิสัยชั่ว จะบังคับให้ทำความดี เป็นการยากมาก เพราะนิสัยชั่วลงฝังอยู่แล้ว แม้จะทุบตัวให้ละเอียดก็ไม่สามารถแก้ไขนิสัยเดิมให้เปลี่ยนแปลงนิสัยใหม่ ความเคยชินจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด สิ่งใดที่เคยทำจนชินแล้ว จึงต้องฝึกกำลังใจให้เข้มแข็ง เอาชนะตัวได้ เพียงประกาศชี้แจงแสดงโทษของยาเสพติด เป็นผีเดินได้ หรือจะเป็นเปรตอสุรกาย มีความกลัวบ้างไหม? เพราะจำนวนไม่ได้ลดน้อยลง

อบายมุขอย่างอื่นที่ทำลายสุขภาพและชีวิตของคน ยังมีอีกมากมาย เช่น บุหรี่ สุราเมรัย การพนัน การทุจริตต่าง ๆ ล้วนเป็นทาง

สร้างความวิบัติ และทำลายชีวิตของคนและครอบครัว รวมทั้งชาติประเทศ มีใครบ้างที่ประกาศให้เลิก ละเว้น โดยไม่ให้มีอีกต่อไป เพราะมัวแต่พัฒนาชาติบ้านเมือง แต่เหตุการณ์ร้าย ๆ ของบ้านเมืองยังต้องรับไว้เต็มที่

หากเลิกบุหรี่ สุราเมรัย การพนัน การมอมเมาให้ลุ่มหลงในความร่ำรวยด้วยวิธีต่าง ๆ หากไม่เริ่มต้นตรงนี้ แม้จะสร้างบ้านเมืองให้อร่ามเรืองด้วยทองคำ ผลสุดท้ายก็จะถูกทำลายเหมือนกรุงศรีอยุธยา และจะยิ่งกว่ากรุงศรีอยุธยา เพราะการอ้างว่าปัจจุบันนี้มีประชาชนพลเมือง ๔๕ ล้าน ใน ๔๕ ล้านคน คนที่รักชาติจริง ๆ จะมีสักเท่าไร?

การสร้างนิสัย ก็คือฝึกให้ประพฤติตาม ให้ตรงกันข้ามกับนิสัยชั่ว ฉะนั้น การพยายามพร่ำสอนแนะนำจะไม่มีประโยชน์อะไรเลย ดูแต่การศึกษาปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง? มีแต่ความรู้ความลืมตัวความหลง นึกจะสร้างชาติประเทศเหมือนได้ก้อนดินเหนียวมาก้อนหนึ่ง แล้วปั้นเอาตามใจชอบ ประกาศความยิ่งใหญ่รวมพลังเปลี่ยนเอาตามใจ เพราะวิชาการเท่าที่มีดิบเกินไป ที่จะบ่มให้สุกได้

ทำอย่างไร จึงจะทำให้เกิดความเชื่อได้?

เป็นปัญหาสำคัญที่สุด และก็เป็นธรรมดาที่สุดในยุคนี้ เพราะเป็นสมัยที่อ้างว่า ขาดความอบอุ่นทางใจ ขาดที่พึ่ง เมื่อมีผู้อาสาช่วยเหลือให้ความอบอุ่นหรือเป็นที่พึ่ง ก็ทุ่มเทจิตใจ ยอมเชื่อตามความจูงใจที่น่าเลื่อมใสยิ่ง เป็นสมัยของการโฆษณา ประกาศเป่าหูล่อตาอยู่เสมอ จะจริงหรือไม่จริง ก็ลองเชื่อก่อน ควรปลูกฝังความเชื่อ

ให้เกิดโดยการแสดงเหตุผลเปรียบเทียบ

ผู้เสียสละ จึงควรมีความเมตตา ความบริสุทธิ์ และความสมควรในการที่จะชี้แจงแนะแนว พร้อมทั้งสร้างตัวอย่างที่ดี คือการฝึกหัดประพฤติตามสิ่งที่ดีงาม มีจิตบากบั่นทำตามในข้อที่เห็นว่าเป็นการชอบ มุ่งธรรม เป็นใหญ่ ไม่นิยมลาภผลตำแหน่งหน้าที่เป็นประมาณ ให้มีธรรมปกครองตน ให้มีธรรมปกครองโลก โดยยึดเหนี่ยวธรรม ๒ ประการ คือ

๑. หิริ ความละอายแก่ใจ ไม่ชอบการทุจริต ความประพฤติชั่วทุกอย่าง เหมือนคนรักสะอาด เกลียดชังของโสโครกฉะนั้น

๒. โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อผลของความชั่ว ไม่กระทำกิจที่ตนเห็นว่าเป็นการผิดเสียหาย หวั่นเกรงต่อผลแห่งทุจริต เหมือนเกรงกลัวอสรพิษฉะนั้น

ธรรมทั้ง ๒ ประการนี้ น่าจะมีความหมายพิเศษบางอย่างแอบแฝงอยู่ ไม่เฉพาะแต่เพียงคำแปลว่าความละอาย และความเกรงกลัว ซึ่งจับเนื้อความได้ยาก แม้จะเข้าใจความโดยทั่วไปว่าหิริโอตตัปปะ เป็นธรรมของผู้ดี คือผู้ประพฤติดีนั่นเอง

หิริ ความละอาย ไม่กล้ากระทำชั่ว เพราะนึกถึงวงศ์ตระกูลนึกถึงความไม่เหมาะสมของตน ที่ต้องกระทำความชั่ว จะทำให้เกิดความมัวหมองตลอดไป

โอตตัปปะ ความเกรงกลัว ไม่กล้ากระทำความชั่ว เพราะเกรงกลัวผลแห่งกรรมที่ตนได้กระทำไว้ จะเป็นผลสนองตอบแทนในภายหลัง ทำอย่างไรได้อย่างนั้น และอาจจะได้รับผลหลายร้อยเท่ายิ่งกว่าการกระทำซึ่งไม่มีทางจะแก้ไขได้ เหมือนผลร้ายซึ่งเกิดจากการ

กระทำผิดไปแล้ว แม้จะรู้สึกเสียใจ ก็สายไป

หิริ คือความละอาย ไม่กล้ากระทำชั่วต่อหน้า โดยละอายต่อผู้อื่น จะรู้ว่าตนเป็นคนไม่ดี จะเลิกคบหาสมาคม แต่ยังกระทำความชั่วในที่ลับหลังได้ เพราะไม่มีใครเห็น หรือถึงจะรู้ก็หาหลักฐานพยานไม่ได้ สังเกตจากคนทั่ว ๆ ไป เรียกว่า ไม่ใช่คนชั่วเต็มที่ มักแฝงมาในรูปเช่นนี้ ความชั่วจึงปรากฏช้า ต่อเมื่อสิ้นชีพไปแล้วจึงปรากฏหรือเลือนจางหายไปเลย แต่ความชั่วยังคงเป็นความชั่ว เช่นรักปิดทองเอาไว้ รักก็ต้องมีสีดำ ทองก็คงเหลืองอร่ามแยกลักษณะกัน ในสมาคมของมนุษย์เท่าที่ยังมีบุคคลประเภทนี้อยู่ก็ยังดีที่ยังไม่ถึงกับหมดเนื้อหมดตัว

โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อผลของความชั่ว โดยไม่ทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่ได้นึกหวั่นไหวเกรงต่ออะไรทั้งสิ้น แต่เพราะเกรงกลัวผลแห่งความชั่ว ใครจะทำต่อหน้าและลับหลังก็ตาม ผู้กระทำย่อมได้รับผลเสมอไป จะยกมอบหมายให้ผู้อื่นก็ไม่ได้ เคารพกรรมคือการกระทำเชื่อมั่นในกฎของกรรม ใครทำใครได้ อันเป็นคุณลักษณะอันแท้จริง

ธรรมทั้ง ๒ ประการนี้ เหมาะสมทั้งปัจจุบันและอนาคต เป็นลักษณะของคนดี มียางอาย ไม่ขวนขวายกระทำความชั่ว ทั้งเกลียดทั้งกลัว ไม่เหมือนกับบุคคลผู้ไร้ หิริ โอตตัปปะ กล้ากระทำความชั่วได้ทุกคราวทุกโอกาส ที่ตนจะอาจกระทำได้ เมื่อสิ่งนั้น ๆ เป็นประโยชน์แก่ตน คนที่เห็นแก่ตัวเช่นนี้มีอยู่มากมาย แต่ไม่มีใครยอมรับว่าตนเป็นคนชั่ว อยากเป็นคนดี และดีแท้ จะดีได้เพียงไร เพราะความลับไม่มีในโลก

ธรรม ๒ ประการนี้ ต้องการให้เกิดมีในใจ ให้เป็นความเคารพตน เคารพธรรมอย่างสนิท ช่วยคุ้มครองรักษาคน และอุดหนุนบ้านเมือง จะได้ลดภาระของเจ้าหน้าที่ ตุลาการให้น้อยลง ไม่ล่วงละเมิดกฎหมายและศีลธรรม ส่งเสริมโลกให้มีสวัสดิภาพยิ่งขึ้น ย่อมเป็นธรรมปกครองโลก ให้ได้รับความเป็นสุขตามควร จึงเป็นคุณธรรมที่ควรปลูกฝังไว้ในใจ

อนึ่ง ยังจัดว่าเป็นเทวธรรม ธรรมที่เป็นทิพย์หรือธรรมะของเทวดา ผู้ต้องการเป็นเทวดาประเภทโอปปาติกะเกิดผุดขึ้นใหญ่โตทันที ไม่ต้องเริ่มเป็นเด็กเล็ก เด็กโตก่อน ก็ควรพิจารณาจากธรรมะ ๒ ประการนี้ เป็นโอปปาติกะแท้ เมื่อมีธรรมประจำอยู่ในบุคคลใด ก็ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงเทวะ เป็นเทวดาได้ทันที ไม่ต้องกินนมกินแป้งบำรุงเลี้ยงให้เติบโตโดยลำดับ เป็นโอปปาติกะทั้ง ๆ ที่เป็นมนุษย์ เพราะมีธรรมทั้ง ๒ ประการนี้ ไม่ต้องห่วงโลกหน้า ชาติหน้าเพราะอะไร ๆ ที่เกิดขึ้นปรากฏในโลกนี้ บ่งชัดแล้วว่า เป็นผลของอดีต และเป็นเหตุในอนาคต มีเหตุผลครบบริบูรณ์ จะมาว่าประจานส่อเสียดกัน จะได้ประโยชน์อะไร

จะกลายเป็นประจานความเขลาของตนเองก็ได้ เพราะฉลาดมากเกินไป ความอวดดี และความหยาบคาย ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมแสดงต่อกันเป็นสิ่งที่ไม่สมควรยิ่งเหมือนด่าตนเอง การที่จะด่าใครนั้นเป็นของง่ายแต่ได้ประโยชน์อะไรบ้าง ควรคำนึงถึงกาละเทศะให้มาก

หิริ ความละอาย โอตตัปปะ ความเกรงกลัว จึงเป็นธรรมปกครองตัว และปกครองโลกได้สนิท เพราะละความเห็นแก่ตัวได้สิ้นเชิง

พระเทพญาณกวี

แนวธรรมสังเขป - ความมักน้อย

ความมักน้อย เป็นคำพูดที่ได้ยินกันเสมอ และส่วนทั่วไปก็คือมักน้อยสันโดษ จนแยกกันไม่ออก เพราะเป็นคำพูด ยิ่งภาษาไทยก็ต้องการเพิ่มย้ำความหมายบางประการ แต่คำว่า มักน้อย และสันโดษ มีความหมายต่างกันในที่บางแห่งมีเพราะสันโดษ ในที่บางแห่งก็มีทั้งสันโดษและความมักน้อย เลยเรียกว่ามักน้อยสันโดษ

ในนาถกรณธรรม ว่าด้วยธรรมะเป็นที่พึ่ง มีเฉพาะเพียงความสันโดษ

ในลักษณะตัดสินพระธรรมวินัย และในกถาวัตถุเรื่องที่ควรพูดมีทั้งความมักน้อย เลยเรียกว่าสันโดษ

เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญ ก็สำคัญด้วยกันทั้ง ๒ อย่าง เพราะความมักน้อยมุ่งถึงคุณธรรมประจำใจ ซึ่งมีวิธีที่จะต้องอบรมอย่างหนึ่ง ส่วนความสันโดษมุ่งถึงวัตถุอันเป็นส่วนภายนอก หรือเพ่งถึงการปฏิบัติ ก็ต้องมีความมักน้อยก่อน อบรมจิตใจให้มีคุณธรรมรู้จักที่ควรไม่ควร ชำระจิตคือความคิดให้ผ่องใส

การอบรมในด้านจิต ควรเริ่มต้นก่อนสิ่งอื่น เพราะการกระทำและคำพูดเกิดจากใจ เมื่อใจไม่ได้รับการอบรม กายและวาจาถึงจะอบรมให้ดีสักเพียงไรก็ตาม ก็ดีได้เพียงชั่วคราว เนื่องจากพื้นฐานหรือนิสัย ยังไม่ได้รับการขัดเกลา อบรมให้เป็นธรรมขึ้นมา

ความมักน้อย จึงไม่ใช่การเก็บตัว ไม่ติดต่อเกี่ยวข้องกับคน แต่เป็นการสร้างแบบฝึกหัดจิต ให้ประพฤติตามข้อธรรมอันเป็นเครื่องกล่อมเกลานิสัยให้ดีขึ้นกว่าเดิม เพื่อป้องกันความอวดดี ดูหมิ่นบุคคล

อื่นหรือยกตนข่มท่านในทำนองที่เข้าใจกันว่า ไม่มีใครดีกว่า

หากเข้าใจอย่างผิวเผิน ที่กล่าวกันว่าผู้ที่อวดดี เพราะไม่ดีจึงต้องพูดอวดความดี เพื่อป้องกันความสำคัญผิด แต่ผู้ที่มีดีแล้วกล่าวอวดความดีของตน ก็น่าจะใช้ได้ หรือมีความดีก็ตาม เป็นสิ่งไม่สมควรทั้งสิ้น เพราะความดีเป็นหน้าที่หรือเป็นธรรมดาของคนผู้เกิดมาแล้ว จะต้องประพฤติความดี อย่าให้คนต้องอวดความดีเลย ให้ความดีแสดงความดีออกมาเอง เหมือนต้นไม้ผลตามพันธุ์นั้น ๆ คนก็รู้จักเอง

มานะ ความถือตัว ถือเราถือเขา เป็นมูลเหตุให้คนเรามักมากในความดี อยากดีโดยไม่มีดี จึงพูดว่าทับถมทำลายผู้อื่น โดยยกย่องตนเอง เป็นเหตุให้ลืมตัว ขาดความสำนึกในทางที่ชอบ กลายเป็นผู้หลงตัวเอง เจ้าทิฐิ เป็นคนรั้น ไม่ยอมลงใคร เข้ากับใครได้ยาก เพราะนิสัยซึ่งชอบข่มผู้อื่น

ความมักน้อย จึงเป็นนิสัยที่ดี เหมาะสมแก่บุคคลทั่วไป เพราะสงบเสงี่ยม เรียบร้อย รู้จักวางตัวเหมาะสมแก่กาละเทศะ ถ่อมตนว่ายังมีความรู้น้อย ทำได้น้อย ยังเป็นผู้ศึกษาอยู่ ไม่ทำตนให้ก้าวร้าว จึงทำให้เป็นคนที่เข้ากับคนได้ เป็นผู้ที่รู้จักตน โดยชาติตระกูลยศศักดิ์ สมบัติบริวาร ความรู้และคุณธรรมเพียงเท่านี้ แล้วประพฤติตนให้สมควรแก่ที่เป็นอยู่อย่างไร ความรู้จักตนคือความมักน้อยนี้ เหมือนนกน้อยทำรังแต่พอตัว หรือเรือเล็กใหญ่ ควรจะใช้ในน่านน้ำเช่นไร จึงจะเกิดประโยชน์ ไม่ก่อความเสียหาย

คนที่จะอยู่ร่วมกันเป็นสุข ก็เพราะไม่ทำตัวให้เป็นจรเข้คับคลอง ก็เพราะความมักน้อยนี้เอง อยากมี ก็ต้องทำดี เมื่อทำดีได้

แล้ว ก็ตั้งใจทำดีต่อไป การทำดีไม่มีที่สิ้นสุด ความเจียมตัวเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความสุขความเจริญทั้งปัจจุบันและอนาคต

พระอริยบุคคล ท่านมีความมักน้อย จึงไม่แสดงตนว่า เป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ เพราะแสดงออกไปแล้ว อาจสร้างความเข้าใจผิดหรือถูกก็ได้ บางท่านอาจเห็นว่าเป็นการหลอกลวงให้คนหลงเข้าใจผิด เพราะไม่เข้าใจว่า พระโสดาบันเป็นต้น ไม่ใช่เหตุเป็นกันง่าย ๆ บางท่านอาจสงสัยว่าเป็นกันได้อย่างไร บางท่านก็อาจจะคิดว่า เป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติอยู่ จะมาคุยอวดทำไม บางท่านก็อาจเลื่อมใสศรัทธา

ผู้ที่มีจิตใจระดับเดียวกัน จึงเข้าใจถึงจิตใจกันได้ และก็ไม่เป็นผลดีอะไร เพราะไม่อาจแบ่งปันให้แก่กันได้ ใครทำได้ก็เป็นสมบัติของผู้นั้น พระอริยบุคคลจึงบำเพ็ญตนเหมือนคนธรรมดาสามัญ แต่พิเศษหน่อย ตรงที่ท่านจะไม่ทำความชั่วเลย ให้ความดีเป็นเครื่องอธิบายความดีเอง เพราะเกิดจากการปฏิบัติไม่ได้เกิดจากการแต่งตั้ง

ปัจจุบันนี้ ใครไม่อวดดี คือมีแต่ความมักน้อย แทบจะหาความเจริญไม่ได้ เพราะกลายเป็นคำล้าสมัย มีอะไรต้องเปิดเผยแสดงให้หมด เพื่อยกย่องความสามารถของตน เป็นการจูงใจให้บุคคลอื่นเกิดความเชื่อเลื่อมใส ไม่มีอะไร ก็ต้องพยายามขวนขวายแสดงให้เห็นถึงความสามารถของตน

ความเป็นพระอริยบุคคล โดยมีคนแต่งตั้งจึงมีมากมาย อาจเป็นเพราะคุณธรรมที่อยู่เหนือความสามารถ อะไร ๆ ก็ตั้งกันให้ได้ ทำไมจะตั้งให้เป็นพระอริยบุคคลบ้างไม่ได้หรือ? ความมักน้อยใน

คุณธรรมที่เคยเข้าใจกันว่าเป็นความสงบเสงี่ยมเจียมตัว จึงกลายเป็นความมักมาก ตามความเจริญของโลกที่ต้องการแต่ความเจริญทางวัตถุ ไม่ต้องการความเจริญในทางจิตใจ

ฉะนั้น การพัฒนาคน ก็คือการพัฒนาในทางจิตใจ ให้มีความรับผิดชอบชั่วดี ให้เป็นคนดี ใช้คนดีทำงานเพื่อป้องกันความคดโกง หรือการใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตน จึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะแต่เพียงมีความรู้อย่างเดียว ทำงานได้ แต่ทำให้ดีไม่ได้เพราะไม่ได้ฝึกฝนตนให้ถึงระดับจิตใจ ความรับผิดชอบในหน้าที่จึงไม่ครบบริบูรณ์ คือทำงานเพียงแต่ให้ได้รับเงินเดือนหรือรายได้ แต่ไม่ได้ทำเพื่อให้งานดีขึ้นเจริญขึ้น

ศีลธรรม หรือธรรมจริยา จึงไม่ได้อยู่ที่คำตอบว่าได้คะแนนเท่าไร แต่อยู่ที่ผม เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม คำพูด กิริยาท่าทางความประพฤติ และนิสัยใจคอที่แสดงออกทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน หากได้คะแนนเช่นนี้ผลดีจะเกิดขึ้นทันที เพราะนักเรียนได้รับบทฝึกหัด หัดเป็นคนดี

ความมักน้อย จึงอยู่ที่ฝึกนิสัยของตน และไม่อวดตนว่าเป็นคนดี แต่ก็กระทำตามความดีที่ได้ฝึกแล้ว เช่น

มีศรัทธา ความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ สร้างความเคารพตน ให้เชื่อมั่นในกรรมและผลแห่งกรรม และสัตว์ทั้งหลายเป็นไปตามกรรมที่ได้กระทำไว้ ความแตกต่างกันโดยฐานประณีตบ้าง ทรามบ้างจึงปรากฏ ไม่อาจเลือกได้ตามความพอใจ เพราะได้สร้างกรรมไว้แล้ว

มีความเพียร เอาใจใส่ในธุระการงาน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคข้อขัดข้อง พากเพียรกระทำต่อไป แม้จะล้มแล้ว ก็ลุกขึ้นอีก ไม่ยอม

จำนน เพียรระวังไม่ทำความชั่วที่ยังไม่เกิดขึ้น เพียรละความชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำความดีและรักษาความดีไม่ให้เสื่อมไป เป็นการส่งเสริมศรัทธาให้มั่นคงขึ้น

มีสติ ความระลึก ความรอบคอบ เหนี่ยวรั้งเอาไว้ ไม่ยอมให้ตกไปในอำนาจฝ่ายชั่ว เหมือนมีผู้เตือนว่าอย่ากระทำ อย่าพูด อย่าคิดผิดทาง ควบคุมความเพียรให้ดำเนินไปด้วยดี ไม่หันเหไปฝ่ายชั่ว ระลึกถึงแต่อารมณ์ที่เป็นกุศล ปกครองจิตให้ตื่นตัวอยู่เสมอ ช่วยให้ความเพียรเป็นไปพอดี ไม่มากและน้อยเกินไป

มีสมาธิ มีจิตมั่นคง แน่วแน่ในอารมณ์เดียว ไม่ไหวไปตามอารมณ์ที่มากระทบ ช่วยให้มีสติตั้งมั่นอยู่ตลอดกาลนาน จิตสงัดจากกามและอกุศลธรรม

มีปัญญา ความรอบรู้ ช่วยสนับสนุนคุณธรรมทั้ง ๔ ประการให้ทำงานตามหน้าที่ และช่วยปัญญาให้ไตร่ตรองพิจารณาตามไตรลักษณ์ จนรู้จักความจริงของสังขาร ไม่ลุ่มหลงมัวเมาต่อไป

ความมักน้อย ซึ่งเกิดขึ้นจากการบำเพ็ญคุณธรรมทั้ง ๕ ประการนี้ แม้จะมีครบบริบูรณ์ก็เห็นเป็นธรรมดาว่า คนเราต้องทำความดี ไม่โอ้อวดประกาศยกย่องความดีนั้น ๆ แต่กลับเป็นผู้มักน้อย สงบเสงี่ยม สุภาพอ่อนโยน ความดีจึงเกิดขึ้นแก่ผู้กระทำดี หากการกระทำความชั่วหลอกลวงโลกแล้ว ความดีเกิดขึ้นไม่ได้ หรือเพราะมีดีจึงต้องอวดดี คนไม่ใช่สินค้า

ผู้ใหญ่ซึ่งมีความมักน้อย ควรเป็นปูชนียบุคคล ควรเคารพบูชา
ผู้น้อยซึ่งมีความมักน้อย ควรนับถือตามสมควรแก่ฐานะนั้น ๆ
ความมักน้อย จึงควรเป็นสมบัติของโลกประการหนึ่ง

ความสันโดษ

ความสันโดษ เมื่อยังไม่แปลเป็นไทย อาจแปลตามความพอใจตามนโยบาย ซึ่งทำให้ห่างไกลจากความจริง ฟังแต่เพียงชื่อก็คล้ายกับว่าจะไม่เอาการงาน เพราะสันโดษ ไม่เอาอะไร ก็น่าจะแปลว่าความเกียจคร้าน

คนสันโดษ จึงไม่เกิดประโยชน์แก่ครอบครัวชาติประเทศและแม้แก่ตนเอง เพราะไม่มีเยี่ยงอย่างที่คนเกียจคร้านจะได้ดี มีความสุขความเจริญ นอกจากเป็นความเพ้อฝันนึกเอาเอง จะให้เป็นอะไรก็ได้ คนจึงไม่ควรสันโดษ

แต่ความสันโดษ เป็นคุณธรรมที่ยอดเยี่ยม ซึ่งทุกคนจะต้องปรารถนา เพราะแปลว่า ยินดีเท่าที่ตนมีและตนได้ ไม่โลภไม่เห็นแก่ตัว รู้จักประกอบกิจการงาน ไม่ปล่อยเวลาให้ว่างเปล่าเวลาเป็นทั้งมิตรและศัตรู ไม่รู้จักเวลา เวลาก็ฆ่าคน รู้จักเวลา เวลาก็สร้างคน

ที่ดียิ่งไปกว่านี้ก็คือ ความสันโดษนี้แหละที่สามารถกำจัดคนขี้เกียจ คนขี้โกงให้หมดสิ้นไปได้ ตราบใดที่ยังไม่รู้จักความสันโดษหรือแปลสันโดษตามใจ ตราบนั้น คนขี้เกียจ และคนขี้โกง ก็มีทั่วไปเป็นอันตรายที่สุด บั่นทอนความเจริญทุกอย่าง เพราะผู้เช่นนี้มีแต่ทำลาย เห็นแก่ได้ ไม่เลือกว่าจะถูกหรือผิด คิดแต่ประโยชน์ส่วนตน

ความสันโดษ คือความไม่โลภ ละความโลภได้ แต่กิเลสพวก

เดียวกับโลภะ มีชื่อหลายอย่าง อิจฉา ความอยาก มหิจฉตา ความมักมาก โลภะ ความปรารถนา อสันตุฏฐิตา ความไม่รู้จักพอ อภิชฌาวิสมโลภะ ความเพ่งเล้งอยากได้อย่างเดียว อันตรายที่เกิดจากกิเลสเหล่านี้จึงมีมากมาย ละกันเท่าไรก็ไม่หมด เมื่อมาในรูปของตัณหา ก็กลายเป็นความดิ้นรนทะเยอทะยาน เหตุของความทุกข์ จึงต้องอาศัยความสันโดษเป็นเครื่องละ หากปล่อยให้ความโลภเที่ยวเพ่นพ่านเต็มสถานที่ทุกแห่งแล้ว จะสร้างปัญหาต่าง ๆ ขึ้นจนไม่สามารถแก้ไขได้ เช่นปัญหาโจรผู้ร้าย ปัญหาคนทุจริต ไม่ซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ ปัญหานักโทษเต็มเรือนจำ ซึ่งต้องเปลืองทั้งเงินทองและเปลืองแรงงานโดยเปล่าประโยชน์ ปัญหาคนไม่ทำงาน หวังพึ่งอาศัยผู้อื่นผู้อื่นอย่างเดียว ปัญหาคนปล่อยชีวิตให้เป็นไปตามยถากรรม โชคดีโชคร้าย เป็นต้น

ทั้งหมดนี้ แม้จะเป็นปัญหาคั่งค้างมานาน ก็จำเป็นต้องแก้ไข จะนึกแต่เพียงว่า มีคนชั่วก็ต้องมีคนดีก็ต้องมีคนชั่ว แต่ต้องคำนึงเสมอว่า ต้องให้มีคนชั่วน้อยกว่าคนดี มีคนดีมาก ๆ จะได้ละลายภาพของคนชั่ว อย่าให้เป็นตัวอย่างของใคร ๆ

จะเป็นคนดีได้ ก็ต้องรู้จักความสันโดษอย่างแท้จริง อย่าเป็นแต่เพียงเข้าใจเอาเอง เช่นกษัตริย์ผู้ปกครองประเทศ หากทรงมีความสันโดษ ก็ทำให้ชาติประเทศไม่เจริญ เพราะไม่ทรงขวนขวายขยายอาณาเขตให้กว้างออกไป แม้จะเป็นนิติธรรมของเก่า แต่ก็เท่าอธิบายความประสงค์ของมนุษย์ในสมัยหนึ่ง ซึ่งชอบการรุกรานเพื่อตั้งตนเป็นเจ้าโลก และก็สืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ แต่เปลี่ยนรูปท่าทีใหม่ก็ไม่วายที่จะสร้างชาติให้เป็นมหาอำนาจ ก็เพราะ

เห็นว่าสันโดษไม่ดีจึงหาทางขยายอำนาจให้เป็นเจ้าโลก ซึ่งเจ้าโลกแต่ละคน ก็เหลือเพียงอนุสรณ์แห่งอาชญากร หรือ เพชฌฆาต ไว้เท่านั้น เพราะไม่รู้จักสันโดษ

สันโดษ ไม่ใช่ว่ามีแต่ผ้าผืน เสื่อตัว ก็พอ เพราะสันโดษมีอยู่ ๓ ชั้น

๑. ยินดีตามรายได้ของตน ซึ่งหามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรง แม้จะมากมายเพียงไรก็ตาม เมื่อเป็นอาชีพที่บริสุทธิ์และสุจริตแล้ว ก็เป็นความสันโดษ

๒. ยินดีตามกำลังความสามารถของตน เมื่อมีความสามารถ ก็ทำงานได้มาก รายได้ก็เพิ่มขึ้น คนเราต่างกันก็เพราะความสามารถต่างกัน ผู้ที่มีความสามารถ มีกำลังมาก ก็มีโอกาสมาก เป็นความสันโดษ

๓. ยินดีตามความสมควร เป็นข้อปฏิบัติพิเศษสำหรับผู้ปฏิบัติ ที่จะใช้ของปอน ๆ ราคาถูก เพื่อไม่ให้เกิดภาระหนักใจ ในการรักษา แม้จะได้ของดี ก็ยอมแลกเปลี่ยนให้ผู้อื่น ส่วนตนเองยอมใช้ของเลวๆ เพื่อตัดความพอใจความผูกพัน

ฉะนั้น สันโดษจึงเป็นคุณธรรมที่เหมาะสมสำหรับบุคคลทั่วไป ที่จะได้ใช้สันโดษอย่างถูกต้อง ในเวลาประกอบกิจการงาน และดำรงชีวิตอยู่ จะได้ปลอดจากภยันตรายทุกประการ เพราะทุกคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รู้จักประมาณตน ความพอดีในการแสวงหา การรักษา และการเก็บ

พระมหากัสปเถระ เป็นตัวอย่างของผู้มีความสันโดษ ซึ่งจากคุณสมบัติข้อนี้เป็นเหตุทำให้ท่านได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ศาสนา

และแก่ประชาชน เพราะสิ่งที่ท่านต้องการคือประโยชน์สุขของ ชาวโลก โดยไม่คำนึงถึงความทุกข์ความลำบากของตน ผลที่ได้รับ ก็คือศาสนาคงดำรงมั่นคงตราบเท่าทุกวันนี้

ความสันโดษ เป็นทรัพย์อย่างประเสริฐ

ความสันโดษ เป็นเครื่องงดเว้นจากความชั่วได้ เพราะเป็นผู้ไม่มักได้

ความสันโดษของครอบครัว ไม่มีความประพฤตินอกใจ สร้างหลักฐาน

ความสันโดษ จึงเหมือนเขื่อนกั้นความทุกข์ความโศกในอดีตมิให้เกิดขึ้น

ความสันโดษ สามารถบรรเทาความเศร้าใจที่กำลังเกิดขึ้นได้ และรู้เท่าทัน ระมัดระวังป้องกันเหตุเสมอ

ผู้ปฏิบัติธรรมจึงต้องมีความสันโดษ หากขาดความสันโดษ ก็มีแต่ความโลภ เห็นแก่ตัว ไม่สามารถเจริญงอกงามในธรรมได้

ทำอย่างไร จึงจะช่วยกันละความเห็นแก่ตัว ก่อนนอนและตื่นนอน ลองภาวนาว่า อย่าเห็นแก่ตัว อย่าเห็นแก่ตัว

อยู่ให้สมค่าของคน

อย่าให้คนที่ไม่มีศีล ๕ ประจำชีวิต

อย่าเป็นคนที่อายไม่เป็น ต้องเป็นคนที่มีหิริโอตตัปปะ

ฉะนั้น จึงควรละเว้นคนไม่มีศีล และคนที่ไม่รู้จักอาย เพราะบุคคลเช่นนี้สามารถทำชั่วได้ทุกอย่าง ที่คนดี ๆ เขาไม่ทำกัน ทั้งไม่คิดจะทำต่อไป

จะเป็นอะไรดี? ก็ต้องเป็นคน จะเป็นคนประเภทไหน? จะเป็นประเภทไหนก็ตาม ต้องเป็นให้ดีที่สุด และเป็นประโยชน์มากที่สุด ไม่ใช่แต่เพียงสักว่าเป็น แต่ไม่ได้กระทำกิจหน้าที่ที่ตนเป็นอยู่แล้วให้ดีและมีคุณต่อประชาชน มีความรับผิดชอบด้วยตัวของตัวเอง

จะเป็นเด็ก เป็นผู้ใหญ่ เป็นหญิง เป็นชาย เป็นได้ทั้งนั้น อย่าเป็นแต่เพียงเปลือกกระพี้เพียงภายนอก ควรเป็นให้ถึงแก่นในภายใน จึงจะน่าสรรเสริญ เป็นกันมาแล้ว กำลังเป็น และจะเป็นต่อไป ไม่ควรเป็นแต่เพียงเฉพาะส่วนตัว เพราะในชีวิตมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมากมาย จึงควรมีจิตใจโอบอ้อมอารีแบ่งความสุขให้ผู้อื่นบ้าง ไม่เห็นแต่เพียงประโยชน์ส่วนตัว

อยู่ให้สมค่าของคน แม้จะเป็นเพียงประโยชน์สั้น ๆ แต่ก็พอเพียงที่จะแสดงให้เห็นว่า หน้าที่ของแต่ละบุคคลเป็นเช่นไร ไม่ใช่เพียงคิดแล้วเขียน หรือนั่งประชุมพูดโต้เถียงกัน เพื่อค้นหาเหตุผลอันแท้จริงเป็นอย่างไร แต่ผลสุดท้ายก็ปล่อยให้กาลเวลาผ่านพ้นไป โดยที่นึกว่า ตนเป็นบุคคลพิเศษ คนอื่นใช้การอะไรไม่ได้

ค่าของคน จึงอยู่ที่รู้จักพูด และต้องรู้จักรับฟังเหตุผลด้วย เพื่อเปรียบเทียบกัน และได้รู้จักเลือกเฟ้นหาสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งไม่เฉพาะแต่ของตนเท่านั้น ของผู้อื่นอาจดีกว่าประเสริฐกว่าก็ได้ เพราะบางคนก็ดีแต่พูด พูดแต่ดี แต่ตัวเองไม่มีดี บางคนพูดไม่ดี พูดไม่เป็น แต่ผู้นั้นมีอะไรน่าเคารพนับถือ

คนจึงควรหาค่าของคน ไม่แต่เพียงหาราคาของคนว่าประมาณสักเท่าไร คุณค่าจึงเป็นสมบัติอันประเสริฐ ราคาจึงเป็นเพียงเครื่องสักการะบูชา ซึ่งหาความถาวรไม่ได้ คุณค่าเป็นสมบัติที่ไม่รู้จักตาย สืบเรื่องกันมาเป็นเวลาแสน ๆ ปี ก็ยังไม่รู้เสื่อมสลาย เพราะเป็นความจริงที่มีประจำโลก แม้จะไม่มีใครเข้าใจ ความจริงก็ยังคงเป็นความจริงเสมอ

ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นหลักมีประจำโลกหรือประจำประเทศ ในด้านความรู้สึกของคนแล้ว ก็เห็นจะมีเพียงชื่อนี้เรียกขานกันว่า ชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ แต่ความสำคัญแต่ละอย่างเท่าที่มีอยู่ จะมีใครสนใจเพียงไรนั้น ดูจะเลือนลางจืดจางไปทุกที นอกจากพูดตะโกนออกไปว่า ข้าพเจ้ารักชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ แต่ในด้านการกระทำมีหรือไม่ ก็ชวนให้สงสัยอยู่เสมอ เพราะคนที่เรียกว่าเป็นคนเก่งนั้น ความจริงไม่ได้เก่งอะไรเลยก็มีแต่สรรเสริญยกย่องกันขึ้นมา ก็เลยกลายเป็นวีรชน มหาบุรุษ หรือคนสำคัญของโลกไป

กาลเวลาจึงเป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นความจริงได้ว่า ผู้นั้นมีดีหรือขาดดีอะไรบ้าง

ทุกคนจึงไม่ควรลืมตัว ลืมหน้าที่ เท่าที่ทุกคนต้องรับผิดชอบ

ต่อผลแห่งงานนั้น ๆ ว่า การมีชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นหลักสำคัญ ในการที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญเท่าที่จะต้องทำตามลำดับก่อนหรือหลัง ซึ่งมักเห็นกันง่าย ๆ ว่า ไม่สำคัญหรือประโยชน์ส่วนตัวสำคัญกว่าสิ่งใดทั้งหมด หากไม่ทำเพื่อตัวแล้วจะทำเพื่อใคร เป็นผู้โอบอุ้มอุปการะตัวเรา นอกจากตัวเรา ที่สร้างมาด้วยน้ำพักน้ำแรงของเราเอง

ความลืมตัว ทำให้คนเราลืมชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นหลักการร่วมกัน เพื่อความมั่นคงในอนาคตต่อไป คนเราไม่ใช่จะมีชีวิตอยู่แต่เพียงปัจจุบัน แต่ต้องอยู่เพื่อคนข้างหลังด้วย เพราะเกิดก่อนเขา ก็ควรได้ทำประโยชน์อะไรบางอย่างให้เป็นมรดกตกทอดถึงเขาบ้างเหมือนท่านที่เป็นบรรพชนได้สร้างชาติเอาไว้ฉะนั้น

จะทำอะไรก็ตาม ควรระลึกถึงประโยชน์ส่วนใหญ่หมือนปลูกต้นไม้ใหญ่ได้อาศัยร่มเงาใบดอกผล และมีอายุยืนนานที่จะให้ความสุขความสบาย หากจะทำเพื่อประโยชน์เฉพาะหน้าเท่านั้นสิ่งเหล่านั้นจึงเป็นเพียงความสุขในเวลาฝัน ตื่นขึ้นมาแล้วไม่มีอะไรเหลืออยู่เลย

พึงสละสุขประโยชน์ส่วนน้อย เพื่อประโยชน์สุขส่วนใหญ่

นี่คือหลักธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของชีวิตการปกครองและของทุกสิ่งทุกอย่างเท่าที่เป็นความจำเป็น จะต้องมีต้องเป็นต้องใช้หากขาดหลักธรรมข้อนี้แล้ว ย่อมยากที่จะสร้างชีวิต หรือชาติ ประเทศให้เจริญมั่นคงได้ เพราะไปยึดถือสิ่งที่ไร้ประโยชน์ว่า เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ สิ่งที่เป็นคุณกลับเห็นว่าเป็นโทษ

จากความเจริญไปหาความเสื่อม ง่ายเหลือเกินและเร็วด้วย

แต่จากความเสื่อมไปสู่ความเจริญ ยากมาก ต้องใช้เวลานาน กว่าจะรู้สึกตัวว่าตกอยู่ในอำนาจของความเสื่อมจึงสายเสียแล้ว คนเราส่วนมากก็เป็นอย่างนี้ แม้จะมีความรู้ความฉลาด บางคราวก็มองข้ามไป ไม่ได้นำความรู้และความฉลาดนั้น ๆ ออกใช้ให้เป็นคุณจริง ๆ จึงต้องสูญเสียเวลาในการศึกษาหาความรู้ ได้มาแล้วก็มีแต่ก่อโทษ

ความรู้ที่เกิดแก่คนพาล ก็เพื่อจะทำให้ประสบความหายนะเร็วขึ้น

ความรู้ที่ขาดความประพฤติดี จึงเป็นภัยอันตรายอย่างใหญ่หลวง เพราะมีโอกาสใช้ความรู้นั่นเอง เป็นเครื่องมือสำหรับทำความชั่วทุกอย่าง ปิดบังอำพรางความชั่วได้อย่างสนิทสนม ทุกคนต้องเชื่อและไว้ใจในความรู้ที่แสดงออกมาและคนธรรมดาส่วนมากก็ใช้แต่ตาและหูเท่านั้น เป็นเครื่องตัดสิน ไม่ได้ใช้ความคิดความเข้าใจให้ลึกซึ้งลงไป

ความประพฤติดีที่ขาดความรู้ ก็เป็นเช่นเดียวกัน ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรเลย เพราะขาดความรู้ ความเข้าใจ ความประพฤติดีเช่นนั้น จึงไม่เกิดประโยชน์อะไร สิ่งที่ไม่ควรทำ กลับกล้าทำ สิ่งที่ควรทำ กลับไม่กล้าทำ รู้เท่าไม่ทันกาลเวลา จึงเป็นการสูญเสียประโยชน์ไปอย่างน่าเสียดาย

ความเชื่อของคนเรานั้นเป็นของดี แต่ต้องเลือกเชื่อศรัทธาที่แปลว่าความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อนั้น ถูกต้องดี เป็นความเชื่อที่มีเหตุผลเพียงพอ ไม่ใช่เป็นการเชื่ออย่างงมงายที่ถอนไม่ขึ้น แม้จะคั่นสุดท้ายอาจจะเชื่อในทำนองที่ว่า ถึงจะผิดก็เชื่อ ใครจะทำไม?

อาจจะเป็นความจริงที่ว่า เรื่องของความเชื่อบังคับกันไม่ได้ แต่ก็ควรให้ความเชื่อได้เชื่อโดยมีเหตุผลสมควรบ้าง ยิ่งปัจจุบันนี้มีเรื่องราวข่าวคราวเกิดขึ้นมากมาย จนฟังแทบไม่ไหว จึงต้องเลือกเฟ้นเชื่อ เพื่อให้ทราบถึงจุดประสงค์ของเรื่องนั้น ๆ มุ่งในทางส่งเสริมหรือมุ่งทำงาย จากค่าของคน ซึ่งกลายเป็นราคาของคน จึงทำให้เกิดเรื่องสับสนได้ง่าย เรื่องนิดเดียว อาจจะกลายเป็นเรื่องใหญ่และเป็นเรื่องสำคัญ เพราะตัวบุคคลผู้พูดมุ่งจะให้ความเชื่อ

ฟังหูไว้หู อาจจะไม่เก่าเกินไป ยังใช้ได้เสมอ ทั้งเป็นประโยชน์มากที่สุด มีทั้งสติและสัมปชัญญะ คือ ทั้งคิด และหาเองสืบหาความเข้าใจอย่างแท้จริงได้ เพราะไม่มีอะไรจะร้ายเท่าลิ้นของคนดังคำพังเพยที่ว่าดีอยู่ที่ปาก ซึ่งอาจจะหมายความได้ทั้ง 2 ทาง คือดีจริง ๆ ก็ได้ หรืออาจจะดีแต่เพียงปากก็ได้

ดูคนจึงไม่ควรดูเพียงราคา แต่ดูให้เห็นคุณค่าของบุคคลนั้น ๆ ด้วย สมัยก่อน เงินซื้อคนไม่ได้ สมัยนี้เงินสำคัญกว่าคน ราคาของคนจึงถูกมาก ค่าของคนก็พลอยต่ำไปด้วย ควรจะเชื่ออย่างไรและเชื่อใครจึงเป็นปัญหาที่ตอบได้ยาก ไม่มีอะไรเป็นเครื่องวัดหรือเป็นหลักประกัน ให้เห็นถึงความแน่นอน

เพราะถึงคราวที่จะดื้อด้านไม่ยอมเชื่อ ก็ดื้อเสียจริง ๆ ไม่ยอมรับผิดทั้งหมด มีแต่เรื่องถูกอย่างเดียว จะอธิบายให้เหตุผลอย่างไรก็ตาม ไม่ฟังทั้งสิ้น ฝังความคิดของตัวให้จมดิ่งลงไปจนถอนไม่ขึ้นซึ่งเป็นความงมงายทั้งในอดีตและปัจจุบัน

เชื่อง่ายหรือไม่ยอมเชื่อ ไม่ดีทั้งนั้น จึงควรเลือกเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ไม่เช่นนั้น จะกลายเป็นเรื่องที่เชื่อตาม ๆ กัน เพราะเรื่อง

อัศจรรย์ต่าง ๆ หรือปาฏิหาริย์ ซึ่งมีอยู่มากมาย ก็เป็นแต่เพียงรับฟังกันมา และยังไม่รู้ตามข้อเท็จจริง จึงเป็นคนที่ยอมรับกันว่า น่าอัศจรรย์จริง แต่เมื่อรู้จักกันแล้ว ก็เป็นเรื่องธรรมดานี้เอง เช่นฝนตกฟ้าร้องเป็นต้น

เหตุนี้ พระพุทธองค์จึงประทานพระดำรัสไว้ในกาลามสูตร ก็เพื่อให้รู้จักเชื่อในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้เป็นตัวของตัวเอง ให้รู้จักพึ่งตัว เพราะทุกคนมีอวัยวะร่างกายครบบริบูรณ์เท่ากัน ก็ควรใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่ใช่มีเอาไว้ให้ผู้อื่นดึงลากไปตามใจชอบ

วิธีปลูกศรัทธาของพระพุทธองค์ จึงควรเป็นแสงสว่าง สำหรับสอดส่องหาความจริง คือ

๑. อย่าเชื่อโดยฟังตามกันมา ควรเลือกเฟ้นเก็บกากทิ้งเสียบ้าง เพราะสิ่งที่ฟังมานั้น อาจจะไม่ได้ฟังครบถ้วนขาด ๆ หล่น ๆ เข้าทำนองฟังไม่ศัพท์จับเอามากระเดียด เสียงเขียดฟังเป็นเสียงกบ ปลาหลุดมือตกน้ำตัวใหญ่ ขนนกเพียงขนเดียว กลายเป็นนกตั้งฝูง นิสัยเชื่อง่าย จึงควรแก้ไขให้เป็นเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ

๒. อย่าเชื่อโดยเข้าใจว่า เป็นของเก่าสืบเนื่องกันมานาน หากไม่ดีจริงแล้ว จะมีคนจำมาตราเท่าทุกวันนี้หรือ? ของเก่า ที่ดีก็มีที่ไม่ดีก็มี อะไรที่เป็นความดี ก็ควรเชื่อ อะไรที่ไม่ดี ก็ไม่ ควรเชื่อ เก่าลายคราม ก็ควรเชื่อ เก่าที่ไม่เข้าเรื่องเข้าราว เก่าผุเก่าพัง ก็ควรทิ้งไป ทั้งหมดนี้จึงหมายถึงประเพณี ที่สืบต่อกันมาช้านาน เช่น ผีบ้าน ผีเรือน เป็นต้น แท้จริงก็คือเจ้าของบ้าน เจ้าของเรือนนั้นเอง เรื่องของคนก็ยุ่งพออยู่แล้ว ยิ่งนำเอาผีสางเข้ามาประกอบด้วย ก็ยิ่งยุ่งใหญ่ เพราะผีเหล่านั้นก็คือผู้ที่เคยยุ่งมาแล้ว ทนยุ่งของคนไม่ไหว

จึงต้องจากโลกนี้ไป จะให้มาเพิ่มความยุ่งยากอีกทำไม คนหลอกคนก็พออยู่แล้ว อย่าให้ผีมาหลอกคนเลย

๓. อย่าเชื่อโดยตื่นข่าว ตื่นอะไรก็ไม่ร้ายเท่าตื่นคน ยิ่งห้ามเหมือนยิ่งยุ ข่าวลือในเรื่องความอัศจรรย์จึงมีอยู่เสมอ ผู้วิเศษเกิดขึ้นที่นั่นที่นี่อยู่ตลอดปี และคนเราก็ชอบตื่นข่าว อดไปอดพูดไม่ได้ ตามวิสัยของคนที่ชอบการทดลอง ถูกเข้าคราวหนึ่งสองคราวก็ไม่ยอมเข็ดลืมทุกครั้งไป จนกว่าจะหมดเนื้อหมดตัว นั่นแหละจึงจะหลาบจำ ผู้ที่เคารพนับถือพุทธศาสนา ไม่น่าจะเป็นคนตื่นข่าวเลย แต่กลับปรากฏว่ามีมาก หากมีคำว่าพุทธะ คือรู้หรือตื่นติดใจอยู่บ้างสักเล็กน้อยก็คงจะไม่ถูกต้ม แม้แต่ในขอบเขตแห่งพุทธสถานเอง ก็เป็นส่วนหนึ่งซึ่งทำให้เกิดการตื่นข่าวขึ้นมาได้ ประกวดอะไร ๆ ต่ออะไรก็มีมามากแล้ว มาถึงสมัยประกวดเหรียญทองเหลือง ทองแดง เหรียญศักดิ์สิทธิเป็นสิ่งของที่นำมาหากินได้คล่องและก็หลอกคนได้ง่าย หาเงินทองใช้สบาย ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ คือการสร้างตัวให้เป็นหลักฐานมั่นคง สัมปรายิกัตถะประโยชน์ คือการสร้างความดีให้เกิดขึ้นในตนแทบจะไม่จำเป็น มีเหรียญวิเศษอันเดียวก็พอ ตื่นจากหลงเป็นของดีแต่อย่าให้เป็นคนตื่นข่าวก็แล้วกัน

๔. เชื่อโดยอ้างตำรา ตำราเป็นเพียงบทเรียน เป็นแผนที่ชี้แสดงให้เห็นขอบเขตบริเวณโดยสังเขป เพื่อให้เกิดสติปัญญา ความรู้ความสามารถ เมื่อจะทำอะไรต้องอ้างตำราเสมอไปแล้ว ก็ดีอยู่เฉพาะตามตำรา แต่พอผิดตำราหรืออยู่นอกเหนือแผนที่ ทำอะไรไม่ถูก หรือตำราเล่นนั้นว่าอย่างนั้น ตำราเล่มนี้ว่าอย่างนี้ มากตำราออกไป ก็ได้แต่เป็นเพียงเครื่องอ้าง การทำและการแก้ไข ก็มุ่งหมายทำให้เหมาะสม

แก่กาละเทศะ ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ทำและผู้อื่น ตำราจึงเป็นเหมือนหนึ่งแสงสว่าง ที่ควรเลือกทำ เป็นอาวุธที่ทำลายความสงสัยให้หมดสิ้นไป ต้องทำด้วยตนของตนเอง ใช้ตำราเป็นสะพานสำหรับข้ามคลองข้ามแม่น้ำ ไม่ใช่แต่เพียงเกาะติดสะพาน หรือดีแต่เพียงพูดว่าตำราเอาไว้อย่างนั้น ควรทดลองให้ประจักษ์ชัดด้วยใจของตนเอง จึงจะรู้ได้ว่าตำราจริงหรือไม่จริง หรือควรตัดทอนเพิ่มเติมอย่างไร ตำราทุกเล่มเป็นของดี แต่จะดีจริง ๆ ต้องรู้จักใช้เป็น และอย่าเป็นแต่เพียงเจ้าตำรา เพราะจะทำให้รกโลก

๕. อย่าเชื่อโดยนึกหาสาเหตุเดาเอาเอง การเดาเป็นนิสัยของคนทั่วไป และคนเราชอบอวดดีอวดฉลาด จึงมักเดาอ้างสาเหตุต่าง ๆ ในผลที่เกิดขึ้นว่าเป็นเพราะเหตุนี้ ยิ่งเดาได้ใกล้ชิด ก็ยิ่งทำให้เกิดความเชื่อใจมากขึ้น ในที่นี้จึงประสงค์เพียงว่าอย่านึกเดาโดยยังไม่ทันได้พิจารณาเหตุผลของสิ่งนั้น ๆ หรือสิ่งอื่นที่เคยเกิดมาแล้ว ทุกอย่างเท่าที่เป็นผลปรากฏ ย่อมมาจากเหตุ การนึกหาเหตุจึงเป็นการค้นหาความจริง เช่นอ้างว่า เจ้ากรรมนายเวรเป็นผู้กระทำ แม้จะทำให้สบายใจบ้าง แต่ก็ไม่ทำให้เกิดความเข้าใจดีขึ้น ควรนึกถึงเหตุอันแท้จริง เพราะผลและเหตุ ย่อมไหลติดตามกันมา ผลมะม่วงย่อมมาจากต้นมะม่วง ความเคารพในกรรม เชื่อกรรมที่ตนกระทำ ไม่ทำให้เป็นบุคคลพาลพาโลบุคคลอื่น รู้จักแก้ไขตัวให้ดีขึ้นเสมอ และการตรองหาเหตุ ย่อมพบเหตุอย่างใกล้ชิด เป็นคติตัวอย่างในกาลต่อไป เชื่อว่าผลทั้งปวง ย่อมมาจากเหตุนั้น ๆ เคราะห์ร้ายของตนมาจากความโง่ของตน

๖. อย่าเชื่อโดยการคะเน การคะเนก็คือการพยากรณ์ล่วงหน้าว่าจะเป็นอย่างนั้น อย่างนี้ ทั้งที่สิ่งนั้นยังไม่ทันเกิดขึ้น การคะเน การประมาณ ก็เป็นหลักการคำนวณอย่างหนึ่ง ซึ่งต้องการคำนวณจากเหตุไปหาผล ไม่ใช่การวาดผลเอาตามใจชอบ จะกลายเป็นสร้างวิมานในอากาศ สร้างปราสาทบนหาดทราย ซึ่งได้ผลเพียงความชื่นใจในระยะแรก การจะคะเนผลอันจะเกิดขึ้นนั้น ข้อสำคัญอยู่ที่ต้นเหตุ เมื่อคาดผลจากเหตุแล้ว ความผิดพลาดย่อมมีน้อย ยังไม่ทันเก็บออมรอมริบเลย นึกเป็นเศรษฐีเสียแล้ว หรือพอเริ่มลงมือทำ งานสำเร็จไปตั้งครึ่งตั้งค่อน ได้ยินว่ากำแพงแก้วสร้างเอาไว้รอบพระอุโบสถ ก็เข้าใจว่าเป็นแก้วจริง ๆ เมื่อเห็นเข้าแล้วจึงนึกอายตัวเองว่าคะเนผิดพลาดไป เพราะขาดความรู้ความเข้าใจ

๗. อย่าเชื่อโดยตรึกตามอาการที่ปรากฏนั้น ๆ เดินตามถนนที่ราบเรียบ ก็อย่านึกว่าจะราบเรียบเสมอไป สิ่งที่ตามองเห็นเฉพาะหน้า และสิ่งที่ปรากฏในภายหน้า ซึ่งตามองไม่เห็นนั้น อาจจะห่างไกลกันมากมาย จะคิดง่าย ๆ เหมือนสูตรคูณนั้นไม่ได้ อาการที่ปรากฏ และสิ่งที่ไม่ปรากฏ อาจจะเป็นเครื่องลวงก็ได้ จึงไม่ควรปักใจหรือทุ่มเทความเชื่อลงไปทั้งหมด เหลือเผื่อไว้บ้าง จะได้เป็นเครื่องป้องกัน ความเสียใจในภายหลัง วิธีทำงานจึงมีหลักอยู่ว่า แม้จะเชื่อมั่นว่าสำเร็จเต็มที่ แต่ลองคิดว่าอาจจะไม่สำเร็จก็ได้ เมื่อสำเร็จสมจริง ไม่ทำให้ตื่นเต้นเกินไป แม้เมื่อผิดหวัง ก็ไม่ทำให้เสียใจมากนัก เพราะคิดไว้ล่วงหน้าแล้ว ไม่ควรด่วนเชื่อล่วงหน้าตามอาการที่ปรากฏ

๘. อย่าเชื่อโดยชอบใจว่าตรงกับความเชื่อของตน ทุกคนมีความเชื่อเป็นสมบัติประจำตัวอยู่แล้ว นับตั้งแต่เชื่อว่า ท่านผู้นี้

เป็นมารดา บิดา ปู่ย่าตายาย เป็นต้น แต่ความเชื่อบางอย่างที่สูงกว่าระดับธรรมดา คือลัทธิศาสนา อันเป็นความเชื่อที่มีประจำใจทุกคน แม้แต่คนที่บอกว่าเป็นคนไม่มีศาสนา แต่คน ๆ นั้น ย่อมมีลัทธิความเชื่อถือบางประการอยู่ในจิตใจ ความเชื่อเท่าที่เกิดขึ้นเพียงเป็นผู้มีลัทธิศาสนาตรงกัน อาจมีข้อบกพร่องบางอย่างได้ เพราะมีแต่เพียงความเชื่อ ยังไม่ได้กระทำตามความเชื่อ หรืออาจจะงามแต่เพียงใบ แต่ไม่มีดอกและผลก็ได้ ผู้ที่หัดติเตือนตนบ้างเช่นนี้ ย่อมทำให้มีสติสัมปชัญญะดีขึ้น หูตาจะได้สว่างมองเห็นทางได้ชัดเจนไม่แต่เพียงถูกใจของตน

๘. อย่าเชื่อโดยเชื่อว่าผู้พูดควรเชื่อได้ จะเป็นใครก็ตาม เมื่อจะเชื่อควรพิจารณาให้รอบคอบก่อนว่า ควรเชื่อผู้พูดหรือเชื่อคำพูด หากหลงไหลเชื่อว่าผู้พูดเป็นคนดีประเสริฐเสมอไปแล้ว หลงเชื่อผู้พูดจะกลับตัวได้ยาก แม้แต่พระอนาคามี บุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ประเสริฐดับราคะ โทสะ ได้เอง ยังหลงตัวเองได้ หากเป็นคนธรรมดาจะไม่หลงกันมากกว่านั้นหรือ ผลไม้ทั้งผล แม้จะดีมีราคาประกอบด้วยประโยชน์ ก็ยังต้องเลือกรับประทาน เพราะมีเมล็ดและเปลือก คนก็เช่นกัน ต้องเลือกเฟ้นดูให้เหมาะสม อย่าให้ตาหรือสมองรวมทั้งจิตใจหลอกตัวเราเองได้ ผู้ชายหลงผู้หญิง ผู้หญิงหลงผู้ชาย ตามตำราท่านกล่าวว่าเป็นของสามัญทั่วไป หากผู้ชายหลงผู้ชาย และผู้หญิงหลงผู้หญิงแล้ว ตำราท่านไม่ได้บอก แต่ตัวอย่างที่เห็น ๆ ก็คือทำให้ล่มจมไปตาม ๆ กัน เพราะความเชื่อที่ว่า น่าเชื่อสมควรเชื่อ เชื่อเสียจนหมดตัว กว่าจะรู้สึกตัวก็เจ็บใจตัวเองจนไม่รู้จะเจ็บที่ไหน? อย่าไว้ใจใครให้มากเกินไป แม้แต่ตัวเราเอง

ยังไว้ใจตัวเองไม่ใคร่ได้ อย่าไว้ใจทาง อย่าวางใจคน จะยากจนเร็ว

๑๐. อย่าเชื่อว่าสมณะผู้นี้เป็นครูเรา ก่อนที่จะได้พิจารณา หากมีความเชื่อว่าผู้นี้เป็นครูของเรา ทำให้เราโง่ไปครึ่งหนึ่งเพราะความเชื่อถือ โดยยังไม่ได้พิจารณาว่าควรหรือไม่ควร ความเคารพ ความกตัญญูกตเวทีต่อท่านผู้มีพระคุณเป็นส่วนหนึ่งจะเคารพกราบไหว้ หรือจะแสดงกิริยาใด ๆ ที่เหมาะสมแล้ว ย่อมสมควรทั้งสิ้น แต่ความเชื่อที่จะเชื่อลงไปนั้นเป็นอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งจะตั้งกองพิจารณาให้ตระหนักชัดด้วยน้ำใจของตนเอง จะแบ่งหรือขอเฉลี่ยความเชื่อมาจากผู้อื่นไม่ได้ ความเชื่อว่าท่านผู้นี้เป็นครูเป็นอาจารย์ แม้โดยสามัญทั่วไปเป็นความดี แต่การปลูกฝังความเชื่อให้เกิดขึ้นภายในตนนี้ นับว่าเป็นส่วนพิเศษ เพราะตนย่อมเป็นที่พึ่งของตน ตนมีธรรมะเป็นที่พึ่ง คนอื่นจะมีใครเป็นที่พึ่งได้ เพราะในเวลาเกิดหรือเวลาสิ้นชีวิต ต้องมาตามลำพัง แลก็ต้องจากไปตามลำพัง ความเชื่อก็คือกล้าที่จะช่วยตัวเอง ให้รอดพ้นจากอันตรายภัยพิบัติ จึงต้องอาศัยความเพียร ความมีสติ มีจิตใจมั่นคง และประกอบด้วยปัญญา ให้เป็นความเชื่ออย่างบริสุทธิ์ใจและเต็มใจ จึงจะได้ความรู้ความสามารถที่ถูกต้อง

พระพุทธเจ้ากล้าตรัสสอนเช่นนี้ เพราะทรงประสงค์ให้เข้าใจในธรรมอันเป็นของประเสริฐ ไม่ใช่ให้เคารพในพระพุทธองค์ก็คือพุทธะก็คือธรรมะ ธรรมะก็คือพุทธะ จึงทรงเป็นพระบรมศาสดาที่ทรงสามารถสั่งสอนสัตว์โลก ให้รู้จักผิดชอบชั่วดี โดยไม่ทรงหวังประโยชน์ตอบแทน มีแต่จะทรงให้ทุกสิ่งทุกอย่างเท่าที่จะทรงให้ได้ มีพระเมตตามหากรุณาธิคุณสม่ำเสมอตลอดไป

ธรรมะจึงไม่มีการบังคับหรือขู่เข็ญ รวมทั้งไม่มีสมบัติอะไรเป็นของขวัญรางวัลสำหรับผู้เชื่อถือ นอกจากความเข้าใจอย่างแจ่มใสชัดเจน และเดินทางถูกต้องต่อสัมมาทิฏฐิ คือความเห็นชอบ ผู้นั้นจะนับถือพระพุทธองค์หรือไม่ ไม่ใช่ข้อสำคัญ ความสำคัญอยู่ที่ว่าผู้นั้นจะต้องละเว้นความชั่ว และประพฤติความดีให้ได้

จะเป็นใคร หรือจะนับถือศาสนาอะไร จึงไม่ใช่ความแตกต่างที่ทำให้คนเราเข้าใจกันไม่ได้ เมื่อข้อประพฤติปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันแล้วย่อมทำให้คนเราเข้าใจกันได้เสมอ ศาสนาจึงเป็นวิธีเดียว ที่จะทำให้คนเราเข้ากันได้

ศาสนา จึงมีหน้าที่เพื่อผดุงรักษาชีวิต ทรัพย์สมบัติ ไม่ใช่เพื่อทำลายหรือเป็นศัตรูต่อกัน คำสั่งสอนของลัทธิและศาสนาใดก็ตามที่มีวิธีการต่างจากนี้ มุ่งทำลายซึ่งกันและกัน ย่อมไม่จัดว่าเป็นลัทธิศาสนา เหมือนหมอมีหน้าที่ช่วยชีวิตคน หากหมอไม่รักษาคนกลับไปฆ่าคน ก็เท่ากับเป็นเพชฌฆาตไป

คุณค่าของคนจึงต้องมีศาสนาเป็นหลักปกครองจิตใจ ควบคุมไม่ให้ประพฤติความเสียหาย หรือก่อภัยอันตรายให้แก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ตลอดจนถึงสัตว์ร่วมโลก แม้จะเป็นคน จึงต้องสร้าง ค่าของคนให้เกิดขึ้น เพื่อทำหน้าที่ให้เหมาะสม และเกิดเป็น คุณประโยชน์

คนเราทุกคน จึงควรรู้จักและบูชาคุณค่าของความเป็นคนไม่ใช่เป็นแต่เพียงเป็นคนเฉย ๆ เมื่อเป็นแล้วก็ต้องเป็นให้ถูกต้องเพราะแม้แต่ต้นไม้ทุกชนิด เมื่อเป็นชนิดไร ยังรักษาคุณสมบัติของชนิดนั้นไว้ได้ไม่เปลี่ยนแปลง แม้จะกลายก็ไม่ห่างไกลกันนัก

หากทุกคนรู้จักรับผิดชอบในหน้าที่ที่ตนเป็นอยู่ และกระทำได้เหมาะสมแก่หน้าที่ของตนแล้ว เรียกว่า รู้จักเป็นและเป็นได้ถูกต้อง คนอย่างนี้หาได้ยาก ไม่ได้หมายความแต่เพียงว่าการได้อัตภาพเป็นคนเป็นของยาก แต่หมายความถึงว่า เมื่อเป็นคนแล้ว เตรียมพร้อมที่จะเป็นคนต่อไปให้สมบูรณ์ได้หรือไม่? เหมือนปัญหาธรรมจุดใต้จุดไฟในเวลากลางวันฉะนั้น แม้แต่การตามไฟไว้ข้างหน้าศพ คงไม่หมายความเพียงให้มีแสงสว่าง หรือให้ศพได้เห็นใครต่อใครที่ได้มาเยี่ยมเคารพศพ แต่หมายถึงบุคคลผู้ได้พบเห็นแล้ว จะได้รู้สึกตัวว่าสว่างแล้วหรือยัง จะได้ตั้งใจกระทำความดีต่อไป ไม่ใช่มานั่งนอนกลัวผี จึงต้องตามไฟให้สว่างทั้งกลางวันกลางคืน

แม้มติเครื่องเตือนหลาย ๆ ประการ เช่นถึงคราวจะได้ ก็ควรได้ให้เป็นไปตามทำนองคลองธรรม ตามความรู้ความสามารถนั้น ๆ ถึงคราวจะเป็นก็เป็นให้ถูก อย่าให้คนอื่นเดือดร้อนเสียหาย หรือได้รับความครหานินทา ต้องแก้ข้อหาต่าง ๆ นานา ซึ่งล้วนแล้วแต่จะสร้างความหลอกลวงทั้งสิ้น เมื่อถึงคราวที่จะต้องคอยก็ต้องคอยต่อไป ไม่ต้องกระวนกระวายเสียอกเสียใจ เมื่อไม่ถึงคราวแล้ว จะทำอย่างไรก็ตาม ผลย่อมไม่สำเร็จอาจประสบความเสื่อมเสียหาย เพราะใจเร็วด่วนได้ เหมือนยังไม่ทันรับเงิน แต่ก็เลี้ยงดูกันอย่างสนุกสนาน ได้รับความสลดใจปลายมือ เพราะคาดการณ์ไม่ถึง

คนที่จะเป็นใหญ่เป็นโต เป็นไม่เป็น ซึ่งทำให้คนอื่นได้รับความลำบาก เพราะบังคับกำหนดทำเอาแต่ใจ ความหมดเปลืองไม่ได้คำนึงถึง แม้ผู้ที่จะช่วยเหลือก็ต้องนอนเอามือก่ายหน้าผาก ผู้ที่ช่วยที่ไม่รู้จักวิธีช่วยจึงได้รับแต่ความช้ำใจ เหมือนวิธีผ่อนส่งใน

ปัจจุบันนี้ ความจริงเป็นวิธีที่ดี แต่เป็นวิธีที่ควรคิดให้มากสักหน่อย อาจโกงกันได้ง่าย เพราะอะไร ๆ ก็ผ่อนส่งหมด เหมือนมีหนี้สินติดตัวมาก จะเอาอะไรไปใช้ชาติประเทศมีหนี้สินไม่เป็นไร เนื่องจากผู้ที่กู้หนี้ยืมสินเพื่อบำรุงสร้างความเจริญให้แก่ชาติประเทศ ไม่ต้องใช้เอง รัฐบาลต่อไปต่างหากเป็นผู้ใช้ หรือประชาชนต่างหากเป็นผู้เสียภาษี ไม่ต้องเดือดร้อนอะไรจะกู้มาสักเท่าไร ๆ ก็ไม่ร้อนใจ

เรื่องสด ๆ ร้อน ๆ มีบางจังหวัดที่ต้องกู้หนี้เพื่อฉลองสมโภชหัวโขน แม้จะสิ้นชีวิตไปแล้วก็ตามยังใช้หนี้ไม่หมดนี่เรียกว่า ไม่รู้จักเป็นและไม่รู้จักช่วย

เคยได้ฟังบอกเล่าจากบางท่านในการเซ็นรับรองหรือรับประกันว่าต้องมีจำนวนพอที่จะใช้ได้ ไม่ถึงกับล้มละลายหมดเนื้อหมดตัว ก็เพียงประมาณห้าพันบาทหรือหมื่นบาทก็น่าเห็นใจ เพราะคนเราถึงคราวจะบิดคดแล้ว ไม่มีอะไรเป็นเครื่องหมายบอกให้รู้ตัวล่วงหน้า กรมอุตุนิยมวิทยาก็พยากรณ์ได้แต่เพียงดินฟ้าอากาศ จิตใจของคนพยากรณ์ไม่ได้ ใครรู้จักจิตใจของตัวเองได้ดีบ้าง

แม้จะเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบในการเงินการทอง อะไรที่ไม่ใช่ของเราแม้แต่สตางค์เดียว ก็ไม่ควรหยิบยืมเอาไปใช้จริงอยู่ ของนิดเดียว ครั้งคราวเดียว อาจนำมาใช้ได้ แต่ความเคยตัวความเคยชินซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ จะฝังประจำเป็นนิสัย เคยครั้งหนึ่งแล้วครั้งต่อ ๆ ไปก็คงไม่เป็นไร ผู้ที่รับผิดชอบในการเงินการทองเสียคนมามากมายก็เพราะเหตุอย่างนี้ ไม่ได้คิดว่าเป็นไฟ แม้แต่ไม้ขีดก้านเดียวก็เผาบ้านเมืองวอดวายได้

ความเป็นผู้รู้จักตน จึงเป็นธรรมจริยาที่สำคัญ จัดเป็น

สัมปปุริสธรรม ธรรมของคนดี ผู้ที่จะเป็นคนดีนั้นต้องเป็นคนทำดี ไม่ใช่เพียงแต่ชาติตระกูลดี หรือชื่อดี นามสกุลดี เพราะใคร ทำดีผู้นั้นก็เป็นคนดี ใครทำชั่วผู้นั้นก็เป็นคนชั่ว จะกลับหรือเปลี่ยน แปลงตามใจชอบไม่ได้ ทุกคนจึงควรทำดีด้วยตัวของตัวเอง อย่าอ้าง เชื้อสายวงศ์ตระกูล ซึ่งท่านเหล่านั้นได้สร้างความดีไว้แล้ว ความดี ก็เป็นสมบัติของท่าน ไม่ควรอวดอ้างหรือตู่ว่าเป็นความดีของตน ค่าของ ความเป็นคนจึงมองเห็นชัดเจนในตอนนี้ เมื่อตนมีความรู้ความ สามารถเพียงไร ก็ควรทำให้ได้ตามความรู้ความสามารถนั้น ๆ

ทำได้จึงควรทำ ทำไม่ได้ไปทำเข้า ย่อมทำให้เสียเวลา และ ต้องแก้ไขกันอีกตามหลักธรรมในข้อที่ว่า ความเชื่อ ความประพฤติดี การศึกษา การสละสิ่งของช่วยเหลือเกื้อกูล และปัญญาความรอบรู้ ของตนมีอยู่เพียงไร ประพฤติให้ได้ตามคุณที่ตนมีอยู่เทียงนั้น เรียกว่า รู้จักตนหรือรู้จักชาติตระกูล ความรู้ ความดี บริวารของตนมีอยู่เพียงไร ปฏิบัติให้ได้เพียงนั้น เป็นผู้ชื่อว่ารู้จักค่าของคน

เหตุนี้แหละ คนเราทุกคนจึงต้องมีความซื่อตรงต่อกัน ให้มี หน้ายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน แม้จะถึงคราวตาย ก็เป็นคนตายเป็น ไม่ต้อง เศร้าโศกเสียใจอาลัยพร่ำเพ้อในสิ่งที่ห้ามไม่ได้ คือความตาย เพราะเมื่อ คราวมีชีวิตอยู่ ได้เตรียมตัวพร้อมทุกเวลา ไม่ประมาทมัวเมา รู้เท่าทัน ความตาย แม้จะจากไปแล้วก็เชื่อว่ามีดีติดตัว และมีดีทิ้งไว้เป็น อนุสรณ์สำหรับชนรุ่นหลัง

คาถาที่ควรท่องเป็นประจำก็มีอยู่แต่เพียงว่า เมื่อมีชีวิตอยู่ ให้ ทุกคนพึงพอใจ เมื่อจากไปก็ให้มีคนคิดถึง เพียงเท่านี้ก็พอสำหรับ ผู้ดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ ไม่ต้องมีชื่อเสียงโด่งดัง หรือมีอำนาจพอ

ที่จะดับดวงตะวันหรือดวงจันทร์ได้

ในหน้าที่กิจการนั้น ๆ ควรคำนึงถึงความจริงให้มากที่สุด เพราะผู้ที่กระทำการงาน มักอวดฉลาดคาดคิดว่าควรจะให้มีแต่ความเจริญ แต่ที่ใดมีความเจริญที่นั่นมีความเสื่อม ที่ใดมีความเสื่อมที่นั่นก็มีความเจริญ เส้นผมบังภูเขาตรงนี้ จึงควรพิจารณาให้ดี จะได้รู้จักความจริงว่าเป็นอย่างไร หากอ่านไม่ออก ผลสุดท้ายจะห่างไกลจากความจริงที่เรียกว่า จริงต่อการงาน จริงต่อการกระทำ เคารพหน้าที่นั้น ๆ เมื่อคราวเจริญจะได้รักษาความเจริญไว้ เมื่อถึงคราวเสื่อมจะได้ไม่ต้องเสียใจให้มากนัก

แม้เมื่อการทำงาน ต้องมีความจริงใจที่จะทำให้การงานสำเร็จ ไม่ต้องนึกถึงความเจริญหรือความเสื่อม เพราะนึกถึงความเจริญทำให้คนเราลืมตัว นึกถึงความเสื่อมทำให้คนเราท้อถอย นึกเพียงอย่างเดียวว่า ต้องทำและทำให้สำเร็จ ไม่ว่างานจะยากง่ายเพียงไรก็ตาม จะตั้งใจพยายามกระทำให้สม่ำเสมอตลอดไป โดยไม่ต้องสนใจถึงความสรรเสริญและนินทาจากผู้อื่น มั่นคงในกิจการนั้น ๆ ความสำเร็จผลนั่นเอง เป็นผลอันน่าชื่นใจ เพราะช่วยให้เกิดคุณประโยชน์แก่ผู้อื่น

คุณค่าของคนจึงสำคัญที่สุด เพราะทำให้งานมีคุณค่าขึ้นได้ เหมือนท่อนไม้ที่ถูกทอดทิ้งไว้อย่างไร้สาระ ผู้ฉลาดยังสามารถนำเอามาใช้ทำให้เกิดประโยชน์ได้

วิธีทำงาน จึงมีหลักอยู่ ๔ ประการคือ

๑. ความเต็มใจที่จะทำการงานนั้น ๆ แม้งานจะไม่เป็นที่พอใจก็ต้องสร้างความพอใจให้เกิดขึ้น จะไปหางานที่ไหนให้ถูกใจตนเสมอไปนั้นหาไม่ได้ เพราะนิสัยคนเราชอบเลือกงาน และทอดทิ้งงาน จึงหา

ทางพอใจในงานอย่างเต็มที่

๒. ความแข็งใจที่จะทำการนั้น ๆ เพราะข้อขัดข้องย่อมมีอยู่เสมอ งานดีหรือไม่ดี จึงต้องดูที่ว่าผู้นั้นมีความเข้มแข็งเพียงไร แม้จอมปลวก ผึ้ง ปลาหมอ เป็นต้น ก็พอจะเป็นครูเป็นอาจารย์ของคนเราได้ทั้งสิ้น ข้อสำคัญอย่าเปราะเกินไป แข็งใจเข้าไว้ไม่ย่อท้อ

๓. ความตั้งใจให้เสมอต้นเสมอปลาย หากจะตายก็ให้ตายกับงาน วิญญูชนจะไม่ได้ครหานินทา รวบรวมทุ่มเทความสามารถลงไปในกิจการนั้น ๆ อย่างเอาใจจดจ่อ อย่างที่เรียกกันว่าหายใจเป็นงาน แต่ไม่ใช่เป็นคนคลั่งงาน รู้จักเวลาทำงาน ความตั้งใจเปรียบเสมือนหางเสือ คัดวาดให้ตรงต่อจุดหมายที่ประสงค์

๔. ความเข้าใจในการงานนั้น ๆ ผู้ที่ทำงาน และมีความเข้าใจในการงานนั้น ๆ มีมากไหม? อาจตอบได้ว่ามีน้อยมีเพียงทำงานได้ แต่ความเข้าใจในงานนั้นมีน้อยมาก จึงต้องสูญเสียโอกาสและความสามารถไปไม่ใช่น้อย เพราะพูดอย่างง่าย ๆ ก็คือทำไม่เป็นยิ่งทำงานแทนที่จะดี กลับมีแต่เสื่อมลง ดีงานนี้ แต่พอเปลี่ยนงานกลับทำไม่ได้ ความเข้าใจคือตัวปัญญานี้ จึงยากที่จะสอนกัน เรียนมาเท่า ๆ กัน แต่ความเข้าใจเท่ากันไม่ได้ เนื่องจากความตั้งใจต่างกันความเข้าใจนี้เอง ซึ่งทำให้คนเรา ทำงานได้สำเร็จรวดเร็วประหยัดทุนรอน รวมทั้งเวลา และยังเป็นคนกล้าหาญที่จะเสี่ยงในการทำงานที่คนอื่นไม่กล้าทำ เหมือนพระพุทธองค์ที่ทรงเข้าพระทัยในการปฏิบัติ ไม่หลงงมงายในสิทธิธรรมเนียมประเพณีเดิม ที่ได้เคยปฏิบัติกันช้านานทรงแก้ไขหาเหตุผลอันถ่องแท้

แม้แต่การศึกษาของพระพุทธองค์ก็ต่างจากผู้อื่น ทรงตั้ง

พระทัยอันแน่วแน่ว่า ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา จะมีเฉพาะแต่อาจารย์เท่านั้นหรือ แม้เราเองก็มีความเชื่อความเพียร ความรอบคอบ ความมั่นคงและปัญญาได้เช่นเดียวกัน จึงทรงเข้าพระทัยในวิชาการ รวมทั้งการปฏิบัตินั้น ๆ ไม่อยากมีความรู้เสมอด้วยอาจารย์ และล้ำหน้าอาจารย์ เพราะทรงเข้าพระทัยว่า ยังมีความรู้อย่างอื่นที่สูงขึ้นไปกว่านี้ ไม่ทรงติดอยู่ในความสุขเพียงผิวเผิน

คุณค่าของพระพุทธองค์จึงสูงขึ้นโดยลำดับ ซึ่งนับได้ว่า ทรงเข้าพระทัยในเหตุการณ์ของชีวิต ซึ่งแม้จะมีความทุกข์สักเพียงไหนก็ตาม ก็ยังมีหนทางที่จะดับความทุกข์ได้ โดยยึดหลักการดับทุกข์ชั่วคราวได้เป็นแนวทาง แม้จะดับทุกข์ให้สนิทก็ต้องดับได้เพราะความเข้าใจเช่นนี้ จึงทำให้คนเราแตกต่างกันมากมาย บางท่านทำอะไรสำเร็จได้ง่ายแต่บางท่านทำอะไรไม่สำเร็จ จนทำให้เกิดความท้อใจ ทอดทิ้งกิจการอันเป็นหน้าที่ที่ตนสมควรจะกระทำต่อไป ทั้งที่ใกล้ต่อความสำเร็จ กลายเป็นเรือล่มเมื่อจอด

ความสุขอันแท้จริงอยู่ที่ไหน? ทุกคนต้องการความสุข อยากเป็นอยากมีสารพัดอย่างเท่าที่ต้องการ ก็เพราะนึกว่าเป็นความสุข แม้บางคราวจะต้องเสี่ยงต่อภัยอันตรายก็ยอม ทั้งที่คนเราต้องทำทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งกลางวันและกลางคืนจนไม่มีเวลาพักผ่อน ก็เพราะต้องการความสุข ความสุขจึงเป็นเหมือนภาพงาม ๆ ที่เราคิดสร้างขึ้นมา ควรจะเป็นอย่างนั้น แต่ก็ตรงกันข้ามทุกที เหมือนเรื่องราวของชีวิตตั้งแต่เด็กเล็กมาก็น่าเอ็นดู น่าสนใจ แต่ภายใต้ของความคิดเช่นนั้นมีแต่ทุกข์ เพราะต้องพลัดพรากจากกันและกัน สุขในทุกข์

หรือทุกข์ในสุข คนเรามองไม่เห็น เหมือนสวรรค์ในนรก และนรกในสวรรค์ เป็นระยะการติดต่อกันไปไม่ขาดสาย จะให้เป็นสุขแท้ก็ไม่ได้ หรือจะให้เป็นทุกข์แท้จนคนเรากลัวและเบื่อหน่าย ก็ไม่ใช่อีก เพราะหมุนเวียนเปลี่ยนสลับกันเสมอ

ความรู้สึกอย่างโลก ๆ จึงต้องการความสุข แต่ความรู้สึกอย่างธรรมต้องการรู้จักทุกข์ และหาทางดับทุกข์ให้ได้ มีใครบ้างที่จะยอมใช้ความคิดเช่นนี้แม้แต่ที่จะบอกว่า เปล่า ว่าง ยุบ พอง ก็เพื่อต้องการหาความสุขทั้งนั้น

ความทุกข์มีอยู่เสมอ แต่ผู้ที่จะพิจารณาเห็นทุกข์ หาได้อยาก เหตุของความทุกข์ก็มี แทนที่จะยอมละกลับเพิ่มพูนขึ้น ได้ ๒ อยาก ๔ เป็นต้น ความดับทุกข์ก็มี แต่ผู้ที่ยอมดับทุกข์หาไม่ได้ จึงมีแต่คนบ่นว่าทุกข์ ทางดับทุกข์ปรากฏอยู่เสมอแต่ไม่มีใครชอบ ไม่สนุก ไม่งดงามไม่สง่าผ่าเผย ไม่มีการเฉลิมฉลองกันอย่างเกรียวกราวจึงเห็นว่าจืดชืดไป ได้เพียงอาศัยเป็นหนทาง สำหรับเลี้ยงชีวิตและสร้างความศักดิ์สิทธิให้เกิด

ความจริงเหล่านี้เป็นความจริง แต่เป็นความจริงที่อาภัพ เพราะไม่มีใครต้องการ โลกจึงต้องสับสนอลเวงเพราะแข่งขันแย่งกันกระทำชั่ว กระทำผิดสิ่งที่ได้มาทั้งหมดนั้น ลองคิดดูว่า ได้จากการกระทำอะไรไว้ จะเข้าใจได้ทันทีว่าน่าชื่นใจ หรือน่าช้ำใจ มีใครและที่ไหนที่มีการแข่งกันทำดี เพราะเพียงแต่ความอยากก็ทำให้ใจขุ่นมัวเสียแล้ว ดีจึงกลายเป็นอิจฉาริษยาในระหว่างกันและกันจะไม่ยอมให้ใครดีเกินกว่าตนไปได้ ก็ต้องทำลายอีกฝ่ายหนึ่งลงให้ราบคาบ

สภาพที่ควรพิจารณา เพราะมีลักษณะอาการเหมือนกันหมด คือ

๑. วัยเด็ก มีแต่ความสนุกสนานร่าเริงบรรเทิงใจ ไม่ต้องรับผิดชอบอะไรทั้งสิ้นขอให้ได้กิน นอน สนุกก็แล้วกัน ใครจะเดือดร้อน จะยากจนอย่างไร ไม่ต้องคิดถึง

๒. วัยหนุ่มสาว มีแต่ความสุขความสดชื่น อนาคตแจ่มใส วางโครงการอย่างงดงามเอาไว้ ต้องทำต้องเป็นอย่างที่ตนต้องการ บูชาความเฉลียวฉลาดปราดเปรียวตัดสินใจได้รวดเร็ว มีหลักการก้าวหน้าทันสมัย เหมือนโลกเป็นสมบัติของฉัน

๓. วัยกลางคน รู้สึกตัวบ้าง เพราะชีวิตที่ผ่านมานั้น ได้สอนให้รู้จักความจริงว่าที่คิดเอาไว้ตั้ง ๑๐๐ อย่าง ๑,๐๐๐ อย่าง แม้แต่อย่างเดียวก็สำเร็จได้ยาก บางคราวน้ำตาตกใน บางสมัยก็ผ่องใส มีสุขมีทุกข์เคล้ากัน ไม่ไว้ใจตัวเอง ทางของชีวิตไม่ใช่จะมีแต่บวกอย่างเดียว ลบคูณหาร ก็ยังมีอีก ชั่ว ๗ ที บางทีไม่ดีสักหน

๔. วัยชรา มีแต่ความทุกข์ อะไร ๆ ทุกข์ไปหมด ความสุขจึงเป็นเหมือนความหลอกลวงพอให้สบายใจ ร่างกายทุกส่วนก็เต็มไปด้วยทุกข์ โรคภัยไข้เจ็บ ความรับผิดชอบ แม้จะสลัดทิ้งเท่าไรก็ตามสลัดไม่ออกจึงต้องทุกข์ทั้งตนและนำทุกข์ของคนอื่นมาประดังกันไว้ เบื่อแสนเบื่อ ก็จำต้องอดทน จวบจนวาระสุดท้ายที่จะต้องจากโลกนี้ไป เมื่อไม่ถึงคราวถึงสมัยแล้ว จะทำอย่างไรก็ตาม เมื่อยังไม่หมดหนี้เวรก็ต้องทุกข์ทรมานต่อไป และก็พลอยให้ผู้อื่นทุกข์ทรมานด้วย เพราะมีส่วนเกี่ยวข้องถึงกัน แม้จะอยู่โดยไม่มีประโยชน์อะไร ก็ต้องอยู่ต่อไป

เป็นคนก็ต้องมีสุขมีทุกข์อย่างนี้ จะพอทนหรือเหลือทน ก็แล้วแต่ประเภทของบุคคล จะเลือกให้มีแต่สุขอย่างเดียว ก็ไม่ได้สมประสงค์ จึงน่าจะได้ข้อธรรมสำหรับคิดอย่างดีที่สุดก็คือ

แม้แต่ละคน ต่างก็มีทุกข์จนไม่สามารถละทิ้งได้หมด ต้องทนทุกข์ทรมาน ก็ไม่น่าจะสร้างความทุกข์ให้แก่กันและกัน ดังที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ชาติมนุษย์ นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อศึกษาดูแล้ว ก็จะเห็นแต่ความใจร้ายของคนเรานี่เอง ระบบการปกครองของมนุษย์ได้เริ่มก่อกำเนิดขึ้น เพื่อให้ทุกคนได้รับความร่มเย็นเป็นสุข แต่การปกครองทุกอย่าง ต้องอาศัยคนปกครองคน เมื่อคนเรายังเห็นแก่ตัว ยังมีความโลภโมห์โทสัน ผลของการปกครองก็เป็นเรื่องก่อทุกข์ให้เกิดในรูปของสุขของอำนาจหน้าที่

หากจะหาคนมีวิชาความรู้ความสามารถ ก็พอหาได้ไม่ยาก

แต่จะหาคนที่มีความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ให้ครบบริบูรณ์จะหาได้ที่ไหน? อย่าว่าแต่โลกมนุษย์แม้แต่โลกสวรรค์ก็หาได้ยาก ไม่ใช่ไม่มีหากแต่ว่า คนเราปฏิเสธความดีเองต่างหาก ไม่ยอมให้เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาเกิดขึ้น กลัวความดีกันหมดทั้งที่ประกาศว่าต้องการความดี

อะไรที่เรายังไม่รู้ ก็เรียกว่าความอัศจรรย์ แต่เมื่อคนเรารู้จักความดี และทำตามความดีได้ ความอัศจรรย์จะปรากฏตามเป็นจริง เพราะเปลี่ยนนิสัยจากร้ายให้กลายเป็นดี นี่แหละเป็นความอัศจรรย์เหนือความอัศจรรย์ ที่ทุกคนควรปรารถนา เพราะสังคมของมนุษย์ต้องการคนดีที่มิใช่แต่เพียงพูด ตะโกนเท่านั้น

ความชั่วทำได้เร็ว แต่แก้ไขได้ยาก ส่วนความดีแม้จะทำได้ช้า

แต่ไม่ต้องเสียเวลาแก้ไข เปรียบเทียบกันแล้ว การทำดีใช้เวลาน้อยกว่าและเป็นประโยชน์มากกว่ากัน ฉะนั้น ท่านจึงให้ข้อเตือนใจไว้บางประการว่า

หากจะเป็นนักสู้ ต้องมีความอดทน มุ่งหน้าต่อไปเสมอ

หากจะเป็นนักปราชญ์ ต้องมีความรอบคอบรู้ในวิชาการต่าง ๆ ให้มาก และใช้การได้

หากจะเป็นผู้ประกอบกิจ ต้องมีความสามารถเข้าใจถึงกิจการนั้นจริง ๆ

หากจะเป็นคนดีแท้ ต้องรักษาแบบแผนขนบธรรมเนียมให้ผู้อื่นจำเอาไปเป็นตัวอย่างได้ อย่าริทำลายขนบธรรมเนียมที่ดีนานไปจะไม่มีอะไรเหลือเป็นมรดก

ความอยาก ใคร ๆ ก็อยากได้ เมื่ออยากแล้ว ผลที่ติดตามความอยากมานั้นทำให้มีความอยากมากขึ้น จึงเรียกกันว่าความไม่พอชอบบ่นกันหนักว่าคนนั้นคนนี้ไม่รู้จักพอกันสักที แม้แต่คนบ่นเองรู้จักและเข้าใจความพอดีแล้วหรือ? เพราะขึ้นชื่อว่าโลกแล้ว ก็มีลักษณะเหมือนกันหมด เมื่อพันล้านปีมาแล้วและปัจจุบันนี้ ไม่ต่างอะไรกันนัก หากจะต่างกันก็เพียงวิธีที่จะหาความอยาก ปรุงรสชาติให้แตกต่างกัน

ส่วนความไม่พอก็คงปรากฏตามเดิม เพราะความอยากเปรียบเทียบเหมือนตะกร้าใส่น้ำแต่เพียงเปียกชุ่มน้ำอย่างเดียวความไม่พอจึงก่อให้เป็นสัตวโลก ใคร่จะหาความสุขความสบาย กรรมจึงก่อวิบากให้เกิดผลตามกันมา แม้วิบากก็ก่อกิเลสความใคร่ ความอยากคือเป็นสัตว์โลกต่อไปอีกหมุนเวียนอยู่อย่างนี้ในสังสารวัฏไม่ขาดสาย คนยัง

เป็นโลกและหมุนไปตามโลก จึงไม่รู้สึกตัว เพราะโลกกว้างใหญ่ไพศาล เหมือนยังมีชีวิตอยู่ทั้งที่โลกหมุนรอบตัวเอง และหมุนรอบดวงอาทิตย์ จะมีใครรู้จักความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติบ้าง นอกจากรู้และจำกันต่อ ๆ มา และก็จำสั่งสอนกันต่อไป

เมื่อถอนตัวออกจากโลก ไม่ยอมหมุนไปตามโลก ย่อมมองเห็นอาการตามเป็นจริงของโลก ได้ว่ามีสภาพเป็นเช่นไร ควรยึดถือหรือปล่อยวาง ควรเข้าใจว่าเป็นเราหรือเป็นของเรา เพราะทุกอย่างก็ดำรงสภาพอยู่อย่างนั้น ไม่เคยลวงตัวเองเลย เป็นแต่คนเราเท่านั้นที่รับและเข้าใจผิดเคลื่อนคลาดไปหมด

ธรรมธาตุหรือธรรมนิยาม สิ่งที่เป็นธรรมดาอยู่อย่างนั้น ใครจะดัดแปลงแก้ไขอย่างไรก็ไม่สำเร็จ ทั้งที่มีจอมจักรพรรดิราช ได้ทรงพากเพียรพยายามที่จะเป็นเจ้าโลกในที่สุดก็ต้องตายจากโลกนี้ไป บรมสมบัติที่เหลือก็เพียงแค่หลุมฝังพระศพ หรือกระดูกห่อหนึ่งสำหรับเป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นว่า ได้เกิดปรากฏขึ้นมาในโลก เหมือนจะสอนชาวโลกให้รู้จักความจริงว่า จงดูข้าเป็นตัวอย่าง แม้ตัวอย่างก็สึกกร่อนร่อยหรอลงไปจนไม่มีอะไรเหลือ ผลสุดท้ายก็ลืมเป็น ๆ อยู่ยังลืมง่าย ยิ่งตายไปแล้วจะให้ใครจดจำ

ตัวของตัวเองยังพึ่งไม่ได้ จะไปพึ่งญาติมิตรสหายได้อย่างไร ฉะนั้นในเวลายังมีกำลังวังชา ความรู้ความสามารถจึงไม่ควรประมาท รีบเร่ง กระทำความดี เอาไว้อย่าให้พลาดโอกาสอันงามไปเสีย เสียใจในภายหลังไม่เกิดประโยชน์อะไร

ลองหาความสุขง่าย ๆ ไม่ต้องลงทุนอะไร

1. อุดหูทั้งซ้ายและขวา

2. ปิดตาทั้ง 2 ข้าง

3. หุบปากเสียบ้าง นั่งนอนสบาย

ไม่ต้องร่ายคาถาให้ยาว หรือใช้สิทธิการิยะ หรืออัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสกลโลก เพราะท่านรับเชิญไม่ไหว ก็ต้องใช้ผู้แทน ผู้แทนนั้นเอง ก็ทำแทนทำเทียวเสียเต็มที่ จึงทำให้ท้อใจไปตาม ๆ กัน

มหาอุดทั้ง ๓ ข้อนี้ ไม่ต้องเปลืองทรัพย์สินเงินทอง และก็ใช้ได้ง่ายไม่มีภัยอันตราย แต่อย่าใช้เสมอไป ใช้ได้บางครั้งบางคราว ไม่ใช่เห็นว่าเป็นยาแล้วใช้รักษาโรคทุกประเภทได้ เป็นแต่เพียงบางครั้งบางคราว ที่หนักใจกลุ้มใจ กินไม่ได้นอนไม่หลับ คนที่ไม่เคยเป็นย่อมไม่สามารถทราบได้ว่า โรคเช่นนี้ทรมานอย่างร้ายกาจเพียงไร ยิ่งพยายามจะให้หลับ กลับเกิดความฟุ้งซ่าน จึงควรใช้มหาอุดทั้ง ๓ เหล่านี้เป็นเครื่องแก้ไข รับรองได้ว่ารักษาได้หายขาด เพราะเป็นการตัดตนออกจากโลกหรือตัดโลกออกจากตน คนหน้าทน ไม่รู้จักอาย ทำไมจึงกินหลับนอนได้ง่ายไม่เป็นโรคเส้นประสาท แต่นี่เราคนดีอย่าให้เป็นคนประเภทนั้นเลย จึงควรใช้ธรรมะเป็นเครื่องแก้ และก็ไม่ต้องเป็นคนหน้าทน แต่ก็กระทำกิจการอันเป็นหน้าที่ไปตามปกติ ไม่เสียขวัญ ไม่ใช่คนอื่นมาทำให้เราดีหรือเสีย เราเองทำตัวเอง

ฉะนั้นจึงไม่ควรทำลายตนโดยวิธีการต่าง ๆ ดังที่กระทำกันหรือตัดช่องน้อยเฉพาะตัว เพราะสิ่งที่ควรระวังก็คือ เมื่อเคราะห์ร้ายเกิดขึ้นแล้ว เขาไม่ได้เกิดขึ้นแต่เพียงอย่างเดียว เคราะห์ร้ายอื่น ๆ อาจซ้ำเติมตั้งตัวไม่ติด จึงควรรอบคอบให้เคราะห์ร้ายเกิดแต่เพียงอย่างเดียว สะกัดกั้นเคราะห์ร้ายอย่างอื่นอย่าให้เกิดขึ้น มิฉะนั้นจะกลายเป็นบ้านแตกสาแหรกขาด แก้ไขได้ยาก ชื่อว่าทุกข์ก็เพราะ

ต้องทนนี่เอง

มหาอุดทั้ง ๓ ข้อเหล่านี้ ก็คือ ความสำรวมจิตให้สงบ เมื่อความสงบเกิดขึ้นในจิตแล้ว เหตุการณ์ร้าย ๆ จะกลายเป็นดี เป็นเครื่องสักการะบูชา เราท่านทั้งหลายกราบไหว้บูชาพระประธานในพระอุโบสถ์หรือในสถานที่ใดก็ตาม ย่อมมุ่งหมายในส่วนสำคัญก็คือชนะมาร ประพฤติได้เช่นนี้ เรียกว่าสร้างพระเอาไว้ในใจ ไม่ต้องไปเสาะแสวงหาพระที่ไหนอีก เสียเงิน เสียเวลาเปล่า ๆ เรามาช่วยกันสร้างใจให้เป็นพระขึ้นไม่ดีกว่าหรือ? แม้บางคราวจะลืมไป ท่านก็ติดตัวเราเสมอไป จะไปที่ไหน ลอดใต้ถุน ลอดราวหรือลอดสะพานไม่มีซวยทั้งนั้น และที่ดีที่สุดเพราะไม่กระทำในสิ่งที่เป็นความซวยนั่นเอง

จะหาของดี ก็คน ๆ นั้นมีอะไรดีบ้าง อวัยวะร่างกายทุกส่วนรวมทั้งจิตใจเป็นของดีอยู่แล้ว ทำไมไม่รู้จักของดี ซึ่งมีประจำตัวทำให้อวัยวะเหล่านี้ดีขึ้น โดยใช้ให้กระทำดีต่อกัน ไม่ต้องแสวงหาของดีจากที่ไหน เมื่อรู้จักดี ก็มีดีแล้วจะไปหาดีให้เสียเวลาทำไมที่หลอกกันเต็มบ้านทั่วเมืองอย่างทุกวันนี้ แม้แต่ผู้ใหญ่เองก็พลอยเป็นไปด้วย จะให้เลิกเคารพนับถือคนหรือ? ดีแต่พูด พูดแต่ดีก็พอหากินได้ไปวัน ๆ หนึ่ง ๆ

หาดิน หาทราย จากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เอามาทำเป็นวัตถุเครื่องบูชา ไปให้เสียเงินทำไม ดินทรายในเมืองไทยใช้ปลูกบ้านเรือน ปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร และเราก็เป็นเจ้าของประเทศด้วยไม่ดีกว่าหรือ? ข้อสำคัญก็คือ เจ้าของภูมิประเทศนั้น ๆ มีสภาพเป็นอย่างไร ได้ของดีมาจากกรุงศรีอยุธยาแล้ว อย่าให้กรุงรัตนโกสินทร์กลายเป็นอยุธยา

ให้ประวัติซ้ำรอยเดิมอีก ค่าของคนจึงสำคัญกว่าอะไรทั้งหมด ทั้งชาติและศาสนาที่ดำรงอยู่ได้ ต้องอาศัยคนที่มีคุณค่า เพราะถ้ามีแต่ราคาก็คงจะต้องวนเวียนหรือเวียนวนอย่างเดิม ของดี ก็คือ ความสำนึกในหน้าที่ของคนส่วนรวม ซึ่งจะต้องร่วมใจกันทำ กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดีนั้นไม่เป็นไร แต่หาคนดีจากกรุงศรีอยุธยายากต่างหากเป็นข้อที่หนักใจ จะกรุงอะไรก็ตาม พุทธศาสนาควรเก็บรักษาเอาไว้อย่างไร จึงจะรอดพ้นจากมหันตภัย ที่เกิดทั้งภายในและภายนอกทั้งพวกเราและพวกเขา ในระหว่างสมัยที่มัวเมาความคิด มีแต่นักปราชญ์เต็มเมือง

กฎธรรมดาของโลก ก็คือกฎแห่งกรรม ผู้ที่เข้าใจกฎแห่งกรรมจึงสามารถดำรงชีวิตโดยผาสุก แม้จะไม่มั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ ก็พออยู่ได้อย่างสบาย เพราะเข้าใจตามหลักของความจริง ดีเป็นดี ชั่วเป็นชั่วความเป็นธรรมดาของโลกมีอยู่เสมอ แต่เมื่อไม่สนใจ จึงมองข้ามไปจึงกลายเป็นกฎของตนเอง ความทุจริตจึงเกิดขึ้นมากมายทุกแห่งทุกสมัยเพราะข้ออ้างก็คือ ไม่พอกิน ไม่พอใช้ และเป็นการฉวยโอกาสของบุคคลบางหมู่บางคณะ ธรรมดาของโลกจึงแสดงธรรมดา ให้ปรากฏออกมา ก็คือ ความเดือดร้อนกระจายออกไปเต็มโลก ไม่ว่าคนขัดสนหรือมั่งมี พลอยได้รับรังสีของความทุกข์ทั่วถึงกัน

แม้ผู้ไม่เชื่อกฎแห่งกรรม เมื่อต้องรับผลแห่งกรรมย่อมได้ความรู้สึกเป็นอันดี แต่ก็ไม่ยอมรับ กลับเข้าใจว่าเป็นเพราะระบบของสังคม หรือการปกครอง ต้องแก้ไขการปกครอง การปกครองอยู่ที่คนจะชื่ออะไรก็ตาม ลำพังชื่ออย่างเดียว ช่วยอะไรไม่ได้ หากคนไม่ดีคนไม่ดีนั่นแหละจะสร้างความวิบัติขึ้น ในท่ามกลางหมู่คน จึงต้อง

เตรียมคนให้พร้อมก่อน ก่อนที่จะทำอะไรลงไป กฎของกรรมจึงเป็นกฎสำหรับความเป็นคนให้บริบูรณ์ จากคนที่รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบนี้เอง เป็นผู้สร้างกรรม ก็คือ เศรษฐกิจสังคมให้เกิดขึ้น

ในระหว่างความสับสนของกิเลสที่แข่งกันทำงาน งานที่ที่สำเร็จจากกิเลสจึงเป็นงานที่บกพร่องที่สุด เพราะบาทหนึ่งเหลือไม่กี่สตางค์ นอกนั้นไปอยู่กับกิเลสหมด การปกครองจึงต้องปกครองตนเองก่อน อย่าไปเปรียบเทียบกับชาติประเทศอื่นมากนัก เพราะความรักชาติประเทศต่างกัน การเสียสละจึงไม่เหมือนกัน

กฎแห่งกรรม จึงควรเป็นธรรมจริยาส่วนหนึ่งของคนทั่วไปเพื่อจะได้เคารพตน สร้างความเชื่อถือในเรื่องกรรมคือการกระทำให้มาก ไม่ใช่ทำแล้ว แล้วไป หรือทำแล้วไม่ได้รับผล ผลย่อมเกิดขึ้นแน่นอน เพียงแต่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น ใครสร้างกรรม ผู้นั้นก็ต้องได้รับกรรม หลักธรรมชั้นแรกเพียงเท่านี้ ก็หาคนปฏิบัติได้ยาก แล้วจะหาผู้ที่ปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง จะยากเพียงไหน? หาความเป็นคนให้เห็นก่อน

กฎแห่งกรรม จึงควรเป็นกฎธรรมดาที่ทุกคนควรปฏิบัติร่วมกันด้วยความเต็มใจ จะได้ไม่หลงไหลในลัทธิต่าง ๆ เท่าที่มีอยู่ในโลก ทั้งของเก่าและใหม่ เพราะความเชื่อมั่นในกรรมนั้นเองเป็นเป็นศูนย์กลางส่วนใหญ่ ที่ให้เกิดความเข้าใจได้ถูกต้องตามแนวธรรมหายสงสัยในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เป็นทั้งธรรมจริยา และศาสนาตามลำดับ

ธรรมจริยา คือการควบคุมความคิดที่ไม่ดี ไม่ยอมให้กระจาย

ออกมาในภายนอก ยอมทุกข์ตามลำพังตน ซึ่งนับว่าเป็นผลดีแก่ประชาชน เพราะทุกคนไม่ยอมใช้ความชั่วของตัวต่อบุคคลอื่น เมื่อดับความชั่วด้วยเขื่อนคือธรรมจริยา เหมือนการทดน้ำความชั่วไม่ได้เชื้อเพิ่มเติม ย่อมค่อยเหือดแห้งสิ้นไปตามลำดับ

สังคมของมนุษย์ต้องการธรรมจริยา เพื่อยับยั้งความร้ายกาจของมนุษย์ ซึ่งยกตัวเองว่ามีความเจริญ เพราะเจริญนั่นเองความเสียหายแต่ละครั้งจึงมีมากมาย เนื่องจากไม่สามารถควบคุมจิตใจของตนไว้ได้ ปล่อยให้เป็นไปตามอำนาจความโลภโกรธหลง เมื่อรู้จักธรรมจริยา จึงเท่ากับรู้จักค่าของคน รู้จักเป็นตามหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ จึงยึดมั่นในธรรมจริยา ๓ ประการ

๑. เคารพตน เว้นจากความชั่ว กระทำแต่ความดีเป็นประจำ

๒. เคารพผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว เฉลี่ยความสุขให้แก่ผู้อื่นบ้าง

๓. เคารพธรรม สิ่งใดเป็นความชอบธรรมแล้ว กระทำตามนั้น ๆ ไม่เห็นแก่หน้าใครทั้งสิ้น นอกจากความถูกต้องตามเหตุผล ไม่มีพวกเราพวกเขา ก็เพราะไม่มีเรานี้เอง ธรรมจึงเป็นหลักศูนย์กลางให้ได้กระทำกรรมทุกอย่างได้โดยไม่ผิดธรรม ไม่ต้องการความสรรเสริญทั้งไม่หวั่นเกรงต่อคำครหาติเตียน

ธรรมจริยาทั้ง ๓ ประการเหล่านี้ จึงเป็นเหตุให้ยับยั้งมูลเหตุแห่งความเสื่อมเสียหายทุกประการได้ เพราะมีคุณธรรมประจำใจเสมอไม่ได้เห็นแก่บุคคล จึงปรากฏด้วยคุณสมบัติ คือ

๑. มีความซื่อสัตย์ต่อตน และสุจริตต่อผู้อื่น

๒. มีความประพฤติดีทั้งในที่ลับและที่แจ้ง

๓. มีความกตัญญูกตเวที รู้จักบุญคุณคน และตอบแทนฉลองพระคุณผู้อื่น

คุณธรรมทั้งปวงเหล่านี้ แม้จะไม่ทำให้เป็นบุคคลเลอเลิศ แต่ก็สามารถทำให้เป็นบุคคลที่น่าเคารพนับถือได้ แม้ตระกูลจะไม่ได้รับการยกย่อง แต่ก็ได้รับการบูชาว่าเป็นผู้สร้างตระกูลให้ดีขึ้น เพราะเป็นผู้แทนของกรรมดีทั้งปวงนั่นเอง จึงเป็นผู้ประเสริฐแม้จะขัดสนก็ไม่จนน้ำใจ จะอยู่ที่ไหน หรือจะเป็นอะไร ก็เป็นผู้ที่ไว้วางใจได้สนิทสนม หากจะตกต่ำก็ไม่นาน เพราะความดีที่กระทำไว้ ย่อมเป็นเครื่องหมายสร้างให้เป็นคนดีเสมอ ยิ่งปกปิดซ่อนเร้นสักเพียงใดก็ยิ่งเปิดเผยแสดงให้ปรากฏเพียงนั้น

การแก้ไขตัวเอง คนเราจึงมองไม่ใคร่เห็น ควรมีตาที่ดีสำหรับมอง ตรวจดูความผิดพลาดของตน จะได้แก้ไขได้ถูกต้อง ไม่ต้องเสียเวลา เพราะรู้จักแก้ไขเหมาะสมต่อเหตุผลนั้น ๆ โดยวิธีปฏิบัติบางประการดังต่อไปนี้

การฝึกจิตโดยวิธีของธรรมชาติ

๑. ทำจิตให้เสมอด้วยพื้นดิน ใครจะขุดเอาไปใช้ทำอะไรก็ไม่หมด คงที่อยู่เสมอ ใครจะสรรเสริญหรือนินทา ก็ไม่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ยอมให้สูญสิ้นจากความดีที่ตนได้กระทำไว้ จะทำดีสักเท่าไรก็เต็มใจกระทำต่อไปโดยไม่ละเว้น ไม่สะเทือนต่ออารมณ์ที่มากระทบไม่หวั่นไหวต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ให้จิตเป็นปกติอยู่เสมอ

๒. ทำจิตให้เสมอด้วยอากาศ ใครจะเขียนจารึกให้เป็นรูปอะไรก็ไม่ปรากฏเป็นรอย ฝูงนกบินไปสักกี่ฝูง เครื่องบินจะบินผ่านไปสักกี่พันลำ รอยแม้แต่นิดเดียวย่อมไม่ปรากฏ กระทำจิตให้เหมือนอากาศ

อย่าให้มีรอยดีหรือรอยร้ายจารึกสลักติดอยู่ในจิต ให้เป็นแต่เพียงอารมณ์ผ่านไปและกำหนดรู้อารมณ์เท่านั้น และไม่ข้องติดอยู่ในอารมณ์ทั้งปวง จิตย่อมมั่นคงแน่วแน่ รู้อยู่เสมอ เมื่อจิตเป็นธรรมชาติเหมือนอากาศ ซึ่งกว้างใหญ่ไพศาล ให้ประโยชน์แก่ชีวิตของมนุษย์และสัตว์ทั่วไป กิเลสจึงไม่ติดตกค้างอยู่ในจิต จิตจึงเป็นธรรมชาติผ่องใสตลอดไป

๓. ทำจิตให้เหมือนแม่น้ำ ใครจะเอาไฟไปเผาน้ำสักเท่าไรก็ตาม ไม่สามารถทำให้น้ำร้อนได้ หรือเหือดแห้งไป มีแต่ไฟดับ สนิทน้ำยังอำนวยคุณประโยชน์อีกมากมาย โลกขาดน้ำไม่ได้ ร่างกายก็ขาดน้ำไม่ได้ฉันใด จิตก็ปราศจากน้ำใจคือคุณธรรมไม่ได้ฉะนั้น ความโกรธ ความพยาบาท ความริษยา เป็นไฟที่ร้อนยิ่งกว่าไฟภายนอก แม้แต่ราคะความกำหนัดยินดี โมหะความลุ่มหลงมัวเมาก็เป็นไฟแต่ละอย่าง ซึ่งก่อให้เกิดความร้อนใจไม่ใช่น้อย จิตจึงควรมีเมตตาธรรมและขันติธรรมเป็นประจำ แม้ไฟในภายในจะร้อนเกล้าสักเพียงไร จิตก็ยังเป็นแม่น้ำดับความร้อนต่าง ๆ ได้

๔. ถุงหนังแมว ซึ่งฟอกจนอ่อนนุ่ม แม้จะมีอะไรมากระทบก็ตาม ก็ไม่ส่งเสียงดังจะทุบจะฟาดให้แรงสักเพียงใด ก็ไม่มีเสียงการอบรมจิต ควรให้เป็นไปในทำนองนี้ โดยยึดมั่นในความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ไม่ทะเลาะวิวาทบาดหมางกัน มีความประพฤติเรียบร้อยกลมเกลียวกัน มีความคิดเห็นร่วมกัน แม้จะต่างกัน แต่ก็เคารพในเหตุผลและความถูกต้อง ไม่ต้องถกเถียงกัน เพราะอยากเก่งกว่ากัน เมื่อยังไม่มีอะไรมากระทบ คนเราก็ควรอาจคุยได้ว่าเป็นคนดี จะดีได้ก็ต่อเมื่อมีอารมณ์มากระทบ แล้วไม่หวั่นไหวไปตาม

อารมณ์นั้น ๆ นุ่มนวลสุภาพอ่อนโยน จึงสามารถทำงานได้สม่ำเสมอไม่ขาดสาย

การฝึกจิตโดยวิธีธรรมชาติอย่างนี้แหละ ที่พระพุทธองค์ตรัสสอนให้สาธุชนยึดถือเป็นหลัก เพราะอาจพิจารณาหาธรรมะได้เสมอไป ไม่เฉพาะจากปากหรือตำรา แต่สามารถใช้ปัญญาพิจารณา ดูสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง คือดูให้ถึงภายใน อันเป็นลักษณะของการพิจารณาธรรมะ เห็นทั้งความเกิดและความดับ ไม่ใช่เห็นแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจจะทำให้รักและชังได้ หรือเลือกชอบหรือเลือกชัง

ผู้ที่จะเป็นอะไร ๆ ต่อไปนั้น ดีทั้งสิ้น แต่ข้อสำคัญให้รู้จักเป็นก่อน เมื่อรู้จักแล้ว จะเป็นเด็ก เป็นผู้ใหญ่ เป็นฆราวาส เป็นบรรพชิต หรือจะเป็นผู้ประกอบกิจการอะไรก็ตาม ย่อมทำได้ดี ทั้งสิ้น เพราะเป็นผู้ชนะตัวเองได้ ชนะกิเลส ไม่ตกเป็นทาสของกิเลส ซึ่งหมักหมมจมอยู่ในจิตตลอดระยะกาลนาน คือ

ความอยากได้ไม่เลือกว่าจะเป็นอะไร ความปองร้ายมุ่งทำลายผู้อื่น

ความโกรธ และผูกความโกรธไว้ ไม่ยอมหายโกรธ

ลบหลู่บุญคุณคือเนรคุณ ไม่รู้จักคุณคน ตีเสมอยกตนเทียมท่าน

ริษยากีดกันความดีของผู้อื่น ตระหนี่หวงแหน ไม่ยอมแบ่งปันให้ใคร

อวดดี เย่อหยิ่ง และเจ้าเล่ห์มายา ไม่มีจริง

ความมัวเมา และความเห็นผิดจากคลองธรรม คือประมาท

กิเลสทั้งหมดนี้มีอยู่กระจายทั่วไปในบุคคล ก่อความเดือดร้อน

เสียหาย เสียคน ตั้งแต่ส่วนน้อยที่สุด จนถึงส่วนใหญ่ที่สุด ทำตนและผู้อื่นให้เดือดร้อนเป็นมลทินความเศร้าหมองทางใจ ที่คนมองไม่เห็น ซ้ำกลับบูชายกย่องว่าดีก็มี กิเลสก็คงเป็นกิเลส เหมือนของสกปรกก็ต้องเป็นของสกปรก ทำให้สิ่งที่มากระทบพลอยเปรอะเปื้อนไปด้วย

หน้าที่ของสติและปัญญา ก็คือไม่ยอมให้มลทินเหล่านี้เกิดขึ้น สติจึงมีหน้าที่ละ ปัญญาก็มีหน้าที่รีบทำความดี ไม่ยอมให้กิเลสเกิดขึ้น การปฏิบัติธรรมเมื่อเฟ้นเนื้อแท้ ๆ ก็มีเพียง ๒ ประการเหล่านี้ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับใช้อย่างดีที่สุด ตราบใดที่สติและปัญญายังคงเกิดมีเป็นประจำ ก็คือพอเชื่อได้ว่ากิเลสเกิดขึ้นไม่ได้ สติและปัญญาจึงสำเร็จรูปเป็นวิชชา ความรู้อย่างแจ่มใส ที่เข้าใจถึงคุณและโทษอย่างแท้จริงได้ ไม่หลงติดอยู่ในความเวียนว่ายตายเกิดต่อไป

หลักการปฏิบัติ ควรพิจารณาด้วยความเที่ยงธรรม อย่าพิจารณาด้วยทิฏฐิมานะ จึงจะมองเห็นความจริงได้เป็นชั้น ๆ ไป เหมือนการเรียนหนังสือหรือการนับคั่นบันได เพราะพระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบคุณสมบัติไว้อย่างชัดเจนว่า ควรจะดีเพียงไร และควรปฏิบัติให้ได้ชั้นไหน จึงจะเหมาะสม

๑. ลาภสักการะชื่อเสียง เหมือนกิ่งไม้ ซึ่งมีใบดอกผล ต้องร่วงหล่นไป

๒. ศีล ความประพฤติตามระเบียบปฏิบัติ เหมือนสะเก็ดไม้ซึ่งหุ้มห่อเปลือกไว้

๓. สมาธิ ความมั่นคง เหมือนเปลือกไม้ หุ้มห่อป้องกันอันตรายไม่ให้กระทบเนื้อไม้

๔. ปัญญา ความเห็นด้วยความหยั่งรู้ตามจริงเหมือนกระพี้ติดเนื้อไม้ หรือเนื้อไม้

๕. วิมุตติ ความหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงได้เหมือนแก่นไม้

ความดีของแต่ละบุคคลเป็นเช่นนี้ ลองพิจารณาดูก็แล้วกันว่าจะควรเหมาะสมในข้อไหน หรือเท่าที่เป็นอยู่นั้น อยู่ชั้นอะไร ย่อมจะคลายความสงสัยและที่เถียงกันโต้แย้งกัน หมิ่นประมาทกันนั้น เป็นกิเลสใช่หรือไม่? เพราะสิ่งที่ได้ สิ่งที่เป็น สิ่งที่มี สิ่งที่อยาก ก็เป็นเพียงลาภสักการะ ซึ่งเป็นแต่เพียงกิ่งก้านสาขาสำหรับใช้เป็นฟืนหุงข้าวต้มน้ำ ที่ต้องแย่งกัน ประกวดอวดกันนั้นแทนที่จะเป็นความฉลาดกลับกลายเป็นการอวดความโง่เขลาของตนทั้งสิ้น

ผู้ใหญ่รุ่นเก่า ท่านให้คติเตือนใจว่า โง่ไม่เป็นไรแต่อย่าให้ถึงเขลา เพราะจะทำให้อายผู้อื่น ชั้นเชิงของการทำความดีมีประเภทเป็นดังนี้ จะมีใครเดินทางให้ถึงที่สุดได้บ้าง บังเอิญผู้ถึงชั้นสุดท้าย ท่านก็ไม่พูด ไม่คุย เหมือนท่านไม่รู้อะไร เพราะน้ำเต็มถัง ไม่กระฉอกและไม่ส่งเสียงดัง เงียบสนิทดี

ข้อพิสูจน์ทั้ง ๕ เหล่านี้ พิสูจน์ได้ด้วยตัวเอง ไม่ต้องวานอาจารย์คนไหนมาเป็นผู้พิสูจน์หรือสอบอารมณ์ โดยที่หลักธรรมปฏิบัติเป็นธรรมะที่ชัดเจนอยู่แล้ว ใครอยากเป็นอะไร ก็เชิญเป็นได้ตามอัธยาศัย ไม่มีใครหวงห้าม ที่ลำบากมากที่สุดเห็นจะเป็นเพราะข้อ ๑ เนื่องจากลาภสักการะมีจำกัด จึงต้องแข่งขันกันแย่งกันและทำลายกัน ต้องทำสงครามประหารกัน

การปกครอง

ในรูปและชื่อของการปกครองแล้ว ไม่น่าตื่นใจหรือกระวนกระวายอะไรเลย เพราะเป็นแต่เพียงชื่อ เพียงแย่งชื่อกัน ก็ต้องทำลายชีวิตกัน ดังการปกครองที่เป็นอยู่ในโลก ก็คือ ชีวิตเลือดเนื้อเป็นพลีกรรม

การปกครองจะชื่ออะไร สั้นหรือยาว เพราะหรือกระด้าง ไม่สำคัญอะไร หากว่า การปกครองนั้น ๆ ให้ความเจริญ ความสุขแก่ประชาชนเพียงพอ และเป็นที่ไว้วางใจได้ เหมือนหลักการของประเทศที่ว่า ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ก็เห็นความสำคัญและดีอยู่แล้ว จะแก้ไขให้เป็นอะไรอีก

เพราะชั้นแรกความสำคัญก็คือ ชาติ

ชั้นที่ ๒ ก็ต้อง ศาสนา

ชั้นที่ ๓ ก็คือ พระมหากษัตริย์ ผู้ปกครองรับผิดชอบต่อประเทศ หรือจะเรียกชื่อว่าเป็นรัฐบาล หรือผู้สร้างความเจริญผู้ดูแลทุกข์สุข อะไร ๆ ก็ได้ ขอให้ผลที่ปรากฏออกมานั้น มีกินมีใช้ มีที่อยู่อาศัย มีที่ทำมาหากิน และปลอกจากภัยอันตราย นอนตาหลับ

ฉะนั้น การปกครอง จึงต้องมีธรรมประจำใจ ธรรมะของผู้ปกครองรวมทั้งผู้อยู่ใต้การปกครองลงมา ก็ต้องมีตามด้วย เรียกชื่อว่า ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ เหมาะแก่การปกครองทางโลก ผู้นั้นจะเป็นใครก็ตาม ก็ต้องมีราชธรรมทั้ง ๑๐ ประการให้ครบบริบูรณ์

๑. ทาน การช่วยเหลือเกื้อกูล ด้วยความสงเคราะห์อนุเคราะห์แบ่งปันกัน

๒. ศีล มีความประพฤติดี ไม่เบียดเบียนประชาชนให้

เดือดร้อนด้วยภัยและเวร

๓. บริจาค ความเสียสละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เหมือนปิดทองหลังพระ ไม่ต้องการผลตอบแทน

๔. อาชชวะ มีความซื่อตรง สุจริต ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๕. มัททวะ ความอ่อนโยน ลมุนลไม เข้ากับคนได้ทุกประเภททุกชนิด

๖. ตบะ มีความเพียร ตั้งใจทำอะไรต้องทำให้สำเร็จ ไม่ยอมทอดทิ้ง

๗. อักโกธะ ไม่โกรธ แม้จะขุ่นใจสักเพียงไร ก็ไม่แสดงให้ปรากฏออกมา อดทนได้ ไม่ยอมเสียสติสัมปชัญญะ

๘. อวิหิงสา ไม่เห็นแก่ความสนุกสนานส่วนตน เบียดเบียนเก็บภาษีอากรเกินอัตราจนเดือดร้อนกันทั่วไป มีความกรุณา สงสารประจำใจ เหมือนเป็นมารดาบิดาของประชาชน

๙. ขันติ ความอดทนต่อเหตุการณ์ทุกอย่างที่เกิดขึ้น ต้องทนได้ ทนไหว และทางแก้ไขเพื่อให้เหตุการณ์นั้นสลายตัวลง รู้จักรอคอยตามโอกาสอันควร ไม่ด่วนได้อย่างเดียว ไม่แสดงความท้อถอยให้ปรากฏ

๑๐. อวิโรธนะ ความไม่ประพฤติผิดทำนองคลองธรรม ดีต้องยกย่อง ชั่วก็ต้องปราบปราม ไม่มีพวกเราพวกเขา มีแต่พวกทำดีทำชั่วเท่านั้น

การปกครองทางโลก จึงต้องมีทั้งความเมตตา กรุณามุทิตาและอุเบกขาครบบริบูรณ์ จะพร่องข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ จะถือแต่เพียงเมตตาอย่างเดียวไม่ได้เพราะทำให้กำเริบ หรือจะมีแต่อุเบกขา ก็จะ

ทารุณมากเกินไป จึงต้องผ่อนคลายตามทศพิธราชธรรมทั้ง ๑๐ ประการนั้น

ฉะนั้น พระพุทธองค์เมื่อทรงปรารถนาพุทธภูมิ จะทรงบำเพ็ญทศพิธราชธรรมไม่ได้ จึงต้องบำเพ็ญบารมีธรรม ๑๐ ประการ ซึ่งเป็นธรรมโดยเฉพาะของพระพุทธเจ้าและสาวกผู้ต้องการความสุขอีกอย่างหนึ่ง

จะเป็นผู้ปกครอง และจะเป็นพระพุทธเจ้าพร้อม ๆ กัน เป็นไปไม่ได้จึงทรงสละฆราวาสสมบัติ บำเพ็ญบารมีธรรม ๑๐ ประการ ซึ่งเป็นอัปปมัญญาธรรม ทรงเป็นพระบิดาของชาวโลก โดยทรงปฏิบัติตามข้อธรรมต่อไปนี้

๑. ทาน การให้ เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้คลายทุกข์ เพื่อได้รับความสุข ไม่ใช่เพื่อพวกเราพวกเขา แต่เพื่อพวกที่มีความทุกข์ควรได้ รับสุข

๒. ศีล ไม่ทรงก่อภัยเวรต่ออันตรายใด ๆ ทั้งสิ้น แม้จะต้องสละพระชนม์ชีพ

๓. เนกขัมมะ ทรงมุ่งทำประโยชน์แก่ชาวโลกอย่างเดียว จึงทรงสละพระชายา พระโอรส และทรัพย์สมบัติ อำนาจ ซึ่งเป็นสมบัติทางโลก

๔. ปัญญา ความรอบรู้ในกองสังขารตามเป็นจริงอย่างไร ทางเข้าพระทัยในอริยสัจจ์ ๔ ได้แจ้งประจักษ์หายสงสัยในคติธรรมดา ซึ่งเป็นไปตามเหตุปัจจัย

๕. วิริยะ ทรงมีความกล้าหาญ บากบั่นไม่ย่อท้อกล้ากระทำในสิ่งที่ผู้อื่นไม่กล้าทำ

๖. ขันติ ทรงมีความอดทน ไม่ทรงอาลัยในชีวิต หากยังไม่บรรลุความจริง ไม่ได้ทรงย่อท้อต่อทุกขเวทนา แม้จะรุนแรงแสนสาหัส ประคองความเพียรให้ดำเนินไปไม่ขาดสาย

๗. สัจจะ ความจริง ต้องบรรลุพระโพธิญาณ หรือฉะนั้นก็ยอมสิ้นพระชนม์ มีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

๘. อธิษฐาน ความแน่วแน่มั่นคง เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ว่าจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น ไม่ทรงเปลี่ยนแปลง

๙. เมตตา ความปรารถนาสุข ซึ่งทรงตั้งพระทัยที่จะเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของชาวโลก เป็นเหตุสำคัญที่สุด ที่ทรงให้ทำมั่นคงในพระปฏิบัติ โดยไม่กลับมาครองฆราวาสสมบัติ แม้จะทรงเป็นพระบรมจักรพรรดิราช หรือแม้ที่พญามารจะเนรมิตรภูเขาให้เป็นทองคำ พระเมตตาสำคัญกว่าสิ่งอื่นใดทั้งสิ้น เพราะเป็นพื้นฐาน

๑๐. อุเบกขา มีพระหฤทัยเป็นธรรม ไม่รีบด่วน ทรงกระทำตลอดไป วางพระทัยเป็นกลางในระหว่างความรักความชัง ทรงผ่านเหตุการณ์ทั้งหมดได้ ก็เพราะอุเบกขาธรรม ที่คอยค้ำจุน สนับสนุนให้บารมีธรรมแต่ละข้อกระทำกิจเต็มที่รวมทั้งอุเบกขา ซึ่งเป็นความบริสุทธิ์ ไม่เอนเอียงหวั่นไหว เหมือนภูเขาฉะนั้น

บารมีธรรม ๑๐ ประการนี้ จึงเป็นคุณธรรมโดยเฉพาะของผู้ปรารถนาพุทธภูมิและสาวกทั่วไป

ฉะนั้นความเป็นพระพุทธเจ้า จึงแตกต่างจากความเป็นหัวหน้าอื่น ๆ เพราะทรงมีแต่ความดีให้อย่างเดียว โดยมีธรรมเป็นอำนาจ

การจะเป็นอะไรนั้น เป็นได้ทุกคน แต่เมื่อเป็นแล้ว ต้องเป็น

และมีชีวิตอยู่ให้สมค่าของคน แม้ศพจะปฏิกูลตามธรรมดาของร่างกาย ดินน้ำไฟลม แต่เกียรติคุณที่จารึกอยู่ในโลก ไม่มีวันเสื่อมสลาย

จะอยู่อย่างไร จึงจะสมกับค่าของคน? หากไม่เป็นที่พอใจ จะอยู่อย่างไร้ค่าของคนก็ได้ ไม่มีใครห้ามใจใครได้

แต่ที่สุดของชีวิตทุกชีวิตต้องจากโลกนี้ไป

ท่านจะไปไหน? มีอะไรเหลือติดไว้ในโลกบ้าง?

ขอสาธุชนทั้งหลาย จงห่างไกลจากความทุกข์ มีแต่ความสุข ความสงบ ปราศจากความกินแหนงแคลงใจต่อกันทุกท่าน เทอญ

พระธรรมปาโมกข์

(นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗)

๒๐ มิถุนายน ๒๕๒๕

ผู้ที่เป็นพระพรหม

พฺรหฺมาติ มาตาปิตโรติ

มารดาบิดาเป็นพรหมของบุตรธิดาดังนี้

คณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญกุศล เพื่ออุทิศส่วนบุญให้แก่ คุณนาย วัฒนา เรืองสุนทร ในวาระดิถี ๗ วันและปิดศพ เพื่อรอการกระทำฌาปนกิจต่อไป

งานศพเป็นงานที่ท่านทั้งหลาย ได้ผ่านมาแล้วเป็นจำนวนมาก หากแต่ว่าเป็นศพของผู้อื่นที่ตนมีส่วนรู้จักและเกี่ยวข้อง ความโศกเศร้าความอาลัย จึงปรากฏเป็นส่วนน้อย ครั้นถึงคราวของบุคคลผู้ใกล้ชิดสนิทสนม มีมารดาบิดา ปู่ย่าตายาย สามีภรรยาบุตรธิดา ย่อมเกิดความเศร้าใจอาลัยมาก เพราะต้องสูญเสียร่มโพธิ์ร่มไทร อันเป็นที่รักและหวงแหน

แม้จะรู้สึกตัวล่วงหน้าว่า ทุกคนจะต้องพลัดพรากจากกันและกัน ไม่มีใครจะห้ามปรามหรือขอร้องได้ แต่เพราะการอบรมใจยังมั่นคงเพียงพอ จึงก่อให้เกิดทุกข์ เศร้าโศกอาลัย จึงควรพิจารณาให้เห็นธรรมตามเป็นจริงของชีวิตว่า นี่แหละคือความจริงที่จะต้องประสบความเดือดร้อน

ปัญหาจึงเป็นเครื่องหยั่งรู้ถึงสภาพที่จะต้องประสบ ควรจะทำอย่างไร? จะควรทุกข์โศกหรือไม่? เวลาธรรมดาใคร ๆ ก็พูดได้ เก่ง

กล้าสามารถได้ แต่ถึงคราวที่ต้องพบเข้าแล้ว กลับกลายเป็นอื่นไป เพราะคนดีจริง เก่งจริง ไม่ใคร่พูด พูดไปก็ไม่ได้ประโยชน์

เหมือนที่ชอบพูดกันว่า ตายแล้ว เอาอะไรไปไม่ได้ แต่ก็ไม่ได้ทำอะไรให้เป็นผลดี ผลเจริญ มีแต่ทำทุจริต ประพฤติชั่ว จึงดีเพียงพูด

จึงควรพิจารณาให้เป็นธรรมะ เตรียมตัวล่วงหน้า หมั่นระลึกถึงความเสื่อมของสังขารร่างกาย ซึ่งจะต้องแตกสลาย ไม่ใช่เราและของเรา เหมือนขอยืมธรรมชาติมาใช้สอยชั่วคราว ควรพากเพียรใช้สังขารร่างกาย ทำประโยชน์ส่วนตัวและเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นก่อนที่สังขารจะแตกดับไป ทำทุกวันติดต่อกัน เพราะดีทำได้ทั้งกายวาจาและใจ ไม่ต้องรอวันเดือนปี เป็นทางให้เกิดสัมปชัญญะ

คณะเจ้าภาพได้แสดงมโนธรรมประจำใจ ตามหน้าที่ของแต่ละท่าน สามีในฐานะคู่ทุกข์คู่ยาก บุตรธิดาในฐานะเป็นดวงตาดวงใจสืบเลือดเนื้อเชื้อไข มีความซื่อสัตย์สุจริต และประกอบด้วยความกตัญญูรู้พระคุณ กตเวทีตอบแทนฉลองพระคุณ ญาติมิตรสหายมีเมตตากรุณา บำเพ็ญกุศลบุญราศีอุทิศให้ คุณนายวัฒนา เรืองสุนทรเหมือนยกย่องสรรเสริญ ท่านผู้จากไปแล้ว จากไปเฉพาะร่างกายแต่ความดีคงดำรงอยู่ เมื่อเป็นคนดีก็ควรสรรเสริญคนดี

เพราะคุณธรรมโดยเฉพาะของแม่บ้านแม่เรือนเป็นการกระทำที่ทำได้ยาก นอกจากงานประจำ ซึ่งต้องทำประจำวันยังต้องแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เท่าที่เกิดขึ้น และยังต้องเตรียมโครงการณ์ในอนาคต เพื่อความเป็นหลักฐานของบุตรธิดา ไม่ใช่ทำงานอย่างนาฬิกาหรือดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ แต่ต้องทำงานด้วยความคิด ความรอบรู้

ความหนักแน่นและความจริงใจ

ชื่อแม่บ้าน จึงเหมือนแม่ทัพ กองทัพขาดแม่ทัพไม่ได้ฉันใด ครอบครัวก็ขาดไม่แม่บ้านไม่ได้ฉันนั้น แม่จึงเป็นผู้มีพระคุณอย่างสูงสุด ที่บุตรและธิดาจะพึงมี กตัญญูกตเวทีและความเคารพบูชา ในฐานะปูชนียบุคคล

เพราะแม่ต้องประกอบด้วยพรหมวิหารธรรม คือ ความเมตตาสนิมสนม ความกรุณา สอดส่องคลี่คลายทุกข์ มุทิตาความชื่นชมยินดีไม่มีความริษยา มีอุเบกขาวางจิตเป็นกลาง ไม่หวังผลตอบแทนจากบุตรและธิดา เหมือนมีหน้าที่เป็นผู้ให้อย่างเดียว ข้อที่ท่านชื่นใจก็คือบุตรธิดาเป็นคนดี ไม่สร้างความหนักใจ หรือทำลายสกุลวงศ์

ลักษณะของอุเบกขา จึงเป็นคุณธรรมที่สำคัญควรยกย่องบูชาเพราะไม่ซ้ำเติมผู้ที่ผิดพลาดเสียหาย มั่นอยู่ในคุณธรรมอย่างเดียวคือความผิดและความถูกต้อง

แม่เกิดมา เหมือนกับเป็นเครื่องป้องกันทุกข์ภัยอันตราย อันจะพึงเกิดขึ้นแก่บุตรและธิดา เป็นกันชนต้านทานทุกสิ่งทุกอย่าง โดยมีความอดทนสม่ำเสมอ จึงพอมองเห็นพระคุณที่ตอบแทนได้ยากก็คือความรู้ความสามารถ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกล้าหาญพร้อมทั้งรู้จักกาลเทศะ ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญ

บุตรธิดาจึงจำต้องตอบแทนฉลองพระคุณจนสุดความสามารถเพื่อจารึกพระคุณจนสุดความสามารถ เพื่อจารึกพระคุณของแม่เอาไว้ในโลกด้วยการสร้างตนให้เป็นคนดี มีหลักธรรมประจำใจ เป็นตัวอย่างที่ดีงามต่อไป ให้คำว่า แม่ คงความเป็นแม่ประจำโลก

พระคุณของมารดาบิดา ปรากฏชัดตามธรรม คือ พรหมาติ

มาตาปิตโร มารดาบิดาเป็นพรหมของบุตรธิดา

ลัทธิและศาสนาเท่าที่มีอยู่ในโลก หากว่าลัทธิและศาสนานั้น ๆ ไม่สั่งสอนให้คนเห็นแก่ตัว และมีความลุ่มหลงมัวเมา ย่อมมีจุดหมายที่จะสร้างคนดีขึ้น แต่จะดีอย่างไรดีแก่ใคร ควรระลึกถึงความจริงของหลักธรรมอันมีในลัทธิและศาสนานั้น ๆ ด้วย

เพราะสิ่งที่ปรากฏกลับแสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่าเหมือนไม่ใช่คนมีลัทธิและศาสนาเลย มีแต่ความเห็นแก่ตัว แสดงความโหดร้ายยิ่งกว่าคนในสมัยหิน สิ่งที่เรียกว่า ความเจริญก็คือสิ่งที่ทำให้คนมัวเมาลืมตัวมากขึ้น หวาดระแวง และแข่งขันกัน ประเมินผล คนดีแทบจะหายากขึ้น คนดีเคยดีอยู่แล้ว ทนต่ออำนาจบางประการไม่ไหวก็กลายเป็นคนทำชั่วได้ง่าย คนดีมีที่อยู่ ก็ต้องเก็บตัว

พรหมวิหารธรรม คือธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นพรหม จึงเป็นคุณธรรมที่น่าเคารพเพราะทำให้คนเป็นผู้ที่น่าเคารพ จะได้ละเว้นวัตถุที่สมมติว่าเป็นเทวดาเป็นพรหม โดยถอดออกเป็นธรรมะที่ควรประพฤติให้ทั่วถึงกัน จึงจะได้ประโยชน์สมประสงค์

เมตตา ความสนิทสนม เห็นอกเห็นใจของกันและกัน และเอาใจเราไปใส่ใจเขา เอาใจเขามาใส่ใจเรา มีแต่ความเยือกเย็นให้เมตตาอยู่กับคน ซึ่งจุดหมายต้องการให้ละความพยาบาท ความร้ายกาจ ซึ่งเป็นเหตุให้ทำลายซึ่งกันและกัน เมตตาเป็นเครื่องคุ้มครองโลก พยาบาทเป็นเครื่องทำลายโลก เพียงพยาบาทตัวเดียว ยังไม่ยอมลดละ ความเดือดร้อนจึงมีกระจายทั่วโลก เพราะประพฤติแต่อกุศลกรรม

เมตตา จึงควรเป็นธรรมะข้อแรก ที่ควรอบรมให้เกิดขึ้นในใจ

จะทำ พูด คิด ก็ให้อยู่ในขอบเขตของเมตตา หากคนเราไม่มีเมตตา ก็เหมือนแผ่นดินที่แห้งแล้ง ปลูกพืชพรรณธัญญาหารไม่ได้ผล จึงควรมีเมตตาให้เป็นเหมือนแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ เพิ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้น เป็นคนจึงควรมีน้ำใจ น้ำใจคือความเป็นผู้มีเมตตา

เมื่อทุกคนมีน้ำใจ มุ่งหวังดีต่อกัน โลกก็เป็นสุข ที่กล่าวว่าปัจจุบันนี้โลกตกอยู่ในสมัยกลียุค ซึ่งเต็มไปด้วยความชั่วร้ายนานาประการ สิ่งที่ไม่เคยทำก็ทำได้

แท้จริง จะอยู่ในยุคใดไม่สำคัญ หากว่าคนเราไม่ยอมที่จะให้เป็นไปตามชื่อของกลียุค เพราะผู้ที่บัญญัติตั้งไว้ก็เป็นแต่เพียงคนธรรมดานี่เอง เอาอะไรมาตั้งเป็นหลักเกณฑ์ว่า ต้องเป็นเช่นนั้น ควรหาทางเอาชนะกลียุคบ้างไม่ได้หรือ? เพื่อสร้างอารยยุค ยุคที่เจริญมีแต่ความเมตตาต่อกัน ทุกคนเป็นญาติเป็นมิตรสหายกัน

เริ่มต้นทุกคนอาศัยเมตตาเป็นพื้นฐาน สร้างศีลธรรมให้เกิดขึ้น ศีล แปลว่า การละความชั่ว ธรรม แปลว่า การทำความดี ให้เป็นผู้ประพฤติธรรม เป็นธรรมจารีก้าวไปหาความเป็นผู้มีศาสนาประจำใจ ขจัดความชั่วได้เด็ดขาดทางกายวาจาและใจ เป็นผู้บริสุทธิ์ เมตตาธรรมจึงเป็นคุณธรรมที่ต้องมี เพราะพระพุทธศาสนาต้องการสร้างคน ไม่ใช่สร้างวัตถุ หรือสิ่งที่มีรูปพรรณสัณฐาน สร้าง พระพุทธรูป ๑๐๐ องค์ กับการสร้างคน ๑๐๐ คน ให้เป็นคนดี พระพุทธเจ้าจะตรัสสรรเสริญบุคคลเช่นไร?

การที่ทรงห้ามอามิสบูชา สรรเสริญปฏิบัติบูชา ก็เพราะการปฏิบัติธรรม ทรงพระพุทธศาสนาไว้ได้ และช่วยให้โลกมีความร่มเย็น

เป็นสุข เพียงคิดเมตตามโนกรรม ใจคอผ่องใสสบาย หายจากความพยาบาทได้

กรุณา ความสงสาร คิดอ่านหาทางช่วยเหลือบรรเทาความทุกข์ เห็นทุกข์ของผู้อื่นเหมือนทุกข์ของตน เมื่อทุกข์คนมีความทุกข์ก็ควรช่วยกันแก้ไขความทุกข์ ไม่ใช่เพิ่มทุกข์ให้ทวีขึ้น กรุณาไม่ใช่เป็นคนใจอ่อนแอ แต่เป็นผู้มีใจเข้มแข็ง พอที่จะรองรับความทุกข์ของผู้อื่นมาเป็นของตนได้ เป็นเครื่องกำจัดความเบียดเบียนซึ่งกันและกันให้หมดสิ้นไป ไม่ใช่เพิ่มทุกข์ให้ทวีขึ้น กรุณาไม่ใช่เป็นคนใจอ่อนแอ แต่เป็นผู้มีใจเข้มแข็ง พอที่จะรองรับความทุกข์ของผู้อื่นมาเป็นของตนได้ เป็นเครื่องกำจัดความเบียดเบียนซึ่งกันและกันให้หมดสิ้นไป ไม่ใช่เป็นคนใจดำ พอช่วยได้แต่ไม่ช่วย

ความสงสาร ไม่ได้หมายถึงจะต้องช่วยทุกคน แต่เป็นการช่วยคนที่ควรช่วย ผู้ที่ไม่สามารถจะช่วยตัวเองได้ ช่วยโดยไม่ได้หวังผลตอบแทน จะช่วยคนทำผิดให้เป็นคนทำถูกไม่ได้ จะกลายเป็นการส่งเสริมผู้กระทำผิดให้กำเริบ

มุทิตา ความชื่นชมยินดี ในเมื่อเห็นผู้อื่นทำดี ไม่มีจิตริษยาหาทางกีดกัน เช่น ครหานินทาติเตียน ผู้ที่มีอำนาจ มีบรมสมบัติก็คือ ผู้ที่ริษยาใครไม่เป็น ความริษยาเป็นเหตุให้โลกประสบความพินาศ ดังเช่นที่มีสงครามส่วนย่อย หรือมหาสงคราม เกิดเพราะความริษยาทั้งสิ้น เพื่อหวังสร้างอำนาจความยิ่งใหญ่ ผลที่ได้คือความพินาศ

เหตุการณ์ในอดีต น่าจะเป็นเครื่องเตือนใจได้อย่างดี แต่ก็ไม่มีประโยชน์อะไร เพราะอำนาจของกิเลสที่ซ่อนตัวอยู่ภายในกลายเป็นความหลงตัว ลืมตัว ก็ต้องกระทำอย่างที่บุคคลในอดีต

กระทำมาแล้ว เหตุการณ์ทุกอย่างก็ซ้ำรอยอยู่อย่างนั้น ตำราประวัติศาสตร์ ก็เป็นแต่เพียงเรื่องสำหรับสนทนากัน ตำรายุทธศาสตร์ก็เปลี่ยนแปลงไปตามกุสโลบายของคน มีแต่ความพินาศยิ่ง ๆ ขึ้น

ความริษยา จึงเป็นเชื้อโรคที่ร้ายแรงยิ่งกว่าโรคมะเร็ง เพราะมีแต่เผาผลาญและทำลายให้ย่อยยับ มุทิตา ความชื่นชมยินดีในลาภยศไมตรี ความสุขของผู้อื่น ช่างหาได้ยากจริง จะละเว้นได้ก็ควรระลึกถึงผู้ที่ชื่นชมต่อเรา

อุเบกขา ความเป็นกลางในธรรมและบุคคล ไม่ใช่หมายถึงความวางเฉย ไม่ยอมรับรู้อะไรทั้งสิ้น เพราะเหตุที่ไม่เข้าใจถึงความหมายอันแท้จริง จึงนำไปใช้ผิดเหมือนสันโดษแปลเป็นความเกียจคร้าน สันโดษหมายถึงไม่โลภ ไม่มักใหญ่ใฝ่สูงเกินความรู้ความสามารถของตน และมักน้อยทำกินพอใช้ไปวัน ๆ มักน้อยหมายถึงอย่าอวดดี จนกลายเป็นยกย่องตน ข่มผู้อื่น ความดีไม่ได้อยู่ที่อวดแต่อยู่ที่ความประพฤติดีของผู้ปรากฏเอง เมื่ออวดขึ้นมาจึงทำให้ด้อยคุณค่าไป เพราะใจไม่บริสุทธิ์พอ

อุเบกขา คือความไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของความลำเอียงด้วยความรักและความชัง ใครถูก ใครผิด ก็ว่ากันเป็นเรื่อง ๆ ไป ชมคนที่ควรชม ติคนที่ควรติ อย่าให้เป็นไม้ไผ่ใช้ทำด้ามมีด และใช้มีดตัดต้นไม้ ยึดมั่นในหลักธรรม ไม่ยึดถืออิทธิพลเป็นใหญ่ อิทธิพลตามความหมายเป็นของดี เพราะเป็นกำลังใจให้สำเร็จผล แต่เมื่อมาใช้กันทั่วไป เลยกลายเป็นผู้ถืออำนาจเป็นใหญ่

อุเบกขา จึงเป็นเครื่องกำจัดอิทธิพล ไม่ใช่ลูบหน้าปะจมูกเห็นแก่บุคคลส่วนใหญ่เป็นประธาน ในด้านการปกครอง จึงต้องการ

ให้คนดีมีให้มาก และกำจัดคนชั่วให้ลดน้อยลง การปกครองที่ส่งเสริมให้คนชั่วมีมากและคนดีลดน้อยลง จึงใช้ไม่ได้ อย่าถือแต่เพียงชื่อเป็นใหญ่ ควรรำลึกถึงความผาสุกของประชาชนเป็นสำคัญ

อุเบกขา จึงเป็นหัวใจสำคัญของพรหมวิหาร หากไม่มีอุเบกขาความเที่ยงตรงแล้ว ก็มีแต่คนทุจริตโดยไม่ตั้งใจเต็มบ้านเต็มเมือง

พระพรหม ท่านจะเป็นผู้สร้างโลกหรือไม่ ไม่มีใครรู้? ท่านจะมีสี่หน้า จะดูจะฟังกันอย่างไร? ข้อเปรียบเทียบในนามธรรม จึงได้แก่เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาต่างหาก ไม่ต้องกราบไหว้บูชาสักการะอะไร เป็นแต่เพียงน้อมธรรมะ ๔ ประการ เหล่านี้มาไว้ในใจ ก็จะเป็นพระพรหม ผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้ปกครอง ผู้ประกอบกิจการงานและชนผู้ใช้แรงงานทั่วไปโดยชอบธรรม

ต้องการมีหน้าเพียงหน้าเดียว ๒ มือ ๒ เท้า แต่เพียบพร้อมด้วยธรรมะทั้ง ๔ ประการนี้ ตามความเหมาะสมแก่บุคคล กาลเวลาเทสะ สถานที่นั้น ๆ

มารดาบิดาจึงเป็นพระพรหมที่ควรเคารพบูชา คณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญกุศลบุญราศีตามควรแก่ฐานะและสมัยอันเป็นวาระสุดท้ายของชีวิต ตั้งใจอุทิศส่วนกุศลนั้น ๆ ได้แก่ท่านผู้จากโลกนี้ไปแล้ว

ขออานุภาพกุศลบุญราศีทั้งมวล พึงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้วิญญาณของคุณนายวัฒนา เรืองสุนทร จงประสบแต่วิบากสุขสมบัติสวัสดิมงคล ตามควรแก่คติภพนั้น ๆ จงทุกประการ เทอญ

พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรญฺโญ ป.ธ.๗)
วัดธาตุทอง

เทศนาหน้าศพ เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๒๔

แม่ผู้มีพระคุณ

เมื่อต้องเป็นแม่ จะยากลำบากอย่างไร ผู้เป็นแม่ทุกท่านย่อมทราบได้ดี เพราะชีวิตจริง ๆ ยิ่งกว่าชีวิตในนิยาย ละครของชีวิต ก็คือชีวิตของแต่ละครอบครัว ซึ่งมีปัญหาต่าง ๆ มากหลาย นับตั้งแต่ครอบครัวที่ขัดสน จนถึงครอบครัวที่มั่งมีทั้งทรัพย์สินและอำนาจวาสนา จะว่าครอบครัวใดมีความสุขสงบ ก็อยู่ที่บุคคลในครอบครัวนั้น ๆ

แม่ของคน ไม่ใช่แม่เป็ด แม่ไก่ แม่นก จึงต้องเป็นบุคคลพิเศษ อย่าคิดแต่เพียงว่า เป็นผู้ให้กำเนิด แต่ขาดความรับผิดชอบ หรือรักลูกในทางผิด ๆ ตามใจลูก อะไรที่ลูกทำแล้วเป็นดีหมด แม้จะพูดเท็จ พูดหยาบ ก็เข้าใจว่าฉลาดไหวพริบดี

ปัญหาของคน ที่พูดกันในปัจจุบันว่า เป็นปัญหาสังคม เพราะไม่ใช่เรื่องของคนเดียวแต่เป็นเรื่องของชาติบ้านเมือง คนแต่ละคนดีเป็นส่วนหนึ่งของชาติ จะทำอะไร จะนึกเฉพาะตนไม่ได้ต้องนึกถึงส่วนรวมด้วย ความสำคัญของแม่ จึงต้องเพิ่มขึ้นร้อยครูพันครูก็สู้แม่ได้ แม่จึงต้องรู้จักจิตใจของลูก เป็นผู้ใกล้ชิด ไม่แต่เพียงทางกาย ต้องทางจิตใจประกอบเป็นสำคัญ แม่จึงเปรียบเสมือนรากแก้วรากฝอยของต้นไม้

แม่จึงเป็นผู้ที่มีพระคุณ ที่ลูก ๆ ควรปลื้มใจ เทิดทูนบูชาสักการะด้วยความจริงใจทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ชีวิตของคนต้องมีธรรมะประจำใจ แม้ความเข้าใจในธรรมจะ

ต่างกัน ตามลัทธิและศาสนา ก็ควรที่จะเคารพความจริง ในฐานะเป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ร่างกายผิดกันตามภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อม ในด้านจิตใจต้องมีธรรมะ คือ เหตุผลอันเป็นหลักของลัทธิศาสนา หากขาดเหตุผลก็เป็นลัทธิและศาสนาที่ดีไม่ได้ จริงอยู่ที่ปรากฏในโลกคือ

๑. ศาสดาไม่ดี ทั้งสาวกก็ไม่ดี

๒. ศาสดาดี แต่สาวกไม่ดี

๓. ศาสดาไม่ดี แต่สาวกดี

๔. ศาสดาดี ทั้งสาวกก็ดี

ผู้ที่มีสติปัญญา ย่อมไม่งมงาย ยกตนข่มผู้อื่น ควรยอมรับตามเป็นจริง ไม่อิงทิษฐิมานะแล้ว เพียงมีเมตตาทางกายวาจาและใจก็เพียงพอที่จะเป็นมนุษย์ เป็นเพื่อนมนุษย์ร่วมกัน ไม่ต้องทะเลาะวิวาทประหัตประหาร จนถึงทำสงครามทำลายกัน สติปัญญามีไว้เพื่อสร้างความสงบแก่โลก มิใช่มีเอาไว้ เพื่อใช้คิดทำลาย หากความสงบเป็นแต่เครื่องหมายว่า ยังไม่มีกำลัง หรือยังไม่พร้อมที่จะทำลายกัน ความคิดที่ต้องสูญเสียไปเพราะใช้ในทางที่ผิด จึงมีมากมายตั้งแต่ความไม่ไว้วางใจกัน คิดหาทางทำลาย ทั้งส่วนตรงและทางอ้อมจึงเป็นผลร้ายจนมองไม่เห็น ทางที่แก้ไขว่าควรทำอย่างไร? ความสงบจึงเกิดไม่ได้ โลกจึงไม่มีความสงบ

จะว่าเป็นหลักธรรมดา หรือเป็นเวรกรรมของชาวโลก ซึ่งจะต้องประสบความเป็นเช่นนี้ ก็อาจมีส่วนจริงอยู่บ้าง แต่มนุษย์ก็สมควรที่จะละเว้นความชั่ว ให้ลดน้อยลง ให้สมกับความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นผู้ผ่านการศึกษา มีความรู้ ความสามารถเป็นเครื่องดับทุกข์ อย่าเห็น

ก้อนศิลาเป็นเพชรนิลจินดา หรือว่าเป็นธรรมจริยาไม่สำคัญเท่าทรัพย์สมบัติ

ยิ่งเป็นสมัยที่เรียกกันว่า โลกเจริญ ก็ทำให้หลงผิดมากหลาย เพราะเจริญด้วยอะไร? เจริญด้วยความทุกข์ หรือความสุข เจริญด้วยการเบียดเบียนทำลายกันหรือเจริญด้วยความสงบ เจริญด้วยการคดโกงฉ้อฉล หรือเจริญด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

พรคือความดี ที่ปรารถนากัน ได้แก่ อายุ วรรณะ สุขะ พละนั้น เป็นแต่เพียงผล ส่วนเหตุนั้นมาจากอะไร? ก็ควรเฟ้นหา ไม่ใช่เพื่อผลในชาติหน้า แต่ต้องเป็นในชาตินี้ พระพุทธเจ้าจึงประทานต้นเหตุ ซึ่งเรียกว่า หลักปฏิบัติก็ทำ ฝึกอบรมกายวาจาและใจด้วยสติเพื่อชำระจิตใจให้สะอาด สมแก่สภาพของเรือนร่างมนุษย์

ธรรมะของพระพุทธเจ้า หากจะบิดเบือนสักเพียงใดก็ตาม ถ้าสามารถทำให้เป็นคนดีได้ ก็เป็นที่น่าสนใจ ปัญหาจึงมีอยู่ว่า ทำอย่างไรจึงจะมีคนดีมาก ๆ ไม่ใช่ต้องการคนมีความรู้ความฉลาดมาก ๆ เพราะความรู้ความฉลาดที่เกิดแก่คนชั่ว ก็ยิ่งยั่วยุให้ทำชั่วมากขึ้น คำตอบก็โยนให้แก่ศาสนา วัดวาอารามก็ถูกเหมือนกัน แต่เป็นการเลี่ยงไป ควรที่ทุกคนต้องช่วยกันและแก้ไขตัวเอง ไม่ใช่ เพราะคนนี่คนนั้น หน่วยนี้หน่วยนั้น ต้องรวมกำลังกันทั้งหมด ทำความเสียสละ ไม่ใช่ทำอย่างพริกไทยผักชีโรยหน้า

จึงควรใช้สติปัญญาอย่างรอบคอบ ไม่ด่วนทำลายหรือปฏิเสธ เลิกนิสัยชั่วร้าย เพาะนิสัยดีงามให้เกิดขึ้น ติเพื่อก่อล้อเพราะรัก ใคร ๆ ก็พูดได้ แต่จะได้ประโยชน์อะไรบ้างจากการพูดนั้น ๆ ทุกคนอ้างได้เสมอ คนทำผิดจึงไม่รู้ว่าตัวทำผิดความสำคัญก็คือ อย่าหลง

ตัวเองเกินไป จากคำพูดประโยคง่าย ๆ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ดีงาม ควรใช้และปฏิบัติ คือ เมื่อมีผู้ไปทำบุญทำกุศลมาแล้ว ก็แบ่งหรืออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้อื่น ผู้อื่นก็อนุโมทนา จะได้บุญได้กุศลอย่างไร? ได้หรือไม่ได้ อยู่ที่ความเข้าใจว่าบุญกุศลเป็นอย่างไร

ผู้ให้ได้รับบุญกุศลเพราะชำระล้าง ความโลภ ความโกรธ ความหลง ผู้อนุโมทนารับ จะด้วยอาการอย่างไรก็ตาม ย่อมได้บุญตรงที่ ไม่มีจิตริษยา กีดกัน ทำลาย ครหานินทา ผู้ที่มีจิตใจอย่างนี้ ก็มีความสุข เป็นบุญ ตรงกันข้าม หากมีความริษยาก็มีแต่ความร้อนใจ คิดหาแต่ทางทำลาย เพื่อมิให้ผู้นั้นดีกว่าตน

คุณหญิงหอม ราชโยธา (เปรมกมล) ได้เป็นอุบาสิกาประจำวัดธาตุทอง เริ่มตั้งแต่สร้างวัดจนถึงปัจจุบันนี้ ประมาณ ๔๔ ปี จึงเรียกได้ว่าเป็นผู้อุปการะช่วยเหลือในกิจการของวัด เป็นสมบัติของประชาชน และเป็นสถานที่ช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนตามจุดประสงค์ในปัจจุบันนี้

ไม่ใช่สร้างวัดเอาไว้ดูเล่น หรือเป็นที่สง่างามของศาสนาแต่ต้องการให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง ในด้านการสงเคราะห์ต่าง ๆ แม้คุณหญิง จะมาวัดไม่ได้บางครั้งบางคราวที่ต้องเจ็บไข้ได้ป่วย ตามวิสัยของสังขารที่เกิดมาเป็นเวลานาน ก็ต้องชราไปตามลำดับ ก็ยังถามถึงความเป็นไปเป็นนิจ มีจิตกังวลเรื่องของวัดตามนิสัยที่ดี เมื่อได้กระทำสิ่งใดไว้ ก็อยากเห็นสิ่งนั้นมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นหลักฐาน ทุกอย่างเท่าที่คุณหญิงปรารภก็สำเร็จทุกประการ

ในด้านของความเป็นแม่ ก็เป็นแม่ที่ดี ได้อุปการะเลี้ยงดูลูกอย่างดีที่สุด ครอบครัวจึงเป็นปกติสุข เพราะลูก ๆ ทุกคนก็บำเพ็ญตน

เป็นลูกที่ดี มีความกตัญญูกตเวทีต่อแม่ ไม่ได้ทอดทิ้งในวัยชรา แม้จะเจ็บไข้ได้ป่วยก็เอาใจใส่ดูแลรักษาพยาบาล แม่พยาบาลลูก ลูกพยาบาลแม่ ตราบเท่าวาระสุดท้าย ก็จากโลกนี้ไปโดยความสงบ เหมือนดวงจันทร์ลับขอบฟ้าฉะนั้น

คุณธรรมประจำใจ ก็คือ มีความเชื่อมั่นในพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มีความเพียรสม่ำเสมอในการละความชั่ว ทำความดี มีความรอบคอบ มั่นคงหนักแน่น และมีปัญญา ไตร่ตรองพิจารณาในสิ่งอันเป็นคุณและโทษ

ขออานุภาพกุศลบุญราศี ที่คณะเจ้าภาพได้แสดงความเคารพ มีกตัญญูกตเวที บำเพ็ญกุศลบุญ จงเป็นผลสัมฤทธิ์แก่วิญญาณของคุณหญิงหอม ราชโยธา ตามควรแก่คติภพนั้น ๆ จงทุกประการเทอญ

พระธรรมปาโมกข์
(นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗)
๓ มีนาคม ๒๕๒๗

เมื่อแม่จากลูก

คุณนายเหรียญ วงศ์ทองศรี ซึ่งเป็นแม่ของคณะเจ้าภาพแม้จะจากโลกนี้ไปแล้ว ก็ยังคงจารึกภาพ แม้จะจากโลกนี้ไปแล้ว ก็ยังคงจารึกภาพไว้ที่ดวงจิตอย่างมั่นคง ซึ่งทำให้คณะเจ้าภาพบำเพ็ญกุศลตามลำดับมา จนถึงวันฌาปนากิจอันเป็นวันสุดท้าย เมื่อเรือนร่างของท่านยังดำรงอยู่ ความรู้สึกก็เป็นเหมือนท่านยังคงมีชีวิตเฝ้าติดตามด้วยความห่วงใย

เมื่อถึงวาระสุดท้ายจริง ๆ ก็อดอาลัยไม่ได้ แม้สภาพธรรมดาของสังขาร จะต้องแตกสลายไปเป็นธรรมดา ไม่มีใครรอดพ้นไปได้ อวสานของชีวิตจึงควรคิดว่า เป็นการพักอย่างแท้จริงของทุกคน แม่สบายแล้ว แม่ไปสวรรค์ แม่ไม่ต้องเป็นห่วง

แม่เป็นสมบัติอันประเสริฐของลูก แม่นอกจากเป็นแม่ ยังเป็นเพื่อนเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้ให้ความอบอุ่น เป็นครูอาจารย์ เป็นผู้พิพากษาตุลาการ เป็นธนาคาร เป็นแพทย์พยาบาล เป็นลูกหนี้จะต้องใช้หนี้ตลอดชีวิต และเป็นกระทั่งคนรับใช้ จะมีใครเล่า ที่จะประเสริฐเท่าแม่

บรรดาคำพูดที่มีคำว่าแม่ มีความสำคัญอย่างไร อาจเห็นและรู้สึกได้จากถ้อยคำที่ใช้กันทั่ว ๆ ไป เช่น แม่ค้า แม่ครัว แม่งาน แม่ทัพ แม่กอง แม่บันได แม่คุณ แม่ทูลหัว แม่คู่ แม่แคร่ แม่เชื้อ แม่ซื้อ แม่เฒ่า แม่โพสพ แม่เตาไฟ แม่ท่า แม่ธรณี แม่น้ำ แม่บท แม่บ้าน แม่พระ แม่พิมพ์ แม่ย่านาง แม่เรือน แม่แรง แม่ลาย

แม่ศรีเรือน แม่สี แม่เสือ แม่เหย้า แม่เรือน แม่เหล็ก แม่ใหญ่ แม่อธิการ เป็นต้น

ความเป็นแม่จึงสำคัญที่สุด วิญญาณของแม่นี่แหละที่กล้าเสียสละทุกอย่างเพื่อลูกได้ โดยไม่หวังผลตอบแทน เพราะแม่ดี ทายาทคือลูกจึงดี หากจะกลายก็คงไม่ไกลนัก

คุณนายได้ทำหน้าที่อย่างดีที่สุดเท่าที่จะดีได้ จึงส่งผลสะท้อนให้ลูกทุกคนตั้งตนได้เป็นหลักฐาน และประกาศตนเป็นคนดี เป็นที่ไว้วางใจให้หายกังวล

พ่อแม่ลูก เป็นทรัพยากรของธรรมชาติ จึงควรเป็นทรัพยากรที่มีคุณประโยชน์อย่างแท้จริง มิใช่แต่เพียงเป็นเท่านั้น จึงต้องมีคุณสมบัติเพียบพร้อม ที่จะกระทำหน้าที่ของตน ตลอดจนหน้าที่ของประเทศชาติด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความกล้าหาญ และความเสียสละ

แม่จึงควรเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ลูกให้มากที่สุด เพราะลูกเป็นดวงใจของท่าน แม้ท่านจะจากไปแล้ว ลูกก็ต้องระลึกและบูชาพระคุณของท่าน ให้เหมือนท่านยังมีชีวิตอยู่

ฉะนั้น ลูกทุกคนจึงควรมีคุณธรรมอย่างเหมาะสมแก่หน้าที่ที่เป็นประโยชน์ อย่าแตกร้าวบาดหมางกัน ช่วยกันแก้คำพังเพยว่าไม้ไผ่ยังต่างปล้อง พี่น้องยังต่างใจ ไม้ก็อยู่ส่วนไม้ คนก็อยู่ส่วนคน

สลัดทิ้งความเห็นแก่ตัวให้หมดสิ้นไป
มีความเคารพนับถือต่อกันฉันพี่น้อง
มีความสามัคคีปรองดองกัน เหมือนเป็นคนเดียวกัน
ช่วยเหลือเกื้อกูล แนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน

สร้างตัวอย่างอันดี สำหรับอนุชนต่อไป

ประพฤติตนสม่ำเสมอทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ขออานุภาพกุศลลุญราศี ที่คณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญไว้แล้ว จงเป็นปัจจัยดลบันดาลให้วิญญาณของคุณนายเหรียญ วงศ์ทองศรี จงบรรลุผลสุขสมบัติ ตามควรแก่คติภพนั้น ๆ จงทุกประการเทอญ

พระเทพญาณกวี
(นพ องฺกุรญฺโณ)
วัดธาตุทอง

หาง่าย – หายาก

ประโยคสั้น ๆ ว่า ไม่ใช่หน้าที่ ใครอยากทำก็ทำไป ทำไปก็เท่านั้น ไม่เห็นมีอะไรดีขึ้น ขอให้ชีวิตสบายไปชาติหนึ่งก็พอ เมื่อคนอื่นโกงได้ ทำไมจะโกงบ้างไม่ได้ มีเงินเสียอย่าง ใครจะทำอะไร

ใครจะรักชาติก็รักไป ทำไมต้องไปบังคับคนอื่นด้วย......

แต่ละตอนอาจจะไม่มีความสำคัญอย่างไร หากไม่ใช้สติปัญญาไตร่ตรอง เพราะทุกคำแสดงให้เห็นถึงธาตุแท้ของจิตใจว่า มีลักษณะเช่นไร อดีตอาจเป็นตัวอย่างของปัจจุบัน แต่อดีตก็เป็นแต่เพียงอดีตซึ่งไม่มีใครนำมาคิด เพื่อป้องกันรักษา ปัจจุบัน ซึ่งจะกลายเป็นอดีตจึงเป็นความด่างพร้อยซึ่งไม่สามารถจะแก้ไขได้ แม้ว่าคนในอดีตจะมีชีวิตอยู่ถึงปัจจุบันนี้ แต่ก็อาจจะเห็นกงจักร์เป็นดอกบัว ดอกกุหลาบ

เจ้าทั้งหลายจงตายเพื่อชาติ แต่ข้าต้องอยู่เพื่อชาติ ใครจะพูดก็ตาม ก็เป็นคำพูดของคนนั้น เพราะคนฉลาดย่อมหาความรู้จากคนโง่ แต่คนโง่ย่อมหาความโง่จากคนฉลาด คนดีย่อมหาความดีจากคนชั่ว แต่คนชั่วย่อมหาความชั่วจากคนดี

ผู้ที่พูดเช่นนี้ ยังมีอยู่ในประเทศชาติหรือไม่? อยากให้สูญหายไปให้หมด ควรจารึกเป็นรอยประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้น ไม่เพราะมีบุคคลเช่นนี้มากหรือ? ความหายนะอันส่อให้เห็นว่า เมื่อบุคคลตกอยู่ภายใต้อำนาจของความโลภโมห์โทสันแล้ว เป็นคนกล้าที่จะสร้างความชั่วได้ นึกถึงความสุขส่วนตน หรือพวกของตน เหมือนอยู่คนเดียว หรือพวกของตนเท่านั้น

ความกตัญญู รู้พระคุณที่ผู้อื่นทำให้แก่ตน กตเวที ตอบแทนฉลองพระคุณ คนที่ขาดความกตัญญู กตเวที ย่อมเป็นผู้ที่ไร้ค่าและราคา เพราะสามารถทำความชั่วได้ตลอดเวลา เรื่องส่วนตน ครอบครัว เพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียง รวมถึงชาติประเทศ ต้องอาศัยความกตัญญูทั้งสิ้น

ผู้ที่ขาดความกตัญญู จึงจะมอบแผ่นดินทั้งหมดให้เป็นกรรมสิทธิ์ ก็ทำให้พอใจไม่ได้ ย่อมทะเยอทะยานต่อไปด้วยอำนาจความอยาก ความปรารถนา จึงควรเห็นโทษอย่างจริงจัง โดยย้อนรำลึกถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้ว จะเห็นได้ว่า เพราะขาดความกตัญญูทั้งสิ้น

ความกตัญญู จึงไม่ควรมีเฉพาะบุตรธิดาต่อมารดาบิดาเท่านั้น ยังหมายถึงเหตุการณ์และผู้มีอุปการะอีกมากมาย รวมถึงถิ่นที่อาศัย ไม่เพียงแต่การพูดจาปราศรัย ต้องปฏิบัติตามหน้าที่ที่ตนจะต้องรับผิดชอบ

ทุกคนและทุกหน้าที่ จึงต้องอาศัยความกตัญญูเป็นแนวเชื่อม เพื่อให้ทุกคนได้เคารพหน้าที่ การที่คนต้องมีธรรมจริยา และศาสนา ก็เพื่อยับยั้ง ไม่ให้กระทำความชั่ว รู้จักคิด รู้จักตรอง

ผู้ที่รู้คุณคน จึงสามารถทำหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริตได้ อันเป็นปัจจัยให้เกิดความสุขสงบ

ตัวอย่างของผู้มีความกตัญญู ย่อมเป็นส่วนสำคัญที่จะให้เข้าใจว่า ความกตัญญูมีดีอย่างไร จึงได้รับการยกย่องสรรเสริญ แม้แต่สุนัข ช้าง และสัตว์อื่น ๆ ซึ่งมีความกตัญญูแสดงความซื่อสัตย์ ได้รับการสรรเสริญมากมายจากการช่วยเหลือเด็ก และเป็นเพื่อน

ช่วยป้องกันโจรผู้ร้าย เป็นต้น

จากข้อเท็จจริง ก็คือกรรม กระทำนั่นเอง ได้แสดงผลไว้อย่างชัดเจน ผู้ที่ขาดความกตัญญู แม้จะประสบความสำเร็จในชีวิต ก็ไม่ยั่งยืน ต้องหวาดหวั่นต่ออันตรายมืดเท่าที่ตนได้สร้างไว้ ไม่ต้องกล่าวถึงชาติหน้า ในชาติปัจจุบันนี้เอง ก็สามารถเห็นได้ เป็นแต่ช้าหรือเร็วเหมือนคำพังเพยว่า น้ำลดตอผุด ความกตัญญู คือ การกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ และฉลาดรอบรู้ จึงไม่มีตอให้ผุด

คุณธรรมที่สำคัญสำหรับทุกคน จึงได้แก่ความเป็นผู้รู้จักคุณและตอบแทนตามควรแก่โอกาสสมัย

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมีพระกตัญญูในพระพุทธชนนี แม้สวรรคตแล้ว ด้วยการที่ทรงยกพระธรรมขึ้นเปรียบเทียบคนเราจะเจริญเติบโตได้ ร่างกายต้องอาศัยอาหาร จิตใจต้องอาศัยธรรมให้มีส่วนอาศัยซึ่งกันและกัน จึงแสดงในรูปเรื่องของบุคคล คือเสด็จไปเทศนาพระอภิธรรมโปรดพระพุทธชนนี ณ ภพดาวดึงส์ตลอด ๓ เดือน

พระคุณอันสูงสุด ที่ไม่มีใครตอบแทนได้ แต่ก็ต้องกระทำ เพราะคนเรามีพ่อแม่ซึ่งเป็นปูชนียบุคคล บุตรธิดาต้องมีความกตัญญูเป็นการตอบแทน ก็เพื่อให้รู้จักหน้าที่ว่า เมื่อเป็นมารดาบิดาควรทำอย่างไร เป็นบุตรธิดาควรทำเช่นไร ถึงคราวที่บุตรธิดาเป็นบิดามารดา จะได้รู้จักวิถีทางแนวปฏิบัติ ไม่ใช่เป็นกันแต่เพียงชื่อ เช่นเป็นพลเมือง ยังไม่พอ ต้องเป็นพลเมืองดีด้วย

ความง่ายหรือยาก จึงอยู่ที่บิดามารดา บุตรธิดา ผู้ปกครองเองและพลเมือง หากเข้าใจหน้าที่ที่ดีแล้ว ยากก็เป็นง่าย จะได้ช่วยเหลือ

เกื้อกูลกันตามความเหมาะสมนั้น ๆ

พระสารีบุตร แม้แต่เพียงได้รับบิณฑบาตจากราธพราหมณ์เพียงทัพพีเดียว ก็จดจำไว้ไม่ลืม เมื่อถึงคราวที่จะต้องประกาศการกระทำของท่านผู้นั้น ท่านก็เต็มใจประกาศว่าราธพราหมณ์เป็นผู้มีอุปการะคุณต่อตน เมื่อไม่มีใครบวช พระบรมศาสดาก็รับสั่งให้ท่าเป็นผู้บวชราธพราหมณ์ กตัญญูจึงเกิดขึ้นได้ที่หัวใจอันบริสุทธิ์ แม้เวลาจำวัด ก็หันศรีษะไปทางทิศที่พระอัสชิผู้อาจารย์พำนักอยู่

พระอานนท์เถระ กล้าสละชีวิตเพื่อคุ้มครองพระชนม์ของพระพุทธองค์ ด้วยการออกไปยืนขวางทางช้างนาฬาคีรี ซึ่งตรงเข้ามาเพื่อทำร้ายพระพุทธองค์เพราะหน้าที่ ไม่ใช่เป็นแต่เพียงตำแหน่งต้องสามารถกระทำได้ แม้ด้วยการสละชีวิต เพื่อรักษาความรับผิดชอบเท่าที่ได้รับไว้ ทำได้จึงทำ ทำไม่ได้อย่าทำ คนเรารอบรู้ในทางใด ก็ควรทำในทางนั้น อย่าเป็นคนฉลาดแกมโกง อย่ารู้มากเอาเปรียบคน

ความกตัญญูจากชีวิตจริง ๆ แม้จะหายากแต่ก็ยังพอหาได้ เพราะความดียังมีอยู่เต็มโลก เมื่อเข้าใจถึงความดีแล้ว ย่อมเป็นผู้สามารถรับความดีนั้น ๆ ไว้ได้ แม่บังเกิดเกล้าป่วยเป็นอัมพาตเป็นปี ๆ ลุกเดินเหินไม่ได้ ตื่นขึ้นเช้าก็ไปหาแม่ กลับจากงานตอนเย็นก็ต้องไปหาแม่ก่อน เพื่อให้ท่านชื่นใจว่า ลูกของท่าน ยังคงเป็นลูกของท่าน เอาใจใส่ดูแลอย่างดีที่สุด ไม่ได้รังเกียจหรือเบื่อหน่ายแม้บางครั้งมีธุระกลับมาตอนกลางคืน ก็กราบไหว้ตรงประตูห้องของท่าน ทำอยู่เช่นนี้เป็นเวลาหลายปี ทั้งที่มีแพทย์ พยาบาล และญาติดูแลอยู่แล้ว แต่หน้าที่ของลูก ซึ่งแม่ได้อุ้มท้องมาตั้ง ๙ เดือน หรือ ๙

เดือนเศษ ท่านได้รับความลำบากมาก หากจะคิดว่าลูกต้องอุ้มของหนักไว้แม้แต่เพียงชั่วโมงเดียว ก็คงทนไม่ไหว แต่แม่ทนได้ กลับมีความแช่มชื่น ใคร่จะเห็นหน้าลูก

ความกตัญญู จึงไม่ใช่สูตรที่จะเรียนกันเป็นวิชาการ แต่เป็นรากฐานของจิตใจซึ่งต้องอาศัยการปฏิบัติโดยตรง ฝึกให้เป็นการกระทำตั้งแต่รู้ความเป็นต้นมา คอยเพิ่มเติมให้เป็นนิสัยครั้งละเล็กละน้อย โดยมีผู้ใหญ่ที่ดีเป็นผู้นำ

โลกนี้ จึงควรเป็นโลกของคนผู้มีความกตัญญูต่อกัน อันจะเป็นเหตุให้ทำลายล้างความเนรคุณให้หมดสิ้นไป

เพราะ เนรคุณต่อตนเอง จัดว่าทรามที่สุด

เนรคุณต่อพ่อแม่, ครูอาจารย์ ผู้มีอุปการคุณ

เนรคุณต่อสถานที่ศึกษาเล่าเรียน

เนรคุณต่อวิชาชีพ

เนรคุณต่อการงาน

เนรคุณต่อประเทศชาติ

แต่ละอย่าง อย่าให้เป็นการกระทำของผู้ที่เกิดมาแล้ว

เมื่อเริ่มระลึกว่า ควรเป็นผู้มีความกตัญญูต่อคนและสถานที่แล้ว แม้จะพักอาศัยอยู่ภายใต้ต้นไม้ต้นใด ก็ไม่ทำให้สกปรก หรือหักรานกิ่งเล่น แต่ช่วยดูแลรักษาความสะอาดแล้วจึงจากไป

เมื่อคนเรารู้จักล้างหน้าให้สะอาดหมดจดได้ ก็ควรล้างใจให้บริสุทธิ์ด้วย ความกตัญญูโดยทั่วถึงกัน ช่วยทำสิ่งยากให้ง่าย ช่วยทำยักษ์มารให้เป็นคน โดยศึกษาและปฏิบัติในศีล อันเป็นจริยาธรรมประจำโลก

หลักความจริง

หลักความจริง เป็นข้อความพิเศษของชีวิตด้านใน ซึ่งท่านผู้อ่านจำต้องพิจารณาให้รอบคอบว่า จะต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสมัยอะไรบ้าง? หน้าที่เป็นกรณีแรกซึ่งต้องอยู่ในเขตแห่งความคำนึง เราอยู่ในโลก ก็ต้องทำหน้าที่ให้เป็นประโยชน์แก่โลก ในยามฉุกเฉินก็ต้องทำหน้าที่อย่างหนึ่ง การเห็นแก่ตัวความสุขส่วนตัว มิใช่ความชอบธรรมของผู้ที่อยู่ร่วมกันในชุมชน ดูเป็นใจดำ ใจจืด ไม่เอาใจใส่ในเชื้อชาติวงศ์ เราต้องทุกข์ด้วยกัน สุขด้วยกัน ไม่มีความพรั่นพรึงต่อภยันตรายใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อมีภัยเกิดขึ้นก็ต้องช่วยกันระงับปราบปราม หน้าที่ในการป้องกันหน้าที่ในการส่งเสริมช่วยเหลือ ต้องร่วมกันไปเพราะทุกคนมีชาติเป็นของตัว ถ้าบำเพ็ญตนเป็นคนไร้ชาติหรือขายชาติ จะชื่อว่าเป็นคนได้อย่างไร? นี่เป็นความจริงในเรื่องโลก ส่วนความจริงในเรื่องธรรม เกี่ยวกับความบริสุทธิ์ สะอาด ทุกคนต้องมีจิตใจบริสุทธิ์สะอาด ปราศจากความหม่นหมองอันเกิดจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ซึ่งก็รู้แล้วว่าไม่ดี แต่ทำไมจึงยังกำจัดให้สูญไปไม่ได้ เพราะมิได้ศึกษาตามหลักความจริง จะขอเสนอพระพุทธพจน์ให้เป็นหลักพิจารณาและเป็นทางปฏิบัติ

เมื่อทุกท่านต้องการความสุข ความสุขที่แท้จริงต้องหมายถึงความหลุดพ้นจากความทุกข์ จะสุขโดยยังไม่พ้นทุกข์ เป็นไปได้ความสุขของโลก มิใช่ความสุขแท้นั้น เพราะบำเพ็ญความสุขครอบ

ความทุกข์ไว้ จึงได้เพียงชั่วคราว ความทุกข์ก็ปรากฏเกิดขึ้นอีก หรือตราบใดที่ยังไม่รู้จักอริยสัจจ์ ตราบนั้นก็ยังต้องประสพทุกข์เสมอไป เหมือนพื้นรากฐานของบ้านเรือนไม่มี การก่อสร้างตัวเรือนข้างบนได้อย่างไร? รากฐานบ้านเรือนก็คือ อริยสัจจ์ ๔ มีความจริงในเรื่องทุกข์ ความจริงในเหตุที่สร้างทุกข์ ความจริงในเรื่องความดับทุกข์ ความจริงในนโยบายเครื่องดำเนิน เพื่อดับเหตุสร้างทุกข์ ผู้ใดไม่รู้จักอริยสัจจ์ ผู้นั้นห่างไกลจากความสุข ถ้าสร้างรากฐานอริยสัจจ์ ๔ ย่อมกำจัดความทุกข์ให้สิ้นไป เป็นผู้ได้รับความสุขเต็มที่พระพุทธานุสาสนีตรัสเตือนไว้ว่าภิกษุทั้งหลาย เธอทุกคนต้องทำความพากเพียร เพื่อให้ผู้ตามเป็นจริงว่า นี่เป็นความทุกข์ นี่เป็นต้นเหตุสร้างความทุกข์ นี่เป็นความดับทุกข์ และนี่เป็นทางให้ดำเนินถึงการดับต้นเหตุสร้างทุกข์ ในกรณีเช่นนี้

ก็การดำรงชีพของบุคคลมักลุ่ม ๆ ดอน ๆ ไม่ราบรื่นในกิจการ ก็เพราะไม่รู้จริง ถ้ารู้จริง ก็มีแต่ความเรียบร้อย การเกิดการตาย และตายแล้วก็ต้องเกิด แม้เป็นเรื่องลึกลับซับซ้อน จนนักวิทยาศาสตร์ก็ไม่สามารถพิสูจน์ได้ บางท่านก็ไม่อยากเชื่อโดยเห็นว่าเป็นจริงไม่ได้ เป็นเพียงคำทำลายขวัญของนักศาสนา ซึ่งต้องการให้คนทำบุญจะได้สบายไม่ต้องทำอะไร? อาจเป็นจริงเช่นนั้นก็ได้ แต่จากส่วนที่ปรากฏทุกท่านคงไม่ปฏิเสธว่า สิ่งที่นักวิทยาศาตร์ยังค้นไม่พบนั้น ยังมีอีกมากมายและจะรับรองหรือไม่ว่า ความรู้ ความสามารถ ของเราไม่เท่าเทียมกัน ถ้าทุกคนมีความรู้ดี ก็คงเป็นพระพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์กันหมด แต่นี่หาเป็นเช่นนั้นไม่ ความรู้ยังสูงต่ำผิดระดับกันมาก ตามหลักจึงมีอยู่ว่า ก่อนที่ท่านยังไม่มีทองคำ แม้เงินหรือ

ทองแดงก็ต้องหาไว้ เพราะเมื่อรู้จริง เงินหรือทองแดงอาจกลายเป็นทองคำไปก็ได้ พุทธศาสนารับรองในสังสารวัฏ คือ การหมุนเวียนเพราะไม่รู้อริยสัจจ์ เมื่อรู้อริยสัจจ์แล้ว ก็ยุติการหมุนเวียน ถ้าหลักอันนี้เป็นความเท็จ ไม่มีความจริงอะไร? จะเท็จกันตั้งพัน ๆ ปี มีที่ไหนบ้าง ความจริงที่มีอยู่อย่างแน่แท้ แต่เพราะคนเราไม่มีความรู้อย่างพระพุทธเจ้า หรือครึ่งหนึ่งพระพุทธเจ้า ความเข้าใจเรื่องนี้จึงมีได้ยาก หรือไม่เข้าใจชวนให้ปฏิเสธร่ำไป ความรู้ ในกาละคือเวลาว่า เมื่องานนี้ วันนี้ พรุ่งนี้ ที่เราทราบได้เช่นนี้ เพราะเอาเวลามาจับ มิฉะนั้นเราก็รู้ไม่ได้ เพราะเมื่อวาน และพรุ่งนี้ไม่มีด้วยกันทั้ง ๒ วัน เมื่อวานก็ล่วงไปแล้ว พรุ่งนี้ก็ยังมาไม่ถึง ความเข้าใจในเรื่องเวลานี้ ถ้านำไปรับกับการเกิดการตาย ในชาติที่ล่วงแล้วชาตินี้ ชาติหน้า โดยอาศัยเหตุผลที่เทียบมาแล้ว ก็อาจจะมีความจริง สนับสนุนพระพุทธพจน์ข้างตนได้ถ่องแท้

แนวความคำนึงในการค้นคว้าหาความจริงโลก สว่างไสวด้วยแสงอาทิตย์และแสงจันทร์ พระพุทธเจ้าเปรียบเหมือนพระอาทิตย์พระจันทร์ ประกาศพนะธรรมให้ชาวโลกรู้ความจริง ความจริงไม่มีการเปลี่ยนแปลง เมื่อรักความจริง แล้วสละความเท็จค้นคว้าหาความจริง จะเป็นการเสียเวลาทีเดียวหรือ? ในเรื่องที่จะทำชีวิตให้เป็นจริงขึ้นมา การกล้าในสิ่งอันหน้ากลัว กับการกลัวในเรื่องอันเป็นจริงเป็นมติของชาวโลก ควรตัดสินใจให้เด็ดขาด แล้วบำเพ็ญความสุขที่เป็นของเราจริง ๆ ความเจริญของบ้านเมือง เป็นสิ่งที่กลับกลายได้เพราะเป็นโลกธรรม แต่ความเจริญในด้านจิตใจที่อบรมในหลักของความจริง ย่อมพ้นไปจากอำนาจโลก ความสุขชนิดผิวเผิน เป็น

เหยื่อล่อให้โง่ติด แต่ผู้มีปัญญาไม่ติดเพราะรู้จริง จะอยู่กระท่อมหรือประสาท? พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งของชาวโลกทั้งโลก แต่ก็มีคนโดยมากยึดถือที่พึ่งผิด ๆ จึงยังคงจมอยู่ในกองทุกข์และสร้างห้วงเหวให้เป็นกรงขังตนเอง เพราะความอาลัยพัวพันติดอยู่ในสิ่งอันยวนใจ ขัดแค้นในสิ่งอันไม่พอใจมืดแปดด้าน หมดหนทางความมืดคือความทุกข์ จะเป็นฆราวาสหรือบรรพชิต เมื่อยังไม่รู้จริงก็ต้องทุกข์ทั้งสิ้น การโอภาปราศรัยในเรื่องโลก เป็นเหตุให้เกิดทะเลาะวิวาทบาดหมาง จึงควรโอภาปราศรัยในเรื่องพ้นทุกข์ เพราะเรื่องโลกมักจะแข่งดี เป็นความเข้าใจผิด เข้าใจว่าคนอื่นดีไม่เท่าตน ถ้าแข่งกันในทางดี มุ่งให้บรรลุความดีจริง ไม่ใช่ดีเก๊ ๆ ก็ไม่ต้องทะเลาะกันดีไม่จริง กลัวเขาจับความจริงได้ เมื่อไม่สมใจ จึงยั่วให้เกิดโทสะจนลุกลามเป็นเรื่องใหญ่โต จึงทุกท่านควรอบรมสมาธิให้เกิดเพราะจิตใจที่ตั้งมั่น เป็นจิตผุดผ่อง สุภาพอ่อนโยน เป็นธรรมชาติที่ใสสะอาดปราศจากราคี ควรแก่การเพ่งพินิจในการประกอบกิจให้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี และเป็นวิถีแห่งการรู้ความจริงตามกฎธรรมชาติสามารถทำตนให้พ้นความทุกข์ประสพความสุขชั่วนิรันดร

อย่าทำอะไร ? ใกล้ต่อการจบ เมื่อยังไม่รู้ว่าจะควรทำอะไรก็ให้สิ่งที่ท่านกำลังทำ และที่ชาติต้องการให้ท่านทำ อย่าทำในสิ่งอันทำลายตนเอง ตลอดถึงเพื่อนร่วมชาติร่วมประเทศ อยู่ทำ ไม่ใช่อยู่เฉย อยู่ทำความดีแล้วท่านจะมีความสุข ซึ่งเป็นจุดหมายของคนทั่วไป อย่าทำงานที่ปราศจากผล งานที่ประเสริฐคือ การกู้เกียรติยศให้กลับคืนมา เป็นอนุสาวรีย์อันงดงามที่สุด เกียรติยศจะคงคืนได้นั้นย่อมต้องอาศัยเหตุหลายประการ ทั้งทางกสิกรรม พาณิชยกรรม

อุตสาหกรรม และชาติพลีซึ่งเป็นกำลังอย่างสำคัญ จะต้องฟื้นฟูให้กิจการเหล่านี้ตกอยู่ในกำมือของพวกเรา อย่าให้ตกอยู่ในกำมือของผู้อื่น ในยามคับขัน เราจะเห็นได้ว่าใครเป็นพวกที่ช่วยเหลือพวกเรานอกจากพวกเราด้วยกัน สำหรับคนอื่นดูเหมือนจะเป็นคนอาศัยทำมาหาเลี้ยงชีพจนร่ำรวยไปตามกัน และอาจจะออกจากประเทศไปเมื่อใดก็ได้ เราควรสนใจในเรื่องอาชีพทุกอย่างให้มาก ต้องนึกว่าเราต้องพึ่งตัวเอง นี่เป็นหลักพุทโธวาท อย่าตำหนิศาสนาว่าสอนให้คนสันโดษ เลยไม่ต้องทำอะไร พอมีพอกินไปวันหนึ่ง ๆ ก็พอ สำคัญต้องมีสติ รู้จักคิดทำให้รอบคอบสักหน่อย การปฏิบัติตนให้เหมาะกับกาละเทศะ จึงเป็นกรณีที่สำคัญว่า จะการสันโดษอย่างไร? จึงจะไม่เป็นการตัดทอนทำลายความรุ่งเรืองก้าวหน้า และขั้นสุดท้ายด้วยการค้นคว้าหาสัจจธรรมอันเป็นมิ่งขวัญที่ควรมีประจำใจ เพื่อความสุขอันสดใสแห่งตัวท่าน ท่านอยู่ทำอะไร? อยู่ทำความดี ความสงบ ความเจริญ อยู่ทำความชั่ว ความยุ่งยาก ก่อความอลเวง ความเสื่อมเสียหายนอกตำรา **หรือท่านจะอยู่ทำอะไร ?**

= สวัสดี =

จะเป็น จะทำอะไร

เมื่อจะเป็นอะไร ต้องเป็นอย่างจริงจัง จึงจะได้ผลชีวิตของคนเรา ไม่มีเวลาพอสำหรับทดลองหรือฝึกซ้อม หากไม่ดีขึ้นก็ต้องทรามลง มองดูจุดหมายปลายทางพยายามเดินไปให้ถึง ทำไม่ได้อย่าทำให้คนอื่นทำดีกว่า นึกถึงความสามารถของตน ต้นกล้วยแม้จะตรงเรียบร้อยดีทำง่าย แต่ก็ทำเสาทำเครื่องเรือนไม่ได้ ทำเชือกกล้วยใช้ได้ดี รู้จักเป็น รู้จักทำตามความสามารถ ย่อมเป็นเหตุให้ประสพศิริมงคลทุกทิพาราตรีกาล

พระราชญาณดิลก (นพ องฺกุรปญฺโญ)
เจ้าอาวาสวัดธาตุทอง

ทำไมจึงต้องเป็นอย่างนี้

ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ เป็นไปไม่ได้ เพราะไม่มีทางออกที่ดี จึงต้องใช้คำตอบว่า บังเอิญ

แท้จริง ทุกสิ่งเกิดจากเหตุ แม้ว่าเหตุนั้น จะซ่อนเร้นลึกซึ้งสักเพียงไรก็ตาม ก็ต้องยอมรับว่า ผลเกิดจากเหตุ มีเหตุจึงต้องมีผล ผลจะเกิดขึ้นลอย ๆ ไม่ได้ จึงกำหนดหลักสำหรับพิจารณาประการหนึ่งว่า ควรเป็นผู้รู้จักเหตุ และควรเป็นผู้รู้จักผล คือรู้จักอดีต รู้จักปัจจุบัน และรู้จักอนาคต เรียกว่ารู้จักตนของตน

สมองและความคิด จึงต่างกัน สมองจะเฉียบแหลมทรงจำได้ดี มีปัญญาสูง ก็เห็นแต่เพียงมีมันสมองดี ส่วนความคิดที่ได้จากประสบการณ์ และความทุกข์ทรมานผ่านโลกมามาก เป็นการเรียนจากความจริง จะเอาตัวรอดได้หรือเป็นผู้ที่ควรเคารพบูชา ก็เพราะมีความคิด ไม่คิดที่จะเบียดเบียนทำลายผู้อื่นให้เดือดร้อน ไม่ใช่เป็นบุคคลหน้าเนื้อใจเสือ

วางจิตให้เป็นกลาง โดยไม่เข้าข้างตน หรือโยนบาปให้แก่ผู้อื่น จะเป็นผู้ที่มีความคิดที่ถูกต้อง มองเห็นสิ่งที่เกิดขึ้น นั้นเป็นธรรมดาที่จะต้องรู้เท่าทันโลก อย่าให้โลกหลอกลวงได้ เพราะโลกคือ

สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ กลับเป็นไปได้
สิ่งที่น่าเป็นไปได้ กลับเป็นไปไม่ได้

จึงควรมองให้เห็นโทษและคุณของสิ่งนั้น ๆ คนพาล คือผู้ที่ไม่เห็นโทษของตน และไม่ยอมให้อภัยแก่ใคร บัณฑิต คือ

ผู้ที่เห็นโทษของตน และรู้จักให้อภัย

พื้นเพจิตใจของคนชั่ว เพราะขาดความกตัญญูกตเวที

พื้นเพจิตใจของคนดี เพราะประกอบด้วยกตัญญูกตเวที ได้อย่างหนึ่ง ขาดไปอย่างหนึ่ง ได้เสียก็คือความเกิดดับตามธรรมดาของโลก แม้จะไม่ปรารถนาก็ต้องประสบ ดังที่เรียกว่าโลกธรรม ไม่ใช่โลกคู่กับธรรม หรือธรรมคู่กับโลก ดังเข้าใจกันทั่ว ๆ ไป แต่เป็นธรรมที่ปกคลุมครอบงำโลก ต้องประสบด้วยกันทั้งหมด ไม่ได้ยกเว้นว่าจะเป็นใคร จึงต้องเป็นผู้รู้เท่าทัน อย่าให้จิตใจอ่อนไหวไปตามอารมณ์นั้น ๆ

สอนใจตนเองอยู่เสมอว่า ทำอย่างไรจึงจะไม่เป็นภัยแก่สังคม เหมาะสมแก่ชีวิตนี้ ไม่ให้เป็นภัยเป็นศัตรูแก่ใคร ๆ อย่าคิดเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตน นึกว่าคนที่ควรได้รับความช่วยเหลือนั้นยังมีอยู่อีกมาก มีความรับผิดชอบ และเต็มใจที่กระทำกิจการทุกอย่างให้สำเร็จเรียบร้อย ตามความเหมาะสมแก่หน้าที่นั้น ๆ จะมีใครบ้างไหมที่จะกล้ากล่าวและทำตามคำปฏิญญาสั้น ๆ ว่า " ข้าพเจ้าขอมอบความรู้ความสามารถ ความตั้งใจอันแน่นอน และชีวิตให้แก่หน้าที่กิจการที่จะต้องรับผิดชอบ โดยไม่ยอมให้ตกอยู่ในอำนาจของความโลภโกรธหลง

เป็นให้จริง

จะเป็นอะไร เป็นให้จริง ก็หมดปัญหา ไม่ต้องนั่งปวดหัว ทะเลาะกันเถียงกันไม่รู้จักจบ จริงทางวิชาการ ก็เป็นความจริงอย่างหนึ่ง จริงในทางปฏิบัติการก็เป็นความจริงอย่างหนึ่ง จริงทั้ง ๒ อย่างนี้ ต้องอาศัยกัน เหมือนภาพแผนที่ทางอากาศและตัวจริง

หากคนเรารู้จักเป็น เป็นได้จึงควรเป็น เป็นไม่ได้อย่าเป็น เป็นเข้าแล้ว ทำไม่ได้หรือทำให้เสื่อมเสียหาย จะกลายเป็นคนสร้างปัญหาขึ้นอีก อัตตัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักตนในด้านวิชาความรู้ ความสามารถสติปัญญา ความซื่อสัตย์สุจริต และความกล้าหาญในการตัดสินใจ มีอยู่เพียงไรก็ทำเพียงนั้น ไม่น้อยเกินไปและก็ไม่มากเกินไป

อย่าเป็นตามอำนาจความอยาก คนที่อยากแล้ว เป็นต่ำไม่มีมีแต่อยากเป็นสูง ๆ ทั้งนั้น ความอยากนี่เอง ทำให้โลกวุ่นวาย โรงพยาบาลที่จะรักษาโรคอยากนี่ก็หายาก ที่มีอยู่แล้วก็ล้วนแต่เพิ่มโรคอยากให้มากขึ้น เพราะยังเป็นโรคอยากด้วยกัน ข้อสำคัญคือไม่ละอาย

ของแท้เกิดขึ้นก่อน จึงมีของปลอมเกิดขึ้นภายหลัง ความดีและความชั่ว จึงเกิดจากความรู้และความไม่รู้ ประพฤติดีก็เพื่อละความชั่ว ประพฤติชั่วก็เพื่อละความดี จึงต้องละชั่วก่อน แล้วทำความดี ไม่ให้ความชั่วมีโอกาสเกิดขึ้นอีก ตามหลักของความเพียร ๔ ประการคือ

๑. เพียรระวังอย่าทำความชั่วที่ยังไม่เคยทำ อย่าลองของ

๒. เพียรรีบละความชั่วที่เกิดขึ้นทันที อย่าเก็บสะสมเอาไว้นานละยาก

๓. เพียรอบรมทำความดีให้เกิดขึ้น ใจอยู่เฉยไม่ได้ ให้อยู่กับความดี

๔. เพียรรักษาความดีอย่าให้เสื่อม รักความดียิ่งกว่าชีวิต

เพียงขณะจิตเดียว สติทำหน้าที่ปกครองจิต ให้จิตทำงานละชั่วทำดีติดต่อกันไป

ทำไมจึงเป็นคนดีจริงไม่ได้ เพราะจิตใจยังหวั่นไหวตามโลกธรรม ที่มีทั้งสิ่งที่น่าปรารถนา และไม่น่าปรารถนา อยากเห็นอยากฟัง อยากเป็นแต่สิ่งที่ดี เมื่อประสบสิ่งตรงกันข้าม จึงไม่พอใจน้อยใจ เสียใจ

จึงต้องยอมรับว่า เป็นคนดีชั่วคราวเป็นได้ง่าย แต่จะให้เป็นคนดีตลอดไปเป็นได้ยาก เหมือนต้นไม้บนยอดภูเขา สูงจริง เด่นจริงแต่ตัวเองต้องเป็นศัตรูต่อตัวเอง เพราะภัยธรรมชาติ ทั้งฝน ทั้งร้อนทั้งลมพายุที่พัดกระหน่ำทุกฤดูกาล ใครจะช่วยได้บ้าง ก็ต้องช่วยตัวเอง

คนดีก็เหมือนกัน ไม่แต่เพียงได้รับความชื่นอกชื่นใจในคำให้พรที่พรั่งพรูจากริมฝีปากจริงบ้าง ไม่จริงบ้าง เพื่อหาหนทางได้เข้าชิดสนิทสนม ธรรมะอยู่ตรงนี้ อย่าพอใจ อย่าดีใจ แต่จงรับรู้พรเหล่านั้น อย่าหลงต้องกำหนดรู้เท่าทันทุกครั้งทุกคราวว่าแม้พรเหล่านั้นอาจกลายเป็นผรุสวาทในกาลไป

เมื่อถึงคราวมีคนตำหนิ ด่าว่า เสียดสีต่าง ๆ นานา ก็ควรกำหนดรู้ว่า จริงหรือไม่จริง อยากเพียงมีการศึกษามาก ศึกษาดี

ไม่ได้เป็นหลักประกันว่า จะต้องเป็นคนดี เมื่อขาดสติสัมปชัญญะ หิริโอตตัปปะ ย่อมทำชั่วได้ง่าย เพราะใช้ความรู้เป็นเครื่องป้องกันตัว จะเปรียบคนชั่วว่าเลวกว่าสิงสาราสัตว์ก็ไม่ควร เพราะสิงสาราสัตว์เหล่านั้นบอกว่า นี่มนุษย์ทั้งหลาย อย่าเอาเยี่ยงอย่างพวกฉัน อยากสบาย ต้องมีสติฝึกจิตให้รู้จักโลกธรรมจะได้ไม่หลงลืมตัว

เมื่อเป็นคนดี จึงต้องเป็นจริงไม่ได้ จึงกลายเป็นบุคคลที่ได้รับคำตำหนิว่า ไม่นึกเลย ไม่น่าเลยจะเป็นเช่นนั้น แต่เมื่อเป็นจริงต้องเข้มเข็ง อดทน อดกลั้น ปรับจิตใจเป็นปรกติ เพราะทำงานมาก จึงมีผู้วิจารณ์มาก รับฟังจะเกิดเป็นความรู้ ความเข้าใจอย่างดี แม้แต่คนที่ให้พร ขอให้มีความสุข ความก้าวหน้า ความเจริญ เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรแต่ในด้านจิตใจ อาจจะนึกในทางตรงกันข้าม ขอให้มีแต่ความทุกข์ ประสบแต่ความพินาศวอดวาย

เมื่อเป็นคนดีจริงแล้ว ก็ไม่ควรไปวุ่นวายกับอารมณ์ของคน ทำใจให้สงบ เป็นให้จริง ก็ต้องเป็นอย่างนี้ เมื่อคนให้พรก็ไม่ใช่จะดีขึ้น หรือเมื่อคนด่า ก็ไม่ใช่ว่าจะทำให้เลวลง จึงเท่ากับเป็นเครื่องทดสอบว่า เป็นได้ดีจริงไหม?

บันทึกธรรม
ในสัตตมวาร ศพคุณแม่ทับทิม ศีตะจิตต์

วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๒๒

พระเทพญาณกวี

(นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗)

คณะเจ้าภาพ พร้อมด้วยญาติมิตร ได้บำเพ็ญกุศลอุทิศให้คุณนายทับทิม ศีตะจิตต์ ผู้ถึงแก่อนิจกรรมไปแล้ว ตามคติวิสัยของสังขาร

ภาพที่ปรากฏเบื้องหน้าย่อมเป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงในฐานะเป็นผู้บังเกิดเกล้า เป็นบุรพการินีผู้มีพระคุณอย่างยิ่งใหญ่แก่บุตรธิดา และเป็นผู้อุปการะแก่ญาติมิตรสหาย อันเป็นการแสดงถึงคุณธรรมประจำใจ เช่น ทาน การสงเคราะห์ความช่วยเหลือ ปิยวาจากล่าวถ้อยคำไพเราะอ่อนโยน อัตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน สมานัตตาวางตนได้เหมาะสมในฐานะเป็นผู้ใหญ่ผู้น้อย ตามกาละเทศะนั้น ๆ ตั้งแต่ต้นจนอวสานของชีวิต

ขนบประเพณีในงานศพ หรือการบำเพ็ญกุศล มิใช่เป็นการกระทำเพียงประเพณีพิธีการ หากแต่ว่า มีความประสงค์อันแท้จริงแฝงอยู่ภายในเหมือนปอกเปลือกผลไม้ จึงจะพบเนื้อแท้ฉะนั้น ประเพณีจึงแฝงคุณธรรมไว้มากมาย เช่น ความกตัญญูกตเวที ความเคารพบูชา ความเมตตาปราณี ความซื่อสัตย์สุจริต ถ้าเกี่ยวข้องถึงสกุลวงศ์ก็มุ่งหมายถึงความสามัคคี ความพร้อมเพรียงกัน เหมือน

ต้นไม้แตกกิ่งก้าน ผลิดอกออกผล ย่อมไม่ทิ้งเชื้อสกุลวงศ์

ฉะนั้น การบำเพ็ญกุศลในงานศพจึงเป็นกรณียกิจเท่าที่จะพึงทำตามหน้าที่ เป็นการบูชาพระคุณที่คณะเจ้าภาพบำเพ็ญมาแล้วอยู่ในขณะนี้ ญาติมิตรได้กระทำต่อญาติมิตรด้วยน้ำใจอันสนิทสนม

จะเป็นมารดา บิดา เป็นญาติมิตรสหาย แม้จะเป็นการสมมติหรือบัญญัติให้เป็น ก็ต้องเป็นและรู้จักเป็น เมื่อเป็นแล้วต้องทำกิจกรรมต่าง ๆ เท่าที่ตนจะต้องรับผิดชอบโดยเหมาะสม ไม่ใช่แต่เพียงสักว่าเป็น หรือเป็นโดยไม่มีความรับผิดชอบ

ส่วนความจริงของสังขารนั้นเป็นอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเมื่อเกิดมาแล้วก็ผันแปรแต่กับไปตามสภาพของเขา เพราะสังขารเป็นอนัตตาไม่ใช่ตัวตน ไม่มีสาระแก่นสาร กำหนดรู้ไว้เพื่อจะได้ไม่ฝืนธรรมดานิยม หลงโศกเศร้าเสียใจในเมื่อต้องพลัดพรากจากกัน เมื่อยอมรับความจริงเช่นนี้ จิตย่อมสงบ ไม่ตื่นเต้นกระวนกระวายใจเสียเพราะทุกคนต้องเดินทางบ่ายหน้าไปหาความสิ้นสุดเหมือนกันหมด

การพิจารณาในส่วนสำคัญที่เป็นสาระประโยชน์ก็คือ การแสวงหาที่สุดทุกข์ คือความดับทุกข์อยู่ที่ไหน? ความเกิดเป็นทุกข์จะเกิดเป็นอะไรก็เป็นทุกข์ทั้งหมด แม้จะมีวาสนาบารมีก็มีทุกข์ติดตาม เหมือนต้นไม้สูงสุดเพียง อันตรายก็ยิ่งมีมากเพียงนั้น

ความคิดค้นในเรื่องความดับทุกข์จึงเป็นความคิดชอบ เพราะจิตต้องมั่นคงอยู่ในความดี ดีทั้งภายนอกและภายใน? ภายนอกเท่าที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลทั่วไป ทั้งส่วนญาติมิตรและมิใช่ญาติมิตรต้องบำเพ็ญอุปการะและปฏิการะ คือการให้และการตอบแทนใน

ระหว่างกันและกัน เพื่อสร้างความสามัคคีให้มีกำลังมั่นคงถาวร อำนวยประโยชน์สุขให้แก่กัน ในส่วนใดที่ตนทำได้ก็ต้องรีบกระทำสิ่งนั้น กระทำด้วยความเมตตาปราณี ไม่ต้องการความสรรเสริญ และไม่เกรงกลัวต่อความครหา เพราะมีเจตนาดีที่จะกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ

งานศพจึงเป็นงานที่ให้ความจริงทุกประการ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งกาลอวสานของชีวิต เป็นตัวอย่างที่เปิดเผย ไม่อำพรางแม้แต่น้อย เมื่อมีสิ่งที่ใหญ่โตมโหฬารได้ สิ่งที่เล็กน้อยก็มีได้ ความเจริญมีได้ ความเสื่อมก็มีได้ สิ่งที่ตนได้มา ผลสุดท้ายก็ต้องพลัดพรากจากกัน ผู้ที่ชนะได้ ก็ต้องพ่ายแพ้ได้ โลกธรรม ธรรมดาของโลก หรือวิสัยของโลก เป็นอยู่อย่างนี้ จะฝืนเท่าไรก็ไม่สำเร็จ ธรรมอันแท้จริงก็คือ อย่าให้โลกธรรมครอบงำจิตได้ อย่าให้มีทั้งความเจริญและความเสื่อม ทั้งความชนะและความพ่ายแพ้ เป็นธาตุที่กำหนดรู้จักความจริง จึงไม่ติดอยู่กับอารมณ์ต่าง ๆ เท่าที่ผ่านมากระทบ เหมือนลมพัดมากระทบตัว ก็เป็นแต่เพียงรู้ว่าลมร้อนลมหนาว ไม่ถึงกับเกิดความต้องการหรือความดิ้นรน อยากเย็นอยากสบาย ไม่อยากร้อน เป็นต้น

มารดาเป็นปูชนียบุคคล ควรแก่การเคารพบูชา ท่านจะมีชีวิตอยู่หรือไม่ก็ตาม บุตร ธิดาก็ควรเคารพบูชาระลึกถึง เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้รำลึกพระคุณของท่าน อันเป็นเหตุเหนี่ยวรั้ง มิให้ดำเนินไปในทางที่ผิด มุ่งประกอบกิจในทางที่ชอบ เพื่อความดำรงอยู่แห่งวงศ์ตระกูล ซึ่งท่านเป็นผู้รักษามาแล้วและช่วยกันรักษาต่อไป บุคคลผู้มีความกตัญญูและกตเวที จึงเหมือนมีพระประจำใจช่วยอภิบาล

คุ้มครองรักษา ให้ผ่านพ้นจากอุปัทวันตราย เป็นผู้หลักผู้ใหญ่มีความคิด และใช้ความสามารถประกอบกิจการ หากบุคคลส่วนมากมีความกตัญญูกตเวที โลกจะไม่เดือดร้อนวุ่นวาย เพราะยังมีความซื่อสัตย์สุจริตและไว้วางใจกันได้ หากคนส่วนมากไร้ความกตัญญูกตเวทีนั่นแหละ อาจจะเป็นกาลอวสานของโลกก็ได้

งานศพเป็นงานมงคลหรืออวมงคล เมื่อมุ่งถึงการกระทำตามหลักของพระพุทธศาสนา ทำดีเป็นมงคล ทำชั่วเป็นอวมงคล ก็ท่านทั้งหลายกระทำดีหรือทำชั่ว หาคำตอบเอาเองก็แล้วกัน อย่าอ้างว่าเป็นคำพูดตาม ๆ กันมา หรือประเพณีเอาไว้ทุกข์ เมื่อท่านทั้งหลายทำดีก็เป็นมงคล และอาจจะเห็นได้ ก็คือทุกสิ่งทุกอย่างภายในบริเวณสถานที่แห่งนี้ล้วนเป็นเครื่องเตือนใจให้รำลึกถึงความเสื่อม ความไม่เที่ยง และอย่าเป็นคนประมาท ให้ขวนขวายกระทำความดีทั้งกลางคืนกลางวัน ส่วนแต่เป็นมงคลกิริยา คือควรกระทำความดีทั้งสิ้น จึงควรเรียกว่า งานทักษิณานุปทาน คือความเชื่อว่าบุญกุศลที่ตนได้กระทำไว้แล้วนี้ย่อมสำเร็จแก่ผู้จากโลกนี้ไปแล้ว

อนึ่ง คาถาบังสกุลที่พระท่านว่าตอนชักผ้า โดยเนื้อความอันแท้จริงแล้ว ใครบังสุกุลใคร แต่เดิมก็เป็นเพียงผ้าบังสุกุล ผ้าปอน ๆ นำเอามาใช้เป็นผ้านุ่งผ้าห่ม เพื่อที่จะตัดความรัก ความพอใจในเครื่องนุ่งห่ม แต่ต่อมาก็กลายเป็นชักผ้าบังสุกุลหรือผ้ามหาบังสุกุล เมื่อแปลเป็นความตายบาลีเป็นภาษาไทยว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงจริง มีความเกิดดับประจำอยู่ เกิดขึ้นมาแล้วก็แตกดับหมด ความสงบระงับสังขารเหล่านั้นเป็นความสุข

หากว่าฟังเข้าใจก็ได้ความรู้ ไม่ใช่น่ากลัว แต่กลับเป็นข้อธรรม

ทำให้พิจารณาว่าเราท่านทั้งหลายผลสุดท้ายก็แตกดับเหมือนหีบศพที่ตั้งไว้ ณ เบื้องหน้า ไม่เกิดได้นั่นแหละเป็นสุข เพราะจะได้ไม่ต้องตาย ไม่ต้องร้องไห้กันต่อไป เป็นประโยชน์ เป็นคติธรรมตรงนี้ จึงหมั่นพิจารณาบังสุกุลตัวเองเตรียมตัวไว้ก่อน ก่อนที่จะต้องตายจริง ๆ

เมื่อเป็นมารดาบิดาก็ต้องมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ตามธรรมะที่เป็นหน้าที่โดยเฉพาะ เป็นบุตร ธิดาก็ต้องมีความกตัญญูกตเวที เป็นญาติมิตรสหายก็ต้องมีญาติธรรม มิตรธรรม

หากคนเราทุกคนประพฤติตามธรรม มีธรรมประจำใจ ก็ไม่น่าจะเป็นปัญหาอะไร แต่เพราะคนเราขาดธรรม โลกจึงต้องวุ่นวาย แก้ไขกันสักเท่าไรก็ตามยังไม่สามารถทำสำเร็จได้ แต่ก็ต้องทำกันต่อไป จะนึกเพียงว่าไม่สำเร็จแล้วหยุดเลิกเสีย ผลเสียหายจะมีมากกว่านี้

มารดาเป็นผู้ที่หาได้ยาก เพราะท่านเป็นผู้กล้าให้และกล้ากระทำเพื่อประโยชน์ความมั่นคงของบุตรธิดา แม้แต่ชีวิตท่านก็สละให้ได้โดยไม่มีความเสียดาย กุศลบุญราศีที่คณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญอุทิศให้ เพื่อเป็นวิบากสุขตามควรแต่ภพนั้น ๆ ทั้งยัง แสดงถึงกุศลเจตนาที่ได้บำเพ็ญปฏิบัติมา ตั้งแต่ท่านยังมีชีวิต ตราบเท่าท่านจากโลกนี้ไปอย่างสงบ

ฉะนั้น จะได้บรรยายข้อธรรมประการหนึ่ง ตามบาลีว่า

เย จ โข สัมมทักขาเต ธัมเม ธัมมานุวัตติโน

เต ชนา ปารเมสสันติ มัจจุเธยยัง สุทุตรัง

บุคคลเหล่าใดประพฤติธรรมดาตามสมควรแก่ธรรม ที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว บุคคลเหล่านั้นล่วงพ้นบ่วงมาร ซึ่งยาก

ที่จะข้ามได้โดยง่าย จักบรรลุถึงฟากฝั่งคือความดับทุกข์ได้

หลักการปฏิบัติธรรม เรียกว่าธรรมานุธรรมปฏิบัติ การประพฤติธรรมให้ถูกต้องตามหลักของธรรม คือน้อมนำธรรมเข้ามาในจิต อย่าให้จิตคิดดัดแปลงแก้ไขตามความพอใจ เหมือนเปลี่ยนแปลงธรรมตามวิสัย ซึ่งเป็นการทำลายมากกว่าการสร้างให้ดี เพราะกิเลสย่อมไม่รู้จักความดี ความบริสุทธิ์ มุ่งแต่เพียงความสะดวกสบายหรือผลประโยชน์เท่านั้น

ธรรมะ จึงแยกได้เป็น ๒ ประเภท

๑. ความดี เรียกว่ากุศลธรรม

๒. ความชั่ว เรียกว่า อกุศลธรรม

เมื่อตั้งใจละความชั่ว ก็ต้องตั้งใจทำความดีประกอบกัน มิใช่แต่เพียงละอย่างเดียวก็พอ หรือทำแต่ความดีโดยไม่ยอมละความชั่ว ดังปรากฏเป็นความประพฤติของคนทั่วไป จึงไม่อาจบรรลุผลสมความปรารถนา เพราะความชั่วยังคงเป็นความชั่วที่หมักหมมอยู่ แม้จะทำความดีก็ยากที่จะให้ดีได้ เหมือนเสื้อผ้าที่สกปรก ยังไม่ได้ซักให้สะอาดแต่นำไปย้อมสีฉะนั้น

ในด้านการปฏิบัติจึงมุ่งชำระจิตให้บริสุทธิ์ เป็นการตัดกิเลสให้ขาดสิ้นไป ความบริสุทธิ์จึงเป็นคุณธรรมชั้นสูงสุด ความดีสามารถแยกจิตออกจากกิเลส ไม่ยอมให้พำนักอาศัยอีกต่อไป เป็นวิราคธรรมเครื่องสำรอก หากแยกไม่ออกก็ต้องตกเป็นทาสของกิเลส ไม่มีโอกาสพบความสงบอันแท้จริงได้

กิเลส ความเศร้าหมองที่ครอบงำจิต นำจิตไปสู่ความชั่ว เช่น ความเห็นแก่ตัว ซึ่งสามารถทำความชั่วได้ทุกอย่าง ความชั่วที่แพร่

หลายก็เกิดจากความเห็นแก่ตัว ความโกรธ ความพยาบาท ซึ่งเกิดขึ้นอย่างรุนแรงเผาผลาญจิตให้ร้อน และเผาผลาญผู้ที่อยู่ใกล้ชิดพลอยร้อนไปด้วยความลุ่มหลงมัวเมา จนไม่เข้าใจความจริง เพราะยึดถือแต่สิ่งอันไร้สาระหูเบา เชื่อง่าย ไร้การพิจารณาเหตุผลตามส่วนที่ชอบ

โลกคือประชุมชน จึงเดือดร้อนไม่ขาดสาย กระจายไปทั่วโลก หาทางดับไม่ได้เพราะอำนาจของกิเลส แทนที่จะปฏิบัติเพื่อละ กลับเพิ่มพูนให้มากยิ่งขึ้น ฉะนั้น ผู้ประพฤติธรรมมุ่งหวังกำจัดกิเลส จึงต้องละชั่วและอบรมความดี พร้อมทั้งรักษาความดีให้มั่นคง เหมือนทรัพย์เลิศค่าราคาด้วยการเป็นบุคคล

๑. สุปฏิบัติ เป็นผู้ประพฤติดีประพฤติชอบด้วยกายวาจาและใจ เป็นผู้งามพร้อมทั้งเบื้องต้น ท่ามกลาง และเบื้องปลาย ไม่มีเวรภัย จะอยู่จะไปก็มีแต่ดี ไม่ทำให้ใครหนักใจ มีแต่คลายกังวลดับความร้อนใจ เป็นผู้ประพฤติสม่ำเสมอในบุคคลและธรรมนั้น ๆ

๒. อุชุปฏิบัติ ประพฤติตรงต่อข้อธรรมที่พระองค์ทรงปฏิบัติไว้ไม่ถอนพระบัญญัติ และสร้างข้อบัญญัติใหม่ มั่นคงในพระบัญญัติที่ทรงแสดงไว้ มีกายวาจาใจตรงต่อความซื่อสัตย์สุจริต ตรงต่อธรรมวินัย ไม่มีมารยาสาไถยทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีความประพฤติตรงกัน ตั้งใจทำอะไรแล้ว ก็ตั้งใจทำจริง ๆ ตรงต่อมรรคทั้ง ๘ ประการ

๓. ญายปฏิบัติ ประพฤติเป็นธรรม ธรรมในที่นี้มุ่งถึงความดับกิเลสดับทุกข์ให้หมดสิ้นไป ไม่ต้องเหลือความหลงความอาลัยในโลกอีกพระพุทธองค์ไม่ตรัสสรรเสริญภพชาติก็เพราะมีแต่ความทุกข์ จึงตรัสเฉพาะธรรมซึ่งมุ่งถึงความนำออกจากกองทุกข์ จุดหมาย

ปลายทางที่ตั้งไว้ก็คือที่สุดทุกข์

๔. สามีจิปฏิบัติ มีความประพฤติสมควรแก่ความดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ไม่ประพฤตินอกขอบเขต ใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน บำเพ็ญตนโดยเหมาะสมแก่หน้าที่ธุระการงาน ใช้ความรู้และความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ ผู้ที่ไม่อาจทำหน้าที่ของตน แต่กลับใช้หน้าที่แสวงหาประโยชน์ก็เพราะขาดสามีจิปฏิบัติ จึงควรประพฤติให้คู่ควรแก่หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

อีกประการหนึ่งก็เป็นข้อที่ชวนคิด โดยท่านวางหลักไว้ส่าสุปฏิบัติ คือพระโสดาบัน อุชุปฏิบัติ พระสกิทาคามี ญายปฏิบัติ พระอนาคามี สามีจิปฏิบัติ พระอรหันต์ ก็เป็นแนวหนึ่งซึ่งควรพิจารณา

แต่ความจริงแล้ว พระอริยบุคคลทั้ง ๔ ประเภทต้องมีข้อปฏิบัติทั้ง ๔ ครบบริบูรณ์ เป็นแต่อ่อน หรือแรงกล้ากว่ากัน ข้อตัดสินก็คือไตรสิกขา เช่นบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์ แต่บำเพ็ญสมาธิและปัญญาพอประมาณ ย่อมเป็นพระโสดาบัน เป็นต้น

ผู้ประพฤติธรรมตามสมควรแก่ธรรมโดยปริยายเช่นนี้ ล่วงพ้นบ่วงมารคือ กิเลส ๑,๕๐๐ ตัณหา ๑๐๘ ซึ่งข้ามได้ยากยิ่ง แท้จะพากเพียรสักเท่าไร บางสมัยก็พ่ายแพ้แก่อำนาจของกิเลส เพราะกิเลสเพียงสงบระงับชั่วคราว ต่อเมื่อบรรลุธรรมแล้ว กิเลสย่อมระงับไปเหมือนความสว่างเป็นเครื่องกำจัดความมืดได้ ฉะนั้นจึงบรรลุถึงฟากฝั่งความดับทุกข์ได้ และทุกข์ไม่มีโอกาสเกิดขึ้นอีก เพราะหมดเชื้ออันเป็นเหตุปัจจัย ดับสนิทตามประเภทมรรคผลนั้น ๆ ด้วยประการฉะนี้

อิมินา ปุญญกัมเมน ขออนุภาพกุศลบุญราศีที่คณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญตามลำดับมา ขอจงเป็นพลวปัจจัยบันดาลให้วิญญาณของคุณนายทับทิม คีตะจิตต์ จงประสบวิบากสุขสมบัติอันเกิดจากกุศลทักษิณานุปทานกิจตามควรแก่คติภพนั้น ๆ อนึ่ง วิญญาณของคุณนายจะพึงหยั่งทราบด้วยญาณวิถีทางใด ขอจงมาอนุโมทนารับเพื่อให้สำเร็จเป็นส่วนกุศลปัตตานุโมทนามัย บุญกิริยาวัตถุ จงทุกประการ

เป็นไปได้ หรือ เป็นไปไม่ได้

จุดเล็ก ๆ จากคำพูดสั้น ๆ เหล่านี้ เป็นข้อความที่แสดงอย่างชัดเจนที่สุดว่า สิ่งนั้น ๆ เหตุการณ์นั้น ๆ เป็นไปได้หรือเป็นไปไม่ได้ ชีวิตของคนต้องเปลี่ยนแปลงไป หรือประวัติศาสตร์ต้องบันทึกเหตุการณ์ตอนหนึ่งเอาไว้ ก็คำพูดสั้น ๆ เช่นนี้ เพราะทุกอย่างไม่ได้เป็นตามคิด

เรื่องที่เกิดขึ้นแก่คนทุกคน ทั้งที่มีความรู้ ความสามารถ ความฉลาด แต่ไม่อาจรู้ความจริงข้อหนึ่ง ก็คือจิตใจของคน หรือผลซึ่งจะปรากฏในอนาคตว่าเป็นเช่นไร เพียงวินาทีเดียวก็เปลี่ยนแปลงได้

เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว โดยไม่มีทางแก้ไขก็คือ คิดว่า เชื่อว่าเป็นไปได้หรือเป็นไปไม่ได้ ทำไมกลับตรงกันข้ามหมด ทุกสิ่งล้มเหลว มีแต่ความพินาศผิดหวังทุกอย่าง

หากจะนึกตัวอย่างในอดีตที่ผ่านพ้นมาแล้ว จะเห็นได้ชัดเจนว่าจะเชื่ออะไรเต็มที่ไม่ได้ ต้องเว้นเผื่อเอาไว้บ้าง เพื่อป้องกันความพลาดพลั้ง อย่างต่ำก็ช่วยให้มีจิตใจดี ไม่ต้องถึงกับมีทุกข์โทมนัสเพราะเตรียมตัวไว้ล่วงหน้าบ้างแล้ว

แต่เหตุการณ์บางอย่างที่คิดว่าเป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อสิ่งนั้นเกิดขึ้นกลับปรากฏว่า ไม่คิดเลยว่าจะเป็นไปได้ จะดูกันเฉพาะเพียงร่างกายหรือดูสายโลหิตที่สืบเนื่องมาตลอดกาลนาน จะดูจากจิตใจเท่าที่เป็นอยู่ ไม่เห็นอะไรเลยจะเป็นความเสื่อมเสียหาย แต่ทำไมจึงเป็นอย่างนี้

คนเราจะดีหรือเสีย ก็เพราะเรื่องราวในอดีตกาลที่ให้ความรู้ความเข้าใจในความหมาย ๒ ประการ คือ **เป็นไปได้** หรือ **เป็นไปไม่ได้**

ธรรมที่เหมาะสม คือ โยนิโสมนสิการ ความไตร่ตรองโดยรอบคอบ เพราะทำให้เกิดความเข้าใจในเหตุการณ์นั้น ๆ นอกจากสิ่งอันสุดวิสัย

การพิจารณาเปรียบเทียบ ไม่ด่วนตัดสินใจทันที นึกหาตัวอย่างเรื่องที่เกิดขึ้นแก่ตน หรือแก่ผู้อื่น นำมาประกอบ จะเข้าใจได้แน่นอน อย่าคิดแต่เพียงมีผู้สรรเสริญ หรือครหา เพราะโลกธรรม

ธรรมดาที่มีประจำโลก เมื่อชอบก็สรรเสริญ เมื่อมุ่งหวังต่อผลประโยชน์ หรือเกลียดชัง แสร้งสรรเสริญก็ได้ ดังที่วางหลักไว้ว่า พูดตามจริงเรียกว่าสรรเสริญ พูดเกินความจริงเรียกว่าสอพลอ

บางคราวจึงแยกความหมายทั้ง ๒ อย่างนี้ออกจากกันได้ยาก จึงทำให้คนเราลืมตัว หลงตัวได้ง่าย โยสิโสมนสิการ จึงเป็นเครื่องมือสำหรับให้ความกระจ่างว่า เป็นอะไร เพราะเข็ดหลาบต่อความคิดที่ว่าเป็นไปได้หรือเป็นไปได้

ผลสุดท้ายเหตุการณ์ทุกอย่าง ก็มักจะลงเอยในข้อที่ว่า พญาแร้งแม้จะมีสายตามองได้ไกลเป็นประโยชน์ ๆ เหมือนกล้องส่องทางไกล ก็ยังเผลอติดบ่วงของนายพรานจนได้

เมื่อประสบเหตุการณ์เช่นนี้ ก็ต้องยอมรับ เพราะคิดว่าเราซื่อตรงต่อผู้อื่น ผู้อื่นก็น่าจะซื่อตรงต่อเราบ้าง แต่ไปพบเอามีด ๒ คมโดยไม่มีสัน จึงคาดการณ์ผิดหมด

ปัญญา ความรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์

แต่หน้าที่ที่แต่จริงของปัญญา ก็คือ การตัดสินใจที่จะต้องกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทันทีที่รอไม่ได้ ความลังเลใจทำให้ประวัติศาสตร์ต้องบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ เอาไว้ อย่างที่อ่านแล้ว เข้าใจได้ทันทีว่าไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะถ้าตัดสินใจผิด ทำอะไรสักอย่างก็คงไม่มีเหตุการณ์เกิดขึ้น

ปัญญา การตัดสินใจในที่นี้จึงมีประโยชน์มาก แม้แต่การตัดไม้ข่มนามก็เป็นการบำรุงขวัญ เพิ่มกำลังใจ ปัญญาจึงเป็นหลักปกครองคน ให้รู้จักตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง จะก้าวไปข้างหน้าหรือจะถอยหลัง ไม่ใช่ยืนอยู่ที่เดียว เพียงแต่คอยให้เหตุการณ์เกิดขึ้น ย่อมจะสายเกินแก้

ปัญหาทางโลก ก็ต้องช่วยอย่างโลก ปัญหาทางธรรมก็ต้องช่วยอย่างธรรม อย่าปนกันเข้า จะทำให้เกิดความเสียหาย บังคับหรือเชื้อเชิญให้รักษาศีลกันหมดทั้งประเทศ แต่ประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงรอบด้าน เขาไม่รักษากัน ผลสุดท้ายอย่าว่าแต่แผ่นดินเลย แม้แต่ทะเลก็ไม่มีที่อาศัย

แม่ทัพ เสนาธิการ นั่งเจริญวิปัสสนา ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นอนัตตาสูญว่างเปล่า ไม่มีอะไรเป็นสาระจะเป็นอย่างไรบ้าง? ไม่ใช่แต่เพียงบ้านแตกสาแหรกเปื่อย ทุกอย่างจะไม่มีอะไรเหลือ หรือจะเหลือก็เพียงอย่างทาส สูญชาติ ขาดเชื้อไขต่อไป

หน้าที่จึงควรเป็นหน้าที่ ใครมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบอย่างไร ควรรับผิดชอบหน้าที่อย่างนั้น ไม่ใช่แต่เพียงพูดเถียงทะเลาะกัน ยกย่องสรรเสริญตัวเองว่าเป็นผู้ประเสริฐ

เวลาฉุกเฉิน คับขัน มีอันตราย ก็ต้องกระทำกิจเพื่อป้องกัน

ภยันตรายเวลาปกติ จะเจริญวิปัสสนาอนัตตา ก็ยิ่งดียิ่ง เพราะจะช่วยให้ความเห็นแก่ตัว ความมักใหญ่ใฝ่สูง และความลุ่มหลงมัวเมามาลดน้อยลงไป

เมื่ออยู่ทางโลก ก็มีดีทางโลก

เมื่ออยู่ทางธรรม ก็มีดีทางธรรม

ทศพิธราชธรรม เป็นหลักการปกครองทางโลก ซึ่งต้องมีทั้งพระเดชพระคุณ เครื่องป้องกันอันตรายทุกอย่าง ทศบารมีธรรม เป็นหลักการปกครองทางธรรม ซึ่งมีแต่พระคุณ ชี้ทางให้คนเข้าใจในความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีความทุกข์เป็นประจำอยู่แล้ว ไม่ควรสร้างความทุกข์ให้เกิดขึ้น หากเป็นไปได้ ก็ขอให้โลกเป็นโลกด้อยพัฒนาดูเหมือนจะเป็นโลกที่น่าอยู่อาศัย คบหาสมาคมกันได้ง่าย ไม่มีมารยาสาไถย ซื่อตรงสุจริตต่อกัน จิตใจของคนก็เปี่ยมพร้อมด้วยความเมตตาปราณี ไม่ใช่เป็นคนร้ายยิ่งกว่ายักษ์มารที่กลัว ๆ กัน

ยักษ์วัดพระแก้ว วัดโพธิ์ วัดสุทัศน์ รูปร่างจะน่าเกลียดน่ากลัว แต่น้ำใจบริสุทธิ์สะอาด ทำหน้าที่เป็นผู้อารักขาประตูไว้อย่างดียิ่ง เหมือนจะยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทายว่า ท่านทั้งหลายเป็น อะไร? อย่าหาว่าฉันเป็นยักษ์ใจร้ายเลย

หากว่าจิตใจของคนเป็นยักษ์อย่างรูปปั้นได้ก็ดี เพราะมีแต่ให้ความอบอุ่นใจ แต่อย่าให้เป็นยักษ์โลภ โกรธ หลง หรือ ราคะ โทสะ โมหะ ที่ครอบงำจิตใจคน ไม่ได้ยกเว้นว่าจะเป็นใคร ถ้าขาดสติสัมปชัญญะก็เสียผู้เสียคน

อดีตกาล	**ล่วงลับแล้ว**
ปัจจุบันกาล	**กำลังปรากฏอยู่**
<u>อนาคตกาล</u>	**<u>ส่วนที่จะเหลือเอาไว้เป็นสมบัติของอนุชน</u>**

อดีตกาล เป็นครูของปัจจุบัน ที่ให้ตัวอย่างทั้งความดีและความผิดพลาดเสียหาย ก็ควรนำเอามาใช้ แม้จะไม่ได้ทั้งหมด เพราะเหตุการณ์และบุคคลก็ยังพอเป็นเครื่องเตือนใจได้อย่างดี แต่กลับตรงกันข้าม ส่วนอดีตก็เป็นอดีต ไม่ได้นำมาแก้ไขใช้ให้เป็นประโยชน์ หากว่าก้อนอิฐสักก้อนหนึ่ง เป็นเครื่องหมายของความแตกแยก ความอิจฉาริษยา ความอ่อนแอ ความเห็นแก่ตัว จนถึงความหลงงมงาย ก้อนอิฐก้อนนั้น ก็คงวางอยู่ที่เดิม เหมือนเป็นใบ้ ไม่สามารถเตือนใจได้เลยว่าเมื่อ ๑๐๐ ปี ๒๐๐ ปีมาแล้ว เป็นเช่นไร?

ในส่วนบุคคล อย่าให้เหตุการณ์ในอดีต ที่ผิดพลาดมาแล้วได้มีโอกาสเกิดขึ้นซ้ำ เจ็บแล้วต้องจำ นำเอามาสอนตน เพราะไม่มีบทเรียนอะไรจะดีกว่าความผิดพลาดที่พบมาแล้ว หรือจะปล่อยให้พบบ่อย ๆ

ปัจจุบัน คือผลซึ่งเกิดจากอดีตนั่นเอง น่าจะทำให้คนดีขึ้นเพราะเห็นตัวอย่างอยู่แล้วว่า เป็นเช่นไร แต่ก็มีปัญหามากมายที่จะต้องแก้ไขและปัญหาใหม่ ๆ ก็เกิดตามมาอีก ทั้งบุคคล ความประพฤติ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม เพราะไม่ได้อยู่บ้านเดียว ประเทศเดียว ชาติเดียว

แต่เมื่อคำนึงถึงความจริง ก็คือการปรับปรุงจิตใจของคน ให้ดำรงอยู่ในคุณธรรม คือ

๑. สัจจะ ความจริง ความซื่อสัตย์สุจริต เชื่อใจได้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. ศีล ความเว้นจากการกระทำชั่ว ไม่เบียดเบียนทำลายกัน

๓. ขันติ ความอดทน เหนี่ยวรั้งไม่ให้หวั่นไหวต่ออารมณ์ที่กระทบ

๔. เมตตา ความสนิมสนมเป็นพวกเดียวกัน ไม่มีจิตคิดร้ายต่อใคร

คนดีในปัจจุบันจึงควรมีธรรม ๔ ประการเหล่านี้ เป็นพื้นฐานก่อน เพราะคนดีที่ทำความดีก็มี คนดี แม้จะไม่ทำความผิด แต่ก็ไม่ยอมทำความดีก็มี เหมือนมะม่วง มีช่อผลตามฤดูกาล แต่บางต้นไม่ยอมออกช่อออกผล เรื่องคนกับเรื่องธรรมะจึงควรเป็นเรื่องที่น่าศึกษา

พิจารณาจากธรรมะ ๔ ข้อเหล่านี้ อย่าให้เป็นแต่เพียงข้อธรรม ความเดือดร้อนของคน ก็เพราะขาดคุณธรรมเหล่านี้ โจรผู้ร้ายคนทุจริตที่มีมากมายก็เพราะไร้คุณธรรม หากว่า มีคนประพฤติตามครบบริบูรณ์ก็จะมีแต่ความเป็นสุข เพราะธรรมะแต่ละข้อเป็นความจำเป็นทั้งสิ้น

ไม่ต้องโต้เถียงกันว่า ลัทธิศาสนาของใครจะดีกว่ากัน เพราะกรณีเช่นนี้ เป็นเรื่องของทิฐิมานะ แต่ต้องถามว่า ท่านมีสัจจะ ศีล ขันติ เมตตาหรือเปล่า ความประพฤติธรรม ไม่ใช่การโฆษณาสินค้าเพียงให้คนเชื่อเพื่อซื้อสินค้า

แต่ความเป็นผู้มีศาสนา อยู่ที่ความประพฤติให้อยู่ในธรรมะ โลกที่เดือดร้อนทั้งที่เกิดจากคนมีศาสนา แต่ปราศจากธรรมะนั่นเอง

ความดีของธรรม ไม่ได้อยู่ที่ชื่อ แต่อยู่ที่รักษาโรคหายหรือไม่หาย

ผู้ที่เพียงประกาศโฆษณาเรื่องของศาสนาแต่ไม่มีธรรมะเป็นเครื่องระงับดับความชั่วได้ ศาสนาจึงขาดคุณค่าที่สำคัญไป

ในคุณธรรม ๔ ข้อเหล่านี้ ควรเป็นศาสนาสากล หรือจะมีใครกล้าสามารถคัดค้านว่า ไม่ดี ไม่จริง ไม่เกิดประโยชน์ อย่าปฏิเสธความจริง เพราะเท่ากับหลอกตัวเอง

แม้ว่าโลก จะว่างจากศาสนา ก็ขอให้ธรรมะ ๔ ข้อเหล่านี้ยังดำรงอยู่ในโลก ก็เป็นการเพียงพอ เพราะข้อบกพร่องทั้งหมดซึ่งเกิดในปัจจุบันนี้ ก็อยู่ที่คนไม่มีสัจจะ ไม่มีศีล ไม่มีขันติ ไม่มีเมตตา

หากคนส่วนมาก มีคุณธรรมเหล่านี้ ทุกคนก็จะเป็นเหมือนญาติมิตรที่สนิทสนมร่วมสุขร่วมทุกข์ เป็นพวกเดียวกัน ไม่ใช่พวกเขียวขาวหรือแดง เพราะเอาเข็มแทงมือหรือแขน เลือดที่ไหลออกมาก็มีสีแดงเหมือนกันหมด

ใครเป็นมิจฉาทิฐิ มีความเห็นผิดจากแนวคลองธรรม หรือสัมมาทิฐิ มีความเห็นชอบตามแนวคลองธรรม ก็ต้องอาศัยธรรมะเหล่านี้เป็นเครื่องตัดสินได้อย่างง่าย ๆ เพราะไม่ต้องลำบากลงทุนรอนเสียค่าบูชา ต้องเสียค่าโฆษณามากมาย ต้องการเพียงให้เป็นคนมีสัจจะ ศีล ขันติ และเมตตาเท่านั้น

การภาวนาที่เริ่มสนใจกันโดยวิธีแปลก ๆ ใหม่ๆ ในทำนองของการอบรมให้เป็นภาวนาที่แผ่เมตตา ให้ได้รับความสุขทั่วถึงกันเหมือนคนมีสมบัติมาก ๆ แบ่งสมบัติให้ผู้อื่นใช้บ้าง

ผู้จะกระทำเช่นนั้นได้ ก็ต้องมีสัจจะมีศีล ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติส่วนตนและต่อผู้อื่น หากดำเนินชีวิตอย่างธรรมดา ก็น่าจะ

เพียงพอ เพราะข้อธรรมในปัจจุบันนี้ ส่วนมากเป็นการประชดประชัน การติเตียน การยกย่องตน ล้วนเป็นลักษณะที่ขาดศีล จึงเกิดความอิจฉาริษยากีดกันทำลายกัน

ฝึกเป็นคนดี อย่าให้เป็นคนรกโลก โดยการดำรงตนให้อยู่ในคุณธรรม ๗ ประการ

๑. ความเป็นผู้รู้จักเหตุ เข้าใจเหตุของความดีและความชั่ว

๒. ความเป็นผู้รู้จักพอ เข้าใจผลซึ่งเกิดจากการทำดีและการทำชั่ว

เหตุผล คือความจริงของโลก เมื่อไม่เคารพเหตุผล ก็เหมือนไม่ต้องการทำอะไรด้วยตนเองเพียงแต่หวังผลที่ตนต้องการ หรืออ้อนวอนขอจากสิ่งที่ตนเคารพบูชา จนประพฤติตนเหมือนกาไก่และโคกระบือ เว้นจากการบริโภคเนื้อสัตว์ บริโภคข้าวฟ่างลูกเดือยยกย่องการปฏิบัติว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

เหตุผล จึงมุ่งถึงกรรม คือ การกระทำทางกายวาจาและใจขนบประเพณี ความเคารพนับถือ และหลักธรรมตามเหตุผล คือทุกข์มีจริง เหตุของความทุกข์ ความดับทุกข์มีจริง เหตุให้ถึงความดับทุกข์มีจริง

๓. ความเป็นผู้รู้จักตน ในความเป็นผู้รู้ ผู้สามารถ และใช้ความรู้ ความสามารถอย่างเต็มที่ ทำในสิ่งที่ตนทำได้

๔. ความเป็นผู้รู้จักเวลา ซึ่งตรงต่อเวลา ไม่ให้ผิดพลาดในการงาน ที่ต้องทำในเวลาเช้าหรือเย็น ไม่ปล่อยให้เวลาล่วงเลยไป เพราะเวลาคือชีวิต ให้ได้อะไรเป็นการตอบแทนจากเวลาที่ล่วงไป หรือแบ่งเวลาของชีวิตว่า ควรทำอะไรในตอนไหน

๕. ควรเป็นผู้รู้จักประมาณ คือความพอดี ไม่ยอมให้ตนตกเป็นทาสของตัณหา ความอยาก ไม่เกินกำลัง ไม่น้อยไม่มาก เหมือนการรับประทานอาหาร พอบรรเทาความหิว

๖. ความเป็นผู้รู้จักประชุมชน คือไม่เป็นคนขวางโลก สามารถ ปรับตัวให้เข้ากันได้กับบุคคลทุกประเภท เพราะมีทั้งอ่อนโยนและเข็มแข็ง ไม่ใช่คนสอพลอ แต่เป็นคนรู้จักอกเขาอกเรา ไม่อวดดี สุภาพนิ่มนวล

๗. ความเป็นผู้รู้จักบุคคลที่ควรคบและไม่ควรคบ คือรู้จักคนดีคนชั่ว รู้จักบุคคลทั่วไปได้ แต่ผู้ที่จะเป็นมิตรแท้หรือมิตรเทียม รู้จักเลือกเฟ้น เพราะเรื่องคนรู้จักยาก เรียนก็ยาก

คนดีจึงต้องอบรมให้เป็นคนดี มีดีจึงนำความดีช่วยเหลือเกือกูลผู้อื่น เหมือนได้ทำประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย ได้รับความสรรเสริญทั้งปัจจุบันและอนาคต

แม้เมื่อปลอดภัยแล้ว อย่าเพิ่งลืมตัว เพราะอันตรายอาจเกิดขึ้นได้เสมอ ผู้มีสติจึงอยู่เป็นสุข

เมื่อรู้จักข้อบกพร่องของตน ก็เป็นผู้ใหญ่ได้ ไม่หลงตนว่าเกิดมานานผ่านชีวิตมามาก มีอำนาจวาสนา

ปัจจุบันจึงมีอะไร ๆ ที่จะต้องศึกษามากมาย ยิ่งรู้มาก ก็ดูเหมือนยังไม่รู้อะไร เพราะตอบคำถามว่าทำไม? ไม่ได้หมด

อนาคตกาล ส่วนที่เหลือไว้เพื่อเป็นสมบัติของอนุชน

อนาคตกาล คือเวลาที่ยังไม่ถึง เป็นส่วนสำคัญของคนเราอย่างหนึ่ง เช่นคนไม่มีอนาคต เหมือนคนที่ไร้ค่าราคา ไม่ได้นึกถึงวันข้างหน้าว่า จะเป็นเช่นไร เอาตัวรอดไปวันหนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นบุคคลที่

ไม่มีใครปรารถนา เป็นคนเห็นแก่ตัว

แต่บุคคลอีกประเภทหนึ่ง ที่เรียกว่าไม่มีอนาคต หมายถึง พระอริยะบุคคล ผู้ไม่มีชาติและภพต่อไป หยุดการเวียนว่ายตายเกิด ดับสนิทสิ้นสุขหมดทุกข์ ไม่ได้หมายถึงบุคคลเช่นนี้ เพราะเป็นบุคคลสูงสุด เพียงแต่บางคราวเมื่อมีความกังวลใจหรือพบกับปัญหาต่าง ๆ ระลึกถึงท่าน ก็เป็นตัวอย่าง พอให้สงบระงับได้ ยังมีหวังมีหนทาง เนื่องจากได้ความคิดว่า อย่าเพิ่งท้อถอย เมื่อเกิดมาแล้ว ก็น่าจะมีเส้นทางบางสายของตนโดยเฉพาะ แม้จะสูงชัน ก็พอปีนป่ายขึ้นไปได้

อนาคตกาล ก็คือผลอันเกิดจากปัจจุบันกาล อาจเป็นเย็นนี้ พรุ่งนี้และชาติหน้า ตามหลักแห่งกรรมว่า กรรมที่ให้ผลทันตาเห็น คือเห็นกันในชาติปัจจุบันนี้เอง ไม่ต้องรอนาน

กรรมที่ให้ผลในชาติหน้า คือ เห็นนานหน่อย เพราะเหตุปัจจัยหลายประการ มีวิบากที่ดีหรือชั่วให้ผลอยู่ ห้องยังไม่ว่าง จึงเรียกสั้น ๆ ว่า ในชาติหน้าหรือชาติต่อไป

กรรมที่ให้ผลสืบต่อไป คือให้ผลไม่รุนแรง เจ็บก็ไม่ถึงกับล้มนอนฟูก รวยก็พอมีใช้ ไม่ถึงกับอุดมสมบูรณ์เป็นกรรมที่ควรช่วยจังหวะให้ผลครั้งละเล็กละน้อย พอให้เกิดรำคาญหรือสบายใจบ้าง เพราะกรรมที่กระทำนั้นเป็นกรรมดีและชั่วใกล้เคียงกัน ดีก็ไม่เต็มที่ชั่วก็ไม่เต็มที่

กรรมที่เลิกให้ผล คือเมื่อสิ้นบาปสิ้นบุญแล้ว ต่อไปก็เป็นแต่เพียงกิริยา คือการบำเพ็ญประโยชน์เต็มที่ เพราะบุญที่ทำลายบาปหรือบาปที่ทำลายบุญไม่มี เหตุผลก็จบลง หน้าที่ต่อไปเพียงทำหน้าที่

ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ให้เป็นผลดีแก่มนุษย์ด้วยกัน เป็นอนุสรณ์เครื่องเตือนใจของผู้เกิดในภายหลัง จะได้ประพฤติตาม โดยยึดมั่นในหลักธรรมว่าอย่าหลงจนลืมตัว ไม่รู้จักดีชั่ว

รักษาทรัพย์สมบัติของตระกูลให้มั่นคงตลอดกาลนาน แม้ทรัพยากรของประเทศชาติ ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์ในดินสินในน้ำ ก็รู้จักถนอมใช้ ไม่ใช่ทำลายขายเสียหมด ควรนึกถึงอนาคตของลูกหลานเหลนบ้างว่า จะมีอะไรเหลือให้ใช้มากกว่าช่วยทำลายเสียหมด

อดีต ปัจจุบัน อนาคตกาล เมื่อรวมกันเข้าแล้วจึงชวนให้ถามว่า สิ่งที่เป็นมาแล้ว เพราะไม่เคยคิดเลยว่าจะเป็นไปได้ จึงต้องเป็นเช่นนี้ คนที่ซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่ไว้วางใจ จนเชื่อได้ว่าเป็นไปไม่ได้ ในทางตรงกันข้าม กลับปรากฏเป็นไปได้

สิ่งที่เป็นไปได้ แต่ก็เป็นไปไม่ได้ และสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ กลับเป็นไปได้ เพราะเหตุอะไร? เพราะคน นี่แหละเรื่องโลก เรื่องคนซึ่งยังข้องอยู่ในห้วง แห่งความโลภ ความโกรธ ความหลง จะได้เสียใจดีใจ น้อยหน่อย เพราะโลกต้องเป็นอย่างนี้

หมดอยาก – หมดทุกข์

ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ

ไม่ได้สมปรารถนาเป็นทุกข์

๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๘

คณะเจ้าภาพบำเพ็ญกุศล ๗ วันในงานศพของนายพงษ์สวัสดิ์ สุริโยทัย เพื่ออุทิศกุศลบุญราศีอันเกิดจากน้ำใจที่ยังคงระลึกถึงไม่เว้นวาย

ในท่ามกลางความเศร้าสลดใจนี้แหละ จะมองเห็นธรรมะบางประการได้ชัดเจน และอ่านคนได้ถูกต้องว่ามีความจริงใจเพียงไรหรือไม่?

จะเห็นอะไรได้ ก็ต้องอาศัยเวลาที่มีความทุกข์ เพราะแสดงให้เห็นถึงกำลังใจที่ยอมรับรู้ความจริง และความเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงไปตามอารมณ์ที่ประสบ คราวทุกข์คราวยาก จึงสามารถเข้าถึงจิตใจของคนได้ว่าง่ายกว่าสมัยอื่นทั้งหมด เพราะความมุ่งหวังต่อประโยชน์ที่จะพึ่งได้นั้นหมดสิ้นลง เหมือนต้นไม้ไร้ดอกผล ฝูงนกก็ไม่ต้องการพึ่งพาอาศัยต่อไป

แต่ก็มีบุคคลบางประเภทที่ยึดมั่นความดีสม่ำเสมอทั้งต่อหน้าและ ลับหลัง เคารพในความดีมีกัลยาณธรรมประจำใจอันเป็นวิสัย

ของสาธุชน ดังเช่นคณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญกุศลอุทิศด้วยความสุจริตใจ

ประเพณีก็คือหลักธรรมจริยา ความประพฤติธรรมที่ชอบ แม้จะต้องประสบความเศร้าสลดใจเพียงไรก็ตาม ก็ยังระลึกถึงคุณธรรมความดีของท่านผู้จากไปแล้วด้วยการบำเพ็ญกุศลแสดงน้ำใจและเชิดชูกิจกรรมที่ได้กระทำไว้ เพราะงานที่ปรากฏอยู่ ย่อมเป็นพยานยืนยันถึงความดีนั้น ๆ ที่ไม่ตายจากโลก ชวนให้รำลึกอยู่เสมอ

คณะเจ้าภาพมีจิตเมตตาความภักดี และบุตรธิดายึดมั่นในกตัญญูกตเวทิตาธรรม มุ่งเชิดชูพระคุณของท่านผู้บังเกิดเกล้า ซึ่งเท่ากับมีความรับผิดชอบสืบต่อกิจการ และสกุลวงศ์ให้มั่นคงต่อไป มีความสามัคคีปรองดองในระหว่างพี่น้องญาติมิตรสหาย ให้ความอุปการะเกื้อกูลต่อกัน เหมือนช่วยบรรเทาความทุกข์ให้คลายลง ธรรมจริยาจึงเป็นเครื่องหมายอันดีงามสำหรับคนทั่วไป เพราะเพียงร่างกายเป็นแต่เพียงผิวภายนอกเท่านั้น

นายพงษ์สวัสดิ์ สุริโยทัย ได้รับการศึกษานับตั้งแต่ชั้นเบื้องต้นจนจบวิชาครู ซึ่งก็น่าจะเป็นครูเป็นพ่อพิมพ์ แต่ก็ได้เปลี่ยนแนวชีวิตเป็นนักธุรกิจ ดำเนินชีวิตมีความเจริญมาโดยลำดับ การศึกษาจึงเป็นเสมือนหนึ่งศูนย์กลางแห่งการดำรงชีวิต เพื่อเป็นการทดสอบว่าจะควรใช้ความรู้ไปใช้ประกอบการอาชีพเช่นไร?

เรียนวิชาครูอาจเป็นพ่อค้า เรียนแพทย์อาจเป็นนักก่อสร้าง เรียนวิชาการปกครองอาจเป็นชาวไร่ชาวนาชาวสวน ความสำคัญจึงอยู่ที่ว่า สามารถทำงานนั้น ๆ ได้สำเร็จหรือไม่? วิชาใด ๆ ก็เรียนได้ แต่ผู้ที่สามารถใช้ความรู้หาได้ยาก

ฉะนั้น การศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ซึ่งทุกคนต้องศึกษา

ทั้งที่โรงเรียนหายาก ทั้งการใช้จ่ายก็หมดเปลืองมาก เพราะสภาพต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ในสมัยก่อนการศึกษาเป็นวิทยาทาน ไม่ใช่การอาชีพ แต่ปัจจุบันกลายเป็นอาชีพไป ความเมตตากรุณา ความเสียสละเป็นอันหมดสิ้นลง ครูอาจารย์ซึ่งเคยทำหน้าที่เป็นบิดามารดาทางจิตใจกลายเป็นผู้รับจ้าง คุณธรรมที่ควรมีก็ต้องกลายเป็นความไม่สมควร กว่าจะสำนึกได้ก็น่าจะสายเกินไป

เมื่อคนเราขาดคุณธรรมประจำใจแล้ว ผลภายหน้าจะเป็นอย่างไรแทบจะไม่ต้องพูดถึง เนื่องจากมีแต่ความเสียใจซึ่งแก้ไขได้ยาก จะมีแต่ความเห็นแก่ตัว เพื่อประโยชน์ของตัว คนชั่วมีมาก ความเดือดร้อนก็เพิ่มขึ้นมาก

นายพงษ์สวัสดิ์ สุริโยทัย ได้ยึดมั่นในอิทธิบาทธรรม เหตุให้บรรลุถึงความสำเร็จซึ่งต้องอาศัยหลักธรรม เช่นความเต็มใจที่จะทำการงานอันเป็นหน้าที่ของตน กัดฟันทนสู้ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคข้อขัดข้องทุกอย่าง มีความตั้งใจเด็ดเดี่ยวแน่วแน่ และมีความเข้าใจในงานนั้นอย่างดี ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ไม่ใหม่เกินไป ไม่เก่าเกินไป

การเสียสละเป็นนิสัยของผู้ที่เข้าใจโลกโดยถ่องแท้ เพราะโลกก็คือกลุ่มคนที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน นายพงษ์สวัสดิ์ สุริโยทัย ได้สร้างโรงเรียนมูลนิธิพงษ์สวัสดิ์วิทยานุเคราะห์ เป็นสถานที่ ศึกษาของเยาวชนผู้ขัดสน แต่ไม่ถึงกับยากจนความคิดที่จะก้าวหน้าต่อไป โดยรับเป็นผู้อุปถัมภ์ตั้งเป็นทุนมูลนิธิเป็นการถาวร แสดงให้เห็นความเมตตาปรานีซึ่งเกิดขึ้นในจิตใจ เพราะเอาใจเราไปใส่ใจเขา

งานบางอย่างหากจะทำอย่างเป็นงานทำได้ยาก เพราะทำแล้วเลิกไม่ได้ ผู้ที่ไม่เคยทำงานอาจมองไม่เห็น จึงเป็นแต่เพียงพูดแต่ดีหรือดีแต่พูด ไม่ใช่ว่าทำได้ทุกคนไป ผู้ที่มีเงิน มีความคิดแต่ไม่มีจิตเสียสละไม่สามารถทำได้ หรือทำได้แต่ไม่ตลอดไป

คนที่มีความรู้และความกล้า ย่อมเป็นผู้สามารถทำอะไรทำได้หากดำเนินในทางถูกแล้วย่อมเป็นผู้ที่น่าสรรเสริญ กิจการของโรงเรียนมูลนิธิแห่งนี้เจริญมาด้วยดี และความคิดที่จะอุปถัมภ์ในเรื่องอาหารกลางวันของนักเรียนกำลังริเริ่ม ก็มาด่วนจากไป ชวนให้คิดว่า

๑. นี่แหละคือชีวิตอันไม่แน่นอน เพราะไม่ได้อย่างคิด

๒. อย่าไว้ใจชีวิต สิ่งใดควรทำรีบขวนขวายกระทำทันที

๓. ลัทธิผัดวันประกันเวลาเลิก

๔. ลงมือกระทำ แม้งานจะไม่สำเร็จก็ช่วยให้เห็นเป็นแนวทางที่จะทำต่อไป

การสงเคราะห์ด้วยทรัพย์สินเงินทองไม่มีที่สิ้นสุด และทำให้คนเราอ่อนแอ สู้การสงเคราะห์ด้วยการใช้วิชาความรู้ไม่ได้ เพราะได้ใช้ติดตัวไปตลอดชีวิต และมองเห็นแสงสว่างในความมืด

ความดีที่ทำไว้จึงติดตามตนไปในที่ทุกสถาน และเป็นอนุสรณ์เครื่องเตือนใจอย่างดีที่สุด เพราะช่วยคนให้เป็นคน

สกุลสุริโยทัยย่อมเป็นเครื่องแสดงถึงความสว่างแห่งอาทิตย์อุทัยโดยลำดับ ผู้รับมรดกย่อมพากเพียรรักษากุศลกรรมที่ท่านผู้บังเกิดเกล้ากระทำไว้ โดยการเปรียบเทียบแล้ว ในจำนวนล้าน ๆ คนจะมีใครกล้ากระทำเช่นนี้บ้าง?

ข้อพิจารณาธรรม สิ่งที่ประกอบกันเข้าเป็นโลกมีจำนวนจำกัด ต้องแก่งแย่งแข่งขันกัน เมื่อไม่ได้สมปรารถนาก็เป็นทุกข์ เพราะต้องทะเยอทะยานอยากให้ได้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ความชั่วที่เกิดขึ้นทั่วโลก ก็เพราะความแก่งแย่งแข่งขันกัน โดยตรงก็คือแย่งกันนี้เอง จะแก้กันสักเท่าไรก็ไม่รู้จักหมด เป็นเพราะละเลยความสำคัญของชีวิตไป คือ สติสัมปชัญญะเพียงแต่ต้องการปัญหา ความรอบรู้ความเฉลียวฉลาดในการที่จะหาความสุขสบาย ผลสุดท้ายความเห็นแก่ตัวที่ทวีมากขึ้น แม้แต่ในครอบครัวหนึ่ง ๆ ซึ่งไม่มีคนมากนัก ก็ไม่วายกระทบกระทั่งกัน เพราะความอยากที่กระตุ้นเตือนให้เอารัดเอาเปรียบกันทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

ทุกคนไม่ต้องการทุกข์ อยากสลัดทิ้งความทุกข์ให้หมดสิ้นไป ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าความทุกข์ไม่ดี แต่ก็ก่อเหตุของความทุกข์ให้เกิดขึ้นเสมอ จึงไม่สามารถหลบหลีกหรือหนีทุกข์ได้

ความอยากในทางเพศ

ความอยากในทางที่จะมีตำแหน่งหน้าที่กิจการและมีอำนาจสูงขึ้น

ความอยากที่จะมีทรัพย์สมบัติมาก ๆ

แต่ละอย่างเป็นทางให้เกิดความทุกข์ ดังภาพที่ได้ปรากฏอยู่ทั่วโลก

ผู้ที่ต้องการดับเหตุของความทุกข์จึงหาได้ยาก แม้แต่ว่าใครสมบูรณ์ ด้วยความอยากเหล่านั้น มีเงินทองมาก ๆ กลายเป็นคนดี คนที่ทำความดีจริง ๆ จึงเสียใจ ทำให้รู้สึกว่า ทำดีไม่ได้ผลดีจริง เลยเก็บตัวหาคนทำงานได้ยาก แต่ก็เป็นธรรมดาของโลกต้องเป็นเช่นนี้

คนดีต้องเลี้ยงคนชั่ว ได้รับความทุกข์ทรมานก็ต้องอดทน เพื่อรักษาความดีให้เป็นมรดกของคนต่อไป เหมือนพื้นดิน กระแสน้ำและลมต้องอดทนทำหน้าที่ทุกอย่าง เพราะความดีเท่านั้นที่ดำรงโลกไว้ได้

ฉะนั้น ผู้ประกอบกรรมดีจึงต้องมีธรรมะประจำใจ เพื่อมิให้ความครหานินทาหรือความทุกข์เข้าครอบงำจนหมดกำลังใจ เพราะความดีต้องชนะความชั่ว และคนดีก็ต้องชนะคนชั่ว โดยพิจารณาให้เห็นและรู้ตามความจริงนั้น ๆ ว่า ร่างกายและจิตใจไม่ใช่ตัวตนไม่ใช่ของเรา เป็นแต่เพียงอาศัยมาทำงาน เหมือนอาคารบ้านเรือนยานพาหนะ ซึ่งต้องรับแบกภาระต่าง ๆ ไว้มากมาย ในขั้นสุดท้ายก็แตกสลายไป เหลือแต่เพียงชื่อเสียงนามสกุล

ไม่มีอะไรเลยที่จะมีเอาไว้สำหรับยึดถือเป็นที่พึ่งได้ตลอดไป เพราะร่างกายก็แตกไป แม้จิตใจก็ดับไป ความเป็นตัวตนที่ถาวรมั่นคงไม่มี เพราะการกำหนดพิจารณาเช่นนี้ ไม่ได้หมายความว่ามารดาบิดา สามีภรรยาไม่มีหรือกรรมที่ตนกระทำสูญว่างหมด แต่เพื่อให้รู้จักความจริง จนจิตบริสุทธิ์ไม่ยึดถือด้วยอำนาจความโลภ ความโกรธความหลง ไม่ทำอะไรตามอำนาจของกิเลส เมื่อจิตเศร้าหมองย่อมทำให้ความประพฤติพลอยเปรอะเปื้อนทั้งตนและผู้อื่น

ธรรมะจึงเป็นวิธีที่ทำให้คนมีความบริสุทธิ์ เพราะอยากจึงทุกข์ หมดอยากก็หมดทุกข์ แต่เมื่อเข้าใจว่าต้องอยากมาก ๆ จึงเป็นสุข เลยทำให้วุ่นวายอลเวงไปหมด เพราะความโลภความประทุษร้ายต่อกัน และความดื้อรั้นอวดดี จะแก้สักเท่าไร จะหาวิธีป้องกันเช่นไร ในเมื่อแต่ละคนต่างมุ่งร้ายต่อกัน ภายนอกอาจยิ้มแย้มแจ่มใส แต่ภายในลุกเป็นไฟ คอยจะลามให้ไหม้แหลกลาญ

ฉะนั้น เมื่อเข้าใจสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามธรรมดาดังนั้นแล้ว จึงควรมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน ไม่หักหลังทำลายกัน ประพฤติชอบด้วยวาจาและใจสม่ำเสมอ ให้มั่นคงต่อคุณธรรม ความดีแม้ภูเขาจะถล่มทลาย แต่จิตใจไม่คลายจากความซื่อสัตย์สุจริต

มีความประพฤติดี ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ดำรงชีวิตและรักษาขนบประเพณีโดยชอบธรรม สมควรแก่เหตุและผล

มีความอดทน ตราบใดที่ยังมีลมหายใจก็ต้องอดทนต่อบุคคลต่อเหตุการณ์ทั้งปวง ไม่ย่อท้อยอมจำนน ล้มแล้วลุกขึ้นมาอีกทำต่อไปจนกว่าจะสิ้นลมหายใจ ความอดทนจึงมีจุดมุ่งหมายเพียง ๒ ประการ คือสำเร็จหรือตาย

มีความเมตตา รักผู้อื่นเท่ากับตน กำจัดความพยาบาทปองร้ายอันทำให้ขุ่นใจ จนกระทั่งทำลายกัน มีไมตรีจิตคิดว่า เราทั้งหลายเป็นเพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน จึงเหมือนคน ๆ เดียวกัน เมตตาจึงทำให้เกิดความชุ่มชื่นแจ่มใส ปราศจากศัตรูหมู่อมิตร

เมื่อประพฤติดีแม้แต่เป็นเพียงธรรม ๔ ประการเหล่านี้ ย่อมทำให้เกิดความสุขใจและสุขกายคลายกังวล ไม่ต้องร้อนใจ เพราะสามารถรับเหตุการณ์นั้น ๆ ได้ เมื่อไม่ไหวจริง ๆ ก็เพียงตายเท่านั้นจะกลัวอะไร

นายพงษ์สวัสดิ์ สุริโยทัย ได้สร้างตัวอย่างอันดีงาม มีโรงเรียนมูลนิธิเป็นอนุสรณ์ ซึ่งเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้ความอบอุ่นและยังผลิตผลให้เยาวชนมีความหวัง หากเราได้คนเช่นนี้จังหวัดละคนเท่านั้น จะสามารถทำให้บ้านเมืองได้รับความเจริญ และเป็นสุขทั่วถ้วนหน้ากัน

ขออานุภาพแห่งกุศลบุญราศีที่คณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญมาตามลำดับด้วยความเคารพในท่านผู้จากโลกนี้ไปแล้ว ขอจงเป็น ปัจจัยบันดาลดลให้วิญญาณของนายพงษ์สวัสดิ์ สุริโยทัย จงประสบแต่ความเกษมสิริสวัสดิ์สัมฤทธิ์ผลอันพึงปรารถนาในสัมปรายภพนั้น ๆ จงทุกประการเทอญ

พระเทพญาณกวี (นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗)
วัดธาตุทอง

อยู่ทำอะไร?

จากคติว่า **การเกิดเป็นของยาก แต่ก็ไม่ยากเกินกว่าการดำรงชีวิตต่อไปในโลก** และทุกคนไม่ว่าจะโง่ฉลาด มีสมบัติหรือยากจน หรือจะเป็นคนประเภทใดจะให้เสมอกันไม่ได้ (เพราะอยู่ทำอะไร?) แต่เสมอกันด้วยการตาย **การตายไม่ใช่เป็นสิ่งที่น่ากลัว การมีชีวิตนี้แหละน่ากลัวยิ่งนัก** เรื่องชีวิตจึงเป็นเรื่องเศร้าสลด สนุกสนาน สับสนกันไป แต่ชีวิตคืออะไร? ทุกคนมีชีวิต แต่ชีวิตของคนเราแตกต่างกัน ชีวิตของผู้อยู่ในเรือนจำ ซึ่งขาดอิสรภาพกับผู้ที่เป็นอิสรภาพย่อมห่างไกลกัน หรือของผู้ที่มีอิสรภาพก็ยังไม่เสมอกัน ชีวิตจึงมีความลึกลับซับซ้อนอยู่มาก แต่ชีวิตต้องการความเข้าใจ ชีวิตที่แตกต่างกันนั้น ก็เพราะความเข้าใจผิดแผกกันนั่นเอง

นี่เป็นความฝัน ซึ่งขอฝันตามเหตุผล

อยู่ทำอะไร? ดูเป็นคำถามที่แกล้งถาม บางท่านอาจไม่ยอมตอบ แต่คำถามต้องการคำตอบ ผู้ที่ตอบคำถามได้มากที่สุด เป็นคนฉลาด ผู้ที่ตอบไม่ได้เป็นคนโง่ ผู้ที่ไม่อยากตอบ เป็นคนดื้อ คำตอบในคำถามนี้ จะเสนอตามหลักของศาสนา แม้จะขัดกับความเห็นของบางท่านที่เห็นว่า โลกเจริญเพียงพอแล้วไม่จำเป็น ในเรื่องศาสนาตัดออก ศาสนาเป็นเรื่องเหลวไหล เหมาะสำหรับคนป่าเถื่อน เดี๋ยวนี้เราเป็นคนเจริญมีอารยธรรม ไม่เห็นมีความสำคัญอะไร? ความเห็นเช่นนี้จะถูกหรือผิดอย่างไร ผู้อ่านย่อมทราบได้ดีแล้ว เหตุนั้นจักของดไว้

ชาติ ประเทศ จะเจริญรุ่งเรืองได้ ต้องอาศัยศาสนา ศาสนาเป็นหลักของชุมชน หากขาดหลักใจ ความเป็นอยู่ของชุมชนจะยุ่งยาก

น้ำที่ใสบริสุทธิ์สะอาด อาจกลายเป็นสีแดงฉานไปด้วยโลหิต แต่ที่ไม่เป็นเช่นนั้นได้ทีเดียว ก็เพราะศาสนาคุ้มครองไว้ ความสามัคคี ความเห็นอกเห็นใจกัน ตลอดถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นขั้นตอนของศาสนาที่ประสงค์ให้ชุมชนประพฤติเพื่อความสวัสดี และก็เพื่อรวมความคิดให้ลงกัน จะทำความพอใจนั้นไม่ได้ เพราะอาจทำลายปกติภาพของชุมชนชาวป่าชาวดงที่ถูกเรียกว่า อานารยชน ก็ยังมีศาสนา แต่เป็นศาสนาที่หย่อนในทางเหตุผล เช่น เคารพบูชาต้นหมากรากไม้ อสรพิษ ภูเขาเป็นต้น ถึงเช่นนั้น ดูเขาเป็นสุขดี ไม่มีการคิดร้ายหมายเบียดเบียนล้างผลาญ ไม่มีกินนอกกินในสามัคคีในระหว่างพวกพ้องเดียวกัน แต่ถูกเห็นว่าเป็นคนไม่เจริญ ไม่ทันสมัย เป็นได้ก็เพียงขาดประดิษฐ์กรรม การตบแต่งตามสมัยเท่านั้น ส่วนอัธยาศัยอาจจะงดงามน่าชมอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน ส่วนผู้ที่เข้าใจว่าเป็นคนเจริญ ทันสมัย เมื่อไม่เอาใจใส่ในศาสนา ขาดเมตตาปราณี ไร้ความสามัคคี จะเป็นคนเจริญได้อย่างไร? เพราะคนเจริญนั้นต้องมีศีลธรรม มนุษยธรรม มีเมตตาปราณี สร้างความสามัคคีให้มีต่อกัน ไม่มีความรังเกียจเดียดฉันท์ เข้าใจในคนอื่นว่าเหมือนกับตนมีความบากบั่น อุตสาหะพยายามไม่เกียจคร้าน ในอันประกอบกิจการตามหน้าที่ หนักเท่าหนัก ยากเท่ายาก ก็ไม่ท้อถอย ทำด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส หวังทรัพย์ในดินสินในน้ำ ร่วมใจกันสร้างความวัฒนาถาวร

ทางของความเจริญนั้น ถ้าสนใจในหลักธรรมทางศาสนาแล้ว จะพบธรรมะ ซึ่งจะช่วยชี้ช่องทางให้ประสบความสว่างได้อย่างดี ก็ร่างกายต้องอาศัยจิตใจ จิตใจที่อ่อนแอปราศจากกำลัง ร่างกายก็พลอยอ่อนเปลี้ยไปด้วย ธรรมะเป็นหลักอบรมจิตใจให้มั่นคง

แน่วแน่ มีกำลังกล้าแข็ง มีจรรยาธรรมอันเหมาะสมทุกยุคทุกสมัย จากข้อความว่าอยู่ทำอะไร ก็มีความมุ่งหมายถึงการอยู่ **เพื่อทำตนให้เป็นคนดี มิใช่ประสงค์อยู่เพื่อทำลาย** การเป็นคนก็ดีอยู่แล้ว แต่ต้องทำให้มีราคายิ่งขึ้น เหมือนวัตถุเครื่องใช้ไม้สอยที่เป็นของดี ถ้าใช้ไม่ได้ เก็บไว้ก็ไร้ประโยชน์ กลับต้องเพิ่มภาระรักษาเสียอีก

ชีวิตอยู่ด้วยความหวัง ขาดความหวังเมื่อใด ก็น่ากลัวว่าจะต้องทำลายตนเองเมื่อนั้น แม้จะยากจนเพียงใด ความหวังในทางร่ำรวยยังมีอยู่ ชั่วเจ็ดทีดีเจ็ดหน ยังเป็นความหวังดีที่ตรึงตราประจำใจ เป็นจุดหมายของชีวิต อยู่ทำอะไร? ก็คืออยู่เพื่อทำจุดหมายให้บรรลุถึงความสำเร็จ แยกประเภทคนทำได้หลายประการ เช่น ทำเพื่อต้องการเงินทอง เพื่อต้องการเกียรติยศชื่อเสียง เพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันให้มีที่กินที่อยู่ อีกประเภทหนึ่ง ซึ่งมีความเห็นเลื่อนลอยจับเค้าให้แน่ลงไปไม่ได้ว่าเพื่ออะไรกัน? คือ คนที่ขาดลักษณะสรุปจุดหมายของการทำ เพื่อความสุขในโลกนี้และโลกหน้า

ถ้าอิฏฐผลส่วนอันพึงใจ พึงสำเร็จได้เพียงการคิดโดยไม่ต้องทำโลกนี้จะไม่อัศจรรย์อะไรเลย ใครต้องการอย่างไร ก็คิดเอาอย่างนั้น แต่นี่หาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะลำพังคิดมิได้เป็นเครื่องอำนวยความสำเร็จให้เกิดขึ้นได้ จึงต้องทำ ทำเพื่อให้สำเร็จลุล่วงไป หากเป็นสมัยพระศรีอาริย์ ซึ่งเป็นสมัยที่อุดมมั่งคั่งด้วยสิ่งอันพึงปรารถนา คนก็มีแต่สวย ๆ รวยทรัพย์เหมือนกันหมด จะเป็นสมัยที่ว่างไม่ต้องทำงานอะไร มีรูปร่างละม้ายคลายคลึงกันทีเดียวหรือ? อาจเป็นจริงได้ ก็โดยมีเครื่องจักรกลไกเป็นผู้เนรมิตแทน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทางอัธยาศัยใจคอที่มีมนุษยธรรม ตีราคาค่าของมนุษย์ว่ามีจุดประสงค์หรือความต้องการเหมือน ๆ กัน มิใช่คนหนึ่งต้องกิน

อีกคนหนึ่งต้องอด และที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ไม่มี แต่สมัยของสมณโคดมพระพุทธองค์ท่านทรงสั่งสอนให้ทำ ทำด้วยความเพียรในกรณีอันชอบธรรม แม้พระพุทธพจน์ที่ปรากฏก็เหมือนกับพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ ล้วนทรงสั่งสอนให้ทำทั้งนั้น ความเจริญรุ่งเรืองหรือความเสื่อมพินาศ เกิดจากความกระทำของมนุษย์ มนุษย์เป็นผู้สร้างผู้ทำลาย จากเรื่องราวในปัจจุบันย่อมเป็นประจักษ์พยานอย่างดี

การสร้างยากกว่าการทำลาย ต้องเสียเวลาสร้างนานนัก แต่เวลาทำลายนิดเดียว ถึงเช่นนั้นเราก็ต้องสร้าง เหมือนชีวิตของคนต้องมีดับเป็นธรรมดา จะไม่บำรุงรักษาอัตภาพร่างกายนั้น เป็นไปไม่ได้ ผู้ที่คิดสร้าง กำลังสร้าง หรือสร้างไปแล้วต้องล้มเหลว และกลับตั้งตัวใหม่ อยู่ในประเภทที่ทำชีวิตให้สมบูรณ์ ลองใคร่ครวญดูกิจการ ทั้งที่ยังไม่ได้ทำและทำแล้ว ทำไมถึงไม่เกิดผลหรือเกิดผลไม่เต็มที่ บางท่านมีโครงการอย่างถี่ถ้วน แต่ก็ทำไม่สำเร็จ ทำไปได้เพียงครึ่ง ๆ กลาง ๆ ก็ต้องวางดูเป็นที่อิดหนาระอาใจ แต่ผลคือความพลั้งพลาดทั่ว ๆ ไปนั้น สันนิษฐานจากความจริง ก็มักเกิดจากความไม่ละเอียดรอบคอบ สิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่เอาใจใส่ เมื่อเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่เอาใจใส่ เมื่อเล็ก ๆ น้อย ๆ ยุ่ง ก็พลอยกระทบถึงส่วนใหญ่ ดังชีวิตนอกบ้านกับในบ้านของผู้ทรงเกียรติ ว่ามีสภาพเป็นเช่นไร? เกี่ยวพันทำความยุ่งยากให้เพียงไหน? ผู้ที่เอาใจใส่ในส่วนย่อยแม้ในส่วนใหญ่ก็พลอยเรียบร้อยไปด้วย เพราะส่วนใหญ่มาจากส่วนย่อย คำว่า **ไม่เป็นไร?** ก็ถ้าเป็นเข้าแล้วจะเป็นอย่างไร ไม่ใคร่คำนึงถึงกันนัก ถึงผู้ที่ทำความดี ความหวังดีจนเกินไป ลืมนึกถึงทางชั่วที่พาตัวให้เหลวแหลก จึงทำให้พลาดได้ง่าย และระทมใจที่สุด เหมือนเดินแหงนหน้า ทำให้

สะดุดโน่นชนนี่อยู่ร่ำไป มีคติอยู่ว่า เมื่อใส่ใจในสวรรค์ ไม่สนใจในนรกบ้าง ทำให้ลงนรกได้ง่าย คำว่า ปลอดภัย เป็นคติคนโง่คนกลัว ส่วนคนฉลาด ต้องรู้ว่ามีอภัยอะไรบ้าง ต้องกำจัดภัย มิใช่หนีภัย เหตุนี้ ชีวิตของผู้บริสุทธิ์เคยสนใจแต่ความดีขาดความรู้ต่อมารยาของโลก จึงทำให้เสียคนอย่าน่าเสียดาย โลกมิได้ปูลาดไว้ด้วยสิ่งอันนิ่มนวลเช่นสำลี แต่หากลาดไว้ด้วยก้อนหินอันขรุขระแหลมคม จึงต้องรอบคอบถี่ถ้วน ที่จะต้องประจันหน้ากับสิ่งทั้งปวงด้วยจิตใจอันหนักแน่นมั่นคง

อะไร ที่ต้องทำให้ต้องเสื่อมเสียเกียรติยศทรัพย์สินเงินทองเพราะโชคชะตาหรือ? แล้วใคร่เล่าเป็นผู้สร้างโชคชะตา? ถ้าโชคชะตาคือ ความประมาท แล้วก็ไม่เป็นปัญหาอะไร เป็นความจริงเช่นนั้นความประมาทนี่แหละ ทำให้คนเราประสพความพินาศอย่างแก้ตัวมิได้ เพราะความประมาทเป็นตัวโมหะ ความหลง ความโง่ความอวดดี ความเหย่อหยิ่ง มักง่าย ไม่เชื่อฟังใคร เป็นที่รวมของความพินาศ ใคร ๆ ก็รู้จัก เพียงรู้จัก ยังไม่รู้จริง จึงต้องพินาศถ้าไม่แก้ไข ก็ต้องพินาศกันไปเสมอ ประวัติศาสตร์หรือประวัติส่วนบุคคล เป็นตำราที่สอนคนรุ่นนี้ได้อย่างดี เมื่อจำได้พูดได้ยังไม่เพียงพอผิดความมุ่งหมายของตำรา จึงต้องแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น ถ้าหนังสือเป็นอาจารย์ คนเราต้องเป็นยิ่งกว่าอาจารย์ จึงจะเรียกว่ารู้จริง ความประมาทนั้น ตามที่ทั่วไปได้แก่การปราศจากสติ ความยับยั้ง หรือความคิด ในที่นี้ หมายถึงความเลินเล่อ ไม่รอบคอบ สะเพร่า ขาดความตั้งใจ นึกว่าไม่เป็นไร หรือเป็นไปไม่ได้ แก้ตัวทีหลัง ทำเมื่อนั้นเมื่อนี้ มีแต่เปิดช่องทางให้ความเสียหายเกิดขึ้น โทษของความประมาท จึงแบ่งออกเป็น ๒ ประการ คือ ๑. มักจะพลาดผิดในกิจการ

๒. เปิดโอกาสรับภัยอันตราย โทษที่เกิดจากความประมาทนี้ ดูเป็นเรื่องประจำวัน ชินเข้าจนกลายเป็นของธรรมดา เหมือนคนดื่มเหล้าหนักเข้าก็เหมือนดื่มน้ำ ความทุกข์ยากลำบากก็พลอยเกิดขึ้นต้องลำบากไปตาม ๆ กัน แม้ผู้ที่ดำรงอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งหวังจะรุ่งเรืองได้ แต่ต้องกลับชะงักหรือต้องเสียตำแหน่ง ก็เพราะความประมาท เรื่องโกรธตัวเอง ซึ่งเคยบังเกิดกับท่านแทบทุกคนเนื่องจากความสะเพร่า มักง่ายหรือไว้ใจคนอื่น ถึงกับต้องเปล่งวาจาว่า **เป็นกรรมของเรา** ตัวอย่าง ของผู้ประมาทประสพความหายนะนั้น เช่น ประมาทในการสมาคม มีพระเจ้าอชาตศัตรูหลงคบกับเทวทัตต์ โดยหลงเชื่อในเล่ห์ลมลวงพูดให้ตายพระทัย ผลสุดท้ายก็ชวนกันไปสร้างพินาศ จนกลายเป็นประวัติสืบต่อกันเรื่อยไป ถ้าพระองค์มีส่วนเฉลียวพระทัยอยู่สักเล็กน้อยว่า ที่เขาคบเรานั้นเพื่อประโยชน์อะไร ? เพราะการคบกันโดยไม่มีผลมุ่งหมายนั้น เป็นไปไม่ได้ ย่อมจะไม่เสียท่วงที กลายเป็นลูกมือพระเทวทัตต์ แต่เพราะความมัวเมา มักใหญ่ใฝ่สูง ซึ่งพระเทวทัตต์อ่านพระลักษณะได้ถูกต้องว่า มีพระทัยเป็นเช่นไร จึงปฏิบัติการได้ถูกต้อง ด้วยความมัวเมาครอบงำพระทัย สามารถรับสั่งให้ปลงพระชนม์ชีพของพระบิดาอย่างทารุณนี้เป็นเรื่องของผู้ประมาท ขาดความรอบคอบคบคนผิด ซึ่งทำลายความดีเสียอย่างย่อยยับ แม้จะกลับพระองค์ได้ก็ไม่วายเศร้าหมองเหมือนรอยแผลเป็น และเรื่องของไม่เป็นไร ซึ่งเป็นเหตุให้ทำเกินประมาณ ก็สามารถทำลายเกียรติและชีวิตของตนเสียได้ เหมือนยุคแห่งออร์ลีนส์ โอรสพระเจ้าฟิลลิป ดำรงตำแหน่งรัชทายาท อยู่ในขณะนั้น ดื่มเหล้าองุ่นเกินปกติไปแก้วหนึ่ง เนื่องในการเลี้ยงอาหาร พอกลับออกมาขึ้นรถกลับวัง บังเอิญม้าเทียบรถตื่น

จึงกระโดดลงจากรถ เพราะความมึนเมา ยั้งตัวไม่ทัน ก็ล้มฟาดกับบาทวิถีสิ้นสติและตายในเวลาไม่ช้านั้นเอง นี่ก็เพราะความประมาทในเหล้าองุ่นแก้วเดียวเท่านั้น จึงทำลายชีวิตและความรุ่งโรจน์ ในกรณีทั่ว ๆ ไป แม้จะเล็กน้อยเพียงใด ถ้าประมาทแล้ว ย่อมมีผลเสียหายทั้งสิ้นไม่มียกเว้น ไม่เพราะไม้ขีดอันเดียวดอกหรือที่ทำลายตึกรามบ้านช่องให้ย่อยยับเป็นเถ้าถ่านไป หลักศาสนามีอยู่ว่า **ความประมาทเป็นทางของความตาย** ทำลายค่าชีวิตให้สูญไปและมีค่าเท่าซากศพ ทั่วทั้งโลกไม่มีใครเลยได้ดีเพราะความประมาท บังเอิญอาจเป็นข้อโต้แย้ง ก็ในชีวิตของคนมีบังเอิญอยู่ไม่เท่าไร รถที่จอดอยู่เฉย ๆ ย่อมแล่นไปไม่ได้ ถ้าบังเอิญแล่นไม่ได้ ก็คงเป็นเพราะกำลังดันอย่างอื่นผลักรุนไป การทำที่เหมาะกับกาลสมัย เข้าใจในเหตุการณ์ คาดคะเนได้ถูกต้อง ทำให้ประสบโชคนี้เข้าใจกันว่าบังเอิญ

การประมาทในชีวิต เห็นว่ามีกินมีใช้ไปวันหนึ่ง ๆ ก็พอแล้ว ไม่จำเป็นต้องแสวงหาให้มากมายอะไร ลืมนึกถึงสภาพการณ์ของโลกหมุนไปตามปกติ มิได้รอหรือหน่วงเวลาให้ใคร ความจำเป็นมีทวีขึ้นเรื่อย ๆ ไม่มีทุนเก็บหอมออมริบไว้บ้างในยามฉุกเฉิน จะทำอย่างไรกัน หลงใช้ทรัพย์ในทางสุรุ่ยสุร่าย หมดเปลืองไปโดยใช่เหตุ ไม่มีอะไรเป็นเครื่องตอบแทน ย่อมประสบความแร้นแค้นในปลายมือ ยิ่งในสมัยดับชีพ จะมีขอโอกาสอยู่เพื่อสร้างความดี มีให้ทาน รักษาศีล อบรมจิตใจ ธรรมชาติยังไม่ยอมให้เลย ดังบางท่านที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็ลืมวัดลืมพระ พอใกล้จะสิ้นใจก็อยากไปวัด อยากพบพระ ความรู้สึกอันซาบซึ้งในรสพระธรรม ในขณะอันจวนเจมีผลน้อยมาก เพราะไม่ได้ฝึกฝนมาก่อน จะภาวนา อรห หรือ พุธโธ ก็ไม่รู้เรื่องว่า

มีความมุ่งหมายอะไร? ขาดการใส่ใจในสิ่งอันจะทำที่พึ่งให้แก่ตน อยู่ใกล้วัดใดอารามใดก็ควรไปวัดนั้น เมื่อความยึดมั่นในยศศักดิ์ครอบงำ นำให้ต้องไปแห่งเดียว ถ้าท่านองค์นั้นล่วงลับไปแล้ว จะทำอย่างไรกัน มิต้องติดตามท่านไปด้วยหรือ? โอ้ ! ธรรมะ ?

ในยามคับขัน ถ้าปล่อยให้ความประมาทครอบงำ ก็ยิ่งเพิ่มความหายนะมากขึ้น เปิดช่องเปิดโอกาสให้ศัตรูทำลายได้ง่าย ลำพองใจนึกว่ารู้ดี เปิดเผยข้อความอันไม่ควรให้กระจายออกไป เท่ากับเป็นการมุ่งร้ายให้ตนอย่างลืมตัว การไว้วางใจ ก็ตัวเราเองยังไว้ใจไม่สนิท ผู้อื่นเล่าควรไว้ใจขนาดไหน โลก คือ ชุมนุมชน แม้ต้องพึ่งพาอาศัยกันเกี่ยวข้องกัน เมื่อประมาทแล้ว ก็เท่ากับเดินทางลงนรกเร็วเข้า

แนวของความประมาท ที่ก่อความหายนะให้เกิดนี้ ต้องศึกษาให้รู้ทุกวิถีทาง ให้ทราบถึงทางล่มจมเสียก่อน ผู้ที่รู้วิธีโกง แต่เราไม่โกงใคร แต่รู้ไว้กันโกง เป็นรั้วป้องกันภัย ไม่มีความเสียหายอย่างใด มีแต่เพิ่มพูนความสวัสดีให้ทุกเมื่อ นี่เป็นตอนต้นซึ่งเผยความหายนะในด้านวัฒนะ คือ ความเจริญนั้น ต้องสร้างคุณธรรมตรงกันข้าม คือ ความไม่ประมาท ได้แก่ความละเอียดถี่ถ้วน ทำอะไรด้วยความพินิจพิเคราะห์ เห็นว่าเหมาะสม จึงทำลงไป ความดี ความเจริญทั้งมวล มีส่วนเกิดจากความไม่ประมาท ความไม่ประมาท จึงเป็นยอดธรรมตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ เป็นเครื่องกำจัดหายนะ ความประมาทให้สูญไป จะอยู่ร่วมกันไม่ได้ เหมือนน้ำกับไฟย่อมลบล้างกันได้ คุณธรรมข้อนี้ เป็นนิสัยซึ่งฝังแนบกับจิตใจ นับตั้งแต่เกิดมาก็จัดว่าเป็นความดีอย่างสำคัญ แต่ถึงกระนั้น สำหรับผู้ที่เคยประมาทมาแล้ว เรียนรู้เคล็ดลับต่าง ๆ โดยนำเอาสิ่งที่ตนเคยผิดพลาดมา

เป็นครู ก็เป็นคนไม่ประมาทได้ ผู้ที่ทำการงานใหญ่ เกี่ยวกับการรับผิดชอบของสาธารณชน ต้องอาศัยธรรมะข้อนี้มาก ต้องเป็นคนละเอียดถี่ถ้วน พิจารณาแล้วพิจารณาเล่า ตรองหาทางหนีทีไล่จนแจ่มแจ้ง จึงลงมือกระทำลงไป แม้จะช้า แต่ไม่มีผิดพลาดก็มีผลดีกว่าทำเร็ว แต่แล้วต้องกลับทำใหม่ เสียเวลาอีกมากหลาย หัดสนใจในสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำด้วยความละเอียดละออ ก็คือรู้อะไรให้รู้จริง ๆ หรือความรู้ ไม่ใช่เพียงแต่ถูกบันทึกไว้ในเศษกระดาษ ถ้าทุกคนเป็นศาสดาจารย์ไปหมด ไม่มีคนทำงาน โลกก็จะรกกลายเป็นป่าเป็นดง เพราะผลสำเร็จเกิดจากคนทำงาน ผู้ที่ทำงานจึงต้องมีทั้งความคิดและการปฏิบัติไปในตัวจึงจะรู้จริง โลกเป็นหนี้คนทำงานหนัก คนจะทำงานได้ตลอด ก็เพราะประจักษ์ในคุณค่าของความไม่ประมาท เป็นการแน่นอนทีเดียว ที่ประเทศอุดมสมบูรณ์ไปด้วยความมั่งคั่งอย่างล้นเหลือ แต่จะได้มาก็ด้วยการทำงานด้วยความถี่ถ้วนเสมอ นี่แหละเป็นปมความสำเร็จของชีวิต เพราะชีวิตเช่นนี้มองเห็นแต่ความสว่างไสว ใกล้ต่อจุดหมายทุกเวลาเป็นชีวิตที่ชื่นบานสดใส

ความฉลาดเฉลียว มิใช่เกิดจากการทำงานที่สำคัญ แต่เกิดจากการเอาใจใส่สิ่งเล็ก ๆ น้อย นั่นเอง เหตุนี้คนที่ละเอียดถี่ถ้วนทำงานเรียบไม่มีผิดพลาด เพราะเป็นคนที่เอาในใส่ต่อสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ความละเอียดถี่ถ้วนเป็นลักษณะสมบัติประการหนึ่งแห่งการสร้างชีวิต ผู้ไม่ประมาทนั้นย่อมทรงคุณมากหลาย เช่น ความซื่อตรงต่อคน ฉลาดรอบรู้ กล้าหาญชาญชัยในท่ามกลางศัตรูปัจจามิตร อดทนในบุคคลที่ควรเคารพย่อมทำให้เป็นผู้ที่มีความมั่นคงในโลก และการสมาคมกับผู้รู้ ย่อมทำลายความมืดมนแห่งจิตใจ สร้างความจริงใจในคำพูด กำจัดความชั่วร้าย บำรุงปัญญาให้แจ่มใส ล้วนเป็นข้อ

ที่ก่อประโยชน์ให้เกิดแก่ตนทั้งสิ้น ในร่างกายผู้ทรงเกียรติยศและบำเพ็ญแต่ความดีความงามต่อคนทั่วไป ไม่มีภัยอันน่ากลัวอะไรเลย มีแต่ความสุขความเย็นใจเสมอ ถึงความตายจะผ่านเข้ามาใกล้ ก็ไม่สะทกสะท้านพรั่นพรึงหรืออะไร เพราะผู้ที่ไม่ประมาทชื่อว่าย่อมไม่ตาย ร่างกายจะแตกดับไปตามวิสัยแห่งสังขารแต่คุณธรรมยังคงตรึงตราประจำโลก งานทุกชิ้นเท่าที่เหลืออยู่ หรือจะปรากฏมีในระยะกาลต่อไป ล้วนอาศัยคนไม่ประมาทเป็นผู้สร้างผู้ทำ หลักของผู้ไม่ประมาทถี่ถ้วนนั้นก็คือ รู้จักหน้าที่ ๆ ตนต้องทำไม่ต้องพึงพาใคร รู้จักพึ่งตัวเอง ทำการงานที่มีผลรออยู่ข้างหน้ารู้จักฉวยโอกาส โอกาสธรรมดาหรือเวลาว่างก็ใช้ให้เกิดผลประโยชน์ไม่ยอมปล่อยให้เวลาล่วงไปโดยไร้ประโยชน์แม้แต่น้อย เสียเวลาไปวันหนึ่งประมาณ ๒๐ นาที ปีหนึ่งต้องเสียเวลาถึง ๑๒๒ ชั่วโมงในเวลาเพียงเท่านี้ สามารถประกอบกิจให้สำเร็จ ผลอย่างงดงามได้ดีทีเดียว ความหนุ่มสาว คำนวณได้โดยอายุที่อยู่ในเกณฑ์นิยมแต่เมื่อกระจายออกเป็นวัน เป็นชั่วโมง ก็กลายเป็นคนแก่ไปแล้วคนถี่ถ้วนย่อมไม่คำนึงถึงชีวิตว่ามีอายุมากน้อยเพียงใด นอกจากการทำงาน ความหนุ่มสาวหรือความแก่นั้น หากวัดกันด้วยการงานคนหนุ่มสาวอาจต้องกลายเป็นคนหนุ่มสาว ความว่องไวมีไหวพริบในการงานมีในผู้ใด ที่มีอายุมากผู้นั้นก็เปรียบเหมือนคนหนุ่มสาวได้ขอสรุปความไม่ประมาทในบทนำที่ว่า อยู่ทำอะไร รวมเข้าในหลัก ๒ ประการ คือทำชีวิตด้านนอก กับทำชีวิตด้านในให้สมบูรณ์ตามควรแก่การเกิดมาแล้วจะต้องดีกับเขาคนหนึ่งบ้าง ไม่แปลกอะไร!

ชีวิตด้านนอก เป็นเรื่องวัตถุ ทรัพย์สินเงินทองตลอดจนถึงการสมาคมว่า ควรดำเนินด้วยอาการอะไร? หลักที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวกับ

เศรษฐกิจ การเศรษฐกิจเป็นเรื่องสำคัญ แต่เศรษฐกิจจะผลิตผลอย่างไพบูลย์นั้น ต้องมีความเพียรพยายามไม่ย่อท้อต่ออาชีพที่กระทำ ความพากเพียรเป็นลักษณะที่คอยกระตุ้นเตือนให้ก้าวหน้า มุ่งในความเจริญสำหรับการงานนั้นคู่กับความเพียร เพียรน้อยได้น้อย เพียรมากได้มาก ผู้ที่เพียรนั้นย่อมไม่หวาดเสียวต่ออะไรทั้งนั้น ด้วยกำลังความเข้มแข็งของจิตใจ พระพุทธเจ้าทรงพากเพียรอย่างหาใครเทียมไม่ได้ นั่นเกี่ยวกับยอมสละพระชนม์ชีพ ความเพียรนั้นชั้นสูงสุดก็คือไม่กลัวตาย ยึดคติว่า คนที่ยังอาลัยในชีวิตจะทำกิจของคนพากเพียรไม่ได้เลย ถึงทำไม่ได้เต็มที่ แต่ก็ขอให้มีความเพียรเป็นลักษณะประจำตัว ก็พอหวังความวัฒนาถาวรในภายหน้าได้ ความเพียรย่อมก่อผลกับเจตน์จำนง เกียรติยศ ทรัพย์สินที่ได้มานั้นต้องรักษาให้ทรงอยู่และเจริญต่อไป ด้วยการบำเพ็ญตนให้สมกับเกียรติยศ และใช้ทรัพย์สินให้เป็นประโยชน์ ส่วนที่จะรักษาให้ดำรงคงทนอยู่ได้นานนั้น ก็ด้วยการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น จะนำเกียรติยศหรือทรัพย์สินให้รักษาตนไม่ได้ ต้องคนด้วยกันเป็นผู้รักษา เพราะเราดีด้วยคนได้จากคน จึงควรให้คนทำหน้าที่นั้น ๆ ต่อไป มีเงินมิใช่ว่าเก็บไว้เฉย ๆ ไม่ให้กระจัดกระจายศูนย์หายไป ถ้าทำเช่นนี้ ค่าของเงินก็เหมือนกับก้อนหินดินทราย จึงสมควรต้องมีการสมาคม คิดดูให้ดีแล้วน่าใจหาย เมื่อขึ้นรถเมล์ รถรางหรือเดินไปตามถนน ซึ่งมีคนเดินขวักไขว่ แต่จะหาคนรู้จักสักคนก็ไม่มี จึงต้องผูกมิตร เพราะมิตรนี่แหละที่ช่วยสร้างตัวเราให้เด่นและดีขึ้น คนทุกคนอาจเป็นคนรู้จักกันได้ แต่มิใช่มิตร คนที่เป็นมิตรต้องถือตามพระพุทธพจน์ว่า มารดาเป็นมิตรในเรือนของตน คุณลักษณะของมารดาเกี่ยวกับการบำรุงรักษาช่วยเหลือเกื้อกูล

มีในผู้ใด ผู้นั้นก็เป็นมิตรเป็นกัลยาณมิตร และในขั้นสุดท้าย ซึ่งเป็นตอนสำคัญเกี่ยวกับการดำรงชีพ ผู้ที่ไม่รู้จักพรุ่งนี้ มะรืนนี้ และเดือนหน้า ปีหน้า ย่อมทำลายความผาสุขของตนเอง การใช้จ่ายอย่างไม่ระวังหน้าระวังหลัง ไม่มีความยับยั้งว่าจำเป็น หรือไม่จำเป็น ทำให้เสียใจภายหลัง จึงควรยับยั้งคาดคะเนให้ดีว่า จะขนาดไหนแค่ไหนที่ไม่ทำตนหรือครอบครัวให้เดือดร้อน ความมุ่งหมายก็คือต้องการให้มีทุนไว้ใช้จ่ายในวันข้างหน้า ชีวิตด้านนอกเป็นหลักที่เกี่ยวกับกิจการสมาคม ก็สมควรอบรมชีวิตด้านใน คือต้องมีความเชื่อ ความเชื่อเป็นคู่กับความซื่อสัตย์ ผู้ที่ไม่เชื่ออะไร ก็เป็นผู้ที่ไม่มีอะไร เชื่อในคุณพระรัตนตรัย ทำให้จิตใจชื่นชมโสมนัส ขจัดภยันตรายได้ กล่อมเกลาความประพฤติกายวจาให้เรียบร้อย เป็นสุภาพชนช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ด้วยอำนาจเมตตากรุณาก็เป็นเครื่องทำลายฝ้า คือความมืดมนธ์อนธกาลให้สูญไป ทำให้รู้จักความจริงได้แน่ชัด เป็นอันทำชีวิตด้านในให้สมบูรณ์ในขั้นต้น ในขั้นต่อไปต้องค้นคว้าหา

สิ่งที่ยังเหลืออยู่

ธรรมดาย่อมเป็นธรรมดา ฝืนธรรมดาไม่ได้ แม้จะสามารถฝืนธรรมดา ก็เป็นได้เพียงชั่วคราวไม่ยั่งยืนนาน เหมือนของปลอมจะทำให้เหมือนของจริงได้ แต่ก็คงเป็นของปลอมเมื่อล่วงกาลไปย่อมปรากฏออกมาเอง

เมื่อสิ้นชีวิตแล้ว ทุกคนมีกรรมเฉพาะตัว ก็ต้องเป็นไปตามอำนาจกรรมนั้น ๆ เหมือนผลที่ปรากฏในชีวิตปัจจุบันนี้ ที่แตกต่างกันหลายชั้นหลายประเภท เพราะกรรมที่ได้กระทำไว้

คนดี คนชั่ว แต่งตั้งกันไม่ได้ ไม่เหมือนการแต่งตัว เพราะเป็นการแต่งใจ แต่ความประพฤติใครทำอย่างไร ก็เป็นอย่างนั้น ตามระยะเวลาเร็วหรือช้า

เกิด – ตาย เหมือนกัน เกิด – ตาย จึงเลือกไม่ได้ ความสำคัญจึงอยู่ที่ระหว่างเกิดและตายว่าได้กระทำอะไรไว้บ้าง จะดีหรือชั่ว เจริญหรือเสื่อม น่าเคารพบูชาหรือน่าตำหนิ ก็อยู่ในระหว่างนี้ จึงต้องมีสติเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง และมีปัญญาเป็นเครื่องสอดส่องพิจารณา เพื่อสร้างความเป็นคนให้สมบูรณ์ด้วยการใช้เวลาเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้เกิดประโยชน์ และด้วยการใช้ชีวิตซึ่งจะต้องแตกสลายไร้สาระให้เกิดคุณค่าแก่สังคมชาติประเทศ ไม่ต้องการแสวงหาของใหม่ ควรรู้จักรักษาสมบัติที่มีอยู่แล้ว อย่าให้ต้องวิบัติสูญหาย

ปล่อย – วาง ซึ่งในปัจจุบันนี้ ชอบพูดกันมากมากจนน่ารำคาญ ผลสุดท้ายจะไม่มีอะไรเหลือ เพราะมีแต่ปล่อยวาง

ผู้ที่เข้าใจ แต่พูดอธิบายให้ผู้อื่นไม่เข้าใจ ก็กลายเป็นโทษ เมื่อปัญหาที่เกิดขึ้น จะต้องแก้ไขช่วยกันคิด ช่วยกันทำ

ปล่อย – วาง จึงหมายถึงว่าแต่เพียงผ่อนคลายความหนักใจ ความเคร่งเครียด ความกังวล ความสงสัยหวาดระแวง ความโลภ โมโทสัน ความถือตัว ความอวดดีดื้อรั้น

ปล่อยวาง เพื่อไม่ต้องให้สูญกำลังใจ กลับมีกำลังใจรวมกันเข้า คิดหาทางแก้ไขข้อขัดข้อง อะไรที่แก้ไขได้ก็รีบแก้ไข อะไรที่แก้ไขไม่ได้เต็มที่ ก็ผ่อนคลายลงบ้าง และไม่ลืมตัว ใช้ความรู้ ความสามารถ ความอดทน ความซื่อสัตย์สุจริตให้เต็มที่

ปล่อยวางได้อย่างนี้ ก็เป็นบุญอันประเสริฐ เมื่อคนเราคิดชลอความแก่ ความเจ็บ ความตายได้ ก็ควรหาทางชลอความทุกข์ ความเดือดร้อน ความเสื่อม อย่าให้เกิดขึ้นมามากมายนัก หรือคนทุจริตคดโกงฉ้อฉล ก็หาทางชลอว่าอย่าเพิ่งกระทำเลย รอต่อไปให้ถึงวันพรุ่งนี้ หากพบวันพรุ่งนี้ได้จึงค่อยกระทำ

พระธรรมปาโมกข์
(นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗)
วัดธาตุทอง

ไม่คิด – ไม่เห็น

ในงานฌาปนกิจศพ คุณพรทิพย์ อรุณินท์ ผู้จากโลกนี้ไปแล้ว ตามคติวิสัยของสังขาร ซึ่งไม่มีใครจะเอาชนะได้

คณะเจ้าภาพมีความโศกเศร้าอาลัยมาก เพราะมารดาบิดามีธิดาคนเดียว อยู่ใกล้ชิดสนิทสนม เสมือนดวงตาดวงใจ อะไรที่หาได้ยากครั้นต้องมาพลัดพรากจากกัน จึงได้รับความสะเทือนใจ ตามวิสัยของท่านผู้บังเกิดเกล้า ผู้มีความเมตตากรุณาต่อบุตรธิดาสม่ำเสมอมา

นี่แหละเรื่องชีวิต มารดาบิดาต้องพลัดพรากจากบุตรธิดา บุตรธิดาต้องพลัดพรากจากมารดาบิดา สามีต้องพลัดพรากจากภรรยา ภรรยาต้องพลัดพรากจากสามี บุตรธิดาต้องกำพร้า ชีวิตต้องเป็นทุกข์เช่นนี้ แต่ก็หาผู้ที่จะหยั่งรู้ความทุกข์โดยท่องแท้ได้ยาก ไม่นานนักก็ลืมจางหายไปเพราะทุกข์ที่ได้รับมีอยู่มาก ต้องเปลี่ยนกันอยู่เสมอ จนบางคราวกลับทำให้เข้าใจว่าเป็นสุข ทั้งที่เป็นเพียงความทุกข์ลดน้อยลง

งานศพ ควรเป็นงานศพที่น่าระลึกตามความเป็นจริง โดยไม่ต้องปกปิดซ่อนเร้น เพราะเท่าที่ผ่าน ๆ มาก็เห็นว่าเป็นงานทุกข์ แม้แต่เครื่องแต่งตัวก็ต้องแต่งทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่อยู่ที่เสื้อผ้าเครื่องประดับ หรือการที่ต้องร่ำร้องไห้ เพราะเหตุที่สำคัญที่สุดผู้สิ้นชีวิตไปแล้ว ไม่สามารถกลับฟื้นขึ้นมาอีกเพราะน้ำตาของผู้ร้องไห้ และไม่รู้สึกรับรู้การแสดงความทุกข์ของท่านทั้งหลาย

ใครทุกข์กันแน่? ผู้อยู่เป็นทุกข์ หรือผู้สิ้นชีวิตไปแล้วเป็นทุกข์

ผู้ที่มีทุกข์ย่อมเห็นผู้อื่นเป็นทุกข์ด้วย ยิ่งความพลัดพรากจากกันไปตามลำพังผู้เดียว ต้องว้าเหว่เปล่าเปลี่ยวใจ ก็เลยทำให้สงสารเป็นกังวลห่วงใย

จึงควรยอมรับรู้ตามสภาพที่เป็นจริงว่า งานศพเป็นงานดับความทุกข์ เพราะชีวิตก็คือความทุกข์ ผู้ที่อยู่ก็ต้องสู้และทนทุกข์ต่อไป ทุกข์ทั้งร่างกายและจิตใจ ความยึดถือว่าเราหรือของเราทั้งที่ไม่ใช่เราและของเราเป็นทุกข์ เพราะไม่เป็นไปตามใจประสงค์ ความพลัดพรากจากกันจึงเป็นธรรมดาของสังขารร่างกาย

วิธีดับทุกข์ ก็คือเรียนให้รู้จักความทุกข์ และไม่สร้างเหตุของความทุกข์ เพราะคนเราทั่วไปชังทุกข์ แต่ชอบก่อเหตุแห่งความทุกข์ จึงหนีทุกข์ไม่พ้น เหมือนต้องการหลบหนีความร้อน แต่กลับเดินเข้าหากองไฟ

การปลงให้ตก หมายถึงการรับรู้ความจริงของสิ่งนั้น ๆ ว่าเป็นเช่นไร

การปลงให้ติด หมายถึงเลือกรักเลือกชัง จึงยังชอบสรรเสริญชังนินทา

แนวธรรมสำหรับพิจารณา เพื่อรู้จักความทุกข์ ตรองช้า ๆ จากประสบการณ์เท่าที่ผ่านมาแล้ว เพื่อก่อให้เกิดความรู้ที่จะบอกแก่ผู้นั้นเองว่า เป็นเช่นนี้จริง เหมือนของเผ็ด ใครจะอธิบายอย่างไรก็ตามเข้าใจยาก ลองกินของเผ็ดเข้าเองจะรู้ได้แน่แท้ว่า รสเผ็ดเป็นอย่างนี้เอง

ความเกิดเป็นทุกข์

ความแก่เป็นทุกข์

ความเจ็บป่วยเป็นทุกข์

ความตายเป็นทุกข์

ความพลัดพรากจากกันและกันเป็นทุกข์

ความประสบอารมณ์ที่พอใจเป็นทุกข์

ต้องการสิ่งใด ไม่ได้สิ่งนั้นสมประสงค์เป็นทุกข์

โดยย่อ ความยึดถือขันธ์ ๕ ว่าเป็นตนเป็นทุกข์

เพียงเท่านี้ ย่อมทำให้เข้าใจได้ว่า ชีวิตนี้มีแต่ทุกข์ รักชีวิตก็เท่ากับรักทุกข์ ตราบใดที่ยังมีเหตุ ตราบนั้นก็ยังมีทุกข์ ผู้ไม่ต้องการทุกข์ จึงต้องหาทางดับเหตุแห่งความทุกข์ให้ได้ โดยการพิจารณาตามข้อธรรมดังต่อไปนี้

แยกตัวตนออกเป็นขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แยกออกไปอีก เพื่อให้เห็นชัดว่า ตัวตนไม่มี ขันธ์ทั้ง ๕ นั้น กระจายออกไปอย่างละ ๑ คือมีทั้งอดีต อนาคต ปัจจุบัน ภายใน ภายนอก หยาบละเอียด ทรามประณีต ไกลใกล้ รวมเป็น ๕๕ อย่าง ค้นดูว่า เราอยู่ที่ไหน

เพราะมีแต่ความเกิด ความดับติดต่อกันไป

เบญจขันธ์ เกิดเพราะความไม่รู้ในสิ่งที่ควรรู้ ความอยาก ความยึดถือ การกระทำ อาหาร เครื่องหล่อเลี้ยง-ความกระทบกัน-หรือรูปนามควบคุมกันเข้า เหตุเหล่านี้ยังมีอยู่เพียงใด คนเราก็ต้องเกิดแก่เจ็บตาย ดับเหตุเหล่านี้ได้ ก็ไม่มีใครเกิดแก่เจ็บตาย เพราะไม่มีใครยึดถือ เหมือนแม้จะมีคุณค่า แต่ไม่ได้ยินหรือไม่ยึดถือ ความเจ็บใจก็ไม่เกิด ทุกข์ก็ไม่มี

ให้พิจารณาเบญจขันธ์ตามอาการทั้ง ๓ คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความเป็นอนัตตา จนเห็นลักษณะทั้ง ๓ ปรากฏคือ

อนิจจลักษณะ ความผันแปรเปลี่ยนแปลงทุกขณะปรากฏ

ทุกขลักษณะ ความลำบาก ความบีบคั้น ความเจ็บปวดปรากฏ

อนัตตลักษณะ บังคับไม่ได้ ฝืนไม่ไหว ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ภาพอันแท้จริงจะปรากฏว่า นอกจากทุกข์ ไม่มีอะไรเกิด นอกจากทุกข์ไม่มีอะไรดับ ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้นดับไป

ต้องการให้เห็นเช่นนี้ จะเรียกว่าอะไรก็ตาม เรียกว่าเข้าถึงธรรม เห็นธรรม นิพพิทา ความเบื่อหน่ายย่อมเกิดขึ้น ทำให้มีญาณหยั่งรู้ตามสภาพที่เป็นจริง ไม่ติดอยู่ในอารมณ์ไหน ๆ ด้วยอำนาจตัณหาและทิฐิ

อารมณ์ของโลกก็มีอยู่ เป็นไปตามธรรมดาโลก

แต่เมื่อไม่มีใครยึดถือและติดอยู่ในอารมณ์เหล่านั้น จึงเป็นเสมือนหนึ่งว่า มีเหมือนไม่มีด้วยประการฉะนี้

ขออานุภาพกุศลบุญราศี ที่คณะเจ้าภพได้บำเพ็ญไว้ จงเป็นพลวปัจจัย บันดาลดลให้สัมฤทธิ์ผลส่วนวิบากสุขสมบัติ แก่วิญญาณของคุณพรทิพย์ อรุณินท์ ตามควรแก่คติภพนั้น ๆ จงทุกประการ เทอญ

พระเทพญาณกวี (นพ องฺกุรปญฺโญ)

วัดธาตุทอง

พระธรรมเทศนา ในสัตมวารศพ

ศาสตราจารย์ ดร. พร้อม วัชระคุปต์

พระเทพญาณกวี แสดง

วยธมฺมา สงฺขาราติ

สังขารมีความเสื่อมเป็นธรรมดา

คณะเจ้าภาพบำเพ็ญกุศลบุญราศี ส่วนทักษิณานุปทานกิจ อุทิศส่วนกัลปนาผล ในสัตมวารศพศาสตราจารย์ ดร. พร้อม วัชระคุปต์ ตามประเพณีนิยม

ดร. พร้อม วัชระคุปต์ ได้จากโลกนี้ไปแล้ว ตามคติวิสัยของสังขาร ซึ่งไม่มีใครปรารถนา แต่ก็ต้องประสพด้วยกันทั้งสิ้น คนเราเกิดมามีทุกข์ ความพลัดพรากจากกัน ก็เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เพราะสิ่งทั้งปวงเป็นทุกข์ จึงมีแต่ความทุกข์ครอบงำอยู่ทั่วไป แต่ไม่มีใครเห็นทุกข์อย่างแท้จริง รับเอาไว้แต่เพียงความสุขและต้องการให้เป็นสมบัติยิ่ง ๆ ขึ้น

ไม่สมประสงค์ ก็มีแต่ความโทมนัส ลืมคิดถึงวิสัยของสังขารตามเป็นจริงอย่างไร มีแต่ต้องการเหนี่ยวรั้ง ให้เป็นไปในทางตรงกันข้าม คนดีมีวิชาความรู้ความสามารถ ย่อมเป็นบุคคลที่ใคร ๆ ก็ปรารถนา เพื่อให้มีอายุยืนนาน ได้บำเพ็ญประโยชน์ทั้งแก่ตนและผู้อื่น ได้ใช้ความรู้ความสามารถนั้นอย่างกล้าหาญ เสมือนอุทิศชีวิต

ให้แก่การงาน ถึงแม้จะเป็นบุคคลที่มีอายุเยาว์วัยก็อดอาลัยไม่ได้

แต่เพราะจำนวนของคนดีมีน้อยกว่ากันมาก เมื่อขาดไปเพียง 1 หรือ 2 ย่อมปรากฏความบกพร่องได้ง่าย ซึ่งต่างจากคนไม่ดี แม้จะล่วงลับมาก ๆ ความเสียดายก็มีน้อย เพราะอยู่ก็ไม่ได้ทำดีอะไร เมื่อจากไปกลับจะเป็นความดีด้วยซ้ำไป เหมือนต้นไม้โค่นล้มลงกับใบไม้ร่วงฉะนั้น

ประโยชน์อันเกิดจากกิจการนั้น ๆ ย่อมเป็นเครื่องแสดงให้เห็นคุณค่าของชีวิต แม้ร่างกายจะแตกสลาย แต่ผลของการงานยังคงดำรงอยู่ เพราะพระพุทธดำรัสว่า ผู้มีความประพฤติชั่ว มีใจกลับกลอกขาดความซื่อสัตย์สุจริต ต่อให้มีอายุตั้ง ๑๐๐ ปี ก็เปรียบกับบุคคลผู้มีความประพฤติดี มีใจหนักแน่นซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งมีอายุเพียงวันเดียวก็ไม่ได้

ผู้ที่จากไปแล้ว เลิกทุกข์ในโลกมนุษย์ ซึ่งกำลังเบียดเบียนกันอิจฉาริษยากัน ทำร้ายประหัตประหารกันทั้งทางตรงและทางอ้อมทุกข์ส่วนสังขารภายนอกดับสนิท คงมีแต่ทุกข์ทางจิต ซึ่งจะต้องวนเวียนในวัฏฏะจนกว่าจะสิ้นกิเลส สิ้นความปรารถนา เมื่อยังไม่สิ้นกิเลส ก็ต้องเสวยผลตามยถากรรมที่ทำไว้

ข้อที่น่าคิดก็คือ เมื่อถึงคราวที่จะต้องพลัดพรากจากกันควรเป็นทุกข์ร้องไห้เศร้าโศกเสียใจหรือไม่? คำตอบก็คือ เมื่อจิตยังไม่คุ้นกับมรณธรรมความหวงแหนความเสียดายมีมาก ย่อมทุกข์มาก ลืมคิดไปว่า มีทุกข์มากช่วยอะไรให้ดีขึ้นบ้าง? เพราะในเวลาเช่นนี้ ต้องการคนทำงาน คนทำงานกลับมีแต่ความทุกข์ ทั้งที่ความทุกข์มีแต่ผลาญทำลาย เป็นศัตรู จนขาดสติสัมปชัญญะ จึงควร

มีสติสัมปชัญญะ ทุกข์แต่น้อย วางจิตเป็นอุเบกขา แม้จิตจะไม่ยอมก็ตาม ไม่ใช่เป็นใจดำใจแข็งอะไร แต่เพราะไม่เกิดประโยชน์นั่นเอง

ผู้มีทุกข์ก็ต้องจากโลกนี้เหมือนกัน โรคทุกข์จึงคล้ายโรคติดต่อ พอติดเข้าคนหนึ่งก็ลามไปหาคนอื่น ๆ จึงควรพิจารณาในข้อที่ว่า ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นสมประสงค์เป็นทุกข์ ความทุกข์จะเปิดเผยตัวเองมาตามลำดับว่าเกิดนั่นเองเป็นเหตุแห่งทุกข์ เพราะเกิดมาจึงต้องแก่ เจ็บ ป่วย และต้องแตกสลายไป ถ้าไม่เกิดก็ไม่มีใครต้องแก่ เจ็บ ป่วย และตาย

ธรรมะที่ปรากฏตามระยะของความคิดว่า สังขารร่างกายเกิดไปยึดถือสังขารว่าเป็นตัวตนอย่างจริงจัง ถอนความยึดถือว่าเป็นเรา เป็นของเรา ให้มีแต่เพียงสังขารสำหรับใช้การงานตามหน้าที่เพื่อละลายชาติภพให้หมดสิ้นไป สังขารแตกทำลายจึงเหมือนประกาศความจริงให้ปรากฏว่า เมื่อยังมีสังขารอย่าประมาทมัวเมา เมื่อตายก็ตายจริง ไม่ใช่ตายเล่นเห็นเป็นของสนุกสนาน

ผู้ที่จากไปไม่ใช่เป็นการตัดช่องน้อยเฉพาะตัว เพราะผู้นั้นเองก็ไม่ปรารถนา แต่จำเป็นต้องละโลกนี้ไป ตามเหตุปัจจัยที่ปรุงแต่งมาเพราะแม้แต่เด็กเล็ก ๆ ยังไม่ทันรู้เดียงสา ก็ต้องจากไปก็มี

แยกความผูกพันในทางร่างกายให้เหมือนตัดเชือกให้ขาดจากกัน มาระลึกถึงหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นภาระหนัก ให้กาลเวลาเป็นผู้รักษา มีธรรมะคอยเป็นเครื่องตักเตือนใจ ไม่ยอมเป็นทุกข์เพราะทุกข์ของผู้ยังมีชีวิตอยู่ก็เหลือทน ยังหาความทุกข์มาเพิ่มเข้าอีก

ควรจะดีใจก็ไม่ใช่ เพราะผิดวิสัยของสาธุชน จึงต้องวางจิตเป็น

กลางระหว่างความพอใจและความเสียใจ โดยกำหนดรู้ว่า สิ่งที่เกิดได้ก็ดับได้ บัดนี้สิ่งนั้นดับไปแล้ว ความรู้เท่านี้ในคติธรรมดา ย่อมเป็นเหตุคลายความทุกข์โศกลงได้ เพราะการร้องไห้ความเศร้าโศกหรือการคร่ำครวญอย่างอื่นไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้จากไปแล้ว ผู้ที่จากไปแล้วก็ดำรงอยู่อย่างนั้น

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ความเกิดเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์อื่น ๆ ที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยความเกิด ยังเกิดอยู่ตราบใด ก็ต้องมีทุกข์อยู่ตราบนั้น จึงควรกลัวความเกิดมากกว่าความตาย หากตายแล้วไม่เกิด ความทุกข์เท่าที่พบเห็นประจำวันย่อมดับไป เมื่อมาเกิดอีก ก็ต้องดีใจ เสียใจอยู่เช่นนี้ตลอดไป

ความยึดถือจะด้วยตัณหาอุปาทาน ย่อมทำให้เกิดชีวิต ตัณหาอุปทาน โดยเข้าใจในหลักธรรมที่ว่า ทุกข์เท่านั้นย่อมเกิด ทุกข์ย่อมตั้งอยู่และดับไป นอกจากทุกข์ ไม่มีอะไรเกิดและดับ ทุกข์ทั้งปวงปรากฏเพราะไม่รู้จักตัณหาอุปาทาน

อายุยืนก็เป็นทุกข์ อายุสั้นก็เป็นทุกข์ อายุพอดีก็หาไม่ได้ ฉะนั้นจึงต้องเดินสายกลาง คือมีปัญญารอบรู้ธรรมที่ควรรู้ มีศีลความประพฤติสะอาดทั้งกายและวาจา ไม่เบียดเบียน ประทุษร้ายใครและพร้อมเพรียงกัน ธรรมสายกลางเช่นนี้ จึงสามารถตัดความต้องการที่ก่อทุกข์ได้

พิจารณาในโลกธรรม ธรรมดาของโลก หรืออารมณ์ที่ครอบงำโลก เมื่อยังเป็นโลก ธรรมสำหรับโลก ย่อมหมุนเวียนจากสุขเป็นทุกข์จากทุกข์เป็นสุข จึงเป็นเหตุให้เลือกชอบ เลือกชัง ปล่อยให้ครอบงำก็ต้องประสพทั้งสองอย่าง รู้ว่าเป็นธรรมสำหรับโลก ยกจิตให้สูงขึ้น

ให้พ้นจากโลกธรรม ไม่ติดอยู่ในความสุข และไม่ชังในความทุกข์ เป็นผู้อยู่เหนือโลก ไม่ต้องสุขและทุกข์ต่อไปอีก ความสุขเช่นนี้ แม้ไม่ต้องแย่งแข่งขันกัน ก็มีผู้ปรารถนาน้อย เพราะไม่สนุก หรือ ปัญญาพิจารณาไปถึง จิตที่หวั่นไหวในโลกธรรม จึงเป็นมงคลเหตุ ให้ถึงความเจริญอย่างสูงสุด อยู่ในโลก โลกไม่กระทบกระเทือน

บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ความรู้เป็นเหตุระลึกชาติได้ มิได้มุ่งหมายเพียงความอัศจรรย์หรือปาฏิหาริย์ เท่าที่ปรากฏอย่าง แพร่หลายว่าเป็นผู้สามารถระลึกชาติได้ แต่มุ่งหมายให้รู้จักธรรมดา ของเบญจขันธ์ในชาติภพต่าง ๆ ว่ามีคติเหมือนกัน หากจะต้อง เกิดต่อไป ก็ต้องเป็นเช่นนั้น ไปไม่ถึงไหนก็วนเวียนอยู่ระหว่างมี จน สุข ทุกข์ เท่านั้น เป็นเหตุให้น่าเบื่อหน่ายในชาติความเกิด ยิ่งเกิดก็ยิ่งทุกข์ ต้องแก่เจ็บตายซึ่งเป็นทุกข์ซ้ำซากอยู่นั่นเอง ใครบ้างที่มีความสุข?

กลัวตายจึงเป็นวิสัยของชาวโลก กลัวเกิดจึงเป็นวิสัยของ ชาวธรรม จะเป็นโลกหรือธรรมไม่มีใครบังคับ ผู้ที่ชอบสุขก็ต้อง ชอบทุกข์ ผู้ที่รู้เท่าทันสุข ก็ไม่ต้องทุกข์ ธรรมะในขั้นแรกก็คือ ปรารถนาความพ้นทุกข์ เมื่อทำไม่ได้ ก็ผ่อนคลายลงมา ให้มีศีลธรรม ประจำใจ เชื่อกรรมและผลของกรรม หากทำไม่ได้อีก ก็ควรก่อร่าง สร้างตนให้พอมีหลักฐานมั่นคงพอดำรงชีวิต ไม่เบียดเบียนใคร ยังทำไม่ได้อีกก็เป็นคนรกโลก

ธรรมะจึงเป็นเครื่องละลายความทุกข์ให้ลดน้อยลงตามลำดับ ไม่ได้นึกเพียงตน แต่กระจายให้ถึงผู้อื่นด้วย หากจะคิดว่า ทุกคน เป็นญาติเป็นมิตร ต้องตายทุกชั่วโมงทุกวัน จะมีเวลาเป็นทุกข์เฉลี่ย

ทั่วถึงบ้างไหม? จะเห็นความชัดเจนในเรื่องทุกข์ว่า ทุกข์ต่อไปไม่ไหว ควรหยุดทุกข์ได้แล้ว

การบำเพ็ญกุศลบุญราศีในงานศพ จึงเป็นประโยชน์แก่สาธุชนเพื่อที่จะได้ระลึกถึงความจริง เกิดความสังเวช ในเมื่อตนเองก็จะต้องแตกดับไปเช่นเดียวกัน

ดร. พร้อม วัชระคุปต์ เป็นกัลยาณชน มีความกตัญญูกตเวทีต่อท่านผู้บังเกิดเกล้า ในความเคารพนับถือในพี่น้อง มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อภรรยา เป็นบิดาที่ดีของบุตรและธิดา เป็นอาจารย์ที่ต้องการให้ความรู้ความสามารถแก่นักศึกษา ปฏิบัติหน้าที่ทั้งส่วนตัวและส่วนผู้อื่น แม้จะจากโลกนี้ไปก็เพราะวิสัยของสังขารตามหลักธรรมว่า วยธมฺมา สงฺขารา สังขารมีความเสื่อมเป็นธรรมดา

สามัญญลักษณะ เครื่องหมายที่ให้รู้ว่า สังขารเหมือนกันหมด ไม่ว่าจะทรามหรือประณีต ย่อมมีเครื่องกำหนดให้ทราบได้ ไม่มีการยกเว้น คือความเกิดในเบื้องต้น ความแปรไปเป็นท่ามกลาง ความแตกสลายเป็นที่สุด ตามกฎของความจริง ได้แก่ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตาเป็นไป ตามเหตุตามปัจจัย ซึ่งรู้ง่ายแต่เห็นได้ยากเพราะเป็นของจริงของแท้

สภาพของสังขารร่างกาย ที่เรียกกันว่าตัวตน ย่อมมีลักษณะทั้ง ๓ เหล่านั้นเป็นประจำ เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาท ย่อมเห็นได้ง่ายเพราะไม่หลงยึดถือของที่ไร้แก่นสาร แต่กลับใช้สังขารบำเพ็ญประโยชน์ได้เต็มที่ มีความเข้าใจในเหตุและผล ซึ่งเกิดขึ้นอย่างเหมาะสม ยังเป็นผู้

รู้จักเหตุผลของความดีความชั่ว ไม่คิดแต่ได้อย่างเดียว

รู้จักตนโดยความรู้ความสามารถ ความกล้าหาญ

รู้จักความพอดี พอประมาณ ไม่น้อยไม่มากเกินไป

รู้จักกาลเวลา ที่ควรเร็วควรช้า หรือควรรอคอย ไม่ด่วนได้

รู้จักประชุมชน ผู้แตกต่างโดยชาติภาษา ขนบธรรมเนียมศาสนา

รู้จักบุคคลที่ควรคบและไม่ควรคบ คบสนิทสนมเป็นเพื่อนตายหรือเป็นเพื่อนรู้จัก ร่วมกิจการงาน

ความเข้าใจในสภาพของสังขาร ย่อมเป็นเหตุนำบุคคลให้เป็นผู้ไม่ประมาท สามารถบำเพ็ญประโยชน์ให้เกิดขึ้นได้ โดยยึดหลักธรรมนำมาปฏิบัติให้ธรรมแสวงหาธรรม ให้ธรรมนั้น ปรากฏชัดแจ้งจนสิ้นความสงสัย ผู้เข้าใจธรรมจึงเป็นผู้เจริญทั้ง ทางโลกและธรรมด้วยประการฉะนี้

คณะเจ้าภาพบำเพ็ญกุศล เพื่อเป็นการระลึกถึงความดีของ ดร. พร้อม วัชะคุปต์ ผู้จากไปแล้วเป็นเพียงการจากทางร่างกาย ตามวิสัยของสังขาร แต่คุณธรรมยังคงดำรงอยู่ตลอดไป

อิมินา ปุญญกมเมน ขออานุภาพแห่งกุศลบุญราศี ที่คณะเจ้าภาพบำเพ็ญประกอบไว้ได้ จงเป็นพลังปัจจัย บันดาลดลให้วิญญาณของ ดร. พร้อม วัชระคุปต์ จงประสบแต่สุขวิบากสมบัติอันควรปรารถนาตามแก่คติภพนั้น จงทุกประการเทอญ

เมื่อมาได้ ก็จากไปได้

คุณกระแสร์ วสุวัต ได้จากไปแล้ว แต่ท่านทั้งหลายยังมีชีวิตอยู่และคิดอย่างไรบ้าง ในความพลัดพรากจากกัน ซึ่งเห็นอยู่เฉพาะหน้า?

ทุกชีวิตย่อมเสมอเหมือนกันในความเกิด และความพลัดพรากจากกัน เป็นเรื่องธรรมดาที่ต้องเข้าใจธรรมดาให้ถูกต้อง เพราะธรรมดาแก้ไขไม่ได้ แต่ผู้ที่รู้จักธรรมดาสามารถนำมาใช้ให้เกิดเป็นประโยชน์โดยประกอบกิจการงานได้เหมาะสมแก่กาลเวลาและแก่ตน ไม่หลงไหลในสภาพที่ปรากฏ แม้จะเป็นความสุขสำราญ เกิดขึ้นชั่วคราวก็ดับไป เหมือนความฝัน

ธรรมะก็เป็นธรรมดา ที่ต้องการให้รู้จักธรรมดา ก็เพื่อให้ละความมัวเมาในวัยในชีวิต ในลาภ ยศ สรรเสริญ สุข อย่าให้หลอกได้ โดยยึดถือกฎของธรรมดา ไม่ประมาทเมามัว เห็นผิดทางเห็นกงจักรเป็นดอกบัว มีสติ ความรู้จักคิด รู้สึกตัวอยู่เสมอ อย่าให้เกิดความผิดพลาดเสียหาย

มีคุณธรรมประจำใจ เช่นความละอายต่อความชั่ว เกรงกลัวต่อผลสะท้อนที่เกิดจากการกระทำทุกอย่าง จึงเป็นผู้รู้จักปกครองตัวเอง ให้พ้นจากอันตราย ประสบแต่ความเจริญทุกเมื่อ แม้จะจากไปก็ให้ได้ชื่อจากไปดี มีผู้อาลัยระลึกถึง เป็นตัวอย่างที่น่าพอใจของผู้ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งจะได้ถือเป็นคติแนวทางแห่งการปฏิบัติตาม

ในด้านความเป็นผู้ใหญ่ ก็เป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีความเป็นธรรมเป็นที่พึ่งของบุคคลให้เกิดความอบอุ่นแก่ผู้อยู่ใกล้ชิด จะทำอะไรให้ยึด

หลักธรรมเป็นอำนาจ ไม่ใช่อารมณ์เป็นเครื่องตัดสิน ผิดก็เป็นผิด ถูกก็เป็นถูก ไม่แก้ไขตามความพอใจ มีเมตตาอารี และมีความยุติธรรมประจำใจ ปกครองตนเองได้ ก็ปกครองผู้อื่นได้ พวกเรา พวกเขา มีตามธรรมดาของโลก มีแต่ความรับผิดชอบ ในด้านการกระทำ ไม่ลำเอียงเพราะความรักความชัง มุ่งให้พวกเรา พวกเขา ทำแต่สิ่งที่ถูกต้องตามหลักของกรรม ไม่ใช่เพียงพูดว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ต้องมีใจเชื่อมั่น และทำตามด้วย โดยใช้ความรู้ความสามารถในการทำหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสม เพราะผู้ใหญ่ ไม่ใช่เป็นแต่เพียงมีอายุมาก หรือมีคนตั้งให้ แต่ต้องผู้ใหญ่ในทางสติปัญญา รู้จักถูกผิด รู้จักคิดเพื่อทำประโยชน์ส่วนรวมให้สำเร็จ

ความเป็นผู้น้อย ก็รู้จักประมาณตน ไม่อวดดีอวดรู้ อวดฉลาดความสามารถของตน รู้จักตนในด้านความรู้ ความสามารถ เมื่อทำเกนความรู้ ความสามารถ ก็มีทางที่ผิดพลาดได้ง่าย ต้องรู้จักพึ่งตัวเองคือทำงานเป็นตามหน้าที่นั้น ๆ ไม่ลวงตัวเอง คิดเพ้อฝันว่าทำได้ทั้งที่ยังไม่ได้ศึกษาให้ความเข้าใจโดยตลอด มีแต่มานะความถือตัวอย่างเดียว ยกตนข่มผู้อื่น และไม่รู้จักอุปการะคุณที่มีผู้กระทำให้แก่ตนเมื่อเป็นผู้น้อย ก็อย่าให้ด้อยในความรู้ความสามารถและความดี

งานจึงต้องมีผู้ใหญ่ผู้น้อย

เมื่อเป็นผู้ใหญ่ ก็ต้องเป็นผู้ใหญ่ที่ดี เหมือนต้นไม้ใหญ่

เมื่อเป็นผู้น้อย ก็ต้องเป็นผู้น้อยที่ดี เหมือนต้นไม้เล็ก

พึ่งพาอาศัยกัน ให้เหมือนอวัยวะร่างกาย ซึ่งแต่ละส่วนต่างก็ร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียว ไม่มีการวิวาทบาดหมาง กลับมีแต่ความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน

คุณกระแสร์ วสุวัต ได้เกิดมาในสกุลวสุวัต ซึ่งเป็นสกุลที่รู้จักกันทั่วไป เป็นสกุลที่แต่ละบุคคลมีแนวความคิดในการริเริ่มในการทำงาน ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ชุมชน และเป็นผู้หนึ่ง ซึ่งร่วมในกิจการของสกุลนี้เสมอ

ในด้านส่วนตัว เป็นสามีที่ดี เป็นพ่อที่ประเสริฐ ที่ได้อบรมดูแลและให้ความรู้ความฉลาดแก่ลูก ๆ อย่างใกล้ชิด ตลอดจนถึงส่งไปเรียนต่างประเทศ ตามความสามารถนั้น ๆ เป็นผู้มองเห็นกาลไกลอย่างผู้ที่ใช้ความคิด ก็ต้องใช้ความคิดให้เป็นผลดีแก่ครอบครัวและญาติมิตร

จึงเหมือนพ่อมีบุญ ลูกก็พลอยมีบุญ พ่อดีลูกก็เป็นคนดี เป็นตัวอย่างที่ดีในฐานะเป็นบุรพการี หน้าที่ของพ่อ แม่ แม้จะทุกข์ยากลำบากเพียงไร เมื่อเป็นพ่อแม่ที่ดีแล้ว ก็กล้าทำหน้าที่ในการบำรุงเลี้ยงดูลูก ๆ ให้เป็นลูกที่ดีเสมอ

พ่อ ไม่เฉพาะเป็นผู้ให้กำเนิด แต่ต้องรับผิดชอบตามหน้าที่

พ่อ ที่รักลูก ต้องรักลูกทุกคน ไม่ลำเอียง มีแต่ความเที่ยงธรรม

พ่อ จะต้องไม่ทำในสิ่งที่ลูก ๆ ต้องละอายต่อลูกของคนอื่น

พ่อ ต้องเป็นผู้ที่ลูกภูมิใจ กล้าพูดถึงพ่อได้เสมอ

เมื่อเป็นพ่อ ก็ต้องเป็นตั้งแต่ต้น จนอวสานของชีวิต ให้คำว่าพ่อต้องเป็นพ่อผู้ประเสริฐของลูกตลอดชีวิต

ครอบครัวจะมีความสุข เพราะพ่อแม่เป็นคนดี มีจิตใจเป็นธรรม รู้จักหน้าที่ อบรมให้เป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถ ทำการงานเป็น ร่วมชีวิต ร่วมสุข ร่วมทุกข์ด้วยกัน ลูกเคารพยกย่องพ่อแม่ ย่อมเป็นครอบครัวที่พูดจากันรู้เรื่องได้ เป็นที่อบอุ่นชื่นใจของทุกคน

คุณกระแสร์ วสุวัต เป็นพ่อที่ไม่ผิดหวังในส่วนที่มีลูกเป็นคนดี มีความสามารถรักษาวงศ์สกุลให้ดำรงมั่นต่อไป แม้จะสิ้นชีวิตไปแล้ว ก็คงได้รับแต่ความสงบใจ หมดกังวลห่วงใยในการที่ร่างกายต้องแตกสลายจากโลกนี้ไป

ขออานุภาพกุศลบุญราศี ที่คณะเจ้าภาพและญาติมิตรสหายได้ร่วมใจกันบำเพ็ญ ตั้งแต่วันถึงแก่กรรม จนถึงวันฌาปนกิจ จงสัมฤทธิผลวิบากสุขสมบัติตามควรแก่คติภพนั้น ๆ จงทุกประการ เทอญ

พระธรรมปาโมกข์
(นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗)
วัดธาตุทอง

ไปก่อน - ไปหลัง

คนเกิดมาแล้ว ก็ต้องจากโลกนี้ไป เป็นเรื่องธรรมดา ไม่น่าคิดอะไรมาก ไม่ต้องนั่งเศร้าโศกเสียใจ จัดทำตามประเพณีไม่นานนักต่างก็หลงลืม ไม่เหลืออะไร

แต่อย่าถึงกับใจดำ ใจจืดคิดอย่างนี้เลย เพราะการพลัดพรากจากกัน มีเรื่องที่ชวนให้คิดอย่างผู้ที่มีความคิด คิดอย่างผู้ที่มีความคิดมีความรับผิดชอบ เมื่อเกิดมามีชีวิตแล้ว ได้ใช้ชีวิตทำอะไรบ้างให้เป็นคุณแก่ตนแก่ครอบครัว แก่ประเทศ โดยที่นึกขึ้นมาแล้วมีแต่ความชื่นจิตชื่นใจ ไม่ละอายตัวเอง ยึดหลักกลาง ๆ ว่า แม้มืดมาก็สว่างไป ยิ่งสว่างมา ก็ยิ่งสว่างไป ให้เป็นตัวอย่างเป็นประโยชน์แก่คนภายหลัง เป็นอนุสาวรีย์ตรึงตราอยู่ในจิตใจ แม้ผู้นั้นจะรู้จักเพียงแต่ผลงามก็ตาม

คนดีมีน้อย โลกก็เดือดร้อน เพราะการทำลายง่ายกว่าการสร้างคนดีน้อยก็ป้องกันไม่ไหว นี่ยังดีที่ว่ายังมีคนทั้งที่คนทำดีหรือคนทำชั่วปนกันอยู่ ไม่ใช่ชั่วแท้ทีเดียว บ้านเมืองจึงพอจะอยู่ได้ เพราะไม่ใช่สีดำสนิทแต่ยังพอเป็นสีเทา ๆ หรือการทำบุญจะเอาหน้า จะหาเหรียญตรา สายสพาย ก็ไม่เห็นเสียอะไร หรือจะต้องการสวรรค์ต้องการนิพพานก็ยิ่งดี ดีกว่าคนปากชอบพูดปากเหม็น ได้แต่พูดแต่ไม่ทำเพราะบุคคลประเภทนี้ นาน ๆ ไปจะเกิดความสำนึกในทางที่ถูกเอง เพราะการกระทำนั้น ๆ ก็ไม่สูญหายไปไหน เป็นผลดีแก่คน

ทำอย่างไร จึงจะลดความชั่วให้น้อยลงได้ และคนเกียจคร้านไม่ชอบทำอะไร ให้เป็นคนทำประโยชน์ขึ้นบ้าง โจรผู้ร้ายไม่กลัวเจ้าหน้าที่กฎหมายรวมทั้งเรือนจำ เพราะแรงงานซึ่งต้องสูญเสียจากบุคคลเหล่านี้มากมาย และก่อภัยอันตรายให้เกิดขึ้นแก่คนดี ทั้งหมดนี้ก็ต้องอาศัยผู้ปกครอง ซึ่งจะต้องเด็ดขาด ไม่ใช่ทำเล่น ๆ เป็นครั้งคราว

เพียงเพิ่มการศึกษา ก็ทำให้คนมีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น แก้ไขได้เฉพาะความรู้ แต่จิตใจที่ยังมีแต่กิเลส ก็เท่ากับว่า ความรู้นั้น ๆ มีกิเลสเจือปนอยู่ด้วย เช่นการกีฬามีที่ไหน ก็มีการพนันเข้าไปแอบแฝงอยู่ทั้งสิ้น ความรู้สูงขึ้น ความเห็นแก่ตัวก็เพิ่มทวีขึ้น ยิ่งมีตำแหน่งอำนาจหน้าที่ ความลุ่มหลง มัวเมาก็ยิ่งขยายตัว คนฉลาดทำชั่วจึงไม่ทิ้งร่องรอยเอาไว้

ผู้ที่มีความรู้ จึงควรใช้ความรู้ซึ่งเสมือนแสงสว่างให้เกิดประโยชน์โดยรู้จักแยกจิตของตนให้ออกจากความชั่ว เหมือนแยกของดีออกจากความเน่า หากแยกไม่ได้ ก็เท่ากับจิตพิการตลอดชีวิต

ดี – ชั่ว เป็นอย่างไร คนเราสู้ แต่ไม่ยอมรับ ความกลัวยาก กลัวจน กลัวลำบาก ก็คือความโลภ ความเห็นแก่ตัว ยิ่งมีมากเพียงไร ก็ยิ่งกลัวจนมากเพียงนั้น คนจนจริง ๆ ไม่กลัว เพราะไม่มีอะไรจะกลัว ชีวิตก็คือ พอรักษาให้ชีวิตดำรงอยู่ได้หากเลิกกลัวได้จิตใจก็ผ่องใส เพราะไม่มีโลภ เหมือนอากาศสว่างไสวปราศจากเมฆหมอก เหมือนคนตาดี เดินถูกทาง รู้จักทำในสิ่งที่ถูกต้อง

คนที่เกิดมาดี จึงต้องสรรเสริญ เพื่อให้เป็นตัวอย่าง และเป็นกำลังใจ เพราะผู้ที่มีคุณสมบัติ เช่นความรู้ ความสามารถที่จะนำ

ความรู้นั้น ๆ ออกใช้ มีความคิดสร้างสรรค์ริเริ่มไม่หยุดยั้ง ไม่มีใหม่อะไรในโลก แต่ก็ต้องปรับปรุงบางสิ่งบางอย่างให้ดีขึ้น ยิ่งความซื่อสัตย์สุจริต ความกล้าเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคมของเก่าดีแต่ทำไมของใหม่จึงเสื่อมทรามไป คนสมัยเก่าเป็นเพียงพูดก็เชื่อกันได้ ปัจจุบันหลักฐาน สัญญา เอกสารมากมายยังเชื่อไม่ได้

คนเราไม่ใคร่มีความคิดที่จะสร้างโลกให้มีสันติสุข มีแต่จะสร้างมหันตทุกข์ให้เกิดขึ้น การปรึกษาเจรจาหารือกันได้ประโยชน์อะไรบ้าง เพราะไม่เข้าใจในสันติสุข คือความเมตตา

แต่ละหน้าที่จึงยากที่จะหาบุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและเต็มใจกระทำกิจการงานเหล่านั้นให้สำเร็จ ดังหน้าที่ของครูอาจารย์ ซึ่งไม่ควรเป็นอาชีพ แต่เป็นหน้าที่ที่ต้องเป็นไปได้ยากคือไม่ใช่สอนได้ สอนให้อ่านออกเขียนได้เท่านั้น แต่ยังต้องทำหน้าที่เป็นพ่อแม่ ที่จะบำรุงรักษาชีวิตของนักเรียนให้เติบโตเจริญวัยทั้งร่างกาย มันสมอง และจิตใจ เพื่อเตรียมตัวเป็นพลเมืองดีของชาติประเทศ และเป็นผลโลกที่ประเสริฐ ง่ายนักหรือ จะมีจำนวนสักเท่าไร ที่ยอมรับหน้าที่ยิ่งกว่าพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด คือ ครู

ร.ท. อุดม สังขะทรัพย์ ได้เกิดมาจากตระกูลที่ดี ได้รับการศึกษาดี ได้รับปริญญาตรีทางเกษตรและประมง ซึ่งเป็นการศึกษาที่เป็นความสำคัญของประเทศ จากมหาวิทยาลัยฮาโกดาเต้ ประเทศญี่ปุ่น ได้รับทุนจากกระทรวงกลาโหม ดูงานต่อที่ประเทศญี่ปุ่น กลับมารับราชการที่กระทรวงกลาโหม ได้ผ่านชีวิตเสี่ยงอันตราย ตลอดระยะเวลา ตั้งแต่สงครามอินโดจีนและสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ทำหน้าที่สำคัญคือเป็นหัวหน้าล่ามกรมประสานงาน

ต้องเดินทางเป็นล่ามไปตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งต้องเสี่ยงอันตรายทั้งนั้น แต่ก็รอดชีวิตมาได้

เมื่อสงครามสงบ จึงลาออกจากราชการมาทำการค้า เพราะการศึกษาทุกอย่างเป็นพื้นฐานของการประกอบอาชีพอื่น ๆ ไม่ใช่ยึดถือแต่เพียงปริญญาบัตรอย่างเดียว หากมีความคิดริเริ่ม ความก้าวหน้า ความบากบั่น ความเข้มแข็ง ความอดทน ความพยายาม ก็คือความเพียรและความอดทนไม่ย่อท้อ

นิสัยเหล่านี้มีประจำในจิตใจของคุณอุดม แทนที่จะเป็นโคบาลหรือกระบือบาล กลับเป็นพ่อค้า นักอุตสาหกรรม ซึ่งต้องทำงานหนักและเสี่ยง แต่ก็ทุ่มเทชีวิตให้ โดยเห็นความสำคัญของทรัพยากรทางธรรมชาติ ซึ่งควรจะทำให้เกิดเป็นประโยชน์ในประเทศ ไม่ใช่ว่าส่งวัตถุดิบออกไปราคาถูก ๆ แต่สิ่งที่ได้ก็คือสินค้าราคาแพง หรือคนไทยเราฉลาด ส่งกุ้งไปขาย แต่ถูกส่งกลิ่นกุ้งผสมแป้งให้คนไทยกิน ส่วนคนญี่ปุ่นฉลาดน้อยก็เลยได้กินเนื้อกุ้ง

ความคิดของคุณอุดม ที่น่าสรรเสริญคือ ต้องการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น

คุณอุดมได้ก่อตั้ง บริษัทไทยค้า จำกัด

เป็นผู้ริเริ่มนำอวนไนลอนมาเผยแพร่แก่ประมงไทย ก่อตั้งสร้างโรงงานทออวนขึ้น

สั่งเครื่องยนต์มาให้ชาวประมงใช้ให้ทันสมัย

ร่วมทุนกับหมอชิต นภาศัพท์ สร้างห้องเย็นที่ปากน้ำ

สั่งแพขนานยนต์มาใช้ทางภาคใต้ เป็นต้น

เมื่อคุณอุดม เป็นผู้รักชาติ พยายามใช้วัตถุดิบในประเทศ

ให้เกิดประโยชน์ มีมิตรสหายมาก เป็นนักกีฬาจิตใจกว้างขวาง สนใจในการหาความรู้

ได้เดินทางไปดูงานต่างประเทศเสมอ ได้เริ่มก่อสร้างโรงงานทำกระเบื้อง ที่ตำบลหินกอง ได้ช่วยให้คนมีงานทำเป็นจำนวนมาก และทำให้ตำบลนั้นลดจำนวนโจรกรรมลงทันที

ได้ตั้งบริษัทและโรงงานอีกหลายแห่ง รวมทั้งบริษัทนครโทเสด จำกัด ซึ่งกำลังจะสำเร็จอยู่แล้ว จึงควรนับว่า คุณอุดม สังขะทรัพย์ เป็นนักอุตสาหกรรมผู้หนึ่ง ซึ่งแม้จะไม่มีชื่อเสียงโด่งดัง แต่ผลงานคือช่วยชีวิตประชาชนให้มีงานทำ มีรายได้เป็นพลเมืองดี แม้ต้องประสบกับข้อขัดข้อง ขั้นตอนต่าง ๆ มากมายเหมือนนักอุตสาหกรรมทั่ว ๆ ไป แต่ก็ไม่ย่อท้อ พยายามอยู่เสมอ จะสำเร็จบ้าง พลาดพลั้งบ้าง ก็ทำต่อไป

แต่ด้วยความบากบั่น ความเข้มแข็ง และมีครอบครัวดี ทั้งภรรยาคู่ทุกข์คู่ลำเค็ญ ลูกหญิงที่ดีซึ่งจะทำงานแทนคุณพ่อต่อไปทุกคน เป็นผู้มีจิตใจเป็นกุศลได้ถวายเตาฟู่สำหรับเผาศพและกระเบื้องโมเสดปูฝาผนังที่ศูนย์วิจัยหน้าวัดและได้ช่วยเหลืออีกหลายแห่ง จึงเป็นผู้ริเริ่มงานอุตสาหกรรมได้โดยปราศจากความอ่อนแอ

ในที่สุดชีวิต ก็ป่วยเป็นโรคซึ่งรักษาได้ยาก ต้องทนทุกข์ทรมานรวมทั้งผู้รักษาพยาบาลในอวสานก็จากโลกนี้โดยความสงบ ทิ้งความโกลาหลวุ่นวายให้คนอยู่ได้ดูเล่นต่อไป

ร.ท.อุดม สังขะทรัพย์ ได้จากโลกนี้ไปแล้ว คณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญกุศลมาโดยลำดับและกำลังรับพระราชเพลิงศพอยู่ ณ ขณะนี้ วิญญาณของคุณอุดม คงล่องลอยสังเกตการณ์อยู่ภายในบริเวณแห่งนี้

คงรับรู้การกระทำของท่านทั้งหลาย ขอจงอนุโมทนารับเพื่อให้สำเร็จเป็นกุศลวิบากสุขสมบัติตามควรแก่คติภพนั้น ๆ จงทุกประการ

คุณอุดม สังขะทรัพย์ จากไปก่อนแล้ว
และเรา-ท่านทั้งหลายจะควรคิดอย่างไร

พระธรรมปาโมกข์ (นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗)

กฎของกรรม

หลักแห่งความเป็นธรรมที่เป็นไปตามเหตุผล ซึ่งไม่มีอำนาจจะฝืนความจริงนั้น ๆ ได้ ดังเหตุการณ์ทั้งหลายที่ผ่านพ้นมาแล้ว ย่อมเป็นประจักษ์พยานแสดงให้เห็นถึงกฎของกรรมอันถ่องแท้เสมอ แม้ใคร จะปฏิเสธสักเพียงไรก็ตาม ความเป็นธรรมก็ต้องเป็นธรรม เป็นแต่เพียง ระยะเวลาช้าหรือเร็วเท่านั้น ดังเรื่องราวที่บอกเล่า กล่าวบรรยายไว้ในที่มาก แห่งทั้งที่ต้องการปฏิเสธ ก็ปฏิเสธไม่ได้ ผลทั้งหลายต้องเป็นไปตามเหตุ

ความเข้าใจในเรื่องของกรรมจึงแตกต่างกันไป หากทุกคนมีศรัทธา ในเรื่องของกรรมเพียงอย่างเดียว ทุกอย่างจะเรียบร้อยและเป็นผลดีด้วยกัน ทุกคน จะหาคนชั่วไม่ได้ โลกก็จะมีแต่คนดีช่วยกันสร้างความเจริญและ ความสงบ ภัยอันตรายอันเกิดจากความเป็นศัตรูต่อกัน ก็เป็นระงับไป เพราะทำอย่างไร ได้อย่างนั้น ดูแต่ทองคำของหลวงพ่อมงคลบพิตร์ที่อยุธยา ที่ข้าศึกใช้ไฟลนเผาละลายถูกโจรกรรมนำไปใช้ในประเทศนั้น ๆ แม้ จะเป็นการทำสงครามในระหว่างกันแล้วก็ตาม แต่กฎของกรรมย่อมสนองผลให้ประจักษ์แก่สายตาของชาวโลก อย่างที่ไม่น่าเชื่อ ก็ต้องเชื่อ เพราะ ฝืนผลของกรรมไม่ได้ ผลสุดท้ายก็ต้องพังสลายลงมาจนได้

สำหรับเรื่องราวในเรื่องกรรม เมื่อคนเรามีทุกข์ก็รู้สึกตัวได้ แต่เมื่อผ่านทุกข์ไปแล้ว ก็ลืมตัว ดังที่ปรากฏในเรื่องที่ชวนคิด ในหัวข้อว่า ทุสะนะโส ซึ่งเรียกกันว่า หัวใจเปรต เพราะเป็นคำสารภาพ

ของผู้ที่ได้รับความทุกข์ ได้บรรยายความรู้สึกในด้านจิตใจ เหมือนเราท่านทั้งหลายเหมือนกัน เพราะความหมายของแต่ละอักษรนั้น มีใจความส่วนสำคัญ คือ

ทุ พวกเราลำบากเหลือเกิน เพราะเวลามีชีวิตไม่ได้กระทำความดีอะไรไว้ ทั้งที่สามารถกระทำได้ทุกอย่าง แต่ก็ไม่ได้กระทำเพราะความหลง

สะ พวกเราหมกไหม้ในนรกตั้ง ๖ หมื่นปี กว่าจะโผล่ขึ้นมาเห็นโลกได้ เมื่อไรจะหลุดพ้นสักที

นะ พวกเราจะหลุดพ้นได้อย่างไร เบื้องต้น เบื้องปลาย ไม่ปรากฏ เพราะในกาลนั้น พวกเราได้ทำความชั่วไว้มากมาย จะหลุดพ้นได้อย่างไร

โส หากพวกเราพ้นจากทุกข์ กลับเกิดเป็นมนุษย์อีกครั้ง พอเริ่มรู้เดียงสาภาษาคน ก็ขวนขวายทำแต่ความดีตลอดชีวิต

นี่คือความรู้สึกของคนทั่วไป ที่มีความทุกข์ แต่พอมีความสุขก็คงลืมตามเคย เพียงความรู้เท่าที่มี จึงไม่พอที่จะหยั่งเห็นความจริงอันถ่องแท้ได้ เพราะภาพเช่นนั้นต้องเกิดจากจิตใจ จิตใจมองทะลุถึงเนื้อแท้แล้ว จึงจะหายจากความลุ่มหลง เกิดตายใคร ๆ ก็รู้ แต่ความรู้ของแต่ละคนย่อมต่างกัน และได้ใช้ความรู้เช่นนั้นทำอย่างไรบ้าง ผลสุดท้ายก็คงมีแต่ความรู้แต่เพียงว่า เมื่อเกิดมาได้ ก็ตายได้ มีชีวิตอยู่ก็ขอหาความสุขสบาย ให้เต็มที่ตายแล้วช่างมัน

กฎของกรรม ก็คือกฎของธรรมดา เท่าที่จะต้องเป็นเช่นนั้นไม่มีการ ยกเว้น หรือผ่อนผันเป็นพิเศษ คงตลอดไป

ฉะนั้น ในหลักแห่งการปฏิบัติ จึงวางหลักไว้สำหรับพิจารณา

เป็น ๓ ชั้น ไม่ควรด่วนปรารถนาผลสุดยอดทีเดียว ต้องเริ่มจากความเข้าใจ ในพื้นฐานแห่งความจริง จนสิ่งเหล่านั้นปรากฏเป็นภาพซึ่งเรากำลังประสบอยู่ในขณะนี้ เหมือนอยู่ท่ามกลางกองไฟกำลังระอุร้อนแผดเผาอยู่รอบด้าน จะต้องหาทางออกไปให้พ้นจากอันตรายฉะนั้น

ต้องปรามตัณหา มานะทิฐิเสียก่อน เหมือนผักสกปรก ต้องซักฟอกให้สะอาดก่อน

๑. หญิง ชาย คฤหัสถ์ บรรพชิต ควรพิจารณาเนือง ๆ ว่าเราจะต้องแก่ เจ็บ ตาย พลัดพรากจากกันและกันเป็นธรรมดา ไม่สามารถล่วงพ้นไปได้ แก่เจ็บตายและความพลัดพรากจากกันและกันเป็นธรรมดา ที่มีประจำแก่สัตว์ทั่วไป ให้เห็นภาพเหล่านั้นตามลำดับ เมื่อจะดูอะไร ให้พิจารณาถึงความจริงเท่าที่เห็นอยู่ โดย ไม่ให้มีอะไรมาปิดบัง เห็นปฏิสนธิ เห็นเด็กแรกเกิดตัวยังเล็กอยู่ เติบโตเจริญวัย แก่เฒ่าชรา และตายจากโลกนี้ไป มีอะไรเป็นแก่นสารเป็นของเราบ้าง เห็นด้วยปัญญาโดยอาศัยตาเนื้อภายนอกเป็นเครื่องประกอบ เมื่อเห็นแน่ชัดว่า เป็นสมบัติของร่างกายทั้งหมดแล้ว

จึงพิจารณาถึงกฎของธรรมก็คือกรรม เหมือนมีทิพยจักษุตาทิพย์ เห็นความแตกต่างของหมู่สัตว์ ก็เพราะกรรมคือการกระทำไม่ได้เป็นอื่นเลย ปัญญาย่อมสว่างในภายใน เห็นการกระทำดี และการกระทำชั่ว ใครจะทำเอาไว้อย่างไรก็ตามต้องได้รับผลเช่นนั้นเหมือนหญิงชายคฤหัสถ์บรรพชิต ประพฤติดี ก็เรียกว่าเป็นคนดีเหมือนกันหมด หากประพฤติชั่วก็เรียกว่า คนชั่วเหมือนกันหมดกรรมคือการกระทำเป็นใหญ่ไม่ใช่อยู่ที่เพศ ความรู้ หรือตำแหน่ง

หน้าที่ ตลอดจนถึงภาวะ

ให้พิจารณาโดยส่วนทั่ว ๆ ไปอย่างนี้ก่อน และต้องไม่ใช่การท่องหรืออ่าน หากต้องพิจารณาให้เห็นเป็นเช่นนั้นจริง ๆ

๒. นำมาพิจารณาที่ตนของตน ไม่ได้หยุดอยู่เฉพาะชั้นต้นเริ่มรู้ตัวว่า เราเองจะต้องแก่ เจ็บ ตาย พลัดพรากกันและกัน ไม่มีใครและอะไรจะ ติดตามเราไปได้ สิ่งที่มีอยู่ในโลก ก็ต้องทิ้งเอาไว้ในโลก นำเอาไปไม่ได้ สภาพของสังขารร่างกาย เท่าที่ยึดถือว่าเป็นตนหรือของ ๆ ตน ก็เป็นแต่เพียง สมมติเรียกใช้ ให้เข้าใจกันในโลกปัจจุบันนี้ ตามชาติและภาษานั้น ๆ ไม่ ยึดถือปล่อยวางโดยรู้เท่าทันตามความเป็นจริง กาลเวลาที่ผ่านไป ก็เท่ากับร่างกายเดินทางไปสู่ความแตกสลาย ก่อให้เกิดความสลดใจในชาติ ความเกิดของตน ไม่ว่าจะเกิดในชาติใดหรือภพใด ผลสุดท้ายก็เหมือนกันหมด

จึงหวนมาพิจารณาถึงกรรมของตน เท่าที่เคยทำอะไรไว้บ้างทั้งดี และชั่วตนย่อมต้องเสวยผลแห่งกรรมนั้น จะได้ละเว้นกรรมชั่วประกอบแต่กรรมดี ซึ่งให้ผลเป็นสุขทั้งแก่ตนและผู้อื่น เมื่อเกิดมาทุกข์อยู่แล้ว ไม่สมควรจะสร้างความทุกข์อีก

๓. พิจารณาโดยส่วนรวมอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบสังขารทั้งหมด ให้เห็นแน่ชัดลงไปว่า เป็นสาปัญญลักษณะ เครื่องกำหนดหมายที่เสมอกัน คือความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่มีอัตตาที่แน่นอน อะไรอันเป็นธรรมะที่มีประจำโลกอยู่อย่างนั้น ใครจะรู้ หรือไม่รู้ธรรมชาติเช่นนี้ ก็ทรงสภาพอยู่เช่นนั้น คือสัตว์ทุกประเภทที่มาเกิด เคลื่อนจาก โลกนี้ไปและจะต้องไป

เกิดใหม่ ล้วนมีความแก่ ความเจ็บ ความตายและ ความพลัดพรากจากกันและกันเป็นธรรมดา ล่วงพ้นธรรมดานี้ไปไม่ได้

อนึ่งสัตว์และสังขาร ย่อมเป็นไปตามอำนาจของกรรม มีกรรมเป็นของ ๆ ตน มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย จักทำกรรมอย่างใดไว้ จักเป็นผู้เสวยผล แห่งกรรมนั้น ๆ จะเลือกเสวยเฉพาะแต่กรรมดี ๆ ไม่ได้

กฎของกรรม หรือกฎของธรรมดา หากมีความเข้าใจดีแล้ว ย่อม เป็นรากฐานทำให้คนยึดมั่นอยู่ในความดี ดำเนินชีวิตตามทำนองคลองธรรม ทั้งจะไม่ก่อปัญหายุ่งยากให้เกิดขึ้น เพราะเข้าใจความหมายของชีวิตได้อย่าง ดีว่าเป็นเพียงเครื่องมือของใช้สำหรับประกอบกิจการงานเพื่อตนและผู้อื่น ตามพระดำรัสครั้งสุดท้ายว่า ท่านทั้งหลายอย่าประมาท บำเพ็ญประโยชน์และประโยชน์ผู้อื่นให้บริบูรณ์ ดังนี้

เมื่อไร?

คนเราจึงจะมีเมตตากรุณาต่อกัน ทั่วทั้งประเทศ และทั่วทั้งโลก

คนเราจะมีความซื่อตรงจงรักภักดีต่อกัน เหมือนความภักดีของนกยูง ซึ่งยังคงปรากฏเป็นเกียรติคุณตราบทุกวันนี้ ซึ่งมีรักเดียวใจเดียว แต่คนใจทรามอาศัยความจริงข้อนี้ จึงหาทางทำลายชีวิตเพื่อผลประโยชน์เพียง เล็กน้อยคือหางนกยูง

ผู้ซื้อและผู้ขาย จึงมีน้ำใจพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่ใจดำเอารัดเอาเปรียบกัน ไม่เอาของปลอม ของเทียม มาซื้อขายกัน เพื่อ

หวังกำไร อย่างท่วมทัน แม้จะไม่เกินก็ไม่ยอมรับ ซื่อตรงต่อกัน ไม่ค้าของเถื่อน ของหนีภาษี ไม่ค้ายาเสพติด ซึ่งเป็นเหมือนยาพิษ ทำลายชีวิตนั่นเอง ยิ่งกว่าผู้ร้ายฆ่าคน เพราะทรมานทีละเล็กละน้อย จนกว่าจะถึงวาระสุดท้าย

เมื่อไร ?

คนเราจะเลิกหน้าเนื้อใจเสือ ให้มีแต่หน้าคนใจคน

ข้าราชการจึงจะซื่อตรงสุจริตต่อหน้าที่กิจการงาน มีความรับผิดชอบ เต็มที่ทำงานแทนประชาชน ชาติ ประเทศ ไม่แต่เพียงแต่งเครื่องแบบราชการ หากแต่ต้องทำงานแทนผู้ปกครองประเทศ ตำแหน่งข้าราชการ จึงเป็น ตำแหน่งพิเศษต่างจากตำแหน่งอื่น ๆ เพราะไม่ใช่คนงานหรือกรรมกร ซึ่งทำงานตามเวลา แต่ข้าราชการต้องเป็นต้องทำตลอดระยะเวลา ๒๔ ชั่วโมง จึงเป็นเสมือนหนึ่งบุคคลผู้ต่างพระเนตรพระกรรณ เป็นผู้แทนโดยตรงนั่นเอง จึงทำผิด ทำชั่วไม่ได้

รัฐบาล จึงจะเป็นรัฐบาลที่ทรงธรรมจริยาครบบริบูรณ์ ปกครองรักษา ประชาชน ชาติประเทศ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว กล้าเสียสละแม้แต่ ชีวิตของตน เพื่อประโยชน์ของชาติประเทศ ไม่ต้องการเงิน แต่รู้จักวิธีใช้เงิน ให้เกิดประโยชน์มุ่งสร้างเกียรติคุณ โดยรำลึกถึงว่า แม้ร่างกายจะแตกสลาย ไปแล้ว ก็ยังมีความดีให้เคารพกราบไหว้บูชา อย่าให้เป็นที่น่าอิดหนาระอาใจ เบื่อหน่ายเหมือนขุนนางกังฉินที่เลื่อนกลายมาเป็นปลาท่องโก๋เลย

พนักงาน คนงาน จึงจะทำงานเหมือนกับว่า เป็นงานของเรา

เอง เป็นบริษัทของเรา เป็นร้านค้าของเราซึ่งจะต้องรักษาเอาไว้ให้เท่ากับชีวิต เพราะการหยุดงานและการเพิ่มแรงงานให้สูงขึ้นก็เท่ากับการเพิ่มราคา สินค้าให้สูงขึ้น ซึ่งเป็นเหตุให้เดือดร้อนมากมาย แม้เด็กเล็กก็พลอย เดือดร้อนไปด้วย อย่านึกแต่เพียงรายได้ ควรนึกถึงรายเสียด้วย เพราะส่วนที่ได้เพิ่มขึ้นนั่น ก็คือต้นทุนในการผลิตสินค้าขึ้นนั่นเอง จึงทำให้ของราคาแพงขึ้น จะได้ประโยชน์เพิ่มรายได้เพราะต้องซื้อของแพงขึ้น และคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้มีส่วนได้เพิ่มก็ต้องพลอยรับเวรกรรมไปตาม ๆ กัน ทำไม? ไม่ช่วยกันคิดลดต้นทุนการผลิตให้น้อยลง เพื่อราคาสินค้าจะได้ถูกลงบ้าง

เมื่อไร?

ประชาชนจะได้ช่วยกันรักษาระเบียบวินัย ไม่ประพฤติความชั่วความเสียหายปฏิบัติตนตามศีลธรรม และกฎหมาย ไม่เป็นโจรผู้ร้าย หากินโดยความซื่อสัตย์สุจริต เลิกโรงพัก เรือนจำ ลหุโทษมหันตโทษ ทนายความ อัยการ ผู้พิพากษาหมด ให้ประกอบอาชีพอย่างอื่น เพราะเงินทองที่ต้องสูญเสียไปจากงานเช่นนี้มากมายเหลือเกิน นำเอาไปใช้สร้างชาติประเทศดีกว่า

นักเรียน นักศึกษา ซึ่งเพิ่งเกิดมา ไม่ทันไรก็ฉลาดเกินตัวตัวของ ตัวก็ยังปกครองไม่ได้ เลี้ยงตัวเองไม่ได้ จะไปทำงานที่เกี่ยวกับความ รับผิดชอบของประเทศ จะได้เกิดความรู้สึกว่า ควรตั้งใจเรียนให้สำเร็จ ทำงานให้เป็นหลักฐานจะได้เป็นบุคคลที่สามารถช่วยชาติประเทศได้อย่างดี ไม่เพียงแต่เพ้อฝันไปตามเรื่อง หรือตามลมที่ปลุกปั่นพัดพาให้เสียผู้เสียคน จะเป็นวีรชนนั้นอย่าตั้งเอาเอง

ให้ผู้อื่นเขาตั้งให้ ยังไม่ตายก็อย่าเพิ่ง เพราะจะต้องลบชื่อในภายหลัง

เมื่อไร? ยังไม่รู้เหมือนกันว่า เมื่อไร? เพราะโรคภัยไข้เจ็บพอบำบัด เยียวยาให้สงบระงับได้ แต่โรคกิเลส ซึ่งเกิดมีประจำสันดานของคนรักษาได้ยาก จึงได้แต่เพียงว่า

๑. อย่าให้รุ่มร่ามวุ่นวาย เก็บเอาไว้ภายใน ให้มีความดีมากกว่าความชั่ว

๒. เป็นคน ต้องมีสมองสำหรับคิด และมีจิตใจสำหรับรับผิดชอบ เพราะภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์นั่นเอง คือการระลึกชาติของคน

๓. ลัทธิเหมือนตำราทำกับข้าว อย่าเพิ่งหลงเคารพบูชา ความสำคัญอยู่ที่พ่อครัว แม่ครัว ที่จะทำให้คนกินต่างหาก จะถูกปากชอบใจหรือไม่ จึงไม่ได้อยู่ที่ตำรา ดอกมะลิจะเรียกว่าดอกอุตพิด กลิ่นก็คงหอม ดอกอุตพิด แม้จะบิดเบือนเรียกเป็นดอกกุหลาบ ก็เห็นจะทนไม่ไหว

การเรียน ก็เพื่อให้รู้

เมื่อรู้ ก็ต้องเข้าใจ

เมื่อเข้าใจ ก็เลือกใช้ให้เหมาะสมว่า จะสมควรอย่างไร เพราะแม้แต่ เวลาเช้าสายบ่ายเย็น กลางคืน ก็ยังต้องเลือกงานทำตามความเหมาะสม และก็ยังต้องแก้ไขผ่อนสั้นผ่อนยาวไม่ใช่ยืนกับที่เสมอไป

ความเจริญ ทำให้เกิดความสุขจริงหรือ?

หรือความสุข อาจจะเกิดจากสิ่งอื่นอีก?

วัตถุ ทำให้เกิดความสะดวกสบาย จนทะเยอทะยานเพ้อคลั่ง

ธรรมะ ทำให้เกิดความสงบสุข หยุดทุกข์ พ้นทุกข์

หีบสีขาว – หีบสีทอง

หีบสีขาว ก็หมายถึงความบริสุทธิ์สะอาดทางกายวาจาและใจ

หีบสีทอง ก็คงประสงค์ถึงทองคำ แม้จะละลายหรือถูกฝังจมอยู่ในโคลนตมก็ตาม ย่อมไม่เสื่อมคลายจากคุณค่าราคา เป็นทองอยู่เสมอ

จึงเปรียบเหมือนศพที่นอนสงบอยู่ภายใน จะควรเป็นเหมือนสีขาวหรือสีทองควรสะท้อนกลับมาถึงผู้มาหรือไปร่วมงาน ได้ของขวัญเตือนใจ เลือกสีสร้างความประพฤติให้สะอาด และทรงคุณค่าน่าเคารพบูชาตลอดไป ไม่ใช่มีดีเพียงสีหีบศพเท่านั้น

พวงหรีด

คงจะไม่มีใครคิดว่า ที่นำพวงหรีดไปวางไว้หน้าศพ หรือข้างศพเพื่อประกาศชื่อ นามสกุลว่า ได้มาในงานนี้ เพื่อเป็นการไว้อาลัย

เพราะพวงหรีดทั้งแห้งและสด ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงความไม่เที่ยง แม้แต่ดอกไม้สด ก็จะต้องเหี่ยวแห้งไป ดอกไม้แห้ง ก็คือสิ่งที่เปลี่ยนแปลงมาแล้ว และจะต้องเปลี่ยนแปลงต่อไป ใช่เฉพาะงานศพ ซึ่งเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

ศพตายไปแล้ว คงไม่รู้เรื่องอะไร ไม่รู้ว่าใครมาหรือไม่มา หรือใครจะคิดนึกอย่างไร เพราะต้องไปตามกรรมที่ได้กระทำไว้ในโลกนี้ ไม่มีใครช่วยได้

แต่ศพเป็นที่ยังมีชีวิตอยู่ ย่อมเห็นความหมายของไตรลักษณ์ที่ปรากฏอยู่เฉพาะหน้าว่า ต่อไปคงมีคนเอามาตั้งวางหรีดไว้เป็นเครื่องประดับอย่างนี้

น่าชื่นใจในชีวิตนี้หรือไม่? เมื่อดำรงชีวิติยู่ ก็สมควรบำเพ็ญประโยชน์ตามหน้าที่ที่ได้รับ ไม่ควรคิดเห็นว่า อยู่รอความตาย ความตายเป็นของธรรมดาของร่างกายอยู่แล้ว ไม่ต้องเป็นห่วง จะห่วงก็ยังมีชีวิตอยู่ เพราะเมื่อลงทุนเกิดมา ก็ควรที่จะเกิดมามีกำไร อย่าให้ต้องขาดทุนกลับไป เหตุนี้

ประทีปหรือเทียน

ซึ่งจุดไว้ จึงเป็นสัญญาณของคนทั่วไปได้อย่างดี ไม่แต่เพียงจุดให้เปลืองเล่นเปล่าจากประโยชน์ เป็นเครื่องหมายแสดงถึงผู้ที่ล่วงไปแล้ว และเป็นเครื่องเตือนใจผู้ยังมีชีวิตว่า

๑. เกิดมาไม่มีอะไรดี เมื่อจากโลกนี้ไป ก็ไม่มีอะไรดี

๒. เกิดมาไม่มีอะไรดี เมื่อจากโลกนี้ไป มีดีได้กระทำไว้มาก

๓. เกิดมามีดีพร้อมทุกอย่าง เมื่อจากโลกนี้ไป ไม่มีอะไรดีทิ้งไว้เลย

๔. เกิดมามีดีพร้อมทุกอย่าง เมื่อจากโลกนี้ไป มีดีได้กระทำไว้มาก ชีวิตของทุกคนก็มีเพียง มืดมา มืดไป มืดมา สว่างไป สว่างมา มืดไป สว่างมา สว่างไป ควรจะเลือกเป็นคนประเภทไหน?

เคาะหีบศพ

ธรรมเนียมบางอย่าง น่าคิด เพราะความหมายในการกระทำนั้น จะเป็นเพราะผู้ใหญ่สมัยก่อน ท่านเป็นคนช่างคิด ทำอะไรต้องการให้มีความหมาย เป็นคติเตือนใจให้รู้จักสังเกต ก็เป็นเรื่องของการใช้สติ คนที่ไม่มีสติจะผ่านไปมาสักกี่ครั้งก็ตาม จำอะไรไม่ได้ และไม่เข้าใจถึงความมุ่งหมายของท่าน จึงเห็นว่าท่านโง่

แต่ใครโง่ก็ไม่รู้เหมือนกัน เพราะไม่มีใครยอมรับว่าโง่ อยากฉลาดด้วยกันทั้งนั้น

การเคาะหีบศพ ซึ่งทุกคนก็เคยทำ และเคยเห็นกันมาเป็นส่วนมาก บางรายก็แทบชวนให้หัวเราะ เพราะไม่รู้ว่าเคาะทำไม ตายไปแล้ว จะไปรู้เรื่องอะไร หรือทำกันตาม ๆ มาว่า ลุกขึ้นกินข้าว รับศีล ฟังสวด ฟังเทศน์

ความมุ่งหมายของการเคาะหีบศพ เพื่อให้รับศีลฟังสวด ฟังเทศน์ ให้ศพฟังหรือให้ใครฟัง? น่าสรรเสริญในความช่างคิด และให้ข้อคิดที่แยบคาย น่าละอายแก่ใจตนเอง หากไม่รับรองความจริงที่ปรากฏอยู่ ณ เบื้องหน้า มัวแต่คิดว่าหีบสวยไม่สวย ดอกไม้งามหรือไม่งาม? แขกมากหรือน้อย มีคนสำคัญบ้างไหม หรีดที่ประดับศพมากจนหาที่ตั้งไม่ได้ ใช่ไหม?

สมมติว่าเราตายนอนอยู่ในหีบศพ และเจาะช่องดูคนที่มาในงานศพ เห็นจะอดหัวเราะไม่ได้ เพราะไม่แน่ว่าเป็นงานศพหรืองานเฉลิมฉลองศพ ไม่ต้องสมมติว่าตาย ก็คือศพเป็น ๆ นี่แหละ ดูเอาไว้เป็นตัวอย่าง เมื่อสิ้นลมหายใจแล้ว ก็คงไม่แตกต่างอะไรกันนัก

ความหมายในการเคาะหีบศพ ไม่ใช่เรื่องสนุก แต่เป็นเรื่องน่าคิด

๑. ศพนั้น เมื่อยังมีชีวิตอยู่ อาจจะไม่เคยรับศีลฟังสวดมนต์ฟังเทศน์

๒. เพราะเคยมาแล้ว จึงเตือนเอาไว้อย่าลืม นำติดตัวไปด้วยเพราะสมบัติของเรา คนอื่นเอาไปไม่ได้ ดีกว่าที่จะรอการทำบุญและกรวดน้ำจากผู้อื่น

๓. เพราะสมัยก่อนยังไม่มียาใช้แพร่หลาย กลิ่นศพจึงอบอวลทั่วไป และน้ำเหลืองก็ไหลซึมหยดไหลออกมาจากหีบศพ เตือนผู้ที่มาในงานว่า ทุกคนเมื่อตายแล้วก็เป็นอย่างนี้ จะได้หายรังเกียจเพราะยังไม่ตาย ก็ต้องรักษาให้สะอาดอยู่แล้ว

๔. ผู้ที่มาในงานศพมีหลายประเภทด้วยกัน จึงใช้ศพเป็นครูเป็นอาจารย์สอนให้ทุกคนได้รู้จักทำความดี ก่อนที่ชีวิตจะแตกดับไป ไม่ใช่มาเยี่ยมศพ เยี่ยมเจ้าภาพเฉย ๆ ควรให้ได้ประโยชน์จากงานนี้บ้าง เมื่อชีวิตของทุกคนมีศีลธรรมโดยพร้อมเพรียงกันแล้ว ชีวิตที่มีทุกข์อยู่รอบด้าน จะได้ลดน้อยลง เพราะเคารพในชีวิตของกันและกัน ขจัดกิเลสให้เบาบางลงบ้าง ถึงแม้จะละได้ไม่หมด ก็ยังดี เนื่องจากทุกคนต้องมีศีลธรรมในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ในการดำรงชีวิต

๕. เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วก็เหมือนกันหมด ให้ดูเป็นตัวอย่างว่าเราต้องเป็นศพอย่างนี้นะ หรืออาจจะมีเพียงมือและเท้า บางคราวไม่มีอะไรเลย ต้องตั้งภาพเป็นเครื่องหมายแทน ฉะนั้น จะบริจาคดวงตา หรือร่างกายให้โรงพยาบาลก็คงเป็นประโยชน์ได้มาก

๖. ลองหัดบังสกุลตัวเองว่า ร่างกายไม่เที่ยง มีความเกิดและความดับเป็นประจำ เกิดมาแล้ว ต้องดับไปหมด ไม่ยึดถือว่าเป็นเราหรือของเรา เป็นสุข เตรียมตัวไว้ก่อน สบายใจดี เมื่อไรก็เมื่อนั้น เลิกกังวลได้

๗. เป็นเครื่องเตือนใจแม้ของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้ประกอบพิธีว่า ไม่ว่าฆราวาสหรือบรรพชิต ต้องตายเหมือนกันหมด จะได้เป็นเครื่องกำหนดพิจารณา ได้บำเพ็ญกิจโดยเหมาะสม ไม่มัวเมาลุ่มหลง ลืมตน ลืมเพศ จรกลายเป็นผู้มีทิฏฐิมาก จนยากที่จะปลดเปลื้องให้สิ้นไปได้ ผู้ที่ทำหน้าที่ศาสนา ก็สมควรมีศาสนา ให้เป็นที่เคารพบูชาของสาธุชน อย่าให้เป็นพระสมัยใหม่ ซึ่งมีแต่ความรู้ แต่ขาดความดี เป็นแต่เพียงอาศัยสาสนา เป็นสะพานข้ามเพื่อการดำรงชีวิต ชาวบ้านไม่ทำบุญ ศาสนาอยู่ไม่ได้ พระอยู่ไม่ได้

๘. อย่าเป็นเรื่องจำเจ จนเคยชิน แต่ให้เป็นเหมือนเรื่องใหม่เสมอ เหมือนพระจันทร์มีข้างขึ้นข้างแรม ความสลดใจจึงจะเกิดขึ้นได้ ทุกครั้งทุกคราว ไม่มีมรณสติ ระลึกถึงความตาย ที่จะเกิดขึ้นได้ทุกวินาที ไม่ประมาท

เคาะหีบศพแล้วลองเคาะจิตใจฟังบ้างว่าเป็นเช่นไร? จะได้ไม่ต้องเดินกระบวนกันบ่อย ๆ

พุทธาภิเษก

พระพุทธเจ้าทรงมีสมบัติทุกสิ่งทุกประการอยู่แล้ว ไม่มีใครในโลก เทวโลก พรหมโลก ที่จะประเสริฐทัดเทียมได้ ฉะนั้น

พระพุทธรูปไม่ว่าจะเป็นรูปอย่างใด ยุ่มมีความมุ่งหมาย แสดงเครื่องหมายของพระพุทธเจ้าอยู่แล้ว มีความบริสุทธิ์ครบไตรทวาร เตือนใจให้ระลึกถึงความดี และตั้งใจทำความดี ตามเสด็จองค์พระพุทธเจ้า ไม่ใช่ให้กราบไหว้เฉย ๆ หรือใช้ให้พระพุทธเจ้าทรงทำงานการทุกอย่างให้มนุษย์ นับตั้งแต่ป้องกันคุ้มครองภัยอันตราย ไม่ให้เจ็บไข้ได้ป่วย ให้ร่ำรวยด้วยทรัพย์สมบัติ ประสบโชคลาภ แม้สิ้นชีวิตไปแล้ว ก็ขอให้เกิดในสวรรค์ ผู้ที่อภิเษกพระพุทธรูปให้มีพระคุณเหมือนพระพุทธเจ้าเป็นใคร?

เบิกพระเนตร

พระพุทธรูป ก็คือ พระพุทธเจ้า ทำไมต้องเบิกพระเนตร และคนที่เบิกพระเนตรนั้น มีกรรมดีนักหรือ? จึงสามารถเบิกพระเนตรพระพุทธรูปได้ พระเนตรของพระพุทธเจ้าแจ่มใสบริสุทธิ์ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ดุจห้วงมหรรณพอันกว้างใหญ่ไพศาล มีพระปรีชาญาณอันบริสุทธิ์ ทรงกำจัดความชั่ว ซึ่งเป็นเครื่องเศร้าหมองของโลกได้

ใครเก่งกล้าสามารถยิ่งไปกว่าพระพุทธเจ้า? เนตรคือจิตใจและปัญญาของผู้นั้นสว่างหรือ? หรือยังมืด จึงกล้าทำได้?

ผงเข้าตา ผลสุดท้าย จึงมองไม่เห็นอะไร แต่กล้าพูดว่าอะไรได้ทุกอย่าง ควรเบิกพระเนตรหรือควรเบิกตาของใครกันแน่?

สวดมนต์ย่อ

การสวดมนต์ เมื่อเข้าในความมุ่งหมาย ย่อมเป็นประโยชน์คือ รู้เรื่องที่สวด ซึ่งเป็นข้อธรรมที่ควรปฏิบัติทั้งสิ้น ปลูกฝังศรัทธา ความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อจึงเป็นเหตุให้เกิดความขวนขวาย ในการที่จะรู้คำแปลและความหมายว่าเป็นอย่างไร ฉันทะมีความพอใจ วิริยะ มีความขยันจับแน่น จิตตะ เอาใจใส่ วิมังสา ไตร่ตรองพิจารณา

เมื่อเชื่อในพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ต้องรู้จักพระพุทธเจ้าว่าทรงเป็นบุคคลเช่นไร ความเชื่อถือจะเกิดได้ ก็ต้องอาศัยความรู้ เมื่อยังไม่รู้ก็ต้องพยายามให้รู้ รู้แล้วจะได้ทำอะไรไม่ผิดพลาดเสียหาย เป็นการขัดเกลาจิตใจให้ใสสะอาด ไม่ใช่เป็นการอ้อนวอน หากอ้อนวอนขอได้ คนเราก็คงเท่าเทียมกันหมด ต้องการอะไรก็ขอเอาตามใจชอบ ไม่ต้องทำการงานกัน พระพุทธเจ้ารับสั่งให้ขอเหมือนกัน แต่ให้ขอจากตัวเอง พึ่งตัวเองช่วยตัวเองตลอดชีวิตซึ่งต้องใช้เวลาในการขอ ก็ยังไม่ได้สมใจ การสวดมนต์จึงเหมือนการสร้างเครื่องมือให้รู้จักตัวเอง อย่าเป็นเพียงสวดแล้วขอสิ่งที่ตนปรารถนา หลักธรรมที่เป็นหัวข้อสำคัญ ก็คือ ความรู้ที่คนเรารู้แต่ไม่ยอมรู้ ได้แก่ทำอย่างไรก็ได้อย่างนั้น เพียงเท่านี้เป็นการพอที่จะสร้างตน สร้างงาน สร้างชีวิต ให้บริสุทธิ์สะอาดโดยไม่ต้องโลภโมโทสัน

ศัตรูของโลกใบนี้หรือจะใบไหนก็ตาม ไม่ใช่อาวุธหรือเชื้อโรค แต่อยู่ที่ความโลภโกรธหลง มีใครบ้างที่ไม่รู้ รู้กันทุกคน จะน้อยหรือ

มาก รู้แล้วเป็นอย่างไร สามารถโกยทิ้งให้หมดไปได้หรือไม่? เพราะเหตุใด? เพราะโกยทิ้งของเก่าออกไป ความโลภโกรธหลงอย่างใหม่ก็เกิดขึ้นแทน

พระธรรมปาโมกข์
(นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ.๗)
วัดธาตุทอง

ตัวอย่างที่ควรเอาอย่าง เพราะเป็นตัวอย่างที่ดี

พระเทพญาณกวี

(นพ องฺกุรปญฺโญ)

ในอดีตกาล นกกะทา ลิง ช้าง ต่างเป็นเพื่อนกัน อาศัยอยู่ใต้ต้นไทร ทุกอย่างที่กระทำต้องเสมอกันหมด แต่ก็ต้องลำบากใจ เพราะไม่มีใครเป็นใหญ่กว่าใคร หรือจะควรทำอย่างไร ยิ่งเป็นสัตว์ที่ต่างกันทั้งกาย อาหาร ความเป็นอยู่ ก็อยากที่จะปรองดองเข้ากันได้ จึงปรึกษากันว่า ควรเลือกใครสักตัวหนึ่งเป็นประธาน ใครเป็นผู้รู้จักกำเนิดของต้นไทรนี้บ้าง?

ลิงกล่าวว่า เมื่อเรายังเป็นลิงดื่มนมแม่ นั่งอยู่บนพื้นดิน ไม่ต้องชะเง้อคอ กัดกินยอดอ่อนได้สบาย

ช้างกล่าวว่า ในเวลาเป็นลูกช้าง เดินลอดต้นไทร ยอดไทรเพียงกระทบท้องเท่านั้น

นกกะทา กล่าวว่า เมื่อก่อนนี้ ไม่มีต้นไทรต้นนี้ เรากินผลไทรจากป่าโน้นมาถ่ายไว้ที่นี่ จึงเกิดต้นไทรต้นนี้ขึ้นมา เจริญเติบโตตราบเท่าทุกวันนี้ เราจึงมีอายุมากกว่าสหายทั้ง ๒

ลิงและช้างต่างก็แสดงความเคารพอ่อนน้อม ดำรงอยู่ในโอวาทคำสั่งสอนทุกอย่าง นกกะทาให้เพื่อนทั้ง ๒ ประพฤติปฏิบัติชอบ มีศีลธรรม แม้ตนเองก็ประพฤติ และมีศีลธรรมเช่นเดียวกัน ไม่ใช่ดีแต่พูด หรือดีเพราะเป็นหัวหน้า เป็นประธาน แต่สามารถทำให้

เป็นตัวอย่าง นำตัวอย่างนั้น ๆ ไปสั่งสอนให้สัตว์อื่นกระทำตาม ก่อให้เกิดความสามัคคี ร่วมกำลังในอันกระทำกิจการทุกอย่างให้สำเร็จ

พระพุทธเจ้าทรงยกตัวอย่าง เพื่อให้นำมาเป็นตัวอย่างปฏิบัติตาม เพราะมนุษย์ฉลาดสามารถรอบรู้ยิ่งกว่าสัตว์ทั้ง ๓ ประเภทนั้น ก็ควรประพฤติได้ดีกว่า และทำประโยชน์ได้มากกว่า ไม่ต้องละอายใจในเมื่อคิดถึงภายหลัง ตรัสสอนภิกษุว่า สัตว์เหล่านั้นเป็นเพียงสัตว์เดรัจฉาน ยังมีความเคารพยำเกรงต่อกันและกันได้ ส่วนเธอทั้งหลายบวชในธรรมวินัยที่เรากล่าวแสดงไว้อย่างดี เหตุใดจึงไม่มีความเคารพยำเกรงต่อกันและกันเล่า?

คนที่ฉลาดในธรรม อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่

เป็นผู้ควรสรรเสริญในปัจจุบันนี้ และต่อไปก็มีแต่ความเจริญ

คนจึงเป็นแต่เพียงคนไม่พอ แม้จะประดับประดาให้งดงามสักเพียงไรก็ตาม จำต้องมีธรรมะประจำใจ ให้ธรรมะเป็นเครื่องนำไปสู่กรรมดีสม่ำเสมอตลอดไป ความเคารพ และความรู้จักเคารพ ตลอดถึงทำตนให้เป็นที่เคารพ จึงต้องอาศัยความเคารพในธรรม ก่อให้เกิดความสามัคคี รวมกำลังสร้างความเจริญ เพราะลักษณะของธรรมะมีอยู่ ๒ ประการคือ ๑. ขจัดความดื้อรั้นในทางผิด ๒. ส่งเสริมให้กระทำแต่ในทางชอบ

จากความเคารพนี้เอง ทำให้เป็นบุคคลมีตระกูลสูง ซึ่งทรงแสดงไว้ตอนหนึ่งว่า ผู้อ่อนโยน สุภาพ เรียบร้อย มีใจไม่กระด้างรู้จักเคารพยำเกรง ย่อมเกิดในตระกูลสูง ส่วนผู้ที่มีความถือตัว กระด้างเย่อหยิ่ง ย่อมเกิดในตระกูลต่ำ

แท้จริง ตระกูลของบรรพชน จะสูงหรือต่ำอย่างไร อยู่ที่ผู้เกิดในตระกูลนั้นจะรักษาเอาไว้หรือทำลาย สูงต่ำมีอยู่ปกติ และสูงต่ำซึ่งเกิดจากนิสัยและความประพฤติของบุคคล จึงเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความเป็นคนเช่นไร น่านิยมหรือควรหลีกให้ไกล

ความเคารพ จึงเป็นหลักของความเจริญ เพราะสามารถปรับปรุงตนให้ดีได้ ไม่ว่าจะเกิดมาเป็นคนอย่างไร ย่อมสามารถทำให้เป็นคนดีได้เสมอ ศีลธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเคารพ ผู้ที่เป็นหัวหน้ามีศีลธรรม บริวารย่อมมีศีลธรรมไปด้วย หากจะแบ่งแยกบุคคลได้หลายประเภท เช่น หัวหน้าเลว บริวารดี หัวหน้าดี บริวารดี

ความเป็นหัวหน้าที่ดี ย่อมเป็นตัวอย่างที่ดี ที่จะสร้างความดีแก่คนทั่วไป

ธรรมะสั้น ๆ

เกิดเป็นคน อย่าเป็นแต่เพียงอาศัยผลบุญที่เกิดมาแล้ว ควรสร้างบุญให้เกิดขึ้นด้วย จึงจะชื่อว่าเป็นผู้มองเห็นกาลไกล หรือรู้จักตนได้ดีว่า ควรทำอะไรบ้าง ในขณะยังมีชีวิตอยู่

สันโดษ ไม่ได้หมายความว่า อยู่เฉย ๆ หรือว่าชั่งมัน ผลไม้ดีรสอยู่ที่เนื้อ ก็ควรปอกเปลือกออกให้หมด สันโดษ จึงเท่ากับไม่กระทำผิดคิดชั่ว ด้วยความโลภ โกรธ หลง และไม่สันโดษก็คือหมั่นกระทำความดีไม่ขาดสาย ตั้งใจรักษาเอาไว้ให้มั่นคง

สันโดษ คือความไม่โลภ ไม่สันโดษ คือความโลภ คือความโลภ หากจะเข้าใจโดยลักษณะเช่นไรก็ตาม มีจุดประสงค์เพียงอย่างเดียวคือ เจริญด้วยกุศล ไม่เป็นคนเพียงตอไม้ หากแต่งอกงามอุดมสมบูรณ์ ทั้งลำต้น กิ่งก้านสาขา ดอกผล เจริญเติบโตต่อไปได้

คนกตัญญู ไม่ใช่หาได้ง่าย ก็เพราะว่า คนอกตัญญูมีมาก หากลดจำนวนคนอกตัญญูลงให้เหลือแต่น้อย แม้จะฝืนธรรมดาโลกก็ยังดีกว่าที่จะปล่อยให้กาฝากมีเต็มโลก ไม่ได้อะไร และยังต้องสูญเสียอีก

ความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน เกิดจากความคิดอย่างไรย่อมเป็นอย่างนั้น เหตุนั้น จึงไม่ควรคิดร้ายต่อกัน แม้จะอิจฉาริษยากีดกันก็ไม่ควรให้เกิด เพราะเป็นเหมือนสนิมคอยกัดใจให้กร่อนทุกวัน ใจที่มีความกรุณาปราณีต่อกัน จึงช่วยให้เกิดความสุข

การดำรงชีวิตอย่างง่าย ๆ แต่ก็มองผ่านไปหมด ลืมคิดถึงเหตุ

เบื้องต้นว่า ที่ต้องกระทำเช่นนี้เพื่ออะไร คิดแต่เพียงส่วนได้ ทำไมไม่คิดถึงส่วนเสียบ้าง ทางมงคลที่ควรอบรมให้เกิดเป็นประจำนั้น ไม่จำเป็นต้องฟุ้งเฟื่องในความรู้ หรือยึดหลักในวิธีที่ผิด เพราะความจริง ย่อมเป็นความจริงเหมือนกันทั้งโลก จะแปลกกันก็แต่เพียงชื่อ หรือความเข้าใจ

เมื่อทุกคนมีธรรมประจำใจ ดังต่อไปนี้ คือ

เมตตา	ต่อผู้มีความสุข ความเจริญ
กรุณา	ต่อผู้ได้รับความทุกข์ลำบาก
มุทิตา	พอใจในการกระทำความดีสม่ำเสมอ
อุเบกขา	ไม่เอาใจใส่ในความชั่ว ไม่ยอมกระทำ หรือทดลองดูแม้แต่นิดเดียว

เพียงธรรมะ ๔ ข้อ เป็นธรรมะสั้น ๆ แต่ก็ยังหาได้ยาก หรือบกพร่องบางข้อบางอย่าง ย่อมพบความบกพร่องอยู่เสมอ เป็นผู้มองเห็นแต่ที่ใกล้ ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างจริงจัง มองไม่เห็น มองเห็นเพียงจมูกปากเท่านั้น

คุณธรรมที่เกิดขึ้นได้เต็มที่ จึงต้องอาศัยความรู้ ความเสียสละ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกล้าหาญที่กระทำทุกอย่าง โดยไม่หวั่นไหวต่อคำพูดของคน เพียงกลัวคนว่า คนด่า ก็ทำอะไรไม่ได้ ทั้งที่สิ่งนั้นมีประโยชน์ ประโยชน์ที่ต้องสูญเสียไป เพราะไม่กล้าทำ จึงมีอยู่มากมาย

เหตุนั้น ในหลักธรรมที่จัดเป็นหมวด มีข้อธรรมหลายข้อ ก็เพราะแต่ละข้อมีความสำคัญโดยเฉพาะ เมื่อรวมกันเข้าแล้ว จึงปรากฏผลเต็มที่ เช่น ความเชื่อมั่นในการกระทำ ก็ต้องมีความ

พากเพียรพยายามประกอบ เพียงแต่คิด ใคร ๆ ก็คิดได้ และผลก็เป็นเพียงความคิด เพื่อให้ความคิดสำเร็จผล จึงต้องกระทำอย่างจริงจัง ไม่ใช่เป็นแต่ทดลองดู ข้อขัดข้องมีมาก ก็ต้องเพียรมาก จึงต้องอาศัยสติเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง ไม่ให้มากเกินไป หรือน้อยเกินไป ตั้งจุดหมายให้ตรงทางถึงเช่นนั้น บางคราวก็อดท้อถอยน้อยใจไม่ได้ เพราะทั้งที่ตั้งใจทำ แต่ไม่สำเร็จผล

จึงต้องทุ่มเทความสามารถทั้งหมด อย่างที่เรียกกันว่า แม้จะตายก็ยอม คือ สมาธิ ความแน่วแน่ ความมั่นคงลงในการกระทำนั้น ๆ ความเป็นผู้มีใจเด็ดเดี่ยวเช่นนี้ ก็ต้องอาศัยปัญญา ซึ่งเป็นแสงสว่างคอยส่องให้เห็นหนทาง ที่จะแก้ไข ปรับปรุง และสร้างให้สำเร็จผลบริบูรณ์

ธรรมะเป็นเช่นนี้ บุคคลควรมีธรรมะหรือไม่?

อย่าเพิ่งอยากในสิ่งทีมองไม่เห็น

อย่าเพิ่งกลัวในสิ่งที่ยังไม่เกิด

อะไรทีอยู่ใกล้ รีบกระทำก่อนดีกว่า พึ่งพาอาศัยกันในเวลามีชีวิตดีกว่ากรวดน้ำให้เวลาสิ้นชีวิตไปแล้ว

อุเบกขา

ความเป็นธรรม ความยุติธรรม ซึ่งบอกกันว่าหาไม่ได้ ก็เพราะไม่หา ผู้ที่ขาดความเป็นธรรม ธรรมก็ไม่มี ก็เลยคิดว่า ทุกคนไม่มีความเป็นธรรม หรือมีก็เพราะท่านผู้จากโลกนี้ไปแล้ว

ความเป็นธรรมต้องมี แม้จะตั้งใจปฏิเสธสักเพียงไร เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ทุกวัน ย่อมชี้ให้เห็นว่าสิ่งนั้น ๆ เป็นธรรม คือ กุศลธรรม อกุศลธรรม ดีหรือชั่วตามวิธีกระทำนั้น เมื่อทำแล้วจะเป็นอย่างไร ก็คงเป็นเช่นเดียวกับที่กระทำไว้จะทำใหม่ก็เป็นเรื่องใหม่ จะแก้สิ่งที่ได้เคยกระทำไว้ไม่ได้ ทั้งดีและชั่วเป็นเช่นนี้

ความเป็นธรรมให้ถูกใจตนเอง และความเป็นธรรมโดยทั่วไปจึงแตกต่างกัน หากทุกคนต้องการแต่เพียงให้ถูกใจตนเองแล้วก็คงจะทำอะไรกันไม่ได้ เนื่องจากการงานทุกอย่าง ต้องร่วมกันกระทำเหมือนอวัยวะร่างกาย ที่มีความเป็นธรรมต่อกัน ไม่รังเกียจ ไม่เอาเปรียบต่อกัน ใครจะทำน้อย ทำมาก สำคัญหรือไม่สำคัญทุกอย่างดีหมด และดีที่สุดด้วยกัน ชื่อที่แตกต่างกัน จึงเป็นเพียงเครื่องหมาย หน้าที่ที่ร่างกายกระทำจึงเป็นผลเป็นประโยชน์ร่วมกันแต่แบ่งกันกระทำตามความเหมาะสมนั้น ๆ

อุเบกขา ความเป็นธรรม ความเป็นกลาง เท่าที่จำเป็นที่ต้องมีก็เพราะเหตุผลต่อไปนี้

ทุกคนมีความลำเอียง เพราะความรักความชัง จึงต้องมีอุเบกขายอมรับในกรรมที่กระทำนั้น ๆ ว่าถูกหรือผิด ไม่ใช่ชอบหรือชังคน

ทำเป็นเหมือนไม่ได้ยินหรือเห็นบุคคลผู้กระทำ งาน ธุระ ความประพฤติ จึงมีเพียงถูกหรือผิด จะทำอย่างไรจึงจะเป็นผู้ที่กล้ารับผิดชอบ ก็ต้องเป็นผู้รักความเป็นธรรม ไม่เห็นอะไรดีหมดหรือเลวหมด

ความเป็นธรรมของผู้ปกครองทุกคน ต้องวางจิตเป็นกลาง ไม่มีพวกเราพวกเขา ซึ่งเรียกว่ามีพรหมวิหาร ไม่ใช่มีแต่เมตตากรุณา แต่ต้องมีให้ครบบริบูรณ์ ส่วนสำคัญคืออุเบกขา รักงาน รักหน้าที่ รักความรับผิดชอบ จึงมีแต่ความเป็นธรรม กล้าที่จะพบกับบุคคลและเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่กลัวต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นทั้งต่อหน้าและลับหลัง ดีย่อมไม่กลายเป็นร้าย และร้ายก็ไม่กลายเป็นดี จึงเป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่ได้ เพราะวัตถุเป็นเครื่องแบ่งกันใช้ ให้ได้มีความสุขสบาย สักการะก็เป็นเพียงเครื่องบูชาความดี เพื่อให้ได้กระทำดีต่อไป

แม้กิจการที่ทำมาอย่างดีแล้ว ก็ไม่ควรจะด่วนรีบเร่งจนเกินไป ควรมีความเป็นธรรมต่อตนและกิจการ ก็คือรู้จักรอคอย อย่าให้เกิดความเคร่งเครียด ให้ได้เร็วสมใจ เพราะทุกอย่างเมื่อเหมาะสมแล้วย่อมเกิดผลเอง หากจะรีบเร่งเกินไป กลับเสียผล เพราะละทิ้งกลางคัน รู้จักรอคอย จึงเป็นความชอบธรรมอย่างหนึ่ง

ความเป็นธรรม เพราะระวังใจไม่ให้โอนเอนไปมา ระหว่างสุขและทุกข์ สรรเสริญและนินทา เวลาเจริญและเวลาเสื่อม เวลามียศและเสื่อมยศ ซึ่งต้องพบอยู่เสมอ รู้เท่าทันต่ออารมณ์นั้น ๆ ว่า เป็นธรรมดาของโลก ไม่อยากพบก็ต้องพบไม่ปล่อยใจให้เคลิบเคลิ้มตกอยู่ในอำนาจของอารมณ์ ซึ่งจะต้องเปลี่ยนแปลงไป เมื่อรู้ล่วงหน้าเช่นนี้ ย่อมไม่ทำให้มัวเมา หรือต้องเศร้าโศก เพราะทุกคนไม่สามารถ

จะหลบหลีกพ้น เป็นการศึกษาเหตุการณ์ของชีวิต

ความรู้เช่นนี้ เรียกว่า วางจิตเป็นกลาง มีความชอบธรรมต่อชีวิต จะสามารถประกอบกิจการงานได้ตลอดไป เป็นการฝึกฝนชำระตนให้บริสุทธิ์ ไม่ต้องสูญเสียเวลาไปเปล่า ๆ เกิดมา มีเวลาเท่าไร ได้ใช้เต็มที่ ในข้อที่ว่า ชำระใจให้บริสุทธิ์หมดจดจากเครื่องเศร้าหมองใจ มีโลภ โกรธ หลง เป็นต้น

ผู้ที่ทรงธรรมเช่นนี้ จะเป็นอะไร จะทำอะไรก็เท่ากับได้คนดีเป็นคนดีทำ ความเบียดเบียนซึ่งกันและกันย่อมไม่มี ช่วยกันสร้างในจุดประสงค์ประการหนึ่งคือ ขจัดความทุกข์ ดับความทุกข์ให้หมดสิ้นไป

ขนบธรรมเนียม ประเพณี แม้แต่หลักแห่งธรรมจรรยา ศาสนาจะดีเลิศสักเพียงไร ซึ่งความจริงก็ดีอยู่แล้ว แต่คนเราเองต่างหากทำไม่ถึงดี เข้าไม่ถึงตำรา จึงพาลหาว่าไม่ดี

ทุกคนจึงต้องฝึกจิตให้มีความเป็นธรรมเกิดขึ้น อย่านึกว่าคนอื่นเลวกว่าตน เพราะจะทำให้เกิดความเหย่อหยิ่ง ความลืมตัวเห็นอธรรมกลายเป็นธรรมไป มีอุเบกขา มีสติ ความรอบคอบ ย่อมเป็นผู้สว่างในภายในฉะนี้

ไม่โกรธ

ไม่อยากโกรธ แต่อดโกรธไม่ได้ เมื่อโกรธแล้ว ทำอะไรไว้บ้าง พอหายโกรธนึกได้ ละอายใจตนเอง เมื่อโกรธก็เป็นอย่างนั้นอีก ไฟคือความโกรธ จึงลุกลามไหม้ ไม่ยอมดับ ทั้งคนธรรมดาสามัญ จนถึงสมณพราหมณ์ นักปราชญ์ราชบัณฑิต เมื่อโกรธแล้วเหมือนกันหมด จะต่างกันก็แต่เพียง คนใหญ่คนโต คนมีอำนาจ โกรธเข้าแล้ว ก็เหมือนฟ้าผ่า แผ่นดินถล่มทลาย ความเสียหายมีมาก

ฉันไม่โกรธ จึงไม่ใช่แต่เพียงความคิดนึกอยู่ในใจหรือจะภาวะนาว่าฉันไม่โกรธ สัก ๑๐๐ ครั้ง ๑,๐๐๐ ครั้ง ก็ยังไม่พอ ความโกรธ ความขุ่นเคือง ซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก หากดับไม่ได้ จะกลายเป็นโทษะและพยาบาททันที ความโกรธเป็นกองไฟที่เผาใจให้เร่าร้อนมาตลอดกาลนาน แม้ปัจจุบันนี้ ก็ยังคุกรุ่นอยู่เสมอดับได้ยาก เพราะเชื้อที่ก่อให้ไฟลุกโพลงมีอยู่มากมาย ไฟจึงไม่ยอมดับ

การที่จะป้องกัน ไม่ให้ความโกรธเกิดขึ้น อยู่ที่รู้สึกตัว รู้จักไฟ

ความอดทน จึงเป็นธรรมสมบัติอันประเสริฐที่ไม่ยอมให้ความโกรธ มีโอกาสปรากฏ เหมือนไม่รู้ไม่เห็นว่า มีใครเป็นผู้ทำร้าย ผู้ที่จะทำได้ไม่ใช่แต่เพียงคิด จึงเป็นผู้ไม่โกรธ เพราะรู้จักโทษของความโกรธนั้น ๆ ได้ดีว่าไม่มีประโยชน์อะไร ขาดสติสัมปชัญญะ จึงทำอะไรได้ทุกอย่าง แม้แต่พ่อแม่บังเกิดเกล้าก็กล้าทำร้ายได้

ความโกรธ จึงเกิดจากความรัก คนรัก สิ่งที่ตนรัก หากใครแสดงความเกลียดชังต่อบุคคลหรือสิ่งของเช่นนั้น ก็พลอยโกรธผู้นั้น

แม้จะไม่เคยรู้จักคุ้นเคยกันก็ตาม และผู้ที่ตนโกรธ หรือสิ่งของที่ไม่พอใจ ใครไปแสดงความรักใคร่พอใจเข้า ก็โกรธทันที หรืออาจจะโกรธตามใจ เพียงนึกว่าไม่ชอบก็พาลคิดสร้างเหตุต่าง ๆ มากมายเพื่อโกรธนั่นเอง ให้ความโกรธเผาตนเอง เพื่อเผาผู้อื่นต่อไป

ดับโกรธ ไม่เหมือนดับไฟ โกรธแม้จะดับไปแล้วก็ตาม ยังมีทางที่จะเกิดขึ้นได้เสมอ เพราะเวลาดับไฟเองย่อมเก็บเชื้อเอาไว้เสมอ คือโมหะ ความหลงที่คิดว่าดี ถูกชอบ โมหะนี่เอง ที่แสดงออกมาทางกายและวาจา แล้วกลับเป็นโมหะ ซึ่งเหมือนตะกอนที่ตกซับซ้อนจนยึดถือว่า เป็นตัวตนเราเขา ก็เพิ่มโมหะความหลงให้มากขึ้น แม้บางครั้งแสงสว่างจะลอดเข้าไป ทำให้เป็นผู้มีเมตตากรุณาบ้าง แต่ก็ไม่สม่ำเสมอ เพราะสักกายทิฐิ ความเห็นยังยึดถือเบญจขันธ์เป็นตัวตนอยู่ ซึ่งยังไม่เห็นด้วยไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณะ ลักษณะที่เสมอทั่วไปในสังขารทุกอย่าง

การถอนสักกายทิฐิ ก็คือการปฏิบัติทั่วไป ๆ ที่สาธุชนทุกท่านได้บำเพ็ญมาแล้ว นับตั้งแต่การให้ทาน การรักษาศีล ความเมตตาความอดทนเป็นต้น เป็นเพียงตั้งจุดมุ่งหมายให้ตรงและถูกทาง

เวลาโกรธเห็นการกระทำของตนดีหมด เห็นการกระทำของผู้อื่นขวางตาหมด เห็นแต่คุณ มองไม่เห็นโทษเห็นแต่บุญ ไม่เห็นบาปมีธรรมะจึงเหมือนมีผู้ตักเตือน สติสัมปชัญญะ ความเหนี่ยวรั้ง อย่าเพิ่งตัดสินใจเร็วนัก ตรวจตราพิจารณาให้รอบคอบ มีเวลาพอได้สังเกตอย่างใกล้ชิด แยกคุณและโทษออกจากกัน

ความโกรธกลายเป็นความเยือกเย็น เพราะไม่ยอมทำลายความดีของตน หรือเป็นอย่างคนที่กำลังร้อนด้วยความโกรธ ทุกครั้ง

ที่เกิดความโกรธ กลับย้อนหลังมาพิจารณาถึงสิ่งที่ตนกระทำในเวลาโกรธ นั่นแหละคือธรรมสังเวชให้เกิดความสำนึก หรือดูคนอื่นโกรธ ลองฟังคำพูดดูบ้างว่าเป็นเช่นไร เมื่อเราโกรธก็เหมือนกัน คงเป็นยักษ์เป็นมารกระโดดโลดเต้น โดยไม่รู้สึกตัว

ไม่โกรธ เพราะความโกรธไม่มีอะไรดี หรือปล่อยให้คนอื่นโกรธตามลำพัง

ไม่โกรธได้ จึงเหมือนอยู่ในสวรรค์คือความสุข โกรธจึงเหมือนตกนรก คือความทุกข์

ผู้ที่ตัดความโกรธได้ ไม่ต้องเศร้าโศกเสียใจในภายหลัง

ผู้ที่อดทนต่อถ้อยคำหยาบคายได้ ไม่ต้องโกรธ เสียใจเป็นผู้มีธรรมอันอุดม

เพราะกลัวจึงต้องอดทนไม่โกรธผู้มีอำนาจวาสนา

เพราะกลัวแพ้ จึงต้องอดทนต่อผู้เสมอกัน

นักปราชญ์สรรเสริญความอดทนไม่โกรธบุคคลผู้ต่ำทรามกว่าตนว่า เป็นความอดทน ไม่โกรธอย่างสูงสุด

การฝึกฝนตนในทางที่ดีตั้งแต่เด็กเป็นต้นมา ที่เปรียบเทียบระหว่างศิลา และนุ่น จึงเป็นตัวอย่างที่ดี สร้างจิตให้มั่นคงแน่นอน ไม่วู่วามไปตามอารมณ์ ไม่ดุดันเหมือนสัตว์อนารยะ รู้จักคิดปกครองตน ความไม่โกรธจึงทำให้คนเป็นคนได้เต็มที่

สัลเลขะ ความขัดเกลากิเลส

เมื่อพุทธศาสนาเป็นพุทธศาสนาของเหตุผล ก็จำเป็นที่ต้องเคารพเหตุผล มิใช่เป็นเรื่องของผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะไม่ หรือการสมมติแต่งตั้งให้เป็นอะไรก็ตาม ย่อมเป็นแต่เพียงส่วนหนึ่ง ซึ่งจำต้องมองให้เห็นความจริง จะได้ไม่ติดอยู่เพียงภายนอก หากแต่ว่าซึ้งเข้าไปในภายใน

การปฏิบัติธรรม จึงเป็นความจำเป็น และเป็นวิสัยที่สามารถกระทำได้ทุกคน เหมือนเดินทางไปหาความจริง ดีกว่าที่จะให้ความจริงเดินมาหา การปฏิบัติตามในปัจจุบัน จึงอาจเป็นเพียงพิธีกรรมซึ่งเรียกร้องให้เกิดความเลื่อมใส และเพียงเพื่อประโยชน์รายได้จากความเลื่อมใสนั้น ๆ สิ่งที่แอบแฝง จึงไม่ใช่การปฏิบัติ เหมือนกับผู้ที่มีพระนิพพานติดอยู่เพียงริมฝีปาก

ความขัดเกลากิเลส ได้แก่หลักปฏิบัติง่าย ๆ แต่มีความสำคัญเนื่องจากทุกคนที่เกิดมา ต้องมีหน้าที่ที่จะรับผิดชอบ ไม่ใช่ปล่อยให้เป็นไปตามบุญตามกรรม ซึ่งกลายเป็นปัญหาจนแก้กันไม่ไหว การที่จะปล่อยให้ดีเอง จึงมีเป็นส่วนน้อย แทนที่จะให้โชคช่วยก็คือสร้างโชคขึ้น

แม้การทำดี ซึ่งทำไม่ได้เสมอไป จึงคล้ายกับว่าทำลายตนเอง จึงต้องมี สัจจะความจริง ความซื่อสัตย์ต่อความดี มีสุจริตพร้อมทั้งกายวาจาใจ ผู้ที่ทำอะไรเมื่อขาดสัจจะแม้เพียงอย่างเดียว จึงมีแต่ลมเต็มไปหมด ฟังกันไม่ไหว อ่านกันไม่จบ จริงอะไร? จริงที่จะไม่ทำให้

เกิดเป็นความเดือดร้อนเสียหาย หรือเป็นภัยอันตรายต่อผู้อื่น

ความขัดเกลากิเลสนี้ บางคราวก็มุ่งหมายสูงเกินไป เหมือนต้องการสอยดวงดาวมาเป็นสมบัติของตน เศรษฐีและพระอรหันต์ทุกคนอยากเป็น อยากเป็นด้วยกันทั้งนั้น แต่ทำไมจึงเป็นกันไม่ได้ หรือเป็นแต่ไม่ถูกทาง จึงเป็นเศรษฐีที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่คน เป็นพระอรหันต์ที่เปรอะเปื้อน ทำให้หลงผิด ๆ ในทำนองเป็นพระอรหันต์เทียม เห็นใครเข้าเลวไปหมด ความรู้ไม่ถึง ความสามารถไม่มี ขาดความเข้าใจในศาสนา

กิเลสแม้จะถูกขัดเกลา ก็กลับกำเริบขึ้นอีกเหมือนโค่นต้นไม้เดิม แต่กระโดดที่แตกใหม่งอกงามยิ่งกว่าต้นเดิมด้วยซ้ำไป ขัดเท่าไรไม่สะอาด เหลาเท่าไรไม่เกลี้ยงเกลา ซักเท่าไรไม่หมดรอยเปื้อน เดินได้ ๕ ก้าว ถอยหลัง ๕ ก้าว ความขัดเกลากิเลส จึงเป็นจุดประสงค์ที่จะต้องการละกิเลสจริง ๆ มิใช่แต่เพียงคิดว่า ฉันเก่งกว่าทุกคน เมื่อซักฟอกแล้ว ต้องให้สะอาดจริง ๆ ใช้การได้

ความขัดเกลากิเลส จึงทำได้ที่ไหน? จะทำได้อย่างไร? ไม่ยอมตอบปัญหาด้วยตนเอง ก็ต้องสงสัยเสมอ ใครจะตอบหรือแก้ปัญหาของตนได้ นอกจากตนเอง

การขัดเกลากิเลส จึงสามารถทำได้ทุกขณะทุกสถานที่

มีเบญจศีล มีเบญจธรรม ควบคู่กันไป ก็ไม่ต้องจาริกแสวงบุญ หรือเช่า-บูชา พระเครื่อง หรือพระพุทธรูป เพราะศีล – ธรรม เป็นพระคือความดีอย่างสูงสุดที่จะพึงหาได้ในโลกมนุษย์ อบอุ่นใจ ไม่มีภัย ไม่มีเวร โลกต้องการอะไร? เพียงศีลและธรรม ยังหาไม่ได้ แล้วจะไปหาอะไร?

อุโบสถศีลในวันพระ อบรมภาวนาทำใจให้บริสุทธิ์ในวันเช่นนี้ เดือนหนึ่ง สี่หรือห้าวัน เหมือนฟอกจิตให้สะอาดจากกิเลสในวันคืนที่ผ่านมา ย่อมทำชีวิตให้เป็นสิ่งที่มีชีวิตในกาลต่อไป หลักข้อนี้ก็คือการชำระใจให้บริสุทธิ์จากโลภ โกรธ หลง เป็นต้น ฝึกกายใจให้เข้มแข็ง

จากพระราชดำรัสของพระพุทธเจ้า ก็คือดูคนอื่นว่าทำอะไร? พอใจหรือไม่ ดีหรือไม่? นำมาเป็นเครื่องฝึกสอนใจตน เช่น

หมู่มนุษย์มีเวรภัย เราจักไม่มีเวรภัยอยู่เป็นสุข

มนุษย์เบียดเบียนทำร้ายกัน เราจักไม่เบียดเบียนทำร้ายใคร

มนุษย์ประพฤติทุจริต เลี้ยงชีพไม่ชอบธรรม เราจักไม่เป็นคนเช่นนั้น

มนุษย์มีแต่คนใจดำ เราจักมีใจขาวผุดผ่อง

มนุษย์ไม่เคารพเหตุผล เรารู้จักเคารพเหตุผล

มนุษย์เป็นคนเกียจคร้าน เราจักไม่เกียจคร้าน

มนุษย์มีแต่คนเห็นแก่ตัว ใจอำมหิต ใจอาฆาต พยาบาท ลบหลู่คุณท่าน อิจฉาริษยากีดกันไม่ให้ใครได้ดี ตระหนี่ มารยา โอ้อวดความดี ดื้อรั้น แข่งดี ถือตัว เย่อหยิ่ง ดูหมิ่นผู้อื่น มัวเมาประมาท

เมื่อเห็นใครมีนิสัยเช่นนี้แล้ว นึกในทางตรงกันข้ามว่า เราอย่าเป็นเช่นนั้น อย่าประพฤติอย่างนั้น

แม้แต่การล้อเลียนคนติดอ่าง ทำให้พลอยเป็นอ่างไปด้วย เมื่อไม่ต้องการติดอ่าง ก็คืออย่าล้อคนเป็นอ่าง ธรรมเครื่องขัดเกลากิเลสจึงมุ่งหมายถึงการกระทำที่เรียกว่า ตาดู หูฟัง ให้รู้ว่าสิ่งนั้น ๆ เป็น

อย่างไร? จึงเป็นผู้หายตื่น หายงมงาย หายสงสัย ก็เพราะเข้าใจแล้วว่าเป็นสีขาวหรือสีดำ บริสุทธิ์หรือเปรอะเปื้อน เหมือนการอาบน้ำชำระร่างกายได้ ก็ควรอาบจิตชำระจิตบ้าง ฉะนี้

ธรรมชาติสอนให้คนฉลาด รู้จักใช้ให้เกิดประโยชน์ แต่มนุษย์นำธรรมชาติไปใช้ผิด ๆ แล้วก็โทษธรรมชาติว่าไม่ยุติธรรม

ผู้ที่ควรบูชา

ในการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานกิจ ที่คณะเจ้าภาพมีบุตรธิดา พร้อมด้วยญาติมิตร ได้ร่วมจิตบำเพ็ญตามลำดับมา เพื่ออุทิศส่วนกัลปนาผล เป็นการบูชาพระคุณท่านผู้บังเกิดเกล้า คุณหญิงประไพ ตีรณสารวิศวกรรม ต.จ. ผู้จากโลกนี้ไปแล้ว ตามคติวิสัยแห่งสังขาร

ความพลัดพรากจากกันและกัน ไม่มีใครชอบ และเป็นวิสัยของคนทั่วไปที่ประสงค์ให้อยู่พร้อมหน้ากัน แม้ในวาระใกล้ต่อมรณกาล หากจะยังมีทางอะไร ซึ่งจะทำให้ชีวิตยืนยาวนานต่อไปได้ แม้เพียงเล็กน้อยก็ต้องพยายามกระทำจนสุดความสามารถ ต่อไม่ไหวจริง ๆ จึงต้องยอมปล่อยไปตามคติของธรรมดา

พระพุทธองค์จึงตรัสสอนให้พิจารณารู้จักความจริงของสังขารในขณะที่ยังมีชีวิต สามารถประกอบกิจการงาน ให้ได้รู้เท่าทันเพื่อจะได้ไม่ลืมตัวและมัวเมาเศร้าโศกในสิ่งที่แก้ไขไม่ได้ คือพิจารณาให้รู้ถึงความเสื่อมของสังขาร ความไม่คงทน ความแตกดับในที่สุด เป็นการเตรียมตัวเพื่อดำรงชีวิตอยู่ และเพื่อเดินทางจากโลกนี้ เพราะผู้ที่เดินทางไปต่างจังหวัด หรือไปต่างประเทศก็ยังต้องเตรียมตัวล่วงหน้า

เรือนร่างที่ประดิษฐาน ณ เบื้องหน้า คือหลักธรรมที่สอนท่าน

ทั้งหลาย ซึ่งมาหรือไปประชุมกันในสถานที่ต่าง ๆ กัน แม้จะต่างเพศต่างวัยก็เหมือนมีเสียงแว่วออกมาว่าจงดูความจริงของสังขารร่างกายเอาไว้ ต่อไปก็ต้องเป็นเช่นนี้เหมือนกัน เมื่ออยู่ในโลกให้รู้จักโลกอย่าติดอยู่ในโลก เพราะโลกมีแต่ความทุกข์

อะไรที่เป็นความจริง ทุกท่านควรรับรู้ความจริง อย่าให้สิ่งที่เป็นมารยาปิดบังหรือลวงให้หลง อย่างที่บางท่านอาจไม่ปฏิเสธว่ามาหรือไปงานศพ ไม่เห็นศพ ไม่ถึงศพ ก็เพราะเห็นแต่พิธีการตามประเพณี ไม่ได้น้อมพิจารณาเปรียบเทียบให้เห็นว่า สังขารร่างกายมีความแตกสลายเหมือนกันหมด

ลูก ๆ เมื่อต้องจากแม่ เมื่อแม่ต้องจากลูก เป็นความทุกข์ทั้งนั้น แต่แม่เมื่อต้องจากลูก หรือลูกจากไป เป็นทุกข์มากกว่า เพราะลูกเป็นดวงตาดวงใจ เป็นสมบัติที่มีค่ายิ่ง เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เพราะท่านเป็นผู้สร้างมาจากชีวิตของท่าน

ภาพ ณ เบื้องหน้าจึงให้คติธรรมแก่ท่านทั้งหลายอย่างมากมาย หากเข้าใจและรู้จักใช้ความคิด ระลึกน้อมถึงเหตุการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นและซึ้งในพระคุณของท่าน เท่าที่มีมาโดยลำดับ ท่านทำทุกอย่างไม่ว่าจะยากลำบากเพียงไรก็เพื่อลูก เพียงคำว่าลูกก็ละลายความทุกข์ให้หมดสิ้นไป สายโลหิตของท่านจึงมีความสำคัญในการที่จะต้องสืบสกุลวงศ์ต่อไป

ข้อที่น่าคิดถึงสำหรับลูก ๆ ที่ควรฉลองพระคุณต่อท่าน ไม่แต่เพียงในเวลาที่ท่านสิ้นชีวิตไปแล้ว ควรกระทำในเวลาที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ และเพื่อเป็นตัวอย่างอันดีของอนุชนต่อไป เมื่อถึงวันเกิดของลูก ๆ ลูก ๆ มักคิดถึงแต่เพียงว่าควรจัดงานให้สนุกสนาน

มีการกินเลี้ยงฉลองวันเกิดยิ่งเป็นคนสำคัญ จัดงานวันเกิด เหมือนเป็นการเบียดเบียนผู้น้อยให้ได้รับความเดือดร้อน งานที่จัดกันจึงเป็นไปในทำนองแสดงถึงความใหญ่โต หรือต้องการเห็นความภักดีของผู้อื่นว่าเป็นเช่นไร

งานวันเกิดซึ่งผู้ใหญ่ ไม่ใช่ผู้ยิ่งใหญ่ ได้เคยจัดกระทำกันมา ท่านก็ทำในทำนองเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่ใช่ได้จากผู้อื่น ท่านต้องการเพียงน้ำใจ ท่านบำเพ็ญสังคหวัตถุ การสงเคราะห์อนุเคราะห์ด้วยอาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเป็นต้น

แต่ส่วนสำคัญที่สุดของลูก ๆ คืออะไร อาจจะมีน้อยคนที่ระลึกถึงความจริงข้อนี้ เพราะไปนึกถึงวันเกิดของตน และนึกถึงวันเกิดของพ่อแม่หรือของผู้ใหญ่ ก็กระทำงานตามที่ตนเข้าใจ แม้จริงแล้ว วันเกิดของลูก คือวันที่แม่ได้รับความทุกข์ความทรมาน ได้รับความเจ็บปวดรวดร้าวอย่างที่สุด เป็นวันที่แม่ต้องใช้ชีวิตเข้าแลกเพื่อให้ได้ลูกมา เพราะคำว่าลูกอย่างเดียว แม่จึงอดทนต่อความทุกข์ได้ พลาดพลั้งนิดเดียวก็ไม่รอดทั้งแม่และลูก หรือใครจะเป็นผู้รอดชีวิต เป็นการเสี่ยงที่นำความทุกข์มาให้แก่แม่พ่อ ญาติมิตร สหาย ผุดลุกผุดนั่ง เหมือนรอวินาทีสุดท้าย ครั้นแม่คลอดลูกออกมาโดยสวัสดิภาพ ยิ่งได้ยินเสียงร้อง นั่นแหละความทุกข์ทรมานก็เป็นอันสิ้นสุดลง มีแต่ความปีติยินดีเพราะคำว่า ลูก

ถึงวันเกิดของลูก น่ายินดี น่าพอใจหรือ? เมื่อคิดถึงความทุกข์ ความเจ็บปวดของแม่ วันเช่นนี้ จึงควรงดความรื่นเริง งานบันเทิงทุกอย่าง ตื่นตอนเช้าอาจทำบุญตักบาตอุทิศส่วนกุศลให้ท่านบรรพชนผู้ล่วงลับไปแล้วและหาเครื่องบูชา ซึ่งเป็นที่น่าพอใจของท่าน อาจจะ

เป็นน้ำหอม หรือเครื่องนุ่งห่ม นำไปบูชา พร้อมทั้งกราบที่ตักของท่าน เป็นการบูชาพระคุณของท่าน ที่ท่านเหนื่อยยากลำบากอย่างแสนสาหัส ให้ท่านได้ชื่นใจ เมื่อยังเป็นเด็กยังไม่มีรายได้อะไร ก็ใช้เพียงกราบที่ตักของท่าน จะเป็นการเฉลิมฉลองวันเกิดที่มีคุณประโยชน์มากที่สุด ให้ท่านได้รับความภาคภูมิใจว่าลูกของท่านยังคงเป็นลูกของท่าน และมั่นอยู่ในความกตัญญูกตเวทีตลอดไป

หากลูก ๆ ได้กระทำได้เช่นนี้เป็นส่วนมาก ย่อมทำให้ครอบครัวสกุลวงศ์เข้าใจในหน้าที่ มีความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน แม้จะกระจายขยายครอบครัวออกไป ก็ไม่ทำให้เกิดความร้าวฉาน มีแต่ความสมัครสมานสามัคคีให้ทวียิ่งขึ้น ความเป็นหลักฐานมั่นคงจึงอยู่ที่ทุกคนต่างช่วยเหลือ ไม่ใช่ต่างคนเอาตัวรอดเป็นยอดดี

คณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญกุศลบุญราศี เป็นการบูชาพระคุณ แม้ท่านจากโลกนี้ไปแล้ว แต่พระคุณของท่านก็ยังคงจารึกเป็นอนุสรณ์ตรึงใจอยู่เสมอ เพราะลูก ๆ ทุกคนได้สร้างตนเป็นหลักบานมั่นคง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เป็นเพราะความสามารถความเข้าใจในแนวทางของชีวิต จึงฝึกฝนอบรมให้มีความรู้ ความเฉลียวฉลาด ความอดทน ความรับผิดชอบในหน้าที่ กล้าตัดสินใจ ซึ่งมารดาที่ดีย่อมเป็นตัวอย่างที่ดี หมั่นฝึกสอนอบรมให้ลูกเป็นคนดี ไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบากใด ๆ

หากความดีเช่นนี้ ได้เจริญตามรอยกันต่อ ๆ ไป ปัญหาความหนักใจย่อมไม่เกิดขึ้น เพราะคนดีกระทำความดีได้ง่าย แต่กระทำความชั่วได้ยาก

บัดนี้ แม้ท่านจะจากโลกนี้ไปแล้ว แต่ท่านก็ยังเป็น

ปูชนียบุคคล ควรแก่การเคารพบูชาตลอดไป ดังมงคลธรรมบทหนึ่งว่า การบูชาผู้ที่ควรบูชาข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

ผู้ที่ควรบูชา ได้แก่ผู้ที่ทำอุปการคุณให้แก่ตน หรือให้แก่ชาวโลก มีมารดาบิดาญาติผู้ใหญ่ เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่หญิงชาย ได้กระทำความดีให้แก่โลก เป็นประโยชน์เป็นอุปการะเกื้อกูล ช่วยขจัดความทุกข์ ภัยอันตราย ย่อมได้ชื่อว่าเป็นปูชนียบุคคล ควรแก่การกราบไหว้ เคารพบูชาทั้งสิ้น

เพราะเคารพความดี ซึ่งผู้นั้นกระทำไว้ ร่างกายเป็นแต่เพียงเครื่องใช้สอย หากปราศจากคุณธรรมประจำใจแล้ว ร่างกายก็มีค่าราคาต่ำกว่าท่อนไม้ เพราะใช้ทำอะไรไม่ได้ ผู้ที่รู้จักความดีประพฤติสุจริตธรรม ความชอบทางกายวาจาและใจสม่ำเสมอแม้จะได้รับความทุกข์ ก็ไม่ทอดทิ้งความดี เนื่องจากร่างกายเป็นของอาศัยได้ชั่วคราวไม่คงทนถาวร ส่วนดีเป็นสิ่งที่มั่นคง อำนวยประโยชน์ให้เกิดขึ้นไม่ขาดสาย

ความไม่ประมาทในการทำดี จึงเป็นคุณสมบัติพิเศษของบุคคลเพราะรู้จักเลือกเฟ้นหาสาระจากสิ่งอันไร้สาระ ไม่ลุ่มหลงมัวเมาในสังขารร่างกาย ซึ่งมีแต่ความทุกข์เข้าครอบงำ รักสังขาร ก็เท่ากับรักทุกข์ รู้จักสังขาร ก็เท่ากับรู้จักทุกข์ ทุกข์เข้าครอบงำไม่ได้ ทุกข์แม้จะเกิดขึ้นเท่าใด ผลสุดท้ายก็ดับไปเอง

สาธุชนผู้รักความดี จึงรู้จักเลือกบูชาบุคคลที่ควรบูชา เท่ากับเชิดชูยกย่องความดีที่ผู้นั้นกระทำไว้ หากบุคคลใดยกย่องบูชาผู้ที่ไม่สมควรยกย่องบูชา ชื่อว่ายกย่องความชั่ว เป็นเหตุให้ผู้ทำชั่ว หลงมัวเมา เข้าใจว่าเป็นความดี กลับทำชั่วมากขึ้น เพชรคงเป็นเพชร

แม้คนจะเรียกว่า ก้อนกรวดหรือก้อนศิลา ก้อนกรวดหรือก้อนศิลา ก็คงเช่นเดียวกัน ไม่สามารถกลับกลายเป็นอื่นได้

บุคคลผู้รู้จักเคารพบูชา ย่อมได้ประสบสิ่งอันเป็นมงคล เช่นไมตรี ยศ และทรัพย์สมบัติ อันเป็นที่ปรารถนาของบุคคลทั่วไป และยังสามารถสร้างตนให้เป็นปูชนียบุคคล ควรแก่การเคารพบูชาของบุคคลอื่น เหมือนปลูกต้นไม้พันธุ์ดีจะตอนหรือเพาะเมล็ดนำไปปลูก ก็ได้ชื่อว่านำพันธุ์ดีไปปลูกนั่นเอง

ผู้ที่เคารพตน เคารพผู้อื่น และเคารพธรรม เป็นผู้เดินทางถูก เป็นผู้ประพฤติดีงาม ประพฤติตนเป็นคนตรง ไม่มีมารยาสาไถย ประพฤติตนเป็นธรรมสม่ำเสมอ เป็นผู้ที่สมควรทุกอิริยาบถ เพราะมีศรัทธาความเชื่อมั่นในตนเอง หิริความละอายในการกระทำชั่ว โอตตัปปะความเกรงกลัวต่อผลของความชั่วอันจะพึงเกิดขึ้น เป็นผู้สดับตรับฟังมาก มีความพากเพียรไม่ย่อท้อ มีความรอบคอบ และมีปัญญาความเข้าใจที่จะทำอะไรได้ถูกต้อง

คติเตือนใจของเก่า

พระเทพญาณกวี วัดธาตุทอง กรุณารวบรวมให้

๑. ไมตรีของสาธุชน ไม่เปลี่ยนแปลง เหมือนรสอ้อยหวานตั้งแต่โคนถึงยอด ส่วนไมตรีของทุรชน ตรงกันข้าม มีรสหวานเพียงระยะแรก ยิ่งเนิ่นนานหาหวานไม่พบ

๒. สัตบุรุษเป็นคนควรคบ แม้ไม่ได้กล่าวคำเป็นตำราให้ฟังก็ดี แต่กิริยาท่าทางความประพฤติของท่านนั้น เป็นตำราที่ควรประพฤติ ตามอยู่แล้ว

๓. เมฆในฤดูแล้งย่อมกระหึ่มคำรามมาก แต่ฝนไม่ตก เมฆในฤดูฝนไม่ใคร่กระหึ่มคำราม แต่ก็ให้น้ำฝนดี คนโง่ได้แต่พูดแต่ไม่ทำ สาธุชนไม่ใคร่พูด แต่ตั้งใจทำ

๔. ผู้ใดเป็นใบ้ในการพูดใส่ร้ายผู้อื่น เป็นคนตาบอดในการดูภรรยาผู้อื่น เป็นคนพิการในการลักทรัพย์ผู้อื่น ผู้นั้นย่อมมีชัยชนะในโลก ๓ คือโลกมนุษย์ โลกเทวดา โลกพรหม

๕. สาธุชนได้ยินคำไม่ไพเราะ แต่ก็พูดคำไพเราะ เหมือนระฆังที่ส่งเสียงกังวานไพเราะ แม้คนจะด่าว่านินทา เสียงก็ไม่เปลี่ยนแปลง ไอน้ำทะเลที่ระเหยไปในอากาศ จับกันเป็นก้อนเมฆตกลงมาเป็นฝน ก็ยังมีรสหวานชื่นใจ หามีรสเค็มเหมือนน้ำทะเลไม่

๖. สาธุชนย่อมไม่วิวาทกันในเรื่องความประพฤติ ย่อมไม่สงสัยในความซื่อสัตย์สุจริต ไม่แสดงอาการผิดปกติในวินัย ไม่ดูหมิ่นในเรื่องคุณความดี ย่อมไม่กีดกันในเรื่องศีล ไม่ประพฤติ ผิดทางใน

เรื่องธรรม

๗. ผู้ใดทำให้มารดาบิดาอิ่มใจในความสุจริต ผู้นั้นเป็นบุตรธิดาได้ ผู้ใดปรารถนาประโยชน์แก่สามี ผู้นั้นเป็นภรรยา ผู้ใดมีกิริยาสม่ำเสมอในคราววิบัติและสมบัติ ผู้นั้นเป็นมิตร

๘. สาธุชนถูกด่า ก็ไม่ด่าตอบ ลำอ้อยแม้ถูกหีบ ย่อมคายแต่น้ำหวาน คนเลวถึงได้รับการยกย่องด้วยคุณตั้งร้อยอย่าง ในเวลาทะเลาะวิวาท ก็กล้ากล่าวคำหยาบคาย ที่ผู้อื่นไม่กล้าพูดอย่างสนุกสนาน

๙. แก่นจันทร์ ฝนแล้วฝนเล่า ก็ยังมีกลิ่นหอม ลำอ้อยหีบแล้วยังมีรสหวาน ทองคำหลอมแล้วหลอมเล่า ก็ยังมีสีสุกปลั่ง สาธุชนจึงไม่ทำลายอนาคตของตน ด้วยความมุ่งหวังเพียงเอาตัวรอด โดยลอบทำความชั่ว

๑๐. โทษมาถึงสาธุชน ก็กลับเป็นคุณ
คุณมาถึงทุรชน ก็กลับเป็นโทษ

ทั้งนี้ ไม่ต้องสงสัย ก็เพราะไอน้ำที่ระเหยจากน้ำทะเลตกลงมายังมีรสอร่อย แต่งูพิษแม้จะดื่มน้ำนม พ่นพิษออกมาก็เป็นภัยอันตราย

๑๑. เครื่องประดับมือ คือการบริจาคช่วยเหลือเกื้อกูลอุปการะ
เครื่องประดับศีรษะ คือการก้มลงแสดงความเคารพนบนอบ
เครื่องประดับปาก คือวาจาสัตย์
เครื่องประดับแขนขวาซ้าย คือความเพียร
เครื่องประดับดวงใจ คือความดี

๑๒. จงตัดความทะเยอทะยาน ความมักใหญ่ใฝ่สูง

จงรักษาความอดทนไว้

จงประสานความสามัคคีแม้ในหมู่ศัตรู

จงละความมัวเมา จงอย่าอวดคุณของตน

จงอย่าพอใจในบาป จงเอ็นดูคนตกทุกข์ได้ยาก

จงกล่าวคำสัตย์คำจริง จงเดินตามสาธุชน

จงคบนักปราชญ์ จงนับถือคนที่ควรนับถือ

มีข้อไหนบ้างที่ไม่สมควร ?

๑๓. โทษของผู้อื่นเท่าเมล็ดพันธุ์ผักกาด คนพาลก็มองเห็นได้ ส่วนของตนเองแม้เท่าผลมะตูม ก็มองไม่เห็น

๑๔. งูกับทุรชน ใครจะดีกว่ากัน? งูกัดเป็นบางเวลา ส่วนทุรชนกัดทุกฝีก้าว

๑๕. งูมีพิษที่เขี้ยว แมลงวันมีพิษที่หัว แมลงป่องมีพิษที่หาง แต่คนพาลมีพิษทั่วตัว

๑๖. คนพาลทำชั่ว ผลร้ายพลอยตกถึงคนดีด้วย ก็เป็นธรรมดานิยมของโลกอย่างหนึ่ง จะทำให้คนดีทอดทิ้งความดี กระทำชั่วเช่นนั้นหรือ? เพชรแม้จะได้รับแสงของแก้ว ยังไม่เปลี่ยนแปลงเป็นแก้ว คนดีที่จะเป็นคนดีได้ เพราะรู้จักรักษาความดีไว้ อย่างมั่นคง จึงเรียกว่าคนดีแท้ มิฉะนั้นจะกลายเป็นคนดีเทียม